സുഹൃത്ത്

ഗ്രന്ഥകാരൻ:

വിദ്വാൻ, സി. പി. കെ. എളയത്.

APRIL, 1927

PRINTED AT

THE VIDYA VINODINI PRESS,

TRICHUR

സുഹൃത്തു്

ഗ്രന്ഥകാരൻ:

വിദ്വാൻ, സി. പി. കെ. എളയതു്.

APRIL, 1927

PRINTED AT

THE VIDYA VINODINI PRESS,

TRICHUR

മുഖവുര

കല്പിതകൃതികളായ നാടകങ്ങൾക്കും നോവലുകൾക്കും താരതമ്യേന സമ്മാനം കൊടുക്കേണ്ടതാണെന്ന ഒരു നിവേദനം 'ഇൻഡ്യൻ നാഷനൽ ലൈബ്രറി'ക്കാർ 1923, നവമ്പർ 1-ാം-തെ 'ഹിന്ദു'പത്രത്തിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരുന്നു; ആ 7-ാം- എനിക്കു കാണ്മാനിടയായി; കല്പിതകഥയായ ഒരു നോവൽ എഴുതുവാൻ എനിക്കൊരാഗ്രഹം ജനിച്ചു. എന്നാൽ ദീർഘസമയത്തെ ആലോചനകൊണ്ട്, ഒരു നോവലിന്നു വേണ്ടുന്ന 'വസ്തു' കണ്ടുപിടിക്കുവാനും എനിക്കു സാധിച്ചു. ആ 20-ാം- തന്നെ ഞാനെന്റെ നോവൽ എഴുതിത്തുടങ്ങി.

നോവലെഴുത്തു മുറയ്ക്കു നടന്നു; 1924 ഫെബ്രുവരി 7-ാം-, ഒടുക്കത്തെ അദ്ധ്യായവും എഴുതിത്തീർന്നു. ഇങ്ങിനെ കേവലം രണ്ടു മാസം കൊണ്ട് ഈ നോവലിന്റെ കരടുപകർപ്പ് തയ്യാറായി. എന്നാൽ, നോവൽ ലൈബ്രറിക്കാർക്കയച്ചുകൊടുക്കുകയുണ്ടായില്ല.

ഇതിന്റെ കൈയെഴുത്തുകോപ്പി, പലപ്പോഴായി, ചില സ്നേഹിതന്മാരെയും പല സ്നേഹിതന്മാരും ഞാൻ വായിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. അവരുടെ അഭിപ്രായങ്ങളിൽ ചിലതും, ഇതിന്റെ പരിഷ്കരണത്തിന്നുപകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. വിശിഷ്യ, 1926 ഫെബ്രുവരിയിൽ, എന്റെ ഒരു ആത്മസുഹൃത്തായ ശ്രീമാൻ ഒളപ്പൂർ പടിഞ്ഞാറപ്പാട്ട പരമേശ്വരൻനമ്പ്യാർ (ബി. ഏ.-വിദ്യാർത്ഥി) ഇതു മനസ്സിരുത്തി വായിച്ച് അഭിപ്രായം പറഞ്ഞു. ആ അഭിപ്രായം ഏറ്റവും ആദരണീയവുമായിരുന്നു. അതിനെ മുൻനിർത്തിക്കൊണ്ടു ഞാൻ ഇതു ഒട്ടാകെ ഒന്നു നിഷ്കൃഷ്ടമായിപ്പരിശോധിച്ചു പരിഷ്കരിച്ചു. അതിനു ശേഷം, കഴിഞ്ഞ ഫെബ്രുവരിയിൽ, എന്റെ ഒരു വന്ദ്യഗുരുഭൂതനായ വള്ളത്തോൾ അവർകൾ, ഇതു സൂക്ഷ്മമായിപ്പരിശോധിച്ചു പല പരിഷ്കാരങ്ങളും വരുത്തുകയും, സാരവത്തുക്കളായ പല സാഹിത്യതത്വങ്ങളും എനിക്കുപദേശിക്കുകയും

ചെയ്തു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആ ഉപദേശത്തെ അനുസരിച്ചുകൊണ്ടു വീണ്ടും ഞാൻ ഇതൊന്നു നന്നാക്കിയെഴുതി. ഇങ്ങനെയൊക്കെ ചെയ്തതിനു ശേഷമാണു ഞാനിതു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതു്.

ഈ മാസം 1-നു ഇതിന്റെ അച്ചടി തുടങ്ങി, 13-നു അച്ചടി അവസാനിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഈ നോവലിനോടു സംബന്ധപ്പെട്ടിട്ടുള്ള സകലരോടും അഗാധം നന്ദി പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. ഈ നോവലിനെസ്സംബന്ധിച്ച അഭിപ്രായങ്ങളെല്ലാം — പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നവയും അല്ലാത്തവയും — ശ്രീമാൻ പറമ്പിള്ളി നാരായണമേനോനവർകൾക്കു് അപ്പപ്പോൾ അയച്ചുകൊടുപ്പാൻ അപേക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തുകൊള്ളുന്നു. എന്നു്,

27 – 4 – '27 } ഗ്രന്ഥകാരൻ.

പ. ലി.

ഇതിൽപ്പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ശങ്കരാവു്, താമരശ്ശേരി — എന്നീ നാട്ടുകളും മറ്റും കല്പിതങ്ങളാണു്; അവയെ, പൊന്നാനിത്താലൂക്കിന്റെ കിഴക്കെയൊക്കെ അതിർത്തിയിലായിട്ടാണു കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

—:o:—

അവതാരികം.

മഹർഷിതുല്യനായ ഫ്രഞ്ച് മഹാകവി 'വിക്ടോർ ഹ്യൂഗോ' ഒരു കഥാപാത്രത്തെക്കൊണ്ട് അഭിപ്രായപ്പെടുവിച്ചിട്ടുള്ളതു പോലെ, സ്വർഗ്ഗത്തിലെ വായുകൊണ്ടുള്ള ഒരു ദിവ്യമായ ശ്വാസം കഴിക്കലാണ് സ്നേഹം. സ്നേഹവായുവിനെ കിട്ടാതിരുന്നാൽ ആത്മാവു വീർപ്പുമുട്ടി വലഞ്ഞുപോകും. കറുത്തിരുണ്ട കുരികിലിനെ മൂർദ്ധാവിൽ ചേർത്തുപോരുന്ന കനകപ്രഭങ്ങളായ നക്ഷത്രങ്ങളിൽ സ്ഫുരിക്കുന്നതെന്താണ്?—ജഗദീശ്വരന്റെ സനാതനമായ സ്നേഹാനുശാസനം! "സ്നേഹിപ്പാൻ ഒരാളുമില്ലെങ്കിൽ സ്വർഗ്ഗം തനിയേ കെട്ടുപോകും."

ഏതാദൃശപ്രഭാവമായ സ്നേഹത്തിന്റെ ഏതാനും നിസ്തുലരശ്മികളെ പ്രസരിപ്പിക്കുന്ന ഒരു ചെറിയ ജ്യോതിർഗോളമാകുന്നു ഈ ലഘുകാവ്യം. സർവകലാശാലയാൽ നല്കപ്പെട്ട വിജയപത്രത്തെ, സർക്കാരുദ്യോഗത്തിലേക്കു കടക്കുന്നതിനുള്ള കൈച്ചീട്ടായി കൊണ്ടുനടക്കുന്നതിനു പകരം, സന്തപ്തയായ മാതൃഭൂമിയെ വീണ്ടുന്നതിനുപയോഗിച്ച കേശവനെളയതിന്റെ സ്നേഹമില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ, കോമളൻ കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കു സ്വർഗ്ഗം കെട്ടുപോക തന്നെ ചെയ്യുമായിരുന്നു. അതേ; പവിത്രകർമ്മാവായ കേശവനെളയതിന്റെ പൌരോഹിത്യമാണ്, അവിവേകത്തിന്നടിപ്പെട്ട നമ്പ്യാരെ പാതകവിമുക്തനാക്കി പരിതോഷസ്വർഗ്ഗം പ്രാപിപ്പിച്ചതു.

നമ്മുടെ ചുററും കാണപ്പെടുന്നവർ തന്നെയാണു് ഈ ആഖ്യായികയിലെ പാത്രങ്ങൾ; അതിനാൽ, ആഖ്യായികകളുടെ വർഗ്ഗത്തിൽ അപ്രധാനമല്ലാത്ത ഒരു സ്ഥാനം ഈ കൃതിയാൽ ആരോഹണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അനാചാരങ്ങളെ അധിക്ഷേപിക്കുന്നതിലും, ജാതിമാറാലകളെ ഊതിനീക്കുന്നതിലും, നൂതനാദർശങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതിലും സമുത്സുകനായ 'സ്വപ്നത്തെ', ആരുടേയും ഒത്താശ കൂടാതെ തന്നെ ഭവാൻ കൈരളീഗൃഹത്തിൽ കൈക്കൊള്ളപ്പെടും!

പുണ്യശ്ലോകനായ പുന്നശ്ശേരി നമ്പി അവർകളുടെ സംസ്കൃതഭാഷാഭിമാനം ഉജ്ജീവിപ്പിച്ചതു പോലെ പേരാററിൻതീരത്തു പരിലസിക്കുന്ന മഹാപാഠശാലയുടെ ധാത്രീഭാവത്താൽ സവാത്സല്യം വളർത്തപ്പെട്ടു വിളവു നേടിയ 'വിള'ങ്ങളിലൊരാളാണു്, ഈ 'സ്വപ്ന'ത്തിന്റെ ജനയിതാവായ സി. പി. കൃഷ്ണനെളയതവർകൾ. വിഖ്യാതനാമാവായ വിദ്വാൻ സി എസ്സ്. നായരവർകളും മററുമെന്ന പോലെ, ഇദ്ദേഹവും എന്റെ ഭാഷയെപ്പോഷിപ്പിച്ചുപോരുന്നതിൽ എനിക്കുള്ള സന്തോഷം അപരിമിതമത്രെ; അതിന്റെ ഒരു നേരിയ അംശം മാത്രമാണു് ഈ അവതാരിക. സമുത്തിഷ്ഠമാനനായ, എളയതവർകളുടെ സാഹിത്യസംരംഭത്തെ സൌഭാഗ്യലക്ഷ്മി കടാക്ഷിക്കുമാറാകട്ടെ !

വടന്നരി,
1102. മേടം 8-നു

വള്ളത്തോൾ.

കേരളീയരായ ദേശികന്മാരിൽ

അഗ്രഗണനീയനായ

ബ്രഹ്മശ്രീ. കൂറൂർ മനയ്ക്കൽ

നീലകണ്ഠൻ നമ്പൂതിരിപ്പാട്

അവർകൾക്ക്

സവിനയം

സമർപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

സുഹൃത്ത്.

ഒന്നാമദ്ധ്യായം.

"മാധവ, ഇന്നുമുതൽ നാം നമ്മുടെ ജീവിതത്തെ വിഭിന്നരീതിയിൽ നയിപ്പാൻ നിർബ്ബന്ധന്മാരായിരിക്കുന്നുവല്ലൊ!"

നാലഞ്ചു നിമിഷത്തെ ഗാഢചിന്തക്കു ശേഷം, ഏളിയത്, സഹപാഠിയായ മാധവനോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഈ വാക്യത്തിലെ ഓരോ അക്ഷരങ്ങളിലും, വാചാമഗോചരമായ ഏതോ ഒരു ഉൽകണ്ഠാവിശേഷം — അഥവാ, താദൃശമായ ഒരവാച്യവികാരം; അല്ലെങ്കിൽ, അത്തരം ചില മാനസികവികാരങ്ങളുടെ സങ്കരം — തെളിഞ്ഞു വിളങ്ങിയിരുന്നതു മാധവന്റെ മനസ്സിൽ പ്രതിഫലിച്ചു. ആയാൾക്ക് ഒരക്ഷരംപോലും പറവാൻ ശക്തനായില്ല; ഏളിയതും, അതിന്നപ്പുറം ഒന്നും തന്നെ തുടൎന്നില്ല. കഴിഞ്ഞുപോയ ചെറിയ കാലത്തിലെ രമ്യങ്ങളായ ചില സന്ദൎഭങ്ങളേയും, വരാനിരിക്കുന്ന വലിയ കാലത്തിലെ നീരസങ്ങളായ പല ഭാഗങ്ങളേയും പററി ആ ഇരുകൂട്ടരും വിചാരിച്ചുതുടങ്ങി. അതേ; ഇവരുടെ ഭൂതകാലം ഏററവും ചെറിയതും, ഭാവികാലം എത്രയോ വലിയതും തന്നെ! ഭാവി

യിൽ അനുഭവിക്കേണ്ടുന്ന അംശങ്ങൾക്ക് എണ്ണത്തിലോ വണ്ണത്തിലോ യാതൊരു നിർണ്ണയവുമില്ലല്ലോ! ആ ഭാവികാലത്തെ സുരഭിലമാക്കിത്തീർക്കുവാനുള്ള ഉപായങ്ങളിൽ ഒന്നും തന്നെ ഇന്നു കാണുന്നുമില്ല! വിശേഷിച്ചു്, ശരീരശുഷ്കിന്നന്മാരായ ഈ യുവാക്കൾക്ക് അനന്തരക്ഷണംമുതൽ സ്വാസ്വജീവിതഗതിയെ 'വിധിന്നരീതിയി'ലാക്കേണ്ടിവരികയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു!

എളയതും മാധവനും, ഇന്നലെത്തേതോടുകൂടി അവസാനിച്ച 'സ്കൂൾ ഫൈനൽ'പരീക്ഷയിൽ ചേർന്നിട്ടുള്ള രണ്ടു ചെറുപ്പക്കാരാണ്. ഇന്ന് ഇവർ സ്വഗൃഹങ്ങളിലേക്കു പോകയായി. മൂന്നുനാലു കൊല്ലമായിട്ട് ഇവർ രണ്ടുപേരും അശനപാനശയനാദികളിലും പഠനത്തിലും സഹചാരന്മാരാണ്. വല്ലയിടത്തും വല്ലപ്പോഴും ഇവരെ അങ്ങിനെ ഒററയ്ക്കു കാണുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, അതിന്നു തക്ക കാരണമുണ്ടാകണം. സർക്കാർ ഹൈസ്കൂളിലും, പുറമെയുള്ള അത്തരം സ്ഥലങ്ങളിലും, എന്തിന് — തൃശ്ശൂർ നാട്ടു മുഴുക്കെത്തന്നെ — ഇവർക്കു 'കൃഷ്ണകുചേലന്മാ'രെന്നാണ് ഒരു പരിഹാസപ്പേര്. എന്നാൽ, ഇവർക്കോ, ആ പേരിൽ വലിയ ഒരു ബഹുമാനമാണുള്ളതു്. ഇങ്ങിനെ ഒന്നിച്ചു പഠിച്ചുവന്ന ഈ വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് ഇന്നത്തെ ഈ വേർപാടിൽ എത്ര സങ്കടമുണ്ടാകയില്ല?

എളയതിന്റേയുമില്ല മാധവന്റേയുമില്ല വിദ്യാർത്ഥിദശ അവസാനിച്ചിട്ട്; അവർ ഇനിയും കുറച്ചുകാലം കൂടി പഠിക്കുക തന്നെയാണു ചെയ്യുക. പക്ഷേ, രണ്ടും രണ്ടുവഴിക്കാണെന്നു മാത്രം. എന്തായാലും, പരീക്ഷയിൽ പൂർണ്ണവിജയം സിദ്ധിക്കുമെന്നുറപ്പുള്ള ഇവർക്ക്, ആ വഴിക്കുണ്ടാകാവു

ന്ന ഒരു മനഃപ്രസാദവും, അതിന്റെ തന്നെ രൂപാന്തരമായ ഒരു നിർവൃതിയും അല്പമെങ്കിലും ആസ്വദിപ്പാൻ കൂടില വിധി അവസരം നൽകുന്നില്ലെന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞുവല്ലോ.

പലതുകൊണ്ടും, കേരളം 'ഭൂസ്വർഗ്ഗ'മെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഈ ചൊല്ലു വാസ്തവികമാണെങ്കിൽ, തൃശ്ശൂർ പട്ടണത്തെ 'അമരാവതി' എന്നു പറയുവാനും ഒട്ടും തന്നെ മടിക്കേണ്ടതില്ല. നഗരത്തിന്റെ നയനാഭിരാമകത്വം തുടങ്ങിയ നിരവധിഗുണങ്ങൾ തൃശ്ശൂരിനുണ്ട്; ഒരു നാട്ടിൻപുറത്തിനുള്ള മെച്ചങ്ങളും തൃശ്ശൂരിനുണ്ട്. പലതരം സൌകര്യങ്ങളും പലതരം സൌന്ദര്യങ്ങളും തൃശ്ശൂർനഗരത്തിൽ വിളയാടുന്നു. തൃശ്ശൂരിലെ കാലാവസ്ഥയും, ഒരു നാട്ടിൻപുറത്തെ കടൽത്തീരത്തിലേതെന്നോ ഉള്ളതു പോലെ, പ്രകൃതിരമണീയകത്തെ പ്രകടമായുദാഹരിക്കുന്ന ഒന്നാണെന്നുള്ളത്, അനുഭവൈകവേദ്യമായ ഒരു വാസ്തവമാകുന്നു. താദൃശപ്രാകൃതിക പ്രകൃതിവിലാസത്തിനു പരമോത്കൃഷ്ടമായ പരഭാഗത്തെ സംജാതമാക്കിക്കൊണ്ട്, ആകാശത്തിന്റെ പശ്ചിമഭിത്തി അതാ, നീലപ്പട്ടുകൊണ്ടു വിതാനിക്കപ്പെടുന്നു! എന്നു മാത്രമല്ല; വടക്കുന്നാഥക്ഷേത്രത്തിന്റെ തങ്കത്താഴികക്കുടത്തെ ഒരു ദ്വിതീയസൂര്യനാക്കിത്തീർക്കുന്ന സാക്ഷാൽ സൂര്യന്റെ കരങ്ങളാൽ അവിടെ നവരത്നമയമായ ഒരു കമാനം സൃഷ്ടിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു !! ഇങ്ങിനെ ഹൃദയഹാരിയായ ആ ദിവ്യപ്രകൃതിവിലാസത്തെപ്പോലും ലേശമെങ്കിലും കണ്ടാനന്ദിക്കാതെ നമ്മുടെ വിദ്യാർത്ഥികൾ രണ്ടുപേരും കേവലം ചിന്താകുലന്മാരായി, നേരേ പടിഞ്ഞാ

ട്ട്, ഇടവും വലവും തിരിഞ്ഞുനോക്കാതെ കിടപ്പോട്ടുനോ
ക്കിക്കൊണ്ടു പതുക്കെ നടക്കുന്നു!

ഒഴിവില്ല ഇക്കാലം ഞങ്ങൾക്കു പോരപ്പോയി! ഒരപ്പം [illegible]
ഴുവാക്ക് ആ തങ്ങൾ വിചാരത്തിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞു!
അവർ ആ അവസരത്തിൽ ഒഴിവില്ലാത്ത ഒരു ബന്ധം [illegible]
ത്രം കണ്ടു!

എളയതും ഭാര്യയും അവരുടെ പാർപ്പിടത്തിലെത്തി
യപ്പോൾ, കുട്ടർനമ്പ്യാരെന്ന് അവിടെ വന്ന് അവരെ
കണ്ടുനിന്നിരുന്നു. എളയത് കൊറച്ചുനേരം ഒരു [illegible]
[illegible] സംഭാഷണങ്ങളിലേർപ്പെട്ടതിനുശേഷം ഇങ്ങി
ങ്ങനെ ചോദിച്ചു:—"ഞങ്ങടെ [illegible] ചിച്ചുപോയി. [illegible]
[illegible] നേരമായോ?"

കുട്ടർനമ്പ്യാർ—ഇല്ല; ഒരു പത്തുമിനിട്ടായി. നിങ്ങളുടെ
[illegible] എല്ലാം കഴിഞ്ഞില്ലേ; വല്ലതും [illegible]
യിട്ടില്ലേ?

എളയത്—ഉവ്വ്; പക്ഷേ, എനിക്കു [illegible] വന്നു
പ്പോയി!

കുട്ടർനമ്പ്യാർ—എന്ത്; അബദ്ധമോ?

എളയത്—ഇല്ല; സാരമില്ല. [illegible] ചോദ്യ
[illegible] ഞാൻ പറഞ്ഞിരുന്നു. അതിൽ
ഒന്നു എഴുതിയില്ല.

കുട്ടർനമ്പ്യാർ—ഒന്നാമത്തെ വിട്ടുകളഞ്ഞോ?

എളയത്—അത് ആലോചിച്ചില്ല; ഒന്നു [illegible]
[illegible] സമയം തീർന്നുപോയി.

കുട്ടർനമ്പ്യാർ—അപ്പോൾ അതിൽ പാസ്സാവില്ല എന്നു
തോന്നുന്നുണ്ടോ?

ഏളയത് — അതില്ല.

മാധവൻ — ഏതുതിയ്യകാരണവന്മാർക്കും മാതിരിയിൽ സാക്ഷരം മാത്രം തന്നെ കിട്ടും; പിന്നെയെന്താ?

കുട്ടിനമ്പ്യാര് — ശരി; അതുകൊണ്ടാ! മാധവനോ?

'മാധവനോ?' എന്ന ഈ ചോദ്യത്തിലെ സാരത്തിൽ പല അർത്ഥങ്ങളും അടങ്ങിയിരുന്നു:

കുട്ടിനമ്പ്യാർക്ക് മാധവന്റെ പേരിൽ അത്ര വലിയ സന്തോഷം കാണിക്കുവാനുള്ള യാതൊരു യോഗ്യതയുമില്ല: മാധവനെക്കാൾ ഏകദേശം വയസ്സുമാത്രം നമ്പ്യാർക്കു പ്രായം കൂടുകയുള്ളൂ: മാധവന്റെയും കുട്ടിനമ്പ്യാരുടെയും പേരുമാത്രം തന്നെ, രണ്ടാമതു മൂന്നുകാരം സാധാരണമായുള്ള പാലെ അത്രമാത്രം പക്ഷവും ഉണ്ടാകുന്നില്ല; കുട്ടിനമ്പ്യാർക്ക് ഒരു വിഷയത്തിലും ബോധപാടവമൊന്നുമില്ല താനും. ഒരു വിദ്യാർത്ഥി എത്രതന്നെ തന്റേടമുള്ളവനാകിലും പഠിക്കുന്നവനും മാതൃയോഗ്യനും, അവന്റെ രക്ഷിതാക്കന്മാർക്ക് ആ വിദ്യാർത്ഥിയുടെ മേലന്വേഷണത്തിന്, — വിദ്യാർത്ഥി തങ്ങളുടെ മനോരാജ്യത്തിൽകീഴിലല്ലാതെ വരുമ്പോൾ, — കുന്ന്യൻ ഉണ്ടാവുക നല്ല സുഖമാണ്. കുട്ടിനമ്പ്യാരും ഈ തരത്തിൽപ്പെട്ട ഒരു രക്ഷിതാവാണ്. അതുകൊണ്ടുതന്നെ, മാധവന്റെ സകലകാര്യങ്ങളിലും ശ്രദ്ധവെയ്ക്കണമെന്നു നമ്മുടെ ഏളയത്തിനെ അദ്ദേഹം ഏല്പിച്ചിട്ടുള്ളതും, ആ വസ്തുതയെ വിശദമാക്കിയുംകൊണ്ട് 'മാധവനോ?' എന്നിട്ടും സാരമായി ചോദിച്ചതും. മാധവന്റെ സ്വഭാവവും സ്വാതന്ത്ര്യവുമാണ് ഏളയത് എന്നു നമ്മുടെ നമ്പ്യാർ കരുതുന്നില്ല! എന്നാൽ, ഒരേവയസ്സിലുള്ള രണ്ടു പേരിലേക്കാളും മറ്റാളുകളെക്കാളും വിശ്വസിക്കാൻ മറ്റൊന്നു ആ

യിത്തീരുന്നതു് അസംഭാവ്യമല്ല: "മതിഃ പരിജ്ഞാനമതി പുരു
ഷമുള്ളതായാൽ; ന വയഃ." എന്നാണല്ലൊ. പക്ഷെ, എളയ
തു്, തനിക്കു മാധവനെക്കാറം അധികം ബുദ്ധിക്കു പരിപാ
കം വരുവാൻ പ്രയോജകീഭവിക്കുന്ന പ്രാപഞ്ചികാനുഭവ
ങ്ങളുമായി ഇതേവരെയൊന്നും ഏറ്റുമുട്ടിയിട്ടില്ല. എന്നി
രുന്നാലും, വിവേകവും ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യവും ആലോചനാ
നൈപുണ്യവുമുള്ള ഒരു യുവാവാണിദ്ദേഹം.

എളയതു് —മാധവൻ എല്ലാം നന്നായിച്ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്; എനി
ക്കും ഒരു ന്യൂനത തോന്നുന്നില്ല.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കു വലിയ കൃതാർത്ഥതയായി. അദ്ദേഹം
വിദ്യാർത്ഥികളെ രണ്ടുപേരെയും മനസാ ശ്ലാഘിച്ചുകൊണ്ടു
കുറച്ചു നേരം ഒന്നും മിണ്ടാതെയിരുന്നു. അനന്തരം, "എ
പ്പോൾ, ഇന്നു തന്നെ എളയതു് നാട്ടിലേക്കു പോകയാ
ണോ?"

എളയതു് —ഉവ്വു്; അമ്മയും മറ്റും എന്നെ കാത്തിരിക്കുന്നു
ണ്ടാകും.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ —അതെ; വീട്ടിലും, അമ്മയും ഓപ്പോളും വി
ജയം വരട്ടെന്നു തന്നെ വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടു്.

എളയതു് —ഇപ്പോൾ ഞാൻ വീട്ടിലേക്കില്ല. അമ്മയോടും
മറ്റും വർത്തമാനമറിയിക്കപ്പെട്ടു. അടുത്ത ഒരു ദിവസം
ഞാനിങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ടു്; അന്നു വരാം. അതാണു ന
ല്ലതു്.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ —എന്നാലങ്ങനെയാവട്ടെ. ഇനിമേൽ എ
ന്താണു നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നതു്?

എളയതു് ഒന്നും മറുപടി പറയാതെ കാര്യത്തിന്നു
ദയനീയമായി മാധവന്റെ മുഖത്തേക്കു നോക്കി.

മാധവൻ—ഇന്റർമീഡിയറ്റിനു ചേരാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നാണ് എളയത് പറയുന്നതു്!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—അങ്ങിനെയോ! പിന്നെയെന്തു ചെയ്യാൻ പോകുന്നു?

മാധവൻ—സംസ്കൃതവും ആയുർവ്വേദവും പഠിക്കാനാണുഭാവം!

നമ്പ്യാർ ഉറക്കെച്ചിരിച്ചു. എളയതും, ഉള്ളിലുള്ള വ്യാകുലതയെ ഒരുവിധം ഒതുക്കിക്കൊണ്ട്, അവരോടുകൂടെ ഒന്നു ചിരിക്കതന്നെ ചെയ്തു. ഇംഗ്ലീഷ് പഠിപ്പിക്കുവാൻ തന്നെ എളയതിനൊരായുഷ്കാലം വളരെക്കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നും, ഇനിയും പഠിപ്പിക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിനു തീരെ സാധിക്കയില്ലെന്നും, ഒരു വൈദ്യനാകുന്നതായാൽ നല്ല സമ്പാദ്യമുണ്ടാകുമെന്നും മററുമാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രത്യാശയെന്നും മററും മാധവൻ നമ്പ്യാരോട് വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു. എന്നാൽ, ഒരു വൈദ്യനാകുവാൻ,— വിശേഷിച്ചും ഒരു നാട്ടുവൈദ്യനാകുവാൻ— എളയതിന് അശേഷവും രുചിയില്ലെന്നും മാധവൻ തന്നെ പറഞ്ഞു. എളയത് ഈ അവസരത്തിൽ കേവലം മൌനിയായി ഇരുന്നതേയുള്ളു.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—എളയതേ, ഇപ്പോൾ ഇതിനെപ്പററി അധികമൊന്നും ആലോചിച്ചു മനസ്സു പുണ്ണാക്കേണ്ട. അടുത്ത ദിവസം എളയതായാലും ഇരുന്നിട്ടു വരാമല്ലോ. അപ്പുറം നമുക്കെല്ലാം തീർച്ചപ്പെടുത്താം.

* * * * * *

അന്ന്, ഷൊറണൂർ മെയിലും ഫ്രാൺസാകളും ഒന്നിടം ഇസ്റ്റേഷനിൽവെച്ചാണ മാറാറുള്ളത്. നേരം വല്ല ഉച്ച!

ആകാശമേ താരാവലികളും കാല-
പ്രഭാതത്തിങ്കൽ ഭൂതലം മറപ്പാൻ,
ശരൽകാലപക്ഷ്മമേഘാടത്യുഗ്ര-
ഭൈര്യാനലജ്വാല വഷിയുന്നോ!

കൊട്ടവിടിലെവാരെ വെയിൽ. ആഫ്രിക്കയിലെന്നും ഇങ്ങ് ലേ ട്ടിൽതന്നെ തലയിലുള്ള കടിപ്പിനാലുള്ള വെള്ളം ഒപ്പലും വരുടെ ദുഃഖിക്കുന്ന്. കാപ്പി, ചായ മുതലായ പാനീയങ്ങൾ കഴിച്ച പാന്ഥന്മാർ പിപാസയുപ്പൂർവ്വാധിക്യം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു. വണ്ടികളുടെ വാവും കാള്ളു ജനങ്ങൾ അവിടെ പുതിയവരാതിലൊരുള്ളും. എല്ലായ്പ്പോഴും സാധാരണം, അടുത്ത സന്നിധാനത്തിൽ വന്നുചേരുന്ന ദേവർപാടിന കൊണ്ടു ദൃശ്യനിച്ചുകൊണ്ടും, പല വിഷയങ്ങളെയും പരാമർശിച്ചുകൊണ്ടു യഥേഷ്ടം ക്രമവുമില്ലാതെ പലരും നാനാവിധവികാരങ്ങളോടുകൂടി സല്ലപിച്ചുകൊണ്ടും, ഒരു കടയിൽ ശിരസ്സ് മാത്രം വെയിൽ കൊള്ളാതെ സൂക്ഷിച്ചുകൊണ്ടും ആ ലഘുസന്താപമായ ആതപത്തിൽ അസ്വാസ്ഥ്യമില്ലാതെ അങ്ങിനെ ഉലാത്തുന്നു. കാറ്റു കഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്ക് എന്നാലും മെയിൽ അവിടെ ആദ്യമായി വന്നു. പ്ലാറ്റ്ഫാറത്തിൽ നിന്നിരുന്ന ആളുകളിൽ പകുതിയിലധികം ഭാഗവും ആ വണ്ടിയ്ക്കുള്ളു ക്ഷമയില്ലാതെ ബദ്ധപ്പെട്ടു ചെന്നു കയറി കൂടിനിന്ന നസ്സിദ്ധ് ആരംഭിച്ചുതുടങ്ങി! എല്ലായ്പ്പോഴും ഇതാ, മാധവനെ വിളികയായി. കുട്ടൻനായർ അവനുടെ ഒരുട്ടു ചെന്ന് ഒരു രണ്ടാംക്ലാസ്സ്ശീട്ട് എളയതിന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്തു. നായർ ടിക്കറ്റ് വാങ്ങിക്കൊടുക്കുന്നതു തന്നെ എളയതിനു സമ്മതമായിരുന്നില്ല. എന്നാൽ, അതിൽ വി

പ്രതിപത്തി കാണിച്ചതു്, മാധവന്റെ വിശ്വാസം ഉണ്ടാകുവാനു മാത്രമാകുന്നതാണ്. പക്ഷേ, ഈ ഇങ്ഗ്ലീസ്സ്ഷർട്ടിൽ എളയതിന്നു മനസ്സിൽ ഒരു വൈരസ്യം തോന്നി. എന്നിട്ടു പറഞ്ഞു:

എനിക്കു ഇങ്ഗ്ലീസ്സ്ഷർട്ട് ഏതായാലും ഭംഗിയായി തോന്നില്ല. ഇതെല്ലാം അനാവശ്യമാണെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞാൽ മാധവൻ വെറുതെ മുഷിഞ്ഞേക്കും. നിങ്ങളൊക്കെ വലിയ പണക്കാർ. എന്നാൽ ഈ ഇങ്ഗ്ലീസ്സിൽ ഒരു പരിചിതൻ കാണുന്നതായാൽ പരിഹാസം ഉണ്ടാവാതിരിക്കയില്ല.

മാധവൻ — അതല്ലാ നോക്കേണ്ടതു്! നമ്മുടെ സൗകര്യവും സുഖവുമാണ്. നിങ്ങളുടെ അച്ഛൻ ബുദ്ധിമുട്ടി അയച്ചുതരുന്ന പണം ചെലവിട്ടു നിങ്ങൾ ഇങ്ഗ്ലീസ്സ്ഷർട്ടു വാങ്ങുകയില്ല. അതു പാടില്ല താനും. എന്നാൽ, മറ്റു വല്ലവരും വാങ്ങിത്തന്നാലും അതിലിത്ര വൈരസ്യം!

എളയതു് — വേറെ വല്ലവരുമോ!! അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഞാൻ ഇത്തരം സൽക്കാരങ്ങളും സ്വീകരിക്ക തന്നെയില്ലല്ലൊ. മാധവൻ എന്നു പറഞ്ഞാൽ ഞാൻതന്നെ. കുട്ടൻനമ്പ്യാരാകട്ടെ, എനിക്കു ജ്യേഷ്ഠനെപ്പോലെയുമാണ്.

എളയതു് ഇപ്പറഞ്ഞതിൽ മുഖസ്തുതിയുടെ ഒരു സ്പർശമെങ്കിലും ഉള്ളതായി വായനക്കാർ കരുതരുതു്; ഇതിൽ മുഖസ്തുതിയുടെ ഒരു കണിക പോലുമില്ല. പക്ഷേ,— എളയതു് നമ്പ്യാരെ ഒരു ജ്യേഷ്ഠനായിക്കരുതുന്നുവെങ്കിലും, നമ്പ്യാർ നേരെ മറിച്ചു് എളയതിനെ തന്റെ ഒരു വിശിഷ്ടാ

പരോപകാരമായിട്ടാണു വിചാരിച്ചുവരുന്നതു്. കൃഷ്ണപ്പി ള്ളയുടെ അഭിപ്രായത്തെ ആദരിച്ചപ്പെടുകയും ഒന്നി നോടു സർവ്വാത്മനാ യോജിക്കുകയുമാണു നമ്പ്യാരുടെ പ തിവു്.

മാധവനു പിന്നെയും പലതും പറയുവാനുണ്ടായിരു ന്നു. ഷൊറണ്ണൂർ ട്രെയിൻ വന്നതു് അവരുടെ സംഭാഷണ ത്തിനു വിഘാതകമായിത്തീർന്നു. എന്നാലും ട്രെയിൻ പുറപ്പെടുകയായി. ആ സുഹൃത്തുക്കളുടെ വിശ്ലേഷത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന മണിനാദം മുഴങ്ങി. ഗാർഡിനു യാതൊരു സംശയവുമുണ്ടായില്ല; ആയാൾ സംജ്ഞ കാണിച്ചു. ധൂമപി ണ്ഡങ്ങളെ വമിച്ചുകൊണ്ടു വണ്ടി യാത്രയാരംഭിച്ചു. ഹൃദയ ത്തിൽനിന്നു തിങ്ങി നിശ്വാസങ്ങളും ആ ധൂമരാശിപോലെ ഗാ ഢങ്ങളും മഹത്തരങ്ങളുമായിരുന്നു!

രണ്ടാമദ്ധ്യായം.

തൃശ്ശൂരിൽനിന്നു് എട്ടൊമ്പതു നാഴിക തെക്കുകിഴക്കാ യി 'പുതുക്കാടു്' എന്ന ഒരു വില്ലേജുണ്ടു്. ആ പ്രദേ ശം വലിയ കേൾവികേട്ട ഒന്നല്ലെങ്കിലും, കോമത്തു രാമൻ നമ്പ്യാർ കൊച്ചിരാജ്യമൊട്ടാകെ പേരുകേട്ട, ഭാഗ്യവാനാ യ ഒരു വയോവൃദ്ധനാകയാൽ, ആ വില്ലേജ് അദ്ദേഹത്തി ന്റെ ആധാരത്തിലും സംക്രമിച്ച് പുതുക്കാട്ടുവില്ലേജും പല ർക്കും പരിചിതമായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു്. രാമൻനമ്പ്യാർക്കു പാഠ ശാലകളിലോ മറ്റോ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യുവാനുള്ള സന്ദർഭം ഭാ

ച്ചിട്ടില്ല. പക്ഷെ വയസ്സു പ്രായമായപ്പോഴെത്തന്നെ താൻ വീട്ടിലെ കാരണവരായിക്കഴിഞ്ഞു. എന്നാലും, കരയൊക്കെ ലോകപരിചയവും ധാരാളം കാര്യനിർവ്വഹണനിപുണതയും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന് ഇപ്പോൾ അമ്പതാണ്ടു വയസ്സായിരിക്കുന്നു. ഭാര്യയും പണ്ടാരവകയുമായി, കോമത്തു തറവാട്ടിലേയ്ക്കു സ്വന്തം അൻപതിനായിരം പറ്റത്തിനുള്ള ഭൂസ്വത്തുണ്ട്. ഇതെല്ലാം സമ്പാദിച്ചതു രാമൻനമ്പ്യാർ തന്നെയാണ്. നമ്പ്യാർ വലിയ പിശുക്കനാണ്; എങ്കിലും, മഹാദയാലുവുമത്രെ. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ മരുമക്കളിൽ ഒരാളാണ് കുഞ്ഞൻനമ്പ്യാർ. മാധവൻ, രാമൻനമ്പ്യാരുടെ രണ്ടാംതലമുറ മരുമകനാണ്.

കോമത്തു വീട്ടിലെ മററു ചിലരേയും കൂടി വായനക്കാർക്കു പരിചയപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുന്നു:

വീട്ടിലെ തറവാട്ടമ്മ രാമൻനമ്പ്യാരുടെ അമ്മ തിയ്യാരാണ് വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞിക്കുട്ടിയമ്മ. ആ സ്ത്രീ അഞ്ചു പ്രസവിച്ചു് എട്ടു മക്കളുണ്ടായി! എന്നാലും, അവരിൽ ആ വൃദ്ധയ്ക്കു് അവശേഷിച്ചതു്, പ്രഥമപുത്രിയായ ദേവകിയമ്മയും ഒടുക്കത്തെ മകനായ കുഞ്ഞൻനമ്പ്യാരും മാത്രം; മധ്യവർത്തികളായ മൂന്നു കുട്ടികളും, പിഞ്ചായിരിക്കെത്തന്നെ പരലോകമടഞ്ഞു!! —

മുളയിൽത്തെരിയും നിലത്തിലും
വിളവില്ലാതവിടത്തു ജന്മം!

ദൈവത്തിന്റെ ദുഃഖപൂർണ്ണമായ ശാസനകൾ! കുഞ്ഞിക്കുട്ടിയമ്മയുടെ 'കർമ്മവിപാകപ്രായശ്ചിത്തം' ഇതുമാത്രംകൊണ്ടും പര്യാപ്തമായില്ല: നമ്മുടെ കുഞ്ഞൻനമ്പ്യാർ ആറാഴ്ച വയസ്സു മാ

ശം പ്രായമുള്ള ഒരു ബാലനായിരിക്കുന്ന കാലത്തുതന്നെ, കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയ്ക്കു വൈധവ്യദുഃഖവും വന്നുചേർന്നു!

ദേവകിയമ്മയുടെ ഏകപുത്രനാണു മാധവൻ. ഹാ, കഷ്ടം! അച്ഛന്റെ സ്നേഹംകൊണ്ടുള്ള ദുസ്സഹമായ പരിലാളനത്തെ നുകരുവാനിടയാകാതെ, ഭർത്താവിന്റെ അകാലമരണം, യുവതിയായ ദേവകിയമ്മയുടെ ആ സുഖസ്വപ്നങ്ങളെത്തന്നെ ധ്വംസിപ്പിച്ചു! പക്ഷേ, ഭാഗ്യംകൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണാരോഗ്യത്തോടുകൂടിത്തന്നെ നമ്മുടെ മാധവൻ വളർന്നുവന്നു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയുടെ അനുജത്തിയുടെ പുത്രന്മാരാണ് അപ്പുനമ്പ്യാരും പരമേശ്വരനും. ഇവർക്ക്, ഏഴു വയസ്സു മാത്രം പ്രായമായ ഒരു സഹോദരിയുമുണ്ട്. ലീല എന്നുള്ള ബാലികയാണ്, രാമൻനമ്പ്യാർ പറയാറുള്ള "കോമളതാരാട്ടിലെ അല്പസന്തതി!"

അവരുടെ അമ്മാവന്മാർ വലിയ വലിയ പരീക്ഷകളെല്ലാം ജയിച്ച് മജിസ്ട്രേട്ട്, പോലീസ് കമ്മീഷണർ, ഡിവാൻ പേഷ്കാർ തുടങ്ങിയ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരായിത്തീരുന്നു തറവാട്ടിലെ കാരണവരായ ഒരു നമ്പ്യാരായിരുന്ന രാമൻനമ്പ്യാർ എല്ലാ മരുമക്കളേയും ഇംഗ്ലീഷ് സ്കൂളിലേയ്ക്കയച്ചുതുടങ്ങി. എന്നാൽ, നമ്പ്യാരുടെ ആഗ്രഹങ്ങളിൽ ഒന്നും, ഇതുവരെ, ഒന്നു മുഴുവൻ പടവും പന്തലിച്ചു കയറുകയുണ്ടായിട്ടില്ല; മുളയിൽത്തന്നെ കരിഞ്ഞ കാച്ച പടർപ്പു മുരടിച്ചു നഷ്ടപ്രായമാവുകയാണു ചെയ്തിട്ടുള്ളതു്! മരുമക്കളിലാരുടെയെങ്കിലും ബുദ്ധിമാന്ദ്യം ഒരാശ്ചര്യം തന്നെ അതിനുത്തരവാദമായിട്ടില്ല; അവരെല്ലാം പെൺകുട്ടികളാണ്. പക്ഷേ, ഭാഗ്യാതിരേകമെന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥവർഗ്ഗ

ത്തിൽനിന്നു തന്നെ തിരഞ്ഞെടുപ്പാൻ രാജ്ഞിമാർ അ ശ്രാന്തപരിശ്രമം ചെയ്യാറുണ്ട്. അക്കാര്യം അത്യാവശ്യമായ ചെല്പിനും തന്നെ സാധിച്ചുപോന്നിട്ടുണ്ട്. കുമാരന്മാരും അപ്പന്മാരും കൂടെ ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ മാത്രം പഠിച്ചു വശ്യാ ശ്രയത്തെ അവസാനിപ്പിച്ചു. ഇപ്പോൾ ഇവർ വീട്ടിൽ തന്നെയിരുന്ന്, പലതരങ്ങളിലായി പണം പലിശക്കു കൊടുക്കുന്ന മാതിരി പണമുണ്ടാക്കുന്ന വഴിയിലാണ്. വിദ്യാഭ്യാസത്തിൽനിന്നു ലഭിക്കുന്നതിലും ധനാഗമമാർഗ്ഗത്തിൽ സക്രിയമായിരുന്ന ഭാഗങ്ങളുടെ ഈ ശ്രദ്ധ താഴന്മാരുടെ ഗൃഹം സൈന്യപ്രകാശിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. നാരായണൻ മാധവൻ മരുമകനാണ്, ഇവൻ തന്റെ വലിയമ്മാമന്റെ രക്ഷിതത്തിലാണത്രെ ഭക്ഷിച്ചു വരുന്നതു്.

മാധവൻ, പ്രിയസഖിയുടെ കത്തു വായിച്ചു മടങ്ങിയിട്ട് ദിവസം പതിനഞ്ചായി. അതിനിടയിലിട്ടു നാലാം ഒരു ദിവസം മാധവന് അവളുടെ ഒരു കത്തു കിട്ടി.

മദിരാശി,

സ്നേഹിതാ, 9-4-1916.

ഞാനു ദിവസമായി എന്റെ പ്രിയന്റെ എഴുത്തു കാത്തുകൊണ്ട് തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. ഇത്രനാളായി നിന്റെ വിശേഷത്തിനും ഒരു എഴുത്തുമായിരുന്നില്ല. അതുകൊണ്ട് നിന്നെക്കുറിച്ചു കത്തെഴുതുവാനായി തോന്നുന്നത്.

സാധാരണമായി, പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞു കിട്ടുന്ന ഈ വെക്കേഷൻ വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് സ്വച്ഛന്ദ സല്ലാപകരമായ ഒരവസരമാണ്. പരീക്ഷയ്ക്കുള്ള പഠിപ്പു ക്ലേശങ്ങളും കലം പഠിപ്പു നിരീക്ഷണമെന്ന കോലാഹലം കഴിഞ്ഞുപോകുന്നു. പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞ പരം പൂർണ്ണസ്വാതന്ത്ര്യത്തോടുകൂടി ഗ്രീഷ്മ ദിവസങ്ങളെല്ലാം, [illegible] ഞാൻ നിർഭാഗ്യമായിരുന്നു!

എന്റെ അച്ഛൻ ഒരു മഹാവിദ്യാപ്രവാഹത്തെ ഒരു ചെറുകൈത്തോടിലൂടെ ഒഴുക്കുവാൻ തന്നെ തീർച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കയായിരുന്നു; വളരെ ചെറുപ്രായത്തിൽത്തന്നെ ഞാൻ പട്ടണത്തിൽ സംസ്കൃതകോളേജിൽ ചെന്നു ചേരണമെന്നും മറ്റും അച്ഛൻ ഉറച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കയായിരുന്നു! കഷ്ടം! ഏതാണ്ടു പതിനാലു വയസ്സു മാത്രം പ്രായമായ ഞാൻ, ഇതിനിടെ, ഒരു വിവാഹം കഴിപ്പാൻ ശ്രമിച്ചാലോ എന്നും ആലോചിച്ചു. എന്നാൽ, ഒരു ഭാര്യയുടെ വിദ്യാഭ്യാസവിഷയത്തിൽ സഹായിപ്പാൻ സാധിക്കുന്ന ഒരു കന്യകയെ തിരഞ്ഞിട്ടും ഞങ്ങളുടെ സമുദായത്തിൽ കണ്ടില്ല. എന്റെ അധികം പറയുന്നു: ശ്രീരാമനാട്ടത്തിൽ കരുണാകര

പ്പണിക്കരും ഞാനും കൂടി ഇന്നു രാവിലെ ഉണ്ടായ ഒരു സം
ഭാഷണം, എന്റെ ജീവിതചരിത്രത്തിൽ ഒരു ഭാഗ്യവിധി ന
ന്നു ഇന്നു കണ്ടിരിക്കുന്നു: ഭാഗ്യം!

പണിക്കരുടെ അനുജനായ ... പാലക്കാട്ട് പഠിക്കുന്നുണ്ട്. അവരോടൊന്നിച്ച് അവിടെ ... പഠിപ്പിക്കാമെന്ന് പണിക്കർ എന്നോടു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. എന്റെ മനോരഥങ്ങളെല്ലാം മനസ്സിലാക്കിയിട്ടാണ് അദ്ദേഹം എന്നോടിങ്ങിനെ പറഞ്ഞത്. ഇനി ... പാസ്സാകുന്നതുവരെ ... പഠിപ്പിക്കാമെന്നും, ... ഞാൻ ... പണിക്കർ സമ്മതം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ഞാൻ നാളെ രാവിലെ പുറപ്പെടണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. പക്ഷേ, അമ്മയും ... വിട്ടയക്കുമോ എന്നു ... നിശ്ചയമില്ല. അമ്മ, വലിയമ്മമാർ, ... ഇവരെല്ലാം ... സമ്മതിപ്പിക്കണം.

എന്നു സ്വന്തം സ്നേഹിതൻ —

ഏ. കെ. എഴുത്ത്.

* * * * * *

കേശവമേനോൻ പാലക്കാട്ട് ... സ്കൂളിൽ ... മാധവന് അദ്ദേഹത്തെ അനുസരിച്ചു പാലക്കാട്ടു തന്നെ പോവാൻ തരപ്പെട്ടതിൽ സന്തോഷമായി. പാലക്കാട്ടായാൽ ചെലവ് ഇരട്ടിക്കുമെന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു മാധവനെ അവരുടെ വലിയമ്മമാർ ...

ന്മാരുടെ എന്തെങ്കിലും [illegible].

* * * * * *

[illegible] 'ബർദ്ദിയിയ' [illegible] പ്രത്യേക [illegible] വിദ്യാർത്ഥികളായി. അതിന്റെ [illegible] വൈദ്യശാസ്ത്രം പഠിക്കുവാനാണ് [illegible]. [illegible] അത്ര [illegible] [illegible] [illegible] പഠിപ്പുണ്ട് [illegible] [illegible]. പക്ഷേ, [illegible] [illegible] വിപരീതമായി [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] പഠിപ്പുകളുടെ [illegible] [illegible]. [illegible] എം. ബി.- (M. B. & B. S.) [illegible] [illegible], [illegible] ക്ലാസ്സിൽ എം. ബി. [illegible] കിട്ടുന്നതാൽ [illegible] [illegible].

[illegible] എളുപ്പത്തിലുള്ള [illegible] — [illegible] വിദ്യാഭ്യാസത്തെപ്പറ്റിയിൽ വിധിച്ചു [illegible] കുട്ടിയിലുള്ളവൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി: ബി. എ- ക്ലാസ്സിൽ [illegible] [illegible] സ്കോളർഷിപ്പ് കിട്ടി. [illegible] ക്ലാസ്സിൽ പഠിക്കുന്നതിനുള്ളത് ശരിയാണെന്ന് [illegible], [illegible] ക്ലാസ്സിൽ [illegible] [illegible] [illegible] കാണപ്പെട്ടില്ല. പിന്നെയും [illegible] പ്രാധാന്യം [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] വീണ്ടും ധനസഹായം ചെയ്യാൻ [illegible] [illegible] [illegible] അങ്ങനെ ചെയ്യുവാനും. [illegible], എളുപ്പത്തിന്

ഇക്കാലമത്രയും തന്റെ ഉപന്യാസവിശേഷംവഴിയ്ക്കും കീ ൎത്തി സമ്പാദ്യം തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു: നമ്മുടെ കേശവനെല്ലായത്, മദ്രാസ്സിൽ പ്രെസിഡെൻസി കോളേജിൽ ബി. ഏ. ക്ലാസ്സിൽ പഠിച്ചുവരുന്നു.

മൂന്നാമദ്ധ്യായം.

ക്രിസ്തുമസ്സ് കാലം! ക്രിസ്തുവർഷാവസാനമായി കഴിഞ്ഞു. കോളേജുകളും സ്കൂളുകളുമെല്ലാം അടച്ചിരിക്കുന്നു. ക്രിസ്തുമസ്സ് കാലം, വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് അവരവരുടെ ദേഹത്തിനും മനസ്സിനും വിശ്രമവും വിനോദവും നല്കി വീണ്ടും ചൊടിയും ഉന്മേഷവും ഉണ്ടാക്കുവാൻ ഏറ്റവും പറ്റിയ ഒരു സമയമാകുന്നു. അങ്ങിനെ ഉന്മേഷത്തോടുകൂടി ഒരു പുതിയ പിടിപ്പിക്കുന്നതു അവൎക്ക് അത്യാവശ്യമാണല്ലോ. കാരണം, ക്രിസ്തുമസ്സിനു ശേഷമുള്ള രണ്ടുമൂന്നു മാസത്തെ പഠനവും പരിശ്രമവുമാണ് അടുത്തു വരുന്ന പരീക്ഷയുടെ ഫലത്തെ നിശ്ചയിക്കുക. നമ്മുടെ കേശവനെപ്പോലുള്ള, കഴിഞ്ഞ ക്രിസ്തുമസ്സവധികാലത്തു സ്വഗൃഹത്തിൽ പോയി മടങ്ങിവന്നു ഇന്നിതാ, ഒന്നാമത്തേക്കാൾ കൊല്ലപ്പരീക്ഷയ്ക്കു പഠിപ്പു തീർന്നടത്തോളം പാഠങ്ങളെ ശ്രദ്ധയോടെ പുനഃസ്വീകരിക്കുന്നതായി നാം കാണുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിന്നും വിദ്യാർത്ഥിസാധാരണമായി എല്ലാവരും, ഉൾപ്പെടെ മിക്ക വിനോദങ്ങളിൽ പങ്കുകൊള്ളുകയും, പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞു മടങ്ങിപ്പോകുമ്പോഴും അതിനു ശേഷവും തനിക്കു സ്വഭാവിച്ചു

ദാനമുള്ള നാനാവിധസരസവിനോദങ്ങളെ 'സ്വപ്നം കാണുക'യും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ, കൊണ്ടുപിടിച്ച പരീക്ഷക്കു വായിക്കുന്ന ഈ ദിവസങ്ങളിൽ മലയാളത്തിലെക്കൊന്നാം ദേപാദകണ്ടിവരുമെന്ന് ഈ വിദ്യാർത്ഥി സ്വപ്നത്തിൽ ഇപ്പോലും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല.

കോഴിക്കോട്ടു മാമൻനമ്പ്യാരുടെ ഒരു കമ്പിമണിയോർഡർ ഏളയതിനെ വിവിധവിചാരങ്ങൾക്കടിമപ്പെടുത്തി. പണമപ്പിക അയച്ചിട്ടുണ്ട്! "ഉടനെ പുറപ്പെടുക!" എന്നും കമ്പിയിൽക്കാണുന്നു.

"മാമൻനമ്പ്യാരുടെ കമ്പിയോ! എനിക്കോ! പണമപ്പിക മാമൻനമ്പ്യാർ എനിക്കയയ്ക്കുകയോ! എന്തിനു്? 'ഉടനെ പുറപ്പെടുക!' ഉം-ഉം കോഴിക്കോട്ടു ഇപ്പോൾ എന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം എന്തിനായിരിക്കാം? മരുകപ്പാടെ ഒന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലോ! എന്തായാലും പോകാതിരിപ്പാൻ പാടില്ല. പണമപ്പികയും അയച്ചിരിക്കുന്നു! ഇനി പോകാതിരിക്കുന്നതെങ്ങിനെ? പോക തന്നെ; എന്തെങ്കിലുമാകട്ടെ!"

അന്നു തന്നെ മെയിലിന്നു ഏളയതു പുറപ്പെട്ടു. ചീട്ടു വാങ്ങി. പിറ്റേ ദിവസം ഉച്ച തിരിഞ്ഞു മൂന്നു മണിയാകുന്നതിന്നു മുമ്പ് ഏളയതു കോഴിക്കോട്ടുവീട്ടിലെത്തി. പൂമുഖം കയറിയ ഉടനെ കണ്ടതു ലീലയെയായിരുന്നു. ആ ബാലിക, ഒരു വെറും പുഞ്ചിരിയാൽ സ്വാഗതമരുളിക്കൊണ്ടു ദേവകിയമ്മയുടെ സമീപത്തിലേയ്ക്കു അദ്ദേഹത്തെ നയിച്ചു.

ഏളയതു്—എന്താ, ലീലേ, കമ്പിയടിക്കുവാൻ വിശേഷം?

ലീല—ഇല്ല; പരിഭ്രമിക്കാനൊന്നുമില്ല!

എളയതിന്റെ ഉള്ളൊന്നു തണുത്തു. ദേവകിയമ്മ അവിടെ എളയതിന്റെ വരവും കാത്തിരിക്കുന്നുണ്ടായിരുന്നു. എളയതു് വെയിലും കൊണ്ടു വലഞ്ഞു വരുമെന്നു കണ്ടു ദേവകിയമ്മ മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ തയ്യാറാക്കി വെച്ചിരുന്ന ചെറുനാരങ്ങാവെള്ളം എളയതിനെ വീണ്ടും തണുപ്പിച്ചു. കാപ്പിയും പലഹാരവും കൊണ്ടുവരുവാൻ പോയ ദേവകിയമ്മ പറഞ്ഞറിഞ്ഞു്, വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ എളയതിനെക്കാണ്മാൻ കേവലം മാനസികമായ ത്വരയോടുകൂടി അവിടെ പ്രവേശിച്ചു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ഈ വെയിലത്തു് തന്നെ പോന്നോ? എന്തു ചൂടാണു്! ഒരു വണ്ടി കൊടുത്തയയ്ക്കാം.

എളയത് — കമ്പി കിട്ടിയപ്പോഴേ ഞാൻ വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു. അതേ ഈ വണ്ടിക്കു തന്നെ പോന്നതു്. അല്ലെങ്കിൽ, ഷൊറണൂരിൽ താമസിച്ചു് ഊണു കഴിച്ചു പിന്നത്തെ വണ്ടിക്കു വരുമായിരുന്നുള്ളു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — അപ്പൊ ന്നു് ഉണ്ടിട്ടില്ല്യ?

എളയത് — ഇല്ല.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ലിരല, ആ എമ്പ്രാന്തിരിടെ മഠത്തിലു് ഏതിലും സാപ്പാടു കൊണ്ടു് കരാളോടു വേഗം പോവാൻ പറ.

എളയത് — ഇനി ഊണു് ഏതായാലും രാത്രി മതി. അവിടെ ഇരിക്കട്ടെ; വർത്തമാനങ്ങളൊക്കെച്ചോദിക്കട്ടെ.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — കമ്പീല് ഒന്നും എഴുതീർന്നില്ല്യ? ഞാൻ ഒക്കെ എഴുതണം ന്നു് പറഞ്ഞിരുന്നു.

എളയത് — 'വേഗം വരണം' എന്നു മാത്രമേ കമ്പിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അതു പോകട്ടെ; കാര്യമെന്താണു്?

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — എന്താ, ഞങ്ങൾക്കു് ആയതു നിശ്ചയിച്ചു. ഒന്നു് ഉണ്ടു് ഭേദിച്ചുകൂടുന്നതിനു്. ഞങ്ങളെല്ലാം നാറിഞ്ഞിട്ടു് ആണു്. നീ വല്ലാൽ ദേവകി അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ടായിരിക്കുമോ.

എന്നു് ശബ്ദം മൂലഷം തൊടാതെ ചിലരെല്ലാം പറഞ്ഞു്, പ്രസ്താവത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിന്റെ മുഖവുരയായി ഒരു ചിരി ചിരിച്ചു. അപ്പോഴേക്കു ദേവകിയമ്മ കുപ്പിയും പലഹാരവും കൊണ്ടു് അവിടെയെത്തി.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ഇനി ദേവകിയുടെ പാട്ടു് നല്ലതു്. ഇനിക്കു് അതുകേട്ടു് അടിയന്തിരങ്ങൾ ഉണ്ടാവട്ടെ.

ദേവകിയമ്മ — നമ്മുടെ കൂട്ടരുടെ സംബന്ധം തീർച്ചയാക്കിയിരിക്കുന്നു. അതു നാളെയാണത്രേ. അതിനു നിങ്ങളുടെ ഇത്ര വേഗം കമ്പിയടിച്ചു വരുത്തിയതു്.

എളയതു് — ശിവശിവ! ഇങ്ങിനെയെന്നു് എന്റെ അമ്മച്ചനാൽ പെട്ടെന്നായില്ല. കമ്പി കിട്ടിയപ്പോൾ ഒരു വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു. കാരണവരുടെയാണ് കമ്പിക്കൂട്ടത്തിൽ പറഞ്ഞുവച്ചിരിക്കുന്നു! അതുകൊണ്ടാണ് ഞങ്ങൾ എന്താ പിടിയും കിട്ടാതെ പോയതു്.

ദേവകിയമ്മ — നാട്ടുമര്യാദയ്ക്കു് ഉള്ളതിനെയല്ല വേണ്ടതു്. തറവാട്ടിൽ കാരണവരില്ല ഞങ്ങൾക്കുണ്ടോ? ഇവളുടെ കാര്യം അമ്മയോടു പറയണം. നിങ്ങളോടു ഈ നൽകാലം ബുദ്ധിമുട്ടു വരുത്തേണ്ട എന്നു ഞാൻ കൂട്ടരോടു പറഞ്ഞു് അയപ്പിച്ചതാണ്.

എളയതു് — അതുകൊണ്ടു് വധുവിനെ മനസ്സിലായില്ലല്ലോ.

ദേവകിയമ്മ — ഞങ്ങൾക്കും അത്രയ്ക്കു മനസ്സിലായിട്ടില്ല. നിങ്ങളുടെ നാട്ടുകാരത്തി തന്നെയാണ്.

പ്രേമമതി — എന്റെ നാട്ടുകാരത്തിയോ? ഏതാണ വീട്?

ദേവകിയമ്മ — മാലിൻപാവത്ത് എന്നാണ് വീട്ടുപേര്; താമരശ്ശേരിയിലാണ്. നിങ്ങൾ അറിയില്ലേ?

പ്രേമമതി — ഞാൻ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അവിടെ ആരെയും ഞാൻ അറിയില്ല.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — പ്രേമമതി അവിടെപ്പോയിട്ടില്ലേ?

ദേവകിയമ്മ — അറിയാൻമാത്രം ആരുമില്ല; വയസ്സനായ ഒരു കാരണവര് അവിടെപ്പുരുഷനായിട്ടുള്ളൂ; മറ്റുള്ളവരൊക്കെ സ്ത്രീകളാണ്.

പ്രേമമതി — ഞാനവിടെപ്പോയിട്ടില്ല. താമരശ്ശേരി എന്ന സ്ഥലം ഇല്ലത്തുനിന്ന് ഏകദേശം നാഴിക വടക്കാകുമെന്ന്. അത്ര മാത്രം അറിയാം. അപ്പോൾ, ആർവഴിയ്ക്കാണ് ഇതിന്റെ ആലോചന നടന്നത്?

ദേവകിയമ്മ — ആ വീട്ടിലെ കാരണവരാണ് ഇതിന്റെ ഒക്കെ ആള്; അയാളുടെ മരുമകനാണ്.

പ്രേമമതി — രാമൻനമ്പ്യാര് ഇതിനു വേഗം സമ്മതിച്ചതെങ്ങിനെ?

ദേവകിയമ്മ — ഇപ്പോഴത്തെ വിദ്യകൊണ്ട് അമ്മാമ വല്ലാതെ പേടിച്ചിട്ടാണിരിപ്പ്. ഇംഗ്ലീഷിലായാൽ ഇഷ്ടപ്പെടാതെ കഴിയില്ല എന്നാണ് അമ്മാമന്റെ പോക്ക്. ഇങ്ങനെ തരം ഇനി കിട്ടില്ലെങ്കിലോ എന്നു വെച്ച് വേഗം സമ്മതിച്ചു. പിന്നെ, ആ ചെറുക്കനും വല്ലാത്ത മിടുക്കൻ!

പ്രേമമതി — കുട്ടൻനമ്പ്യാര് കുട്ടിയെക്കണ്ടുകഴിഞ്ഞുവോ? വിവാഹത്തിന്ന് പൂർണ്ണസമ്മതം തന്നെയാണോ?

ദേവകിയമ്മ — ആ ആശാൻ ഒരു ഛായ കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു. അതു കുട്ടനു പിടിച്ചുവെന്നാണു തോന്നണതു്. പിന്നെ, അമ്മാമനോടു മറിച്ചു വല്ലതും പറയാനുള്ള ധൈര്യവും കുട്ടനുണ്ടോ?

ഇതു പറഞ്ഞു ദേവകിയമ്മ വധുവിന്റെ ആ ഛായാപടം പെട്ടിയിൽനിന്നെടുത്തു് ഏളയതിന്റെ സമീപത്തു വെച്ചുകൊടുത്തു. അതിൽ പ്രതിഫലിച്ചിരുന്ന തരുണീമണിയിൽ, തീർച്ചയായും കണ്ണഞ്ചിക്കുന്ന കമനീയകവിശേഷം കളിയാടിയിരുന്നു. കുട്ടൻനമ്പ്യാരെപ്പോലെയുള്ള ചെറുപ്പക്കാർ ഇത്തരമായ സൌന്ദര്യവിശേഷത്തിനു വിചാരമെന്നിയേ കീഴടങ്ങിപ്പോകുമെന്നു് ഏളയതിന്റെ അന്തരംഗം അഭിനന്ദിച്ചു. നാലഞ്ചു നിമിഷം നേരം നോക്കിയതിനു ശേഷം ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:— "പേരെന്താണു്?"

ദേവകിയമ്മ — കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെന്നോ മറ്റോ ആണു്.

ഏളയതു് — അവർ നല്ല തറവാട്ടുകാരായിരിക്കും; അല്ലേ?

ദേവകിയമ്മ — തരക്കേടില്ലെന്നാണു് ആ ആശാൻ പറഞ്ഞതു്.

ഏളയതിനു ചോദിച്ചറിവാനുള്ളതെല്ലാം കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം, എന്തോ? —, ഒരു നോവലിലെയ്ക്കു വേണ്ടുന്ന 'പ്ലോട്ടുകളെ' കണ്ടുപിടിക്കുന്ന കഥാകാരനെപ്പോലെ, തദ്ഗ്രഹണത്തിനു സമർത്ഥമായ തന്റെ ബുദ്ധിയെ പ്രവർത്തിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി. എന്നാൽ, മൌനം ദീക്ഷിച്ചു മനസ്സിരുത്തുവാൻ, അമ്മയും മകളും ഏളയതിന്നിട കൊടുത്തില്ല:

ദേവകിയമ്മ — മാധവന്റെ എഴുത്തു കിട്ടാറില്ലേ?

ഏളയതു് — ഉവ്വ്; മിനിഞ്ഞാന്നു കൂടി ഒരെഴുത്തുണ്ടായിരുന്നു:

ദേവകിയമ്മ — വിശേഷിച്ചൊന്നും ല്ല്യല്ലൊ?
ഏളയത് — ഇല്ല്യ; സുഖം തന്നെയാണ്.
കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ഉണ്ണി ചിന്ന്യൽ ഞാൻ അവനെ സൊപ്നം കണ്ടായി!
ദേവകിയമ്മ — നിങ്ങൾ ധനുമാസത്തിൽ നാട്ടിലെയ്ക്കു വന്നിട്ടില്ല്യ?
ഏളയത് — വരാറായില്ല്യ.
ദേവകിയമ്മ — ഇവിടെ വരാഞ്ഞതെന്തെ? അല്ല്യെങ്കിൽ, നമ്മളെക്കാണാനാണ് അല്ല്യ?

മാധവൻ അക്കാലത്ത് അവിടെയുണ്ടായിരുന്നില്ല എന്നതിന്റെ സൂചനയായിരുന്നു ഇത്.

ഏളയത് — അതെന്നെയല്ല; ഇല്ലത്തു തന്നെ നാലഞ്ചു ദിവസമേ പാർത്തുള്ളൂ.——
ദേവകിയമ്മ — കഷ്ടം! ഞാനത്ര ഓർമ്മവെച്ചില്ല്യ. ഇപ്പൊ ഇല്ലത്ത്ന്ന് അങ്ങിനെയൊന്നും പോവാൻ പാടില്ല്യല്ലൊ! ഇന്നാളുണ്ടായല്ലൊ കുടിവെപ്പും മറ്റും കഴിഞ്ഞത്.

പിന്നെ ഏളയതിന്റെ പുതിയ ഗാർഹസ്ഥ്യത്തെ സൂചിപ്പിച്ചു. ഏളയത് കുറെ ചിരിച്ചു മാത്രം ചെയ്തു.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ — ഇപ്പൊ വയറ്റിലുണ്ടൊ?
ദേവകിയമ്മ — അമ്മ, അതുണ്ടാവുന്നമായിട്ടില്ല്യ; കുട്ട്യാണ്. (ഏളയതിനോട്.) വയസ്സെത്രയായി?
ഏളയത് — പതിനഞ്ച്......

പറഞ്ഞു മുഴുവനാക്കുന്നതിനു മുമ്പ്, കുട്ടൻനമ്പ്യാരും അപ്പുനമ്പ്യാരും പിന്നെ പരിചാരകരും അവിടെയ്ക്കു പെട്ടെന്നു കടന്നു വന്നു.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ— വേഷം മാറി വരവ് അസ്സലായി! ഇപ്പോഴും നിങ്ങളെ ലോകം മുഴുവനും അറിയുന്നില്ല!!

ദേവകിയമ്മ— എന്താണത്?

എളയത്— എന്ത്! വിസ്തരിക്കേണ്ടുന്നതില്ല: ഞാൻ കുട്ടൻനമ്പ്യാരെക്കുറിച്ചാണു പറഞ്ഞത്, ഇന്നു പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞ മദിരാശിയിൽനിന്നു വരുന്നു; അതുപ്രകാരം വേഷം മാറിയിട്ടാണു വരിക; നിങ്ങളാരും എത്രകണ്ടാലും എന്റെ ശബ്ദം കേട്ടാലും തീരെ അറികയില്ല എന്നും വരാം. അതു ഉള്ളിൽ വെച്ചുകൊണ്ടു ഇപ്പോഴും കളിയാക്കുകയാണ്.

അപ്പുനമ്പ്യാർ— പരീക്ഷക്കു വായിക്കുന്ന തിരക്കിലും ഇത്തരം നേരമ്പോക്കുകൾ കെട്ടിവെച്ചിട്ടില്ലേ?

എളയത്— തീരെ കെട്ടിവെച്ചിട്ടില്ല; ഇതാ, ഒരു വെടിക്കുള്ള മരുന്നെല്ലാം ഇപ്പോഴും കൈയിൽക്കരുതിയിട്ടുണ്ട്.

"നിങ്ങളെ വലിയമ്മാമ വിളിക്കാൻ പറഞ്ഞു." എന്ന പരദേശവാസൻ ഈ രംഗത്തിന്നിടക്കു കടന്നു 'ധനാശി പാടിയ'പ്പോൾ, എളയത് എഴുന്നേറ്റു രാമൻനമ്പ്യാരുടെ അടുക്കലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

രാമൻനമ്പ്യാർ മാളികയുടെ ചുവട്ടിലെ വരാന്തയിൽ, കണക്കെഴുത്തുവകകളും മറ്റും തയ്യാറാക്കി വെച്ചിട്ടുള്ള ഒരു പഴയ മേശയുടെ മുമ്പിൽ ഒരു മരക്കസാലയിൽക്കുന്തിച്ചിരുന്ന്, കണക്കുകൾ പകർത്തിയെഴുതുന്ന ആൾക്കുപോലും മനസ്സിലാക്കുവാൻ ഇത്രയും പ്രയാസമുള്ള ഒരുതരം അക്ഷരവടിവിൽ 'പടുകുറിപ്പ്' എഴുതിക്കൊണ്ടിരിക്കയാണ്. മുഴുക്കെ ചളിയും ചേർന്നു മുഷിഞ്ഞും മങ്ങിയ ഒരു മഞ്ഞനിറം കലർന്നുള്ള ഒരു ഈരെഴമുണ്ട് അരയിൽച്ചുറ്റിയിട്ടുണ്ട്. ആ മുണ്ടു മേല്പോട്ടു തിരുകിത്തിരുകി, വയറുംകൊ

ന്റെ പൃഷ്ഠഭാഗം മിക്കതും അനാച്ഛാദിതമായിക്കാണപ്പെടുന്നു. അതിന്റെ കാരണമെന്തെന്നാൽ, അനന്യസാധാരണമായ ശൈത്യമാന്ദ്യത്തിന്റെ അടയാളമെന്നവണ്ണം, താമരവൽപ്പട്ടിയുടെ താഴെക്കാലം കോർത്തു കെട്ടിയിട്ടുണ്ട്. ഒരു ഭാഗത്ത്, പൊട്ടിപ്പോയ വള്ളിയുടെ പകരം, മണ്ണാൻ കാണാതെ വെച്ച ഒരു വെറും പോടുകൊണ്ട് ബന്ധിച്ച ഒരു കണ്ണട, ചെവിക്ക് 'ഉദരബന്ധം' കെട്ടിയ പോലെ വെച്ചിട്ടുണ്ട്. പഴുത്ത നാരങ്ങ, പത്തുകപ്പലു പോലെയുള്ള, കാതു കൂടെ, തലയിൽ തേയ്ക്കുന്ന എണ്ണയുടെ മഞ്ഞനിറം കലർന്ന് ഉരുളം മഞ്ഞയായിക്കാണപ്പെടുന്നു. അദ്ദേഹം, വെളുത്തു നന്ന മെലിഞ്ഞ ഒരാളാണ്.

താമർനമ്പ്യാർ എഴുന്നേറ്റ് നിന്നു മുഖം താഴെ വെച്ചു. കണ്ണടയും, പെട്ടെന്നഴിച്ചെടുപ്പാൻ കഴിയാതെ, തലയിലൂടെ ഊരിയെടുത്തു. എന്നിട്ട്, മുന്നിൽ നില്ക്കുന്ന എളയതിനെ നോക്കി, കാലത്താൽക്കൊണ്ട് കാരായം ചേതം പൊന്നാക്കാൻ തേഞ്ഞുപോയ പല്ലുകളും — പല്ലുകളോ, അതോ, തൊണ്ണുകളോ? 'തൊല്ലുകൾ' എന്നു പറഞ്ഞാൽ പോരി' — പുറത്തു കാണിച്ചു പടയൊഴിഞ്ഞുനറ്റ് ഒരു കൂട്ടത്തെഴുകൽ തൊഴുത് ഇങ്ങിനെ ആതിഥ്യം ചെയ്യിച്ചു:

താമർനമ്പ്യാർ — എന്തു കഥയാണ്! ഇരിക്കു, ആ കസാലയിലിരിക്കു! വന്നിട്ടധികം നേരമായോ?

എളയത് — ഇല്ല; വന്നു; കാപ്പി കഴിച്ചു: അത്രായ ആയുള്ളൂ.

താമർനമ്പ്യാർ — വിശേഷമൊന്നും അറിഞ്ഞില്ലേ? എന്താണ്ടാക്കുന്നത്? ഇരിക്കു!

എളയത് — അറിഞ്ഞു. ഞാൻ ഇന്നലെകേട്ടു: ഇവിടു ന്ന് ഇങ്ങിനെ നിന്നാലോ?

എളയതിന്റെ നിർബ്ബന്ധത്താൽ രാമൻനമ്പ്യാർക്കു തന്നെ കാരണവനായി ആസനപരിഗ്രഹം ചെയ്യേണ്ടിവന്നു; അനന്തരം പൂർവ്വസ്ഥാനത്തു കയറി പൂർവ്വസ്ഥിതി വിട്ടു വിശ്രമ സന്നാഹിയിൽ ഇരുന്നു. എളയതും, അടുത്തു കിടന്നിരുന്ന ഒരു ബെഞ്ചിന്മേൽ സ്ഥാനമുറപ്പിച്ചു.

രാമൻനമ്പ്യാർ— സ്ഥലം വളരെ ദൂരത്താണ്. എന്നാലും, ശിക്ഷയില്ലാതെ കഴിഞ്ഞുവല്ലോ എന്നാണ് സമാധാനം. ഇതു നോക്കു,— ഈ റെഗുലേഷൻ വന്നതിന്റെ ശേഷം എവിടെയും കശപിശ തന്നെ!

എളയത് — അതെ; അങ്ങിനെ തന്നെ.

രാമൻനമ്പ്യാർ— കുട്ടന്റെ നിർബ്ബന്ധംകൊണ്ടാണ് രണ്ടു കുറിയടിച്ചത്. വെറുതെ അഞ്ചാറുകൊല്ലം പണം ചെലവാക്കിച്ചു!

എളയത് — അതു സാരമില്ല.

രാമൻനമ്പ്യാർ— മാധവന്റെ വർത്തമാനമെന്താ?

എളയത് — വിശേഷിച്ചൊന്നുമില്ല. നല്ലവണ്ണം പഠിക്കുന്നുണ്ട്.

രാമൻനമ്പ്യാർ— എന്താ! ഇതാ, ഇവരൊക്കെ എത്രകെട്ടി! മൂന്നാം പുസ്തകവുമായി മറവുമാണ് തെക്കൻപ്പാട്ട ഒന്നു പഠിച്ചത്!!

അനന്തരം തുടർന്നു പറഞ്ഞു:— "ഇതാ, മാധവന്റെയും എട്ടുകെട്ടല് കഴിഞ്ഞു!"

എളയത് — ആര്? പാർവ്വതിയെന്നോ?

രാമൻനമ്പ്യാർ — ചോദിപ്പാനുണ്ടോ!

എളയത് — ഞാൻ എന്താണാവോ എന്നു വിചാരിച്ചു, സ്കൂളിലെപ്പോലെ ഒരു പാവമായിരിക്കുന്നതു്.

രാമൻനമ്പ്യാർ — ആ മൊരടകാടന്മാരോട് ഞാനൊന്നും പറയില്ല എന്നു വെച്ചിരിക്കയാണ്. എന്തെങ്കിലുമായ്ക്കോട്ടെ. അവരായി; അവരുടെ പാടായി! ഇവരാരെല്ലാമോ പണം ചെലവാക്കിയതു് എന്തൊരു വിഡ്ഢിത്തം: മാധവൻ പാടില്ലെന്നാണ് ഇപ്പോഴും കാണുമ്പോഴും തോന്നുന്നതു്.

എന്നു്, പ്രത്യാശാദായകമായ ഒരു ദീർഘനിശ്വാസം വിട്ടു കുറച്ചിട മൌനം കൈക്കൊണ്ടു. ഈ തരം നോക്കി എളയത്, "ഞാൻ കുളിക്കട്ടെ." എന്നു പറഞ്ഞു്, രാമൻനമ്പ്യാർക്കു ദീർഘസംഭാഷണത്തിന്നിട കൊടുക്കാതെ തൽക്കാലം അവിടെനിന്നു പിരിഞ്ഞു.

എളയതും കുട്ടൻനമ്പ്യാരുമായി ഉടനെ സന്ധിച്ചു; നമ്പ്യാർ വധുവിനെപ്പററി ഇങ്ങിനെ അഭിപ്രായം ചോദിച്ചു:— "എളയതേ, ഫോട്ടോ കണ്ടില്ലേ? എന്തു തോന്നുന്നു?"

എളയത് — അപ്പോഴും, ഇത്ര പെട്ടെന്നു നിശ്ചയിച്ചതെന്തിനാണ്?

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ — ഒരാളിനെന്താ തരക്കേട്? പിന്നെ, അമ്മാമനാണ് എല്ലാം നിശ്ചയിച്ചതു. നമുക്കിതിൽ ഒന്നും നോക്കാനില്ലല്ലോ? — എനിക്കു ധാരാളം പിടിച്ചു!

തന്റെ ആത്മസ്നേഹിതന്റെ പുറപ്പാട്ടിൽ മയങ്ങുന്ന തോഴനു് എളയത് അപ്രകാരം വ്യാകുലനായി. എങ്കി

ടും, തൽക്കാലം ആ വിഷയത്തിൽനിന്ന് അദ്ദേഹം വിരമിച്ചിരിക്കയുള്ളു.

പിറേറന്നു ബുധനാഴ്ചയായിരുന്നു കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ സംബന്ധം. അതിനെപ്പററിയ വർണ്ണനകളോ വിവരണങ്ങളോ ഇവിടെ ആവശ്യകമായിരിക്കുന്നതല്ല. സൌന്ദര്യധാമണി ധാരാളമായി പ്രവഹിച്ചിരുന്ന യുവതിയുടെ— ശ്രീമതി, സി. പി. കാത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയുടെ— രംഗപ്രവേശനത്തിൽ തന്നെ കുട്ടൻനമ്പ്യാർ സ്വർഗ്ഗസുഖത്തെ അനുഭവിച്ചുകഴിഞ്ഞു!——

വന്നം, വിരഹതാശയനാകേണ്ടതിന്നാൽ
നൂനം സ്വദിക്കും ശരികെട്ട പായസം;
താനൻപിൽ വേവിച്ചാൽ പാലനുഭവമാകില,
നീ നന്മം വാഴും ധര താൻ ത്രിവിഷ്ടപം!

നാലാമദ്ധ്യായം.

ഉത്സവം അടുത്തു വന്നിട്ട് ഇപ്രാവശ്യത്തെപ്പോലെ ഒരിക്കലും ഒരുങ്ങിക്കൊണ്ട് അങ്ങിനെ തന്നെ മടങ്ങിപ്പോകാൻ എളുപ്പമായിരുന്നില്ല; എളുപ്പംകൊണ്ടും ധൈര്യമുണ്ടായില്ല: അദ്ദേഹം വ്യാഴാഴ്ച രാവിലെതന്നെ താമരശ്ശേരിയിൽനിന്നു യാത്ര വിളിച്ചു പുറപ്പെട്ടു. എളുപ്പത്തിൽ ഉത്സവസമയത്തിൽ അവിടെ എത്തുന്നതു്, അപ്പോഴത്തെ വർഷം പോലെയോ അദ്ദേഹത്തിന്നു പലപ്പോഴും അനുഭവപ്പെട്ടതായിരുന്നു. അതിനാൽ, മറ്റൊരു വേഷമെടുത്തു ഉൽസവം പ്രവേശിക്കുന്നതു ഇപ്പോൾ അസാധാരണമാക

മെന്നു കരുതി ദേവാലയ ഗ്രാമമധ്യത്തിൽവെച്ചു തന്റെ വേഷമൊന്നു മാറി: ഉടുത്തിരുന്ന ഇരട്ടവേഷ്ടിയും ഇട്ടിരുന്ന ഉത്തരീയപ്പൂന്തത്തിനും സ്ഥാനഭ്രംശമൊന്നും വരുത്തിയില്ലെങ്കിലും, കഴുത്തിൽ നാലഞ്ചു ചുറ്റിപ്പിണച്ചിട്ടിരുന്ന പതിനെട്ടു മുഴത്തിലുള്ള പച്ചപ്പട്ടുകൊണ്ടു തലയിൽ ഒരു ബങ്കാളിക്കെട്ടു കെട്ടി. ഇതൊന്നുമല്ലാ വേഷപ്പകർച്ചയ്ക്കു മുഖ്യകാരണമായതു്: ഇടത്തെ കണ്ണിനു ദോഷമായി മെന്നു തോന്നുമാറു ഉണ്ടാക്കിയിട്ട ഒരു കറുത്ത '[illegible]', മുഖത്തിന്റെ [illegible] ഒരു മലയാളിത്തത്തെ തീരെ ഇരുത്തിവിട്ടു.

ഏലിയത്തിനു പന്ത്രണ്ടു വയസ്സു പ്രായമുള്ള ഒരു ബാലകൻ ഉണ്ടു്. കൊച്ചുണ്ണിയെന്നാണു പേർ; എന്നാൽ, വിളവുകൊണ്ടും വിദ്യകൾകൊണ്ടും ചെറു വലിയുണ്ണി! എന്തുതന്നെയുള്ള ഒരു പ്രകാരത്തിൽ ഉപകാരമുള്ളതു്, വികൃതി കൊടുത്താലും അധികമായിട്ടും മാത്രമേ ശീലിച്ചിട്ടുള്ളൂ. എല്ലാത്തിലുംപ്പോഴെങ്കിലും ഉപകാരത്തെയും കഴിക്കും. ഇതു് ഏലിയതിന്റെ അച്ഛനറിവുള്ളതില്ല. ഈ തരം ദേഹം കൊച്ചുണ്ണി പറയാതെ വിട്ടുപോയിട്ടില്ല. ആ വികൃതിക്കുട്ടി, ഇപ്പോഴുള്ള ഉണ്ണ കടിച്ചു് കളിച്ചുണ്ടാക്കികളുടെ വരവും കണ്ടു് മതിമറിട്ടുള്ള സമയം ചോറുണ്ണാൻവേണ്ടി പുറമെയുള്ള വന്നിരുന്നു് എന്നാലും ചാലിയ്യത്തോടുകൂടി ഒരു ഗ്രാമത്തിൽനിന്നുകൊണ്ടു് ഇരുന്നു കണ്ണു അടച്ചു് അഭിനയം ചെയ്യുന്ന വിലക്ഷണമായ ഭാവത്തിൽ അതിനേരം പ്രദർശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോഴാണു് തന്റെ കപടവേഷക്കാരൻ അവിടെച്ചെന്നു കയറിയതു്. കൊച്ചുണ്ണി വിനോദത്തിൽനിന്നു വിരമിച്ചു് ആ ആഗന്തുകന്റെ നേരെ തിരിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം, അധികം താമസിയാ

തെ, താൻ മുഖം നോക്കി ലക്ഷണം പറയുന്ന ശാസ്ത്രജ്ഞ
നാ കൊച്ചുണ്ണിയെ മനസ്സിലാക്കുകയും, കുട്ടിയുടെ കൈരേ
ഖയെ വർണ്ണിപ്പിച്ചുകൊണ്ട് അവന്റെ ജ്യേഷ്ഠനെക്കുറിച്ച്
കൂടി ലക്ഷണങ്ങൾ പറഞ്ഞുതുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. പാ
ന്നു പറഞ്ഞത്, ആ ബി.എ.-വിദ്യാർത്ഥി ആ അവസരത്തി
ൽ അവിടെ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നായി ലക്ഷണികന്റെ വാദം;
കൊച്ചുണ്ണി, ഇല്ലെന്നും. വാദം മുഴുത്തു; കോലാഹലമായി.
"കള്ളസ്സന്യാസി, കടന്നു പോ!" എന്നായി ഒടുവിൽ കൊ
ച്ചുണ്ണി. "വികൃതി കാട്ടാനായി സ്കൂളിൽ പോകാതിരിക്കയാ
ണല്ലേ?" എന്ന് ഉരുളുകൊണ്ടു സ്വന്തം സ്ഥാനത്തിൽ പോ
യ്ക്കുകയും, പിടഞ്ഞെഴുന്നേറ്റ കൊച്ചുണ്ണിയുടെ മണ്ടയ്ക്ക് ഒ
ന്ന് കൊടുക്കുകയും കേശവമേനോനാണ് ആ തൊടി
യിലേക്കൊണ്ടു കയറി. കൊച്ചുണ്ണി തിരിച്ചുപായി! ജാലക
ത്തിലൂടെ ഇതെല്ലാം നോക്കിക്കൊണ്ടു പൂമുഖത്തിൽ നി
ന്നിരുന്ന എളയതിന്റെ അമ്മ, കൊച്ചുണ്ണിയ്ക്കു കിട്ടിയ കൊ
ണ്ട മാത്രയിൽ അത്യധികവിഷാദം പൂണ്ടുപോയി; ആ
ട്ടത്ത നിമിഷത്തിൽ കൊച്ചുണ്ണിയുടെ അരികിൽക്കാണുന്ന
തന്റെ സീമന്തപുത്രനെയാണ്. അപ്പോഴും ആ അമ്മയു
ടെ ആ രണ്ടു മക്കളെയും ഒന്നു കാണേണ്ടതുണ്ടായി
രുന്നു.

എളയത്, ചെറുപ്പത്തിൽത്തന്നെ വിവാഹം ചെയ്യേ
ൻ നിർബ്ബന്ധനായിത്തീർന്ന ഒരു വിദ്യാർത്ഥിയാണെന്നു മുന്ന
ദ്ധ്യായത്തിൽനിന്നു വ്യക്തമായിട്ടുണ്ടല്ലോ. പതിനേഴ് വയ
സ്സിൽ പദമൂന്നിയ തന്റെ ഏകസഹോദരിയെ പ്രദാനം
ചെയ്യേണ്ടതിലേയ്ക്കു യോഗ്യനായ ഒരു സ്ത്രീധനമില്ലാതെ ഒരാ
ളെക്കണ്ടുപിടിയ്ക്കാതിരുന്നതിനാലാണ്, കേശവമേനോനെയു

ന്നു് ഈ വേഷത്തിൽ വെളിക്കിറങ്ങിവന്നതു്. ഈ യുവതി
ന്റെ പാരിച്ച ദേവകിയെന്നാണ പേർ; എന്നാൽ, ആ
പേർ ആരും അറിഞ്ഞുകൂടാ; അച്ഛൻ കുട്ടിയെ മടിയിലി
രുത്തി ചെവിക്കിട്ടിൽ 'ദേവകി' എന്നു മൂന്നുരു മന്ത്രിച്ചു: ആ
ശ്ചര്യം! അന്നുമുതല്ക്കു തന്നെ ആ ഭംഗിയുള്ള പേരിനെ,
മലയാളക്കരയിലെ ഒരു തദ്ഭവപദമാക്കി, ഓമനത്തവും
വാത്സല്യവും കാണിപ്പാനായി 'കുട്ടി' എന്നു കൂട്ടിച്ചേർത്തു്,
'ദേവികുട്ടി' എന്നാക്കി! ഇന്നു് ഈ പേരും, ഈ യുവതി
ന്റെ പിതാമഹിയുടെ മുഖത്തുനിന്നു മാത്രമേ കേൾക്കു
കയുള്ളു: മറ്റുള്ളവരെല്ലാം ആ കുമാരിയെ, ഇപ്പോഴു് വി
ളിക്കുന്നതും അദ്ദേഹത്തിനു വളരെ ഇഷ്ടപ്പെട്ടതുമായ 'ദേ
വി' എന്ന നാമധേയംകൊണ്ടാണു വിളിക്കുന്നതു്.

ദേവി, വലിയ ഒരു സുന്ദരിയൊന്നുമല്ല: എന്നാൽ,
തികച്ചും ഒരു ഭാഗ്യവതിയാണു്. അവളുടെ നിറം വെളു
പ്പുമായുള്ള ഒരുതരം വെളുപ്പാണു്. മുഖം അധികമില്ലെങ്കിലും പ്ര
സന്നമത്രെ. വികസിച്ചെടുത്ത കണ്ണുകൾ. ആ യൗവ്വ
നപാടെഷിച്ചുപോയ മുഖം മാത്രമേ ആ യുവതിയുടെ ദൃഷ്ടി
സ്വഭാവത്തിനു ഭംഗാകാവല്ല. അതുകൊണ്ടു്, ദേവി തിരുവാതി
രക്കാലത്തു കൂടി 'മൂന്നാം കൂട്ടുക' പോലും പഠിച്ചിട്ടില്ല! എന്നി
ട്ടും, അവളുടെ ഭിന്നരുചി വഴിയാത്ത ചെറുപാട്ടുകളും ചെ
റുകവിതാശകലങ്ങളും ധാരാളം അറിയാം. അതു് 'പഞ്ചതന്ത്രപാഠ
ത്തിൽനിന്നു പഠിച്ചിട്ടായിരിക്കും; അതുകൊണ്ടു മാ
ത്രമല്ല; ദേവിക്കു കാവ്യങ്ങളും: പഴയ മാതിരിക്കു ചെറു
ചെറുകഥകളും മണിപ്രവാളങ്ങളും; 'ശാകുന്തളം' ഇ
തിന്റെ വിശേഷപ്പേർ; ഇതു പോലെയാണ ദേവിയുടെ പാ
ട്ടുകളും: അതുകൊണ്ടത്രേ, കാളിദാസന്റെ നാടകത്തി
നിലെപ്പോലെ 'ശാകുന്തള'യാണു്.

ദേവിയുടെ രോഷവും [illegible]മെന്തിനോ? — [illegible] [illegible] ഏറ്റവും [illegible] [illegible]. [illegible] നിർബ്ബന്ധം നിമിത്തം ഇവയെല്ലാം ദേവി [illegible] ഉപേക്ഷിച്ചുതുടങ്ങിയെങ്കിലും, [illegible] ത്തിന്റെ കഥ [illegible]!

കാതുകളിൽ [illegible], കഴുത്തിൽ [illegible], [illegible] നിറച്ച് [illegible]: ഇതാണ് ദേവിയുടെ [illegible]!

ദേവിയുടെ [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible]. ദേവിയുടെ [illegible] ഒരു ദിവസത്തിൽ [illegible]:— "[illegible], [illegible]! [illegible]! [illegible]!" ദേവിയുടെ [illegible], [illegible] പറയുന്ന [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

നാലിയുടെ കാര്യത്തിൽ വല്ല ഒരു പരിഷ്കാരം വരുത്തി
ക്കേണ്ടതു വായനക്കാർ മനസ്സിലാക്കീട്ടുണ്ട്. അതിനെപ്പ
റ്റി ഇപ്പോൾ നാം പറയേണ്ടതായിട്ടില്ല.

പിന്നെ, ഞൊറിഞ്ഞുടുക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതിനെക്കാൾ ഭംഗി
വഴിയുന്ന ഒരു പൂവാർപട്ടുകോന്തലകളെ, കിളുന്ന് നാര
ങ്ങയും കൈകാൽകളോടുകൂടി കരപ്പും തുടുത്തുമുഴുത്തിരിക്കുന്നവ
യും ഒന്നിനൊന്നിടയുള്ളതുമായ കുട്ടി കാൽവിരലുക
ളെക്കൊണ്ട് അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നതായിക്കാണുന്നവാ
ണ് നാഥന്റെ പുളിയിലക്കരമുണ്ട് പൊട്ടി നാരങ്ങാപ്പൂ
നാളു! ഈ വസ്തുക്കളെല്ലാം ഉൾപ്പെടുത്തിയാൽ വല്ലതും
റിയുക തന്നെ വേണം!

മേനിയുടെ വിസ്താരത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെപ്പറ്റി:—
അവളുടെ വിശാലമായ ഹൃദയവും നിഷ്കാമമായ ചി
ത്തം നിസ്സാരമായ സൌന്ദര്യവും, ചിത്തപാതിവ്രത്യവു
മാകും നാനാതരം ബുദ്ധികളുടെ യുക്തിസാധ്യമായും മ
നോഹരം ഭാഷകളിൽ സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ടായ പരിചയവും
സംസ്കൃതവും വായിക്കുന്നതിനുള്ള പരിശ്രമത്തിന്റെ
നസ്സിനെ പരിഷ്കരിക്കുന്നതാണല്ലോ ഉള്ളു; ഓർക്കുക!
മേനിക്കു സ്വഭാവഗുണങ്ങളോ ഏറെയില്ല. വായിക്കുന്നതി
നെയും മനസ്സിലെ പ്രതിപാദ്യം കണ്ടറിഞ്ഞൂടാ! അ
വൾ, മലയാളം കൈയെഴുത്തു വായിപ്പാൻ നന്ന ശീ
ലമുണ്ട്. എഴുതുവാനറിയാമോ—എന്നു പിന്നെ ചോ
ദിക്കേണ്ടതില്ലല്ലോ. ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷയറിഞ്ഞിട്ടും, എഴു
യത് ഇംഗ്ലീഷിൽ ചിലപ്പോൾ മേനിക്കു കത്തെഴു
തിയിട്ടില്ല. എന്നാൽ, സാധാരണയായി വേറെ വഴി
കളിൽ കൂടിയും ഒന്നാന്തരം സാഹിത്യവാസന ഉണ്ടാ

ന്നിട്ടു വായിക്കുന്ന ആ സാഹിത്യരസികന്ന്, ദേവി
ക്കു കലാതന്ത്രങ്ങളിൽ വാസനയുണ്ടാവാം, മുന്നോട്ടു കുതിച്ചു ചാടു
ന്ന തന്റെ സാഹിത്യവാസനയെ, കണ്ണുകളടച്ചു കെട്ടണം;
കടിഞ്ഞാൺ മുറുക്കിപ്പിടിക്കണം; അക്ഷരമാലയെ ഭാ
ഷയിൽ പൂട്ടിവയ്ക്കണം; വാക്യങ്ങളെ നിർത്തിപ്പിടിക്കണം; നാവിനെ വാ
ടി കൂടിപ്പിടിപ്പിച്ചുകൂടാ! എന്തിനധികം; എത്രയോ ത
രം, കമ്പോസിറ്റർമാർ സ്റ്റിക്കിൽ ഒപ്പക്കേറ്റ ഒരു
കടി ഒഴുക്കൻവാലെയായിരിക്കണം!

ഹാ! എന്തു കഷ്ടം! മലയാളബ്രാഹ്മണസ്ത്രീകളുടെ സ്ഥി
തി എത്ര ശോചനീയം! ഇവരുടെ, വികൃതമായ വസ്ത്രധാര
ണരീതിയും, അറപ്പു തോന്നിക്കുന്ന ആഭരണങ്ങളോടുകൂ
ടിയ—നിസ്സീമമായ നിരക്ഷരകുക്ഷിത്വത്തിനു പുറമേ
മറ്റു അന്യസമുദായങ്ങളെ വ്യത്യാസം വരുത്തുവാൻ ലേശവും
മനസ്സു വരാത്ത മലയാളബ്രാഹ്മണന്മാർ ഇവരെ ഇന്നും
'ഘോഷ'ക്കാരികളായിത്തന്നെ വെച്ചുപോരുന്നതിലും അ
ർത്ഥമുണ്ട്. അല്ലാതെ, കനപ്പിച്ചു കെട്ടിയ കമ്പാകങ്ങളാലും
പണ്ടത്തെ പനയോലപ്പുഴുക്കടകളാലും ഒതുങ്ങിക്കഴിയാതെ,
ഇവരെങ്ങാനും മനുഷ്യസ്ത്രീകളെപ്പോലെ—എവർക്കും കാ
ണാവുന്ന മട്ടിൽ—പുറത്തിറങ്ങുന്നതായാൽ, തീർച്ചയായും ഇ
വരെപ്പിടിച്ചു വല്ല കാട്ടുമൃഗങ്ങളായിപ്പോലും ആയ
ച്ചുകളയുന്നതാണ്.

ദേവിയും അവളുടെ പ്രിയതമനുമായി അന്നു രാത്രി ന
ടന്ന ഒരു ചെറുസംഭാഷണംകൊണ്ട്, ആ യുവദമ്പതിമാ
രുടെ സ്ഥിതിഗതികളെ ഇവിടെ കുറച്ചു കൂടി വിശദമാക്കാം:

എളയത്—അയ്യോ! ഈ വളയൊക്കെ ഊരിക്കളയണമെന്നോ?
എനിക്കു ഭേദമാവുന്നു!

'എന്നാൽ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തുന്നില്ല!' എന്നു പറഞ്ഞു ദേവി മുഖം തിരിച്ചു നിലക്കിടുന്നു. എളയത്, ആ കൈകളെക്കൊണ്ടു തന്നെ, വീണ്ടും, തന്നെ ദൃഢമായാലിംഗനം ചെയ്യിച്ചു.

എളയത് — കാര്യമറിയിച്ചു തന്നാൽ ഇതു കളയാമോ?

ദേവി — അതൊന്നും എനിക്കു ഇഷ്ടമാവില്ല.

എളയത് — ഏതൊരു കാര്യം ഞാൻ ഇഷ്ടമാക്കിയില്ല? ഇതി, ഇതും ഇതിലപ്പുറവും ഞാൻ ഇഷ്ടമാക്കാം. ഇപ്പോൾ ദേവിക്കു് എന്റെ എച്ചിലിലയിൽ ഉണ്ണുക തന്നെ വിശപ്പു മാറുന്നില്ലേ?

മലയാളബ്രാഹ്മണരുടെ ഇടയിൽ സ്ത്രീകൾ ഭർത്താവിന്റെ എച്ചിലിലയിൽ ഉണ്ണുന്നതു 'ധർമ്മശാസ്ത്ര'ത്തിനു വളരെ വിശേഷമായിട്ടാണു വെച്ചിട്ടുള്ളതു്! നിർമ്മലവും പരിശുദ്ധവും സ്വച്ഛമാവുമായ ഏതൊരു സമ്പാദിച്ചു നിർമ്മിച്ചുന്ന ആഭ്യന്തരഭാഗത്തിലും പരക്കെ, വിദ്യാഭ്യാസവിഹീനകളും പൂർവ്വാചാരനിരതകളുമായ മലയാളബ്രാഹ്മണസ്ത്രീകൾ, സഹവാസികളെ ആ അശുദ്ധിവാസങ്ങളിൽ ഈ നീചകർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിനായി, ഹാ! ധിക്!! — നിർബന്ധിക്കുന്നു; ശീലിപ്പിക്കുന്നു; ഉപദ്രവിക്കുന്നു! അഭിജ്ഞമന്യരായ മലയാളബ്രാഹ്മണന്മാരും ഈ വിഷയത്തിൽ ഔദാസീന്യമവലംബിച്ചുകളയുന്നു! കഷ്ടം! ഒരു ബ്രാഹ്മണനു് ഒന്നിലധികം ഭാര്യമാരുണ്ടെങ്കിൽ, ആ സപത്നിമാരുടെ മദ്ധ്യേ ചിലപ്പോൾ ഈ എച്ചിലില വിഷമീകരിച്ചുകൊണ്ടും ആയിത്തീരുന്നു!! — പട്ടികളെപ്പോലെ അവർ ഈ എച്ചിലിലയ്ക്കായി കടിപിടി കൂടുന്നു; ഈ എച്ചിലിലയെ അവർ തമ്മിൽ ഇങ്ങനെയാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു! ഇപ്പാവര

വും നികൃഷ്ടവും നിന്ദ്യവുമായ ഈ ആചാരത്തെ വാസ്തവ പ്പിള്ളയത്, തന്നെസ്സംബന്ധിച്ചേടത്തോളമെങ്കിലും, ഉപേക്ഷിച്ചു; അഥവാ, ഉപേക്ഷിപ്പിച്ചു.

പിള്ളയത്—ദേവി, നമുക്ക് ഈ താലി ഉടയ്ക്കുക. ഇതുകൊണ്ട് ഒരു ജോടി കാപ്പും, കഴുത്തിലേയ്ക്കു ഭംഗിയിൽ ഒരു ചെയിനും ഉണ്ടാക്കിക്കാം. അതാണ് നല്ലത്. പിന്നെ, ഒരു കാര്യം കൂടി വേണം: ഒരു 'സത്രീ'ത്തിനു ചേരാത്ത കാണാതായാലോ ദേവി!—, ആ ചെയിൻ മാത്രം കെട്ടിയാൽ മതി; അല്ലാതെ, മുന്നിട്ടാണി, കഴുത്തില, പൂത്താലി, കാശാലി എന്നിവകൊണ്ട്,— അതും 'ഇരുമ്പ്' വാങ്ങി!—മറ്റു 'കാണപ്പൂവി'ട്ടവ ആവശ്യമില്ല; അത് ആഭാസമാണ്!

ഈ അഭിപ്രായം ദേവിക്കു രുചിച്ചുവോ, ഒട്ടേറെ അനുഭവം, എന്തോ അർത്ഥത്തിൽ, ഒരു പുഞ്ചിരിയിട്ടു മാത്രം ചെയ്തു.

പിള്ളയത്—ഇപ്പുറം മേൽമുണ്ട് ധരിക്കാനായല്ലോ ഇനി ഒരിക്കലും ഉടുത്തുടങ്ങണം. നാളെ; പിന്നിട്ട് ഒരു ഉദ്യോഗം വാങ്ങട്ടെ എന്നിട്ട് മതി.

ഒരിക്കലിട്ടുവാൻ ദേവിക്കു വലിയ മോഹമുണ്ടായിരുന്നു, അതിന്റെ സാധ്യതയിൽ ചെറിയ വിശ്വാസം ഉണ്ടായില്ല. ഉത്തരമൊന്നും പറഞ്ഞതുമില്ല. പിന്നെ അവരുടെ സംഭാഷണം വിഷയാന്തരത്തിലേക്കു വ്യാപരിച്ചു.

കിമപി കിമപി മന്ദം മന്ദമാസത്തിയോഗാ-
ദവിരളിതകപോലം ജല്പതോരക്രമേണ
അശിഥിലപരിരംഭവ്യാപൃതൈകൈകദോഷ്ണോ-
രവിദിതഗതയാമാ രാത്രിരേവ വ്യരംസീത്!

തോട്ടത്തിൽ കരുണാകരപ്പണിക്കർ എന്ന ഒരു മാന്യനെ വായനക്കാർ കേട്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. എളയതിന്ന് ഇതുവരെയും ഇനി ഉണ്ടാവാനിരിക്കുന്നതുമായ സകലവിധ ദുഃഖസങ്കടങ്ങളുടെയും നിദാനം ഈ പണിക്കരാണെന്നും വായനക്കാരറിയാമല്ലോ. ഇദ്ദേഹം നല്ല ഒരു കുലീനനും ധനികനും നാട്ടുപ്രമാണിയുമാകുന്നു. പ്രായം മുപ്പതിനടുത്തിലധികമായിട്ടില്ല. എളയതിന്റെ അച്ഛൻ പണിക്കരുടെ ഒരു ഉററ ആശ്രിതനും മുഖ്യസഹചരനുമാണ്. പണിക്കർ, എളയതിന്റെ കുടുംബത്തോട് ഇത്രമാത്രം വലിയ ദ്വേഷമുള്ള കാരണമെന്താണെന്നും വിശേഷിച്ചു പറയാനില്ല. തോട്ടത്തിൽവീട്ടിലെയ്ക്കു° എളയതിന്റെ ഇല്ലത്തുനിന്ന് ഒരു വിളിപ്പാട ദൂരമേയുള്ളൂ.

കല്യാണിയമ്മ കരുണാകരപ്പണിക്കരുടെ സഹധർമ്മചാരിണിയാണ്. സാധാരണസ്ത്രീലോകത്തിൽ ദുർല്ലഭമായ സംസ്കൃതവിദ്യാഭ്യാസവും, അതിന്റെ പരിണതഫലമായ വിനയാദിവിശിഷ്ടഗുണങ്ങളും, സൌന്ദര്യസൌഭാഗ്യസമ്പന്നയായ കല്യാണിയമ്മയുടെ അന്യാദൃശലക്ഷണങ്ങളാകുന്നു. 'അരവയസ്സ്' എന്ന പേരിനെ സാർത്ഥമാക്കുന്ന ഇരുപത്തഞ്ച് വയസ്സാണ് കല്യാണിയമ്മയുടെ പ്രായം. പ്രസവവും ഒന്ന മാത്രമേ കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളൂ.

എളയത് വിരാമകാലങ്ങളിലോ മററോ നാട്ടിൽ വന്നാൽ ചില സമയങ്ങളും അദ്ദേഹത്തെ തോട്ടത്തിൽവീട്ടിൽ കാണുവാൻ കഴികയുള്ളൂ. എളയതും കല്യാണിയമ്മയുമായി ആ അവസരങ്ങളിലെല്ലാം അങ്ങിനെ നടത്തിവരുമാറുള്ള നാനാതരം സംഭാഷണങ്ങൾ അവർ രണ്ടുപേർക്കും പരസ്പരം വിനോദകരവും വിജ്ഞാനപ്രദവുമാകുന്നു.

തലശ്ശേരിയിൽനിന്നു വന്ന ദിവസം തന്നെ നാലുകെ എളയതിനു കല്യാണിയമ്മയെ ചെന്നുകാണുവാൻ സംഗതിവശാൽ സാധിച്ചില്ല. പിറ്റേന്നു രാവിലെതന്നെ അദ്ദേഹം തോട്ടത്തിൽവീട്ടിലേയ്ക്കു പോയി. അന്ന് അവർ തമ്മിൽ ദേവിയെപ്പറ്റി സംഭാഷണം ചെയ്യുന്ന ഇടയ്ക്കുള്ള സന്ദർഭത്തിൽ പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ടവയായിരുന്നു:

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങളുടെ പത്നിയാകുന്നതിന്നു യോഗ്യതകളിൽ ഒന്നു മാത്രമേ ദേവിക്കു കുറവുള്ളു.

എളയത് — വിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ കാര്യമല്ലേ? എളയത്-സമുദായം എല്ലാ വിഷയത്തിലും ഏറ്റവും താഴ്ന്ന പടിയിലല്ലേ നില്ക്കുന്നത്!

കല്യാണിയമ്മ — ദേവിയുടെ ആ ഒരു ന്യൂനത വലിയ ഒരു ന്യൂനത തന്നെയാണെങ്കിലും, ഇപ്പോഴും അതു പരിഹരിക്കാവുന്നതാണ്.

എളയത് — അതെ! വിദ്യാഭ്യാസത്തിനുള്ള കാലം അതിക്രമിച്ചിട്ടില്ല; പക്ഷേ, സൗകര്യമെവിടെ? ഞാൻ തന്നെ അതിനേർപ്പെടുന്നതായി വെച്ചാൽ അതിനും ഇപ്പോൾ നിവൃത്തിയില്ലല്ലോ!

കല്യാണിയമ്മ — അതിനാണെങ്കിൽ കാലാന്തരത്തിലും നിവൃത്തിയുണ്ടാവുകയില്ല. എന്നാൽ വേറെ മാർഗ്ഗമുണ്ട്: ഞാൻ പഠിപ്പിച്ചാൽ പോരേ?

എളയത് — 'പോരേ?' എന്നോ?! ഇതിലധികം ഭാഗ്യമുണ്ടാവാനുണ്ടോ! എന്നാൽ, അതിനുള്ള സമയവും സൗകര്യവും നിങ്ങൾക്കുണ്ടാകുമോ എന്നു സംശയിച്ചാണ്, ഞാൻ ഇതുവരെയും ഇതിനെപ്പറ്റി അങ്ങോട്ടൊന്നും പറയാതിരുന്നത്.

കല്യാണിയമ്മ — അതിനെപ്പറ്റിയൊന്നും വിഷമം ആ ലോചിക്കേണ്ട. സമയവും സൌകൎയ്യവും മാത്രമല്ല, ദേവിയെപ്പഠിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഏനിക്കു സിദ്ധിതമായ സന്തോഷം കൂടിയുണ്ട്: ദേവിക്കു നല്ല ബുദ്ധിയുണ്ട്, പഠിപ്പാനുള്ള മോഹവുമുണ്ട്.

ദേവിയെ അവളുടെ അച്ഛനമ്മമാർ ബാല്യകാലത്തു മലയാളമെങ്കിലും വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിക്കാതിരുന്നതു യഥാൎത്ഥത്തിൽ ഒരനുഗ്രഹമായിട്ടാണ വന്നുകൂടിയതു: ദേവി വല്ലതും കുറച്ചൊക്കെ പഠിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ, കേമ്പാനെളുതത് അതുമാത്രംകൊണ്ടു ഇച്ഛിപ്പിക്കയും, കല്യാണിയമ്മക്കു തന്നെ ദേവിയുടെ അദ്ധ്യാപനത്തിൽ അങ്ങനെ ഒരഭിനിവേശം ഇല്ലാതായ്പ്പോകയും, ആ മഹതിയുടെ ശിഷ്യത്തിയാകാനുള്ള ഭാഗ്യം ദേവിക്കു നഷ്ടമാകയും ചെയ്യുമായിരുന്നു!

ശനിയാഴ്ച രാവിലെ തന്നെ ഏളയത് മദ്രാസ്സിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

ഏളയത് — ദേവി, ഇനി പരീക്ഷ കഴിഞ്ഞെത്തുംവരെ കല്യാണിയമ്മയുടെ അടുക്കൽ പഠിച്ചുകൊള്ളൂ; നല്ലവണ്ണം പഠിക്കണം!

അഞ്ചാമദ്ധ്യായം.

അഹഹാ! ജഗത്തിൻകെട്ടുകാഴ്ചമെല്ലാം
പൊൻപട്ടുകൊണ്ടിട്ടു പൊതിഞ്ഞതാമോ——

അതേ; ഇതാണു പ്രപഞ്ചത്തിലെ പരസ്യമായ രഹസ്യം! കപടകാപടികരായ മനുഷ്യർ കള്ളവെള്ളച്ചായി

യാൽ ഓരോന്നിനെ വല്ലാതെ വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു; ദിവസവാസിതിഷ ായ ലോകം അതിൽ മിന്നുമ്പോകുന്നു! അനേകവർഷ ആവികാരപ്പെട്ടുകൊണ്ടു ചിലർ, അന്ന്യൻ്റേതായുള്ളവ അലിയിക്കുവാൻ അനേകമനോഹരസമരങ്ങളായ അശ്രുബിന്ദുക്കളെ ചൊരിയിക്കുന്നു; ഉത്തമനായുള്ള ലോകം, അശ്രുബിന്ദുക്കളിലെ ചൈതന്യം അവരുടെ സ്വച്ഛതയും അറിച്ചു തെളിയിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് എന്നു കാണുവാൻ കഴിയാതെ കഷ്ടത്തിലാവുന്നു! അയ്യോ!! മനുഷ്യരുടെ മനസ്സിൻ്റെ പരോന്നതം വികാരങ്ങളും വിചാരങ്ങളും സ്വാവസ്ഥകളേയും കാണുവാൻ കഴിയാതെയും സ്വആകാശത്തിൽ പ്രതിഫലിപ്പിക്കുവാൻ ഉപകരിക്കുന്ന വല്ലതുമില്ലും ഒരു യന്ത്രവിശേഷം ഈ പ്രപഞ്ചത്തിൽ ഉണ്ടാകുമായിരിക്കുന്നതല്ല,——.................നില്ക്കട്ടെ; പ്രകൃതം തന്നെ തുടരട്ടെ:

കട്ടർനായ്യാർ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെ, സംബന്ധം ചെയ്തു ഉടനെ വീട്ടിലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അവരും ഒപ്പം ഗൃഹത്തിലാണ്. കോടതി വീട്ടിലുള്ള സകലർക്കും കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ പേരിൽ വാത്സല്യം, ദയ, സന്തോഷം, ബഹുമാനം എന്നീ മനോഭാവങ്ങളും തോന്നുമാറു പ്രകാരത്തിലുള്ള ഒരു ചേഷ്ടം ഉള്ള സൗന്ദര്യനി ഇല വിരിഞ്ഞ ദിവസങ്ങളായി വളർന്നുവരുന്നു. അവരുടെ നായ്യാർക്ക് പ്രതികൃതിദർശനത്താൽ അതിനെ പതിക്കാതെ, പ്രത്യക്ഷവീക്ഷണത്തിൽ പ്രത്യേകമായി, "പല്ലവ-കലികാ-പ്രസൂന-ഫല"സമാനങ്ങളായ ബാല്യം, പ്രണയം, സ്നേഹം, രാഗം എന്നീ നാലവസ്ഥകളേയും അനുഭവിച്ച്, ഏതാനും നിമിഷങ്ങളിൽ, തേസാരസ്വാദ

സംബന്ധിയായ അനന്തരാമയ്യരെത്തിരിച്ചു. നന്ന ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ അച്ഛനമ്മമാരില്ലാതെയായിത്തീൎന്ന കല്യാണിക്കുട്ടിയിൽ, അനുകമ്പാപൂൎവ്വനായ ഒരു ഉണ്ണി നമ്പൂരിപ്പാടു കൂടി നമ്പ്യാൎക്കു വിരോധ്യസംബന്ധമായി.

കല്യാണിക്കുട്ടിക്കു ഇപ്പോൾ ഇരുപത്തൊന്നു വയസ്സായിരിക്കുന്നു. അവളുടെ അനന്യസാധാരണമായ സൌന്ദൎയ്യവിശേഷത്തെപ്പറ്റി ഞാൻ തന്നെ കുറെ ഒന്നു സൂചിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. അവളുടെ നിറം തനി തങ്കത്തിന്റേതാണ്. ഒരോ അവയവങ്ങളുടെയും പരസ്പരസംബന്ധവും. സൌഷ്ഠവവും കേവലം അവൎണ്ണനീയമത്രെ. വൎണ്ണവും ശോഭയും അന്യൂനാതിശയമാണെന്ന തന്നെ പറയാം. ഉയരം വളരെയില്ല, വട്ടത്തിലുമല്ല. നീണ്ടു തടിച്ച് അറ്റം ചുരുണ്ട കറുത്തതലമുടി, അഴിച്ചിട്ടാൽ മുട്ടിനു താഴെ കിടക്കും. വൎണ്ണിപ്പാനും വിസ്തരിപ്പാനും കഴിയാത്ത ഒരു നിലാനൃത്തങ്ങളും ആ പാദലാവണ്യവുമാണ് ആ സുന്ദരാംഗനയുടെ മുഖ്യ പ്രധാനാഭരണകാപടങ്ങൾ. കടച്ചിപ്പോലെ, നടക്കാനും കിടക്കാനും കണ്ടേക്കാണെന്നിരിക്കുന്നു. കല്യാണിക്കുട്ടിക്കു ദാസ്യപ്രായമാണ്. ശാന്തേപോലെ തന്നെ, ചിരിക്കാനും ചിരിക്കാതിരിപ്പാനും പുലൎന്നിരിക്കാനും അവൾക്കു നല്ല വശമുണ്ട്. ശീലാവിനോദവും ചേൎക്കലും ഉച്ചതാ പോലെ ആചരിച്ചു നടിക്കപ്പെടുത്തുവാനുള്ള അന്യാദൃശപാടവവും കല്യാണിക്കുട്ടിക്കു കാണുന്നുണ്ട്. ആ മിടുക്കത്താൽ, ഗൃഹത്തിൽ 'ആരാധിമാർ' കെട്ടിപ്പൂട്ടിയ മാളികമുകളിൽകയറിയിരുന്ന തെളിയുന്നത, ആ വീട്ടിലെ കാരണവന്ന പോലെ, എത്രയും, മറ്റുള്ളവർ നിഷേധിച്ചാലും, ചൊന്നപ്പെട്ടം.

എന്നാലും, അവൾ തന്റെ, നിലയും വിലയും കെട്ടുപോ ത്തിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല; ഉടുപ്പിനും നടപ്പിനും കോട്ടവും വരുത്തിയി ല്ല. ഇങ്ങിനെ ഒരു നല്ല സ്ത്രീയെ — എന്നുകൊണ്ടും നല്ല ഒരു സ്ത്രീയെ —, കൊണ്ടുവിട്ടുകാരാണല്ല, ചുരുക്കിപ്പറയുന്നി ല്ല തൽപരിസരത്തിലുള്ള ആളുകൾ തന്നെ കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത കണ്ടവരും കേട്ടവരെല്ലാം പുകഴ്ത്തുന്നു. കുട്ടൻനായർക്ക് ഇതിൽപ്പരമായി മറ്റു വല്ല ഭാഗ്യവും ഉണ്ടാവാനുണ്ടോ! എന്നാൽ, തന്റെ ഏകസോദരന്റെ ധർമ്മപത്നിക്ക് ഈ വിഷയത്തിലുള്ള ഈ അസാധാരണത്വം, ദേവകിയമ്മക്ക് അവരുടെ മേലുള്ള പ്രത്യേക സ്നേഹാദരങ്ങളെ അവരുടെ ഇടയിൽ എന്തോ ഒരു കാട്ട് അവഗണനമായി ഉണ്ടാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നു!

പാശ്ചാത്യരാജ്യങ്ങളിൽ പരിഷ്കാരത്തോടു സഞ്ചരിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന സ്വാതന്ത്ര്യമാണ് പലപ്പോഴും, അനേകം പതിവായി, ദാമ്പത്യത്തെ അലങ്കോലപ്പെടുത്താറുള്ളതെ ങ്കിൽ, പൌരസ്ത്യരാജ്യങ്ങളിൽ — വിശിഷ്യ ഹിന്ദുക്കളുടെ ഇടയിൽ —, നേരെ മറിച്ച്, താദൃശമായ സ്വാതന്ത്ര്യ ത്തിന്റെ അഭാവമാണ് ദാമ്പത്യത്തെ ദാരുണമായി ദുഷി പ്പിക്കാറുള്ളത്. കാത്യായനിക്കുട്ടിയെസ്സംബന്ധിച്ചേടത്തോ ളം ഇങ്ങിനെ ഒരനൌചിത്യം വന്നുപെട്ടിട്ടുണ്ടോ? ഇല്ല; കാത്യായനിക്കുട്ടിയെ മറ്റനേകം പോലെ എന്തിനോ വിശി ഷ്ടസൌഭാഗ്യമായ തന്റെ ഗൃഹപീഠത്തിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ച് ആരാധിച്ചുപോരുന്നു, ഭിഷഗ്വരനെപ്പോ ലെ രൂപഗുണത്താൽ അനുഗൃഹീതനായ ഒരു ഭർത്താവി നെയാണ് അവൾക്ക് ഭാഗ്യവശാൽ കിട്ടിയിട്ടുള്ളത്! എന്നു മാത്രമല്ല — ഞങ്ങളും അത്ഭുതപ്പെടാതെ വയ്യാത്ത

ഒരുവളാണെങ്കിലും കാത്യായനിക്കുട്ടി എപ്പോഴും പ്രസന്നമുഖിയായേ കാണപ്പെടാറുള്ളു; മരിച്ചുപോയ അച്ഛനേയോ അമ്മയേയോ കുറിച്ചു് ഒരു 'ഹോംസിക്ക്' പ്രയോജനമില്ലാതെ പരിതപിക്കാറില്ല. എന്നാൽ, ഈയിടെ കുറച്ചു നാളായി ചിലപ്പോൾ എന്തോ കാരണത്താൽ അവളുടെ ആവർത്തികടാക്ഷം കറുത്തതായ കാർ കയറിയും വിശാലങ്ങളായ ആ മനോഹരനയനങ്ങളും അശ്രുകലുഷങ്ങളായും കാണപ്പെട്ടു. ഇതൊക്കെയും അസാധാരണം തന്നെ, അധികവും ദേവകിയമ്മയ്ക്കും ചിലപ്പോൾ കുട്ടൻനായ്ക്കും അതിദുർല്ലഭമായി കണ്ടെത്തിയ കുട്ടിയമ്മയ്ക്കും മാത്രമേ അറിയിച്ചിട്ടുള്ളൂ. ഈ പ്രകാരത്തിലും കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ഭാവം മാറുവാൻ എപ്പോഴും ഒരുക്കമുള്ള അവർ, ഇത്തരം ഒരു ചിന്തയുള്ള കാരണമെന്തെന്നു വളരെ പ്രാവശ്യം ചുഴിഞ്ഞു ചോദിച്ചതിൽ, "എനിക്കു കുട്ടിക്കാലം മുതല്ക്കു അച്ഛനും അമ്മയും മായിട്ടുള്ളതു് അവൻ ഒരാളാണു്. അത്താഴത്തിനു്, ഉണ്ണുന്നമെങ്കിൽ ഞാൻ ചോറു വിളമ്പി കൊടുക്കണം; നാടികൾ നല്ല പ്രാവശ്യം എന്നാണോ! ഇങ്ങിനെയായിരിക്കയാണു്. ......" എന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു്, ഇനിയും പലതും 'എന്നിപ്പറഞ്ഞവ'നതന്നെന്നതും വരത്തക്ക വിധത്തിൽ, ഗദ്ഗദകണ്ഠിയാകും; കണ്ണീർ ഇടതൂർന്നു പൊഴിക്കും; ദീർഘനിശ്വാസം വിടും!

"ഇതിനു് ഇത്രയായാൽ വ്യസനിക്കുന്നതും മറവുണ്ടോ? ഇടയ്ക്കു വീട്ടിൽപ്പോയി വരാമല്ലോ."

"എപ്പോഴും പോവാനും വരാനും പ്രയാസമല്ലേ?"

"ദേവകി; അധികവും അവിടെത്തന്നെ താമസിച്ചോട്ടെ."

"അങ്ങിനെയായാൽ അത് ഇവിടെയുള്ളവർക്കു ഇഷ്ട
മാവില്ല."

"അതു സാരമില്ല; അമ്മാമനെ ഈ വയസ്സുകാലത്തു
ശുണ്ഠിപിടിപ്പിക്കുന്നതു കഷ്ടമല്ലേ!"

ചാലിൽപറമ്പത്തു നാരായണൻനായർക്ക് ഇവരിൽ വലിയ വാത്സല്യമുണ്ടെന്നുള്ളതു തീർച്ചതന്നെ. എന്നാൽ, ഇവർക്കു തമ്മിൽ ഇഷ്ടപ്പെടുന്ന പ്രകാരമുള്ള വല്ല വിചാരവുമുണ്ടാവോ! ——

ഈ വിഷയത്തെപ്പറ്റി ഇതിലധികം വല്ലതും മനസ്സിലാക്കണമെന്നു ശാഠ്യമുള്ള വായനക്കാർ താമസിക്കേണ്ടിവരും; പുറത്തു വരിക തന്നെ വേണം.

ആറാമദ്ധ്യായം.

ബി. എ.-പരീക്ഷയും കഴിഞ്ഞു്, മാധവൻ മദിരാശിയിൽനിന്നു വന്നിട്ടും കഴിഞ്ഞു്, എന്നാൽ മദ്രാസിൽ തന്നെ താമസിച്ചുവരവേ, ഒരു ദിവസം കുട്ടൻനായ്യരുടെ ഒരു കത്തു കിട്ടി. നായ്യർ ആനന്ദപുളകിതനായുംകൊണ്ടു് എഴുതിയിരുന്ന, അതിലെ ഒരു ഭാഗം, എളുപ്പത്തിൽ മറ്റൊരു പ്രകാരത്തിൽ പുളകിതനാക്കിത്തീർത്തു; അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സിനെ മറ്റൊരു പ്രധാനവിഷയത്തിലേക്കു നയിക്കുകയും ചെയ്തു! കേശവനെഴുതിയത് കുട്ടൻനായ്യരുടെ വിസ്തരിച്ചുള്ള മറുപടിയെഴുതി. അതു് ഒന്നുരണ്ടു പ്രാവശ്യം വായിച്ചു്, കുറേനേരം ആലോചിച്ചു. ഒടുവിൽ, "ശിവ ശിവ! എന്റെ മനോരഥങ്ങളെക്കൊണ്ടു്

ള്ള ഉടമ്പടി ശരിയാവുന്നു കണ്ടാൽ മാത്രമേ സംഗതി പുറത്തു വിടുകയുള്ളൂ." എന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തി ആ എഴുത്ത് അങ്ങിനെ തന്നെ മടക്കിക്കളഞ്ഞു. പിറ്റേന്നാൾ പുറപ്പെടുന്നതാണ്—എന്ന് ഒരു കാർഡു മാത്രം കുട്ടൻനായർക്ക് എഴുതി അയച്ചു.

പിറ്റേന്നാൾ എന്നു പറഞ്ഞ ദിവസം രാവിലെ മാധവൻ മദിരാശിയിൽനിന്നു മെയിലിലെത്തി. രണ്ടു സമയത്ത് ആ സ്നേഹിതന്മാർ രണ്ടുപേരുംകൂടി വെയിലിന്നു പുറപ്പെട്ടു. എല്ലായ്പോഴും സാധാരണമായി മെയിലിൽ കൂടിയും ഫസ്റ്റ് ക്ലാസ്സ് ഉപയോഗിക്കാറില്ലെങ്കിലും, അന്നു മാധവൻ്റെ പ്രീതിക്കുവേണ്ടി താനും അതിനെ സ്വീകരിച്ചു. ഒരു നിറത്തിലും ഒരു മാതിരിയിലുമുള്ള ഉടുപ്പുകളാണ് അവർ ധരിച്ചിരുന്നത്. വെന്നാറ് സെൻട്രൽസ്റ്റേഷൻ്റെ കിഴക്കെ ഗേറ്റിലൂടെ, കിഴിലിട്ടുരച്ച പുതിയ കരിയിട്ടുള്ള റോട്ടിലൂടെ, ഓടിക്കൊണ്ടു നടന്നു വരുന്ന, പ്രസിദ്ധമായ ആ സുകുമാരന്മാരുടെ നാട്ടിൽ നടക്കുന്നതിൽ ഏറ്റവും പാറിയ ഒരു പാഠം ഉണ്ടാണ്:

മാധവനും എളയതും സമാനവയസ്കന്മാരാണെങ്കിലും, എളയതിനു മാധവനെക്കാൾ നാലഞ്ചു വിരൽ പൊക്കം കൂടും; അതിനു പകരം മാധവനു തടിയും കൂടും: ഒരാൾ നീണ്ടു മെലിഞ്ഞ് ആളുകളാണ് നാകമേറിയ വെളുത്ത ആളാണ്; മറ്റെയാളുടെ ശരീരം ഉയരത്തിന്നൊത്ത വണ്ണമുള്ളതും ഒത്തതുമാണ്. എളയത് മാധവൻ്റെ ഇടത്തെ ചുമലിലൂടെ തൻ്റെ നീണ്ട ഇടംകൈ തൂക്കിയിട്ടിരിക്കുന്നു. അതിൻ്റെ നാലു വിരലുകളും, മാധവൻ തൻ്റെ ഇടങ്കൈകൊണ്ടു മുഷ്ടിക്കുള്ളിൽ മുറുകെപ്പിടിച്ചിരിക്കുന്നു.

സ്വരൂപത്

ഓളുടെ വലത്തു കൈയിൽ ഒരു വടിയുണ്ട്: മൊന
നാലും വലത്തുകൈ പോക്കെറ്റിലിട്ടിരിയ്ക്കയാണ്. മുഖം
രണ്ടുപേരുടേയും പ്രസന്നമധുരവും പ്രകൃത്യാ സുന്ദരവുമാ
ണ്. ഏളയതിന്റെ മുഖം വട്ടം നീണ്ടതാണെങ്കിൽ, മാ
ധവന്റേത്, ഗണ്ഡപ്രദേശങ്ങൾ മാംസളങ്ങളാകയാൽ,
കുറഞ്ഞൊന്ന് ഉരുണ്ടതാണെന്നു പറയാം. ഉരുണ്ട മുഖ
ത്തിനു പറ്റിയ ചെറിയ മനോഹരനാസികയാണ് മാധ
വന്റേതെങ്കിൽ, നീണ്ട മുഖത്തിനു ചേർന്ന മഹാനാസിക
യാണ് ഏളയതിന്റേത്. രണ്ടുപേരുടേയും കണ്ണുകളും
വിശാലങ്ങളും പക്ഷ്മളങ്ങളും മനോഹരാകാരങ്ങളുമാ
ണ്. പരന്നതും ഉന്തിയതുമായ ഏളയതിന്റെ നെറ്റി
പോലെയല്ല മാധവന്റെ നെറ്റി; അതു വീതികുറഞ്ഞും കു
റഞ്ഞും ഉയർന്നിട്ടുള്ളതുമാണ്. നാലിഞ്ച് നീളത്തിൽ
ക്രോപ്പ് വെട്ടിയിട്ടുള്ള ഇട തൂർന്ന ശിരോരോമങ്ങളെ നടുകെ,
യി വകഞ്ഞു ഭംഗിയിൽ ചീന്തിമിനുക്കി വെച്ചിരിയ്ക്കുന്നു
മാധവൻ; ഏളയതാകട്ടെ, ഏതാനും കാലത്തെ ശിരസ്സും
മീശയും മുഴുവൻ വെട്ടിയതുമായ ശേഷമുള്ള ചുരുൾമുടി
കൊണ്ടു വിളങ്ങിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. നിറം രണ്ടുപേരുടേയും
ഒന്നാണെങ്കിലും, മാധവന്റെ നിറത്തിനു മനോഹരത
കൂടും. വിശിഷ്യ, കവിൾത്തടങ്ങളിൽ പ്രകടമായിക്കാണു
ന്നുന്ന ആ ഒരു രക്തപ്രസാദം—നമുക്ക് ഒരു ചുക
പ്പെന്നു തന്നെ പറയട്ടെ;—, മാധവന്റെ ആ മനോഹര
മുഖത്തിനു മാത്രമല്ല, ആ കോമളകളേബരത്തിനാകമാ
കെത്തന്നെ അന്യാദൃശമായ ഒരു സൗഭാഗ്യവിശേഷത്തെ
പ്രദാനിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഈ രൂപം, അവരുടെയും കണ്ണും കരളും കവരുന്നിതു:
ധാരാളമായ്ക്കണ്ടവനാം നരൻ, ഹി
വാരാശി നൈസ്സർഗ്ഗികരാമണീയകം!

പശ്ചിമസമുദ്രത്തിൽപ്പോയി താഴുന്ന ദിനമണിയുടെ വക്ത്ര പാടലകിരണങ്ങൾ നഭസ്ഥലത്തിൽ വ്യാപിച്ചു ള്ള മേഘങ്ങളുടെ അഭ്രഖണ്ഡങ്ങളിൽ കുങ്കുമം പൂശി. വാനിടത്തിൽ ഓരോന്നായി തെളിഞ്ഞുവിളങ്ങിവരുന്ന നക്ഷത്രപംക്തികൾ അന്ധകാരത്തിന്റെ മുകൾ നാട്ടിലും മേലോട്ടെറിയ മുത്തുമണികൾ വാരി വിതറി. രണ്ടു ദിവസം മുമ്പു കാണാതെയായ കുട്ടികളെ തേടിക്കൊണ്ടായ പ്രാരബ്ധപശ്ചാത്താപമായ പൂർണ്ണസമുദ്രം തിരമാലകളെ ഉയർത്തി ഘോഷിച്ചു. പ്രകൃതികൾ ചിലർ മാത്രം കണ്ടറിയുന്ന 'ഈ പ്രകൃതിയുടെ വിലാസ' ത്തിനു നമ്മുടെ പ്രകൃതങ്ങൾ പരതന്ത്രന്മാരായി തീരും.

എളയതിന്റെയും മാധവന്റെയും മനസ്സുകൾ രണ്ടും ഒരു തരത്തിലാണെങ്കിലും, ഇവരുടെ യൗവനത്തിന്റെ രഹസ്യം പോലും എളയത് മാധവനിൽനിന്ന് മറച്ചുവെച്ചിട്ടില്ലെങ്കിലും, എളയതിന്റെ മറ്റു പല പ്രാവശ്യവും എന്നപോലെ പ്രധാനവിഷയത്തെപ്പററി മാധവനോട് എന്തൊ പറയുവാൻ പുറപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, എളയത് തന്റെ സംബന്ധിച്ച യാതൊന്നും തന്നെ തന്റെ സ്നേഹിതനോടു പറഞ്ഞില്ല: എളയതിന്റെ മനസ്സ് തന്നെ ഈ വിഷയത്തിൽ, ലോകാലോകപര്യന്തം പോയി, പ്രകൃതി പ്രകാശവും പ്രകൃതി സൗന്ദര്യവുമാണ്. അല്ലെങ്കിൽ, — ഇക്കൂട്ട സ്നേഹിതന്മാരുടെ മനസ്സുകൾ രണ്ടും ഒരു തരത്തിലാണെന്ന വരുമ്പോൾ, ആ രണ്ടും കൂടിയ ഏകമാത്രമനസ്സിന്റെ ഒന്നാം മാത്രമേ പ്രകാശമായിട്ടുള്ളൂ. അതുകൊണ്ട്, മാധവനോടു പറയുന്നതും തിരിച്ചു വരുന്നതിനു ശേഷം മതിയെന്ന് എളയത് നിശ്ചയിച്ചു.

അവർ അന്നേ ദിവസം തന്നെ ബ്രസ്സൽസിലേയ്ക്കു പ്രൊവിൻസിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. അവിടെനിന്ന് ലണ്ടനിലേക്കു വരുന്നവരായി ഭാവിച്ച ചില വിദ്യാർത്ഥികളും കൂടി അവരുടെ കൂട്ടത്തിലുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ഹിലരിക്ക് പോർട്ടിലേ ഒന്ന ഒടുവിൽ ഒരു കുറി റിസർവ് ചെയ്തിരുന്നു. അവിടെ യിരുന്നതിനാൽ അത്രയും വേഗം ഹിലരിയുടെ കൂട്ടുകാ ഉപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് തങ്ങൾ പുറപ്പെട്ടുപോയതിൽ വന്നില്ല. അനന്തരം ബ്രിഡ്ജ്‌ടൗൺ (പോർട്ടുഗലിൽ) പിന്നിട്ട് വരെ, പ്രഭാതത്തിന് മുമ്പേ ഫ്രഞ്ച് അതിർത്തിയിൽ വെച്ച് ബന്ധപ്പെട്ടു, തങ്ങളുടെ വിദ്യാർത്ഥികളോടൊപ്പം ഹിലരിയുടെ ക്ലൂർ കണ്ടപ്പോൾ കുട്ടികളെ ഒരു 'ബ്രിഡ്ജിൽ' കയറ്റി പിന്തിരിയാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അന്നത്തെ ആ പട്ടണത്തിൽ നിന്ന് അവർ പിൻമടങ്ങി.

തങ്ങളുടെ ഹിലരിക്ക്, പ്രയാസമോ അപായമോ ഒരു വിധത്തിലും ഇല്ലാതെ അവർ അത്ഭുതപ്പെട്ടു.

അവർ അന്നേ ദിവസം തന്നെ കമ്പാർട്ട്മെന്റിൽ കൂടി നാട്ടിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. അവിടെ അവർ അവരുടെ യാത്രയിൽ കണ്ടതൊന്നും പറഞ്ഞില്ല. ഹിലരിയുടെ വീട്ടിൽ, അമ്മാവിയുടെ മാളികയിലേക്കു സ്വപ്നങ്ങളോടെ സന്തോഷത്തോടെ സംഭാഷണം പറഞ്ഞു രസിച്ചു കഴിഞ്ഞു. പിന്നെയും മറ്റുള്ള അവരുടെ സങ്കടങ്ങളും, പ്രയാസവും ഉള്ള ചില അവസ്ഥകളും ഉണ്ടായി അത്ഭുതങ്ങളും അനുഭവിച്ചു. ഹിലരിക്കും, കൂട്ടുകാരികളുടെ ആലോചനകളെ അല്പമെങ്കിലും അവലോകനം ചെയ്യുന്നില്ല എന്നതല്ല, അവരുടെ മനസ്സ്, രോഗം

[illegible] ഗംഭീരാശയത്തിൽ വ്യാപരിച്ചു [illegible]രിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു!

പിറ്റേന്ന് ഒരു ദിവസം മാത്രം അവിടെത്താമസിച്ച് പിറേറന്നു തന്നെ ഇല്ലത്തേക്കു പോയി. മാധവനു പിന്നെ അമ്മായിയുടെ നിർബ്ബന്ധത്തെ നിരാകരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയില്ലല്ലോ! അതിനാൽ, കുറച്ചു ദിവസം കൂടി അവിടെത്തന്നെ താമസിപ്പാൻ തീരുമാനിച്ചു.

ഏഴാമദ്ധ്യായം.

കാര്യസ്ഥനിട്ടിയുടെ [illegible] (വൈദ്യ[illegible] മകൾ.) വീട്ടിലെത്താ[illegible] ജാനകിയമ്മ എന്ന [illegible] സ്ത്രീയുണ്ട്. ആ സ്ത്രീ [illegible] കാര്യസ്ഥനി[illegible] കൂടാതെ [illegible]. [illegible] വതിയും സുശീലയുമായ ജാനകിയമ്മ ഇന്ന് ഒരു [illegible] യല്ല; ജാനകിയമ്മയുടെ [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ഗ്രഹിച്ചു:

> ഏതിനാൽ[illegible]-
> ഗന്ധമാർന്ന [illegible]
> എന്തു! [illegible]
> സ്വാതന്ത്ര്യമല്ലോ പുമാൻ!

ഇപ്പോഴം ആ രണ്ടു ബാലികമാരും, അച്ഛൻ ജീവിച്ചിരിക്കെ അച്ഛനില്ലാത്തവരായി!

അന്തഃകരണതത്വസ്യ
ദമ്പത്യോഃ സ്നേഹസംശ്രയാൽ
ആനന്ദഗ്രന്ഥിരേകോയ-
മപത്യമിതി കഥ്യതേ.

ദമ്പതിമാരുടെ പരസ്പരസ്നേഹവിശേഷത്തെ ദൃഢമായിബ്ബന്ധിക്കുന്ന പൊന്നുതാഴുകളാകുന്നു കുട്ടികൾ— എന്നാണ്, മേലെഴുതിയ പദ്യംകൊണ്ട്, സംസ്കൃതസാഹിത്യപാരംഗതനായ മഹാകവി ഭവഭൂതി വെളിവാക്കിയിരിക്കുന്നത്. എന്നാൽ, ബാഹ്യമായ ലാവണ്യത്തെയും അതിന്റെ ഉദ്ദീപകമായ യൌവനവിലാസത്തെയും മാത്രം അവലംബമാക്കി ചെയ്യുന്ന വരും അഭിലഷിക്കുന്നവരായ നികൃഷ്ടകാമുകന്മാരും ഈ ലോകത്തിൽ ഉണ്ടല്ലോ. അവർ,

..................................ഒട്ടു യൌവനം
ഉലയുന്നതോടെയിളമാൻചലാക്ഷിയെ,
ഫലമാഹരിച്ച പിറകുള്ള വല്ലതൻ-
കുലപോലെ ദൂരെയെറിയുന്നു!..............

ഗുണശാലിനിയായ ജാനകിയമ്മ, നിഷ്കാരണമായി ഭർത്താവു പരിത്യജിച്ചിട്ടും പരിതപിച്ചില്ല; ആ യശോധനപതിവ്രത പിന്നീട് മറ്റൊരു ഭർത്താവിനെ വരിപ്പാൻ മനസാ നിനയ്ക്കപോലും ചെയ്യുകയില്ല.

ഈ ജാനകിയമ്മയുടെ പ്രഥമപുത്രിയാണ് അമ്മിണി. ഇപ്പോൾ അമ്മിണിക്കു പതിനെട്ടു വയസ്സു പ്രായമായിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും, കാഴ്ചയിൽ അത്രയൊന്നും തോന്നുകയില്ല. അവൾ പ്രകൃത്യാ തന്നെ ശരീരബലമില്ലാത്തവളും ക്ര

കൃശഗാത്രിയുമാണ്. എന്നുമാത്രമല്ല—പനിയായും തലവേദനയായും വയററിൽവേദനയായും, ഇങ്ങിനെ എപ്പോഴും എന്തെങ്കിലും അസ്വാസ്ഥ്യങ്ങളായിക്കൊണ്ടിരിക്കും. ഇതാണ് അവളുടെ ശരീരപ്രകൃതി.

ഒരു ദിവസം രാത്രി അമ്മിണിക്ക് അതികലശലായ ഒരു തലവേദനയും ലഘുവായ ഒരു ജ്വരവും പെട്ടെന്നു പിടിപെട്ടു; കൂട്ടത്തിൽ ഗംഭീരമായ ഛർദ്ദിയും! പ്രഭാതമാവുന്നതുവരെ ഒരുപോലെ ഈ വിധമുള്ള അസ്വാസ്ഥ്യങ്ങളായിരുന്നു. രാവിലെ അവളുടെ അമ്മ ജാനകിയമ്മ കുറച്ചു ചുക്കുകാപ്പിയുണ്ടാക്കി കൊടുത്തു് അവളെ അല്പമൊന്നാശ്വസിപ്പിച്ചു.

അന്നു നാരായണൻ വന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അമ്മിണിയുടെ ഈ അസ്വാസ്ഥ്യം കേട്ടറിഞ്ഞ പരിഭ്രമിച്ചു നാരായണൻ കുണ്ഠിതനായി സന്താപിച്ചുകൊണ്ടായി രോഗിണിയുടെ സമീപത്തു ചെന്നു. അപ്പോൾ അവൾ കിടക്കയിലായിരുന്നു. ജാനകിയമ്മ, അവളുടെ മുൻസ്ഥിതികളെയും, ആ നാട്ടിലെന്നല്ല അടുത്തെങ്ങും ഒരു നല്ല വൈദ്യൻ ഇല്ലാത്ത ബുദ്ധിമുട്ടിനെയും പററി പലതും മററും വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു. അയാൾ അതെല്ലാം മൂളികേട്ടു.

“ശാരദേ, കുറച്ചു നേരം ജ്യേഷ്ഠത്തിയുടെ അടുത്തിരിക്കു്. ഞാൻ പോയി ഇത്തിരി ചന്ദനം അരച്ചു കൊണ്ടുവരട്ടെ. നാരായണ, നിങ്ങളും ഇരിക്കു; ഞാൻ വന്നിട്ടു പോയാൽ മതി.” എന്നു പറഞ്ഞു ജാനകിയമ്മ അകത്തേക്കു തിരിച്ചുപോയി. ശാരദ, ശയ്യയിൽതന്നെ അമ്മിണിക്കരികിലായും, നാരായണൻ, അമ്മിണി കിടക്കുന്നതിന്റെ ഇടത്തുഭാഗത്തു് ജനാലയുടെ അടുത്തു് ഒരു പെട്ടിയിന്മേൽ താടിക്കു മുട്ടും കൊടുത്തു് ചിന്താമഗ്നനായും ഇരിക്കുന്നു. അമ്മിണി, മയക്കമാ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

സമുദ്രവും നോക്കി പരിശോധിച്ചുകൊണ്ടും കാലുകൾ രണ്ടും പിന്നാക്കം ഉടക്കിവെച്ചും നിവർന്നുകിടന്നും ഉറക്കമ ല്ലാതെ ആലോചനയിൽ മുഴുകിയിരുന്നപ്പോൾ, ഉച്ചയ്ക്കു വാട്ടിയ താമരവള്ളിപോലെ വാടിത്തളർന്നു പരവശയായിക്കിടക്കുന്ന ഒരാൾ വാതലുക്കലൂടെ ഒരു നിഴലും ഇല്ലാതെ ശ്രദ്ധിച്ചുനോക്കിയെന്ന്, സന്ദേഹവും ഭയവുംകൊണ്ടും ഭ യം പരവശതയുംകൊണ്ടും മനസ്സിൽ ഒരു പ്രകാരത്തിൽ ഒരു ക്ഷണത്തിൽ ഉണ്ടായതെന്ത്?

ശങ്കരമേനോൻ—അയ്യോ! അമ്മിണി, കുട്ടി ഇരിക്കുന്നു ണ്ടല്ലോ, എന്താണിതിനു കാരണം?

അമ്മിണി— ഏയ്; പരിഭ്രമിപ്പാനൊന്നുമില്ല. മദ്ധ്യാഹ്ന ത്തോടടുത്ത ക്ഷീണമാണ്.

ശങ്കരമേനോൻ അപ്പോൾ ഉടനെ പരിഭ്രമിച്ചുകൊണ്ട്, കടലാസും കരയാമ്പൂ മുതലായവകളുള്ള കാർമ്മ ണിപ്പെട്ടി എടുത്ത്, ആ പനിനീർ തളിച്ചുകൊണ്ട് അമ്മിണിയു ടെ മുഖവും കയ്യും പതുക്കെ വീശിച്ചു. എന്നിട്ട് ഒരു കൂറിയ നാഴികയ്ക്കകം പനിക്കിടക്കയിൽ നിന്ന് ക രിയ ശരീരമെല്ലാം തണുത്തുപോയി. എന്നാൽ, മന്ദമാ രുതൻ ജനൽപാളികളിലൂടെ പ്രവേശിച്ചുകൊണ്ട് ആ ചുരു ണ്ട തലമുടിയിഴകളിൽ തട്ടുന്ന ചുരുണ്ടകിടക്കുന്ന അമ്മിണിയുടെ വാടിയ കവിൾത്തടങ്ങൾ വീണ്ടും നിറംപിടിക്കു ന്നു കിടന്നു.

ഒന്നര നാഴിക കഴിഞ്ഞപ്പോഴേയ്ക്കു അമ്മിണിയുടെ മുഖലക്ഷണങ്ങൾ നന്ന വികസിച്ചു. ശരീരത്തിനും ചൂടായി വന്നു. തലയണയിന്മേൽ നിവർന്ന് ഒന്നെഴുന്നേല്പാൻ ഭാവിച്ചുകൊണ്ട് പ്രസന്നമുഖിയായി പിന്നിലേയ്ക്കു

തിരിഞ്ഞു മറിയുമ്പോഴും, തന്റെ ശയ്യയിൽനിന്നു പലപ്പോഴും എഴുനീല്ക്കുന്ന മാധവനെ കൺകളെക്കൊണ്ടു കയ്യാൽ പാകമായ് പിടിച്ചു നേരെയാക്കിക്കൊണ്ടു,

......................ഭജിയാൽ
തങ്കൽതന്നെ ലയിച്ചുപോയ്തളരുമാ
തണ്മർമിഴിയിണയുമൊപ്പം!

അന്നു പിന്നെ അമ്മിണിക്കു പറയത്തക്ക ഭേദമോ വല്ലാത്ത മറ്റൊരുപദ്രവവും ഉണ്ടായില്ല. 'സ്റ്റെതോസ്കോപ്പും' 'തെർമോമീറ്ററും' * കൈവശമുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, രോഗിണിയുടെ ശരീരം നല്ലപോലെ ഒന്നു പരിശോധിപ്പാൻ മാധവനു സാധിച്ചു. പഠനം തന്നെ പകുതിയായിട്ടില്ലെങ്കിലും ആ വൈദ്യവിദ്യാർത്ഥി, അപായമൊന്നും വരാനില്ലെന്ന വിശ്വാസത്തിന്മേൽ, ഉൽക്കണ്ഠാമായി സ്വയമേ ഒരു ചികിത്സ നിശ്ചയിച്ചു, തന്റെ കൂടെ വന്നിരുന്ന ഭൃത്യനെ മരുന്നു വാങ്ങിക്കൊണ്ടുവരുവാൻ ഏല്പിച്ചയച്ചു. ബൊംബയിൽ മാധവന്റെ പ്രൊഫസ്സർമാരിൽ കൃതഹസ്തനും പ്രവീണനുമായ ഒരു ഡോക്ടറുണ്ട്. അദ്ദേഹവുമായി ആലോചിച്ചു ചികിത്സ നിശ്ചയിച്ച മരുന്നുകളും വാങ്ങി അയയ്ക്കുന്നതിന്, സകലസംഗതിയും വിസ്തരിച്ചു കാണിച്ചു തന്റെ സഹപാഠിക്കു് ഒരു കത്തും മാധവൻ ബൊംബായ്ക്കയച്ചു.

---

* സ്റ്റെതൊസ്കോപ്പ് (Stethoscope) = ദേഹം പരിശോധിപ്പാനുള്ള കുഴൽ.

തെർമോമീറ്റർ (Thermometer) = ഉഷ്ണമാപിനി; ചൂടളക്കുന്ന കുഴൽ.

ദിവസങ്ങളും ചിലതായി മൂന്നുനാലു കഴിഞ്ഞു. മാധവന്റെ ചികിത്സ അമ്മിണിയ്ക്കു ആശ്വാസത്തെ നൽകി; താൽക്കാലികമായ അസ്വാസ്ഥ്യമെല്ലാം അവളെ ഒട്ടൊന്നു വിട്ടുമാറി. എന്നാൽ, ജാനകിയമ്മ മാധവനെ ഇപ്പോഴും വിട്ടയച്ചിട്ടില്ല. അമ്മിണിയും മാധവന്റെ സാന്നിധ്യത്തിൽ സാരമേറിയ സമാശ്വാസത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു.

ഒരു ദിവസം മാധവൻ ഗാഢമായ ഏതോ ഒരു ചിന്തയിൽ മുഴുകിക്കൊണ്ടു പൂമുഖത്തു ഒരു ചാരുകസാലയിൽ ചെരിഞ്ഞു കിടക്കുകയായിരുന്നു. ആ അവസരത്തിൽ ചാത്തുനായർ അവിടെയ്ക്കു കയറി വന്നു.

ചാത്തുനായർ വളരെക്കാലമായിട്ടു മാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിലെ ഒരു 'മാസ്റ്റ'രാണ്. മാസ്റ്റർ എന്നു വെച്ചാൽ, അവിടെയുള്ള കുട്ടികളെ 'പലതും പഠിപ്പിക്കു'വാൻ സമർത്ഥനായ ഒരാൾ എന്നു വ്യാഖ്യാനിക്കുക തന്നെ വേണം. ഈ ചാത്തുനായരെയാണ് മൂന്നാമദ്ധ്യായത്തിൽ ദേവകിയമ്മ 'ആശാൻ' എന്നു പറഞ്ഞതു. ചാത്തുനായരുടെ ആകൃതിയും പ്രകൃതിയും വർണ്ണിക്കത്തക്കവയാണ്: ശിരഃകയിലായി ഒരുപ്പികയിൽ കാൽച്ചധികം വട്ടത്തിൽ വെച്ചിട്ടുള്ള കുടുമ, ശിരസ്സിൽത്തന്നെ രണ്ടുമൂന്നു മടക്കുകളായി വളച്ചു വെച്ചിരിക്കുന്നു. കുടുമ കഴിഞ്ഞു നെറിവരെയുള്ള ഭാഗം, കുടുമയെപ്പറ്റി വല്ലവർക്കും വല്ല 'റിമാർക്ക്' എഴുതുവാനുണ്ടെങ്കിൽ കിടക്കട്ടെ എന്നു വെച്ചു 'മാർജി'നായി വിട്ടിരിക്കയാണ്. കാതിൽ ഈരണ്ടു ജോടി രുദ്രാക്ഷക്കടുക്കൻ. താടി, ഗോമാങ്ങയുടെ അണ്ടി പോലെ, ചതഞ്ഞു ഒട്ടിയതാണ്. ചാന്തിന്റെ മുഖം പോലെ ഉന്തിയതും കൂർത്തതുമാണ് ചങ്കിലെ മുഴ. രണ്ടുകവിളിൽ ചുക്കാത്ത പൊ

ന്നുണ്ട്. ഉണ്ണാൻ സാധിനാവായിട്ടില്ലെങ്കിലും ശരീരത്തി
ന് ക്ഷീണവും വളരെ വന്നിട്ടില്ല; വളരെവായനക്കു ഇഷ്ടമാ
ണ്! കണ്ണിനും കുഴപ്പമുണ്ടായി എന്നും പറഞ്ഞു എന്നെ ബു
ദ്ധിമുട്ടിപ്പാനും; ഇനി ശേഷവും പറയും. ആ അവസാ
നത്തിലെ,— ഇനി, താൻ ...ക്കുന്നതിനെന്നു ...
...ൽ ... ...; ... വിവരം തെളിഞ്ഞ്
...ത്തെ മുഴുവനായിട്ടു ചെയ്യാം.

പിറ്റേദിവസം ദിവസത്തെപ്പറ്റിയാണ്, രാഘവനും പണ്ടു
വാരരിൽ വല്ലാത്ത ഒരു തെറ്റുപ്പറ്റി ഉണ്ടായിത്തീർന്നിട്ടു
ണ്ട്. ഉപദേശത്തിൽ, അപ്പോഴും പണ്ടുനായർ രാഘവ
ന് ...ന്ന ...ത്തെ ...ത്തിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു
പലതും ചെല്ലിക്കൊള്ളുവാൻ തുടങ്ങി. ...ത്തിലെ ശൃംഖല
...ത്തോടു വെച്ചു ... രാഘവൻ പലതിനെന്നല്ലാം ഉ
ത്തരം പറയുന്നുണ്ട്. അങ്ങിനെ കാര്യങ്ങൾ പറയുന്നതി
നിടയിൽ രാഘവൻ, 'ഫിലിമെന്റ്' എന്ന വാക്ക് ഇ
നിയും ഉപയോഗിച്ചു. പണ്ടുനായർക്ക് പെട്ടെന്ന് ഒരു
...യുണ്ടായി; എന്നിട്ടു ചോദിച്ചു:— "തമ്പുരാൻ,
എനിക്കു വളരെനാളായി ഒരു സംശയം തുടങ്ങീട്ട്: ഈ
'ഫിലിമെന്റ്' എന്നു പറയാൻ കാരണമെന്താണ്?"

രാഘവൻ— പിന്നെന്താണ് പറയേണ്ടത്?

പണ്ടുനായർ— അല്ല, ആ വാക്ക് ഇവനും ഇംഗ്ലീഷിൽ
തന്നെ പറഞ്ഞോടേ?

രാഘവൻ— ഇംഗ്ലീഷ് തന്നെയല്ലേ?

പണ്ടുനായർ— അങ്ങിനെ 'ഫിലി' എന്നതു മലയാള
മല്ലേ? 'മെന്റ്' എന്നു മാത്രമല്ലേ ഇംഗ്ലീഷുള്ളൂ? ശ
രിയായിട്ട് '... മെന്റ്' എന്നല്ലേ പറയേണ്ടൂ?

മാധവൻ പെട്ടിതുറന്നുനോക്കി! ഇതെല്ലാം കേട്ടു
കൊണ്ടു പൂമുഖത്തിണ്ണയിൽ നിന്നിരുന്ന രാമൻ പാഞ്ഞുചെന്ന
മാധവിയെയും പുസ്തകങ്ങളെയും ചിരിച്ചു കൊണ്ടാണ
ന്നും മാധവൻ കണ്ടു. മാതൃഭാഷയായാലെന്തു, താൻ പഠി
ക്കേണ്ടതു 'സരസ്വതീവിജയ'മാണെന്നു മാധവി
ക്കറിയില്ല; മാധവൻ അതിനെപ്പറ്റി വേണ്ടതു പറ
ഞ്ഞു കൊടുത്തു മാത്രമേ ഗ്രന്ഥം കണ്ടതുള്ളു!

പിന്നെയും ദിവസം നാലഞ്ചു കഴിഞ്ഞു. മാധവ
ന്റെ ബാലപാഠിയും മാറിയതും ഇല്ല. അമ്മിണി ഒരു ദി
വസം ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പ്രവേശിച്ചു. മാധവൻ മാതാവിനെ
ന്നു ചോദിച്ചു.

അമ്മിണി — 25 ഉറുപ്പികയ്ക്കു ഒരു വിശേഷ സാധനം തരുന്നു!

മാധവൻ — അങ്ങിനെയാവാം.

മാധവൻ. തന്റെ ഉടുപ്പിന്റെ പെട്ടിയിൽനിന്നു ഒരു ?
ലൈഫ്ബുക്കെടുത്തു ശാരദയ്ക്കു വായിപ്പാൻ കൊടുത്തു,
ചിരിച്ചു അമ്മിണിയുടെ മുഖത്തു നിന്നു. അമ്മിണി
പ്രിയതമൻ കട്ടിലിന്മേൽനിന്നിറങ്ങി, അതിനുശേഷം
വന്ന വാക്യത്തിൽ 'നിനക്കെന്തിനാണ്'?, ദേഷ്യത്തോടെ
തന്റെ അംഗുഷ്ഠത്തിന്റെ നഖംകൊണ്ടു ചിരിക്കയും പി
ടിച്ചു തന്റെ കണ്ണുകളിൽ കണ്ണുനീർ നിറച്ചു നി
ലക്കൊണ്ടു. "ഭാഗ്യമായി ഹാ!" എന്നു നാലക്ഷരം മാത്രം,
ഉണ്ണിയമ്മയോടു ചോദിച്ചതോട്,

ഹാ! ഭാഗ്യം എനിക്കെന്നു കൈക്കൊള്ളായ്
ഭാഗ്യം തുടങ്ങുക വേണ്ടിവന്നു!

—∞—

എട്ടാമദ്ധ്യായം.

മാധവൻ — ഇതു മാത്രമോ! ഇതു പോലെ അനേകം വിശിഷ്ടതകളുണ്ടല്ലൊ! ആ രാമൻ പറയുന്നതു കേട്ടാലെണം; നല്ല തമാശയുണ്ട്.

ഫിലുയത് — അതുകൊള്ളട്ടെ; ആയാളുടെ സ്വഭാവമെങ്ങിനെ?

മാധവൻ — ഒരു പടുവകനാണ്! അല്ലാതെ മറ്റൊന്നും പറവാൻ കാണുന്നില്ല. എന്നാൽ, എന്താ? -- ആയാളിൽ എനിക്കു വല്ലാത്ത ഒരു വെറുപ്പ്!

ഫിലുയത് — ശരി! ആയാൾക്കു കുട്ടികളെ വല്ലതും പഠിപ്പിക്കുന്നറിയാമോ?

മാധവൻ — അതും ഞാൻ കണ്ടുവല്ലോ: ആയാൾക്ക് ഒന്നും തന്നെ അറിഞ്ഞുകൂടെന്നാണെ പറയേണ്ടതു. മറ്റു വല്ലതും അറിയുമെങ്കിൽത്തന്നെ, അതു വെറും വിഡ്ഢിത്തം മാത്രം! ആയാളെസ്സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം, കുട്ടികളെപ്പഠിപ്പിക്കയല്ലാ ആയാൾ ചെയ്യുന്നതു; കേവലം പ്രചുര വിദ്യയാണ്!

ഫിലുയത് — എന്നാൽ ആ കുട്ടികളുടെ സ്ഥിതി ഏറ്റവും ദയനീയമാണല്ലോ!

മാധവൻ — അതേ; അതിനൊരു സമാധാനമായ വിചാരമോപായം കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

ഫിലുയത് — എന്താണതു?

മാധവൻ — മറ്റൊരു മാസ്റ്ററെ ഏർപ്പെടുത്തുക തന്നെ. സംസ്കൃതവും മലയാളവും നല്ലവണ്ണം പഠിപ്പിക്കണം. ഇംഗ്ലീഷും വേണമെങ്കിൽ കൊള്ളാം.

എളയത് — ഇതിന്ന തരത്തിൽ മരുന്നുകൾ കിട്ടുമോ; ആരോടാണു കിട്ടുക?

മാധവൻ — അതെല്ലാം ഞാൻ കണ്ടുവെച്ചിട്ടുണ്ട്; പറയാം; പിന്നെ നോക്കാം. നമ്മുടെ ജ്യേഷ്ഠനോടു—

എളയത് — വളരെ നല്ലത്! എന്റെ ബുദ്ധി പെട്ടെന്ന മോട്ടു പോയില്ല.

മാധവൻ — ഞാൻ അച്ഛനവർകൾക്ക് എഴുതിയിട്ടുണ്ട്; ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ട്. ഇന്നോ നാളെയോ വരും.

ഈ അവസരത്തിൽ കുഞ്ചുണ്ണി വന്ന് ഇവരെ ഉണ്ണാൻ വിളിച്ചു. ഇല്ലത്തല്ലാതെ ആയിരിക്കുമ്പോൾ എളയതും മാധവനും ഒരിടത്തു തന്നെയായിരുന്നാണ് ഊണു കഴിക്കുക. ഇന്ന് ഇല്ലത്തായതുകൊണ്ട് ഇവർക്കതിന്ന സാധിച്ചില്ല. അതുകൊണ്ട്, ഊണിന്ന രുചി കൂട്ടുന്ന ഉപദംശങ്ങളിൽവെച്ച് സർവ്വപ്രധാനമായ സരസസംഭാഷണവും സാധ്യമായില്ല.

ഭോജനാനന്തരം വീണ്ടും ഇവർ സംഭാഷണത്തിൽ തന്നെ ഏർപ്പെട്ടു.

എളയത് — മാധവാ, ഇവിടെയും പല രസങ്ങളുമുണ്ട്.

മാധവൻ — കേൾക്കട്ടെ; എന്തൊക്കെയാണ്?

എളയത് — ഞാൻ ആ താലികെട്ടിച്ച കാര്യം ചൊടിയും ഉണ്ടാക്കിച്ചാൻ പുറപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് ഇവിടെ വലിയ കോലാഹലമായിരിക്കുന്നു; ആളുകളും വെറുതെ ലഹള കൂട്ടുക!

മാധവൻ — അതൊന്നും സാരമാക്കാനില്ല.

എളയത് — ഇല്ല; അതു സാരമില്ല. പക്ഷേ, അമ്മയുടെ പിടിവാദങ്ങൾ ഇപ്പോഴും മാറിയിട്ടില്ല; ഈയിടെയുണ്ടാക്കി

ച്ചു നേരം പുതപ്പിനാലി ഉടുപ്പുകളഞ്ഞിട്ടു എന്നാണ്
അമ്മയുടെ ആക്ഷേപം.

മാധവൻ — അപ്പോൾ അമ്മയോട് ഇംഗ്ലീഷുകാരിയുടെ കൂട്ടി ഒന്നും പറകയുണ്ടായില്ലേ?

എളയത് — ഇല്ല.

മാധവൻ — എന്താ അത്?

എളയത് — ചോദിച്ചാൽ. പാടില്ലെന്നല്ലാതെ മറുപടി ല്ല; എന്തിനാണ് ഉടുപ്പ് ഇതൊന്നും കഴികയില്ല. അപ്പോൾ പിന്നെ നിഷേധിച്ചിട്ടു കഴിയുകയാണ ചെയ്യേണ്ടിവരിക. ഇപ്പോഴാം അതില്ലല്ലോ!

മാധവൻ — കഷ്ടം തന്നെയാണ്. ഇപ്പോൾ, ഇങ്ങനെയല്ലാതെ ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ചോദിച്ചാൽ പറയൽ, ഇഷ്ടമല്ലാതെയും നിഷേധിച്ചതുകൊണ്ടാണ പിന്നെ ചെയ്യേണ്ടിവരുന്നത്. അപ്പോൾ ഒരുവും നന്നായി. ഇന്നാലിപ്പോൾ ചോദിക്കാതിരിക്ക തന്നെയാണ നല്ലത്. ആട്ടെ; അച്ഛനെന്തു പറഞ്ഞു?

എളയത് — ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല; അച്ഛന്ന് രസിച്ചു മാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

മാധവൻ — അത്ഭുതത്തിന്ന് അവകാശപ്പെടാൻ വഴിയില്ല.

എളയത് — ഇതൊന്നുമല്ലാതെ രസകരമായ മറ്റൊരു സംഗതിയുണ്ടായി! പറയാം; കേൾക്കുക: ഇവിടുന്ന് എന്നോടു കാണിച്ചുകൊടുപ്പാനായി കൊണ്ടുവിട്ടിരുന്ന ഓരോ ... പോയി. അവിടുന്ന് എന്നു വെച്ചാൽ, ഒരു ... ഉണ്ടായിരുന്നു. പിന്നെ വെളിച്ചം കണ്ട് അകത്തേക്കു കടന്നു പോയപ്പോൾ, "എട്ടൻ ഇതാ, അമ്പിനായിട്ട് ... കടന്നു!" എ

നര [illegible] കൊച്ചുണ്ണി മുത്തശ്ശിയോടു [illegible] പറഞ്ഞതു കേട്ടുവോ. ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു മുത്തശ്ശിയുടെ ഘോഷം!—"എന്റെ നാരായണ, ഗുരുവായൂരപ്പ! ഞാനിതാ — [illegible] കാണുന്ന[illegible]! കണ്ണു് [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible]! ഞാൻ പെറ്റ് [illegible] [illegible]!" മുത്തശ്ശിയുടെ നിലവിളി കേട്ടു ഞാൻ വല്ലാതെ പരിഭ്രമിച്ചു. പിന്നെ, [illegible] അമ്മയും പറഞ്ഞു് മുത്തശ്ശിയെ [illegible] സമാധാനിപ്പിച്ചു.

[illegible], മാധവ, ഇതൊക്കെ [illegible] [illegible] നമുക്കു നന്നാവുകയില്ല! കഷ്ടം!

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]!

മാധവൻ — [illegible]!

[illegible]

[illegible]

ച്ചിയമ്മ — മാധവ, ഞാൻ ഒരു കൂടി [illegible] [illegible] കാതിൽ ചുവരം ഇട്ടില്ല.

മാധവൻ — പിന്നെ നന്നായിട്ടോ?

ച്ചിയമ്മ — [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

മാധവൻ ഉറക്കെച്ചിരിച്ചു.

ഇതിനിടെ, കവുങ്ങു [illegible] ഒരു [illegible] [illegible] കയറിവന്നു്, [illegible] ഒരു [illegible] ച്ചിയമ്മയുടെ കൈയ്യിൽ ഇട്ടുകൊടുത്തു. [illegible]

അതു വായിച്ചുനോക്കി മന്ദസ്മിതപൂർവ്വമായി, "മാധവ, കല്യാണിയമ്മ, ഇടപ്പാറത്തമ്പുരാൻ നമ്മോട് അങ്ങോട്ടു ചെല്ലുവാനാവശ്യപ്പെടുന്നു." എന്നു പറഞ്ഞ് ആ കുറിപ്പു മാധവന്റെ കൈയിൽകൊടുത്തു. അവർ ആ മിനിട്ടിൽത്തന്നെ തോട്ടത്തിൽ വീട്ടിലേയ്ക്കു പുറപ്പെടുകയും ചെയ്തു.

കല്യാണിയമ്മ— നമ്പ്യാർ ഇന്നു രാവിലെയും വന്നില്ല; ബാപ്പു! നിങ്ങളും ഇന്നു വരും നാളെ വരും എന്നൊക്കെ ഇളയത് പറഞ്ഞുതുടങ്ങിയിട്ടു കുറെ ദിവസമായല്ലൊ!

മാധവൻ— കാര്യവശാൽ താമരശ്ശേരിയിൽ കുറച്ചു ദിവസം താമസിപ്പാനിടവന്നു.

ഇളയത് — ഈ വാട്ടമുള്ള നാട്ടുപുറവഴിയിലൂടെ തന്നെ ഞങ്ങളെ ഇങ്ങോട്ടു നടത്തിയതെന്തിനാണ്?

കല്യാണിയമ്മ— പലരും അസമയത്തു സഞ്ചരിപ്പാറില്ലല്ലൊ. പിന്നെ, ദേവിയെ തൊഴുവിപ്പിപ്പാൻ പോകുന്നതിനു മുമ്പായി കുറച്ചു ബ്രിഡ്ജ് കളിപ്പാൻകൂടി ആഗ്രഹമുണ്ട്.

ഇളയത് — ഞാനും കൂടി വരണമോ? പണിക്കരെവിടെ?

കല്യാണിയമ്മ— ഊണു കഴിക്കുകയാണ്. ഞാനും ഊണു കഴിച്ചു വേഗം വന്നേക്കാം. നമ്പ്യാരുടെ ഊണു കഴിഞ്ഞിരിക്കുമല്ലൊ. രണ്ടാളും കുറച്ചു ഇരിക്കുവിൻ.

എന്നു പറഞ്ഞ്, മുല കൊടുത്തു ഉറക്കിയിരുന്ന കുട്ടിയെ ഒരിടത്തു കിടത്തി കല്യാണിയമ്മ ഊണു കഴിപ്പാൻ പോയി.

ഇവരുടെ ഈ സംഭാഷണം സംസ്കൃതത്തിലായിരുന്നു. സംസ്കൃതം അറിയുന്നവരും തന്റെ പരിചിതന്മാരുമായ വല്ലവരെയും കണ്ടാൽ കല്യാണിയമ്മയുടെ ജിഹ്വ, വല്ല യന്ത്രശക്തിയാലെന്നപോലെ, പെട്ടെന്നങ്ങോട്ടു സംസ്കൃതത്തി

ൽ പ്രവേശിച്ചു. കല്യാണിഅമ്മയെപ്പോലെ അല്ലെങ്കിലും, ഇന്ദുമതിയും ഒരുവിധം സംസ്കൃതത്തിൽ പരിഷ്കൃതയും പത്തുപന്ത്രണ്ടായ വ്യുൽപത്തിയുണ്ട്. അവൻ സംസ്കൃതമാണ് ദ്വിതീയ ഭാഷയായി എടുത്തിരുന്നത്. ഇന്റർമീഡിയറ്റ് കഴിയുന്നതുവരെ അതുതന്നെ മുഖ്യ പഠിച്ചുവന്നു. ബി. എ.ക്ക് പിന്നെ എം. ബി.-ക്കു പോയപ്പോഴും അതിനുള്ള സംസ്കൃതത്തിനു അത്രത്തോളംകൂടി അഭ്യസിച്ചുവരുന്നില്ല. അന്നുമുതൽ ഗ്രന്ഥങ്ങളും അതിൽനിന്നു വിട്ടുപോയി. എന്നിട്ട് അതിനുശേഷം പിന്നെ ബി. എ.- ക്ലാസ്സിൽ മലയാളമാണെടുത്തത്. എന്നാലും, ഇവർ രണ്ടുപേർക്കും സംസ്കൃതസാഹിത്യത്തിലുള്ള പരിചയവും ആ ഭാഷയിൽ [illegible] സാമർത്ഥ്യവും [illegible] വേണ്ടുവോളമുള്ളതാണ്.

[illegible] ഇവരുടെ സാമ്യം എന്നതാണ് അവർ [illegible] സാധിപ്പിച്ചത്.

ഉദ്യാനത്തിന്റെ നടുക്ക് [illegible] ഒരു വലിയ കണ്ണാടിപ്പുരയാണ്. അതിന്റെ മുകൾത്തട്ട്, അതിന്മേൽ [illegible] പന്തലിന്റെ ആകൃതിയാണ്. [illegible] ആ കണ്ണാടിപ്പുരയുടെ ഉള്ളിൽ [illegible]. [illegible] പുഷ്പങ്ങളിൽ [illegible] കൊണ്ട്, [illegible] നില്ക്കുന്ന [illegible] പൂത്തുലഞ്ഞു [illegible]. സായാഹ്നം [illegible]. കണ്ണാടിപ്പാളങ്ങളിൽ പ്രകാശമെല്ലാ

[illegible] സംസാരിച്ചിരുന്നത്:

[illegible]

[illegible] കണ്ടിട്ടില്ല.

[illegible]

[illegible] പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്.

[illegible]

എന്നു കാളിദാസൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള അദ്ധ്യാപകലക്ഷണം ഭാസ്കരനിൽ സ്പഷ്ടമായുണ്ട്.

മാധവൻ — ശമ്പളം എത്ര കൊടുക്കേണ്ടിവരും?

എളയത് — എത്രയായാലും അങ്ങനെ വിചാരിപ്പതിനുണ്ടാകയില്ല. അദ്ദേഹം, ഈ പുതിയ ഏർപ്പാടിന് ഒരു കാരണവർ സമ്മതിക്കുമോ?

മാധവൻ — നാരായണൻനായരല്ലേ?

എളയത് — അതെ!

മാധവൻ — അതിനു പ്രയാസമില്ല; അമ്മാമനെക്കൊണ്ടു പറയിച്ചാൽ മതി.

എളയത് ഒന്നാലോചിച്ചു മുഴുകി; മാധവൻ, [illegible] ശേഷം, അതു കണ്ടില്ല!

അതാ, വടക്കുനിന്ന് ഒരാൾ വരുന്നു. [illegible] നായ ആ ചെറുപ്പക്കാരനാണ് നമ്മുടെ ഭാസ്കരൻ. [illegible]

എളയത് — ഭാഗ്യം, എന്തൊരാശ്ചര്യം! അതാ, വടക്കുന്നു ഭാസ്കരൻ ഈ സാന്ധ്യ[illegible] വരുന്നു!

ഭാസ്കരൻ അവരുടെ അടുക്കലെത്തി. എളയതും ഭാസ്കരനും, പരസ്പരം പരിചയപ്പെട്ടിരുന്നു. മാധവൻ ഭാസ്കരനെക്കൊണ്ട് ഉദ്ദേശിക്കുന്ന കാര്യവും എളയത് തന്നെ ഭാസ്കരനോട് വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു.

പിന്നെയും കുറച്ചു ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞു. കല്യാണി [illegible] രാത്രി [illegible] കോവിലിൽനിന്നു വിട്ടുമാറില്ല:

പ്രത്യക്ഷേ സൗഖ്യദായിനീ
പരോക്ഷേ [illegible]
സജ്ജനസമാഗമാ ഭവതി.

രാഷ്ട്രീയമായും സാമുദായികമായും സാഹിത്യപരമായുമുള്ള സദസ്സംഭാഷണങ്ങളാലും ബ്രിഡ്ജ് കളിയാലും, അവരുടെ ആ ഗ്രീഷ്മവിരാമകാലം മുമ്പത്തെക്കാൾ പതിന്മടങ്ങു രസാവഹമായിത്തീൎന്നു.

ഒമ്പതാമദ്ധ്യായം.

നേരത്തെ ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നപ്രകാരം, മാധവൻ മദിരാശിയിൽനിന്നു മടങ്ങിപ്പോരുമ്പോൾ ചാലിൻപറമ്പത്തു ചെന്നു. മാധവന്റെ സമാഗമത്തിലുള്ള ചില അമ്മിണിക്കു ഗുണപ്രദമാകാനുണ്ട്. മാധവൻ അവിടെനിന്നു മടങ്ങുന്നതിനു പുറപ്പെട്ട സമയത്ത്, "ഇന്നു പോകുമ്പോൾ കാണില്ലേ?" എന്ന് അമ്മിണിയും ചോദിച്ചിരുന്നില്ല. അതനുസരിച്ച്, മടങ്ങിപ്പോരുന്ന അവസരത്തിൽ മാധവൻ, പിന്നെയും ചാലിൻപറമ്പത്തു കയറി; ഒരു ദിവസം അവിടെത്താമസിച്ചു. അന്നു വൈകുന്നേരം അവിടെനിന്നു മടങ്ങുമ്പോഴും നമ്മുടെ അമ്മിണി, "ഹോസ്റ്റലിലേയ്ക്കു ഞാൻ ഉടനേ എഴുതാം. മറുപടി അയയ്ക്കില്ലേ?" എന്നു ചോദിപ്പാൻ വിട്ടുപോയില്ല. "മറുപടി അയയ്ക്കില്ലേ?" എന്ന ആ വാക്യം അന്നു സ്വപ്നത്തിൽ മാധവൻ ഉരുവിട്ടു!

ഭാസ്കരൻ പരീക്ഷയിൽ പാസ്സായതിനു ശേഷമാണ് ചാലിൻപറമ്പത്ത് അദ്ധ്യാപകനായത്. ആയാൾ ബി. ഏൽ. പരീക്ഷയിൽ ഒന്നാംക്ലാസ്സിൽതന്നെ ജയം നേടി.

അമ്മിണി തുടങ്ങിയ നാലു സോദരിമാരാണു മാസ്റ്ററുടെ വിദ്യാർത്ഥിനികൾ. അമ്മിണിയും ജാനുവും പഠനത്തിൽ ഒരേ ക്ലാസ്സ്. ശാരദ മറെറാരു ക്ലാസ്സ്. അമ്മിണിയുടെ മൂന്നാമത്തെ അനുജത്തി ഊർമ്മിള മൂന്നാമതൊരു ക്ലാസ്സ്. മാസ്റ്റർ ഇവരെ നാലുപേരെയും മുറയ്ക്കു പഠിപ്പിച്ചു വരുന്നു.

ഏലിയാസും ബി. എ.-പരീക്ഷയിൽ ഒന്നാംക്ലാസ്സിൽ ഒന്നാമനായിജ്ജയിച്ചു. ഉടനെ തൃശ്ശൂർ 'സെന്റ് തോമാസ്' കോളേജിൽ അദ്ധ്യാപകസ്ഥാനവും ഏലിയാസിനു ലഭിച്ചു. "എനിക്കു ഒരു ഉദ്യോഗമാവട്ടെ." എന്നു ദേവിയോടു പണ്ടു പറഞ്ഞിരുന്നതിനെ അദ്ദേഹം അനുസ്മരിച്ചു. ദേവിയുടെ ആഗ്രഹവും സാധിച്ചു. ഏലിയാസ്, അങ്ങനെ വിഷമിച്ചും, നാട്ടുകാരുടെ നാനാതരം നിരൂപണങ്ങൾക്കു വിധേയമായെങ്കിലും, കല്യാണിയമ്മയുടെ ഉചിതമായ ഉപദേശങ്ങളാൽ സേവനത്തിലും ചഞ്ചലിക്കാതെ വർത്തിച്ചു.

കൊച്ചുണ്ണിയുടെ താൽക്കാലികത്തിനും 'മെല്ലിപ്പടി' കണ്ടു: ഏലിയാസ് തന്റെ സഹോദരനെ, കൂടെ തൃശ്ശൂർക്കു കൊണ്ടുപോയി സ്കൂളിൽ ചേർത്തി പഠിപ്പിച്ചുതുടങ്ങി.

* * * *

മാധവൻ ഇപ്പോഴും മദ്രാസിലാണല്ലോ. അവിടെ നാലപ്പാട്ടുമായും ഒരു വിവാഹമുണ്ട്. അതിലെ കഴിവുള്ള പ്രായമായ വീട്ടിലേക്കു വരണമെന്നു മൂത്തമ്മ കുഞ്ഞിക്കുട്ടിയമ്മ എപ്പോഴും മാധവനോടു നിർബ്ബന്ധിച്ചു പറയുകയാൽ മാധവൻ ഈ വിവാഹകാലത്തും നാട്ടിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു.

ദേവയാനി ഇപ്പോൾ ചാലിൽപറമ്പത്തില്ലത്തു,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"[illegible]

[illegible]

പ്രവാചകതിരുമേനി [illegible] ... ത്തിലേക്കു പോയിരിക്കുന്ന
സന്ദർഭം — അങ്ങിനെയായെങ്കിൽ! — എന്നവർ [illegible]
[illegible] അറിഞ്ഞിട്ടില്ലായിരുന്നു, [illegible] വന്നിരു[illegible]
[illegible] പടിഞ്ഞാട്ടുള്ള [illegible]: [illegible]
[illegible]
[illegible] തിരിഞ്ഞുപ്പെട്ട[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ചെയ്തുകൊണ്ടി[illegible]
[illegible] പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതു്.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] തിന്നുകയുണ്ടായി.

"[illegible] ഒരു സ്വഹാബി[illegible]
[illegible] ചോദിച്ചു,
[illegible] കൂടി [illegible] വന്നു.
[illegible]
[illegible]
[illegible] തോന്നുന്നതു്.

മാധവൻ—ആയാളും ഈ കുട്ടികളെ ഉട്ടു കൊടുക്കുന്നതു കണ്ടുകൊണ്ട് ഇത്ര കാലം നിങ്ങളെങ്ങിനെ സഹിച്ചു?

ജാനകിയമ്മ—നാലക്ഷരം വല്ലതും പഠിപ്പിക്കുമല്ലൊ എന്നു മാത്രമേ സമാധാനമുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ.

മാധവൻ—നാലക്ഷരം! ആയാൾക്ക് ഒരക്ഷരവും അറിഞ്ഞുകൂടാ!

ജാനകിയമ്മ—അങ്ങിനെയായാലും അമ്മാമന്നു വലിയ കാര്യമാണ്! മനസ്സിനെ വലിയ ബഹുമാനം!

മാധവൻ—വല്ല ബഹുമാനമാണ്! പടുവങ്കൻ! ഇപ്പോഴും ഇവിടെത്തന്നെയുണ്ടോ?

ജാനകിയമ്മ—ഇവിടെനിന്നെങ്ങും പോവില്ല. ഇതാ, കുറച്ചു ദിവസം മുമ്പായിട്ടൽ ആയാൾ എന്നോടു കയറാൻ വന്നു! ഞാൻ, കടന്നുപോകാൻ പറഞ്ഞു.

മാധവൻ—എന്തേ അത്?

ജാനകിയമ്മ—ആയാൾക്കിപ്പോൾ കണ്ടവരുടെയൊക്കെ സംബന്ധം ആലോചിക്കലും നടത്തിക്കലുമാണ് ഒരു തൊഴിൽ! അക്കൂട്ടത്തിൽ ഇവിടെയ്ക്കും ഒരു വല വീശി നോക്കി: എന്തോ ഒരാൾ നമ്മുടെ അമ്മിണിയെ സംബന്ധം ചെയ്യാൻ വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെന്നും, താൻ അതിനെപ്പറ്റി ചില ആലോചനകളെല്ലാം നടത്തുന്നുണ്ടെന്നും മറ്റും എന്റെ അടുത്തു ചെന്നു പറയാൻ വന്നുവല്ലോ! ഞാൻ പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾ വെറുതെ ബുദ്ധിമുട്ടണ്ട; ആവശ്യക്കാർ അമ്മയുമായി നേരിട്ട് ആലോചിച്ചു കൊള്ളും. അമ്മിണിക്കും ആയാളെപ്പൂർണ്ണസമ്മതമാകണം; എന്നാൽ ഞാൻ കൊടുക്കും; ഇല്ലെങ്കിലില്ല." ആയാൾക്ക് എന്നോടു മുഷിഞ്ഞു എന്നു തോന്നുന്നു: ഇ

പ്പുറം നാലഞ്ചു ദിവസമായിട്ട് എന്റെ മുമ്പിൽകാ
ണാറില്ല.

പിറേറ ദിവസം രാവിലെ അമ്മിണിയും ജാനുവും ഒ
രു വട്ടമേശയുടെ മുന്നിൽ അഭിമുഖമായി ഇരുന്ന് എന്തോ
ഗംഭീരമായ ഒരു വാദം നടത്തുകയാണ്. ജാനു ഒരഞ്ചാറു
മിനിട്ടു നേരം ശ്വാസം കഴിയാതെ ഉച്ചസ്വരത്തിൽ എന്തെ
ല്ലൊ പറഞ്ഞുതള്ളുന്നു. അതു കഴിഞ്ഞാൽ അമ്മിണി എല്ലാ
യും പക്ഷെ ഒന്നോരണ്ടു വാക്യം മാത്രം പറയുന്നു. ജാനു പി
ന്നെയും തുടങ്ങുകയായി. എന്തു തന്നെയായാലും അമ്മിണി
സമ്മതിക്കുന്നേയില്ല. അമ്മിണിയെപ്പറഞ്ഞു സമ്മതിപ്പിച്ചാ
ലേ പൂർണ്ണവിജയമായുള്ളു എന്നാണ് ജാനുവിന്റെ വിചാ
രം. മാധവൻ, ഇവരുടെ—അഥവാ, ജാനുവിന്റെ വാഗ്
കോലാഹലം കേട്ടു പതുക്കെ മുകളിലേക്കു കയറിച്ചെന്നു.

ആ കന്യകമാർക്കു മാധവന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടായാ
ലും അവരവരുടെ സ്ഥാനത്തിരിപ്പാൻ വിരോധമൊന്നുമി
ല്ലെങ്കിലും, അടുത്തു തന്നെ മറെറാരു കസാല മാധവനുപ
യോഗിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ കിടന്നിരുന്നുവെങ്കിലും, അമ്മി
ണി മാത്രം, മാധവനെക്കണ്ടപ്പോൾ പെട്ടെന്നെഴുന്നേററ്,
ആ കസാലയിൽ ഇരിക്കാം എന്ന അർത്ഥത്തെ അനാകുല
മായാവിഷ്കരിച്ചുകൊണ്ടു കുറച്ചുമാറ്റു മാറിനിന്നു. എ
ന്നാൽ, മാധവൻ അതിൽ ഇരിക്കാതെ, മറെറാരു കസാല
താൻ തന്നെ കുറേക്കൂടി അടുത്തു കൊണ്ടുവന്നിട്ട്, അമ്മി
ണിയോട് ഇരിക്കാനപേക്ഷിച്ചു താനുമിരുന്നു.

മാധവൻ—എന്താണു നിങ്ങളുടെ തർക്കം?

ജാനു—അതെ; നമ്പ്യാരുടെ അഭിപ്രായം കൂടി കേൾക്കട്ടെ.
എന്നിട്ടു പിന്നെ മേനവനോടു ചോദിക്കാം.

'ഗോഷ്ഠി' എന്ന പദം ആദ്യമായി ഗോപാലൻ മാസ്റ്റരായിരുന്നു അപഹരിച്ചിരുന്നതിനാൽ, കുട്ടികളും മാസ്റ്ററെ 'ഗോപാൽ' എന്നാണു വിളിച്ചുവരുന്നതു്.

മാധവൻ — എന്താണു വർത്തമാനം? അതു കേൾക്കട്ടെ.

ജാനു — ഒരു വാക്യത്തിന്റെ തർജ്ജമയെപ്പറ്റിയാണ്. "ഞാൻ സ്കൂളിലല്ല പോകുമ്പോൾ ഒരാനയെ കണ്ടു."; ഇതു ശരി. എന്നു പറഞ്ഞാലും ശാസ്ത്രി സമ്മതിക്കില്ല.

മാധവൻ — ജാനുവിന്റെ തർജ്ജമയെവിടെ?

"ഇതാണ് ഞാനെഴുതിയതു്." എന്നു പറഞ്ഞു ജാനു നോട്ടുപുസ്തകം കാട്ടിക്കൊടുത്തു. "മയി പാഠശാലാം ഗച്ഛതി കപി കരിണമദ്രാക്ഷം." എന്നായിരുന്നു ജാനുവിന്റെ തർജ്ജമ.

മാധവൻ — അമ്മിണി എഴുതിയതെവിടെ?

ജാനു — ശാസ്ത്രി എഴുതിയിട്ടു തന്നതില്ല.

മാധവൻ — എന്താണമ്മിണി പറയുന്നതു്?

ജാനു — ശാസ്ത്രി പറയുന്നതു്, "അഹം പാഠശാലാം ഗച്ഛൻ, ഏകം കരിണമദ്രാക്ഷം." എന്നാണ്.

മാധവൻ — അതു കൊള്ളാം; ജാനുവിന്റെ തർജ്ജമ തീരെ തെറ്റാണ്!

ജാനു — എന്തുകൊണ്ട്? 'ഗച്ഛതി' എന്നതിനു സതിസപ്തമിയല്ലേ വേണ്ടതു്?

മാധവൻ — ഇവിടെ അങ്ങിനെയല്ല; പോവുക, കാണുക— ഈ രണ്ടു ക്രിയയ്ക്കും കർത്താവു 'ഞാൻ' ആണല്ലോ?

ജാനു — അതെ; പക്ഷേ, 'അദ്രാക്ഷം' എന്ന ഉത്തമപുരുഷ

ചേർക്കുക എന്നു തന്നെ കർത്താവായ ശബ്ദത്തിന്റെ താല്പര്യം കിട്ടുമല്ലോ?

മാധവൻ — ഞങ്ങളുടെ കിട്ടുന്ന കർത്താവിനെയാണല്ലോ ഇവിടെ സംബന്ധിയാക്കിയിരിക്കുന്നത്?

ഗോ — ഞാൻ കർത്താവിനെപ്പറ്റിത്തന്നെയില്ലല്ലോ.

മാധവൻ — ആ വാക്യം സാധുവല്ല: കർത്തൃവാചകപദമായ ശബ്ദത്തിന്റെ ഇവിടെ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു; അതു സംബന്ധവുമായിരിക്കുന്നു. ഭാഷയെഴുതി ഇതല്ല: സംസ്കൃതം ഉപയോഗിക്കുന്നെങ്കിൽ, ആ സംസ്കൃതത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ക്രിയയുടെ കാരകം, അതാതു വാക്യത്തിൽ [illegible] വിഭക്തിയിൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടേണ്ടതായിരിക്കണം. അല്ലാത്ത പക്ഷം, [illegible] വരുന്നതാണ്; [illegible] സ്ഥലങ്ങളിൽ [illegible] പ്രയോഗം സാധുവാണ്. അതുപോലെ ഇവിടെ, "പാദശുശ്രൂഷ...." എന്നുള്ള തർജ്ജമ ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നത്.

ഗോ — അതുപോലെ ശുദ്ധമായി പറയുന്നതോ?

മാധവൻ — അതിന് വളച്ചുകെട്ടലെന്നല്ലാതെ മറ്റൊന്നുമില്ല

"എന്റെ ഈശ്വരാ! [illegible] കടിക്കാൻ വിളിക്കുന്നു! ഇനി [illegible]" [illegible]

അന്നു രാത്രിയല്ല; ജനനവുമല്ല, അമ്മിണിയാണു് മാധവനു ചായയും കൊണ്ടു പുറപ്പെട്ടതു്.

“ഈ ജനനത്തിന്റെ ഉപദ്രവം കഴിഞ്ഞില്ലേ?” എന്നു മാധവൻ ചോദിച്ചപ്പോൾ അമ്മിണി, ചായയും മററും മേശപ്പുറത്തു വെയ്ക്കുന്നതോടുകൂടി ആ ചെന്തളിരുകൾ വിടർത്തി കുന്ദമുകുളങ്ങൾ കാണത്തക്ക പുഞ്ചിരി കാണിച്ചു; കൂട്ടത്തിൽ ഒരു നോട്ടവും. ആ പുഞ്ചിരിയുടെ ഉള്ളിലെ നിഗൂഢമായ അർത്ഥം, 'എന്തേ?' എന്ന ഒരു ചോദ്യമാണെന്നു മനസ്സാ കണ്ടറിഞ്ഞ മാധവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:— “ഇല്ല; ഈ പുസ്തകത്തിലെ വെട്ടും തിരുത്തും കണ്ടാൽ അതു വ്യക്തമാകുന്നുണ്ടു്!” മാധവൻ ഇപ്പറഞ്ഞതിന്റെ ശരിയായ സാരം, തന്നെപ്പററിയുള്ള നല്ല ഒരു പ്രായമാണെന്നു് അമ്മിണിക്കു മനസ്സിലാകാതിരുന്നില്ല. ആ കാരണത്താൽതന്നെ അവൾ കിലുകിലരവം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു സാധാരണച്ചിരി ചിരിച്ചു. സാധാരണമെങ്കിലും തന്റെ മുന്നിൽ അസാധാരണവും, അതിന്റെ ആ ഉല്ലാസഹേതുവാൽതന്നെ തനിക്കു് അതിലധികവുമായ, അമ്മിണിയുടെ ആ മണിനാദമധുരസ്വരം മാധവന്റെ ഹൃദയശലാകയെ കട്ടിയായ മനോരഥത്തിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു!

അന്നു തന്നെ ഉച്ചയ്ക്കു കോഴിക്കോട്ടുനിന്നു് ഒരു ഭൃത്യൻ, കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടി പ്രസവിച്ചു് ആൺകുട്ടിയുണ്ടായിരിക്കുന്നു എന്ന സന്തോഷവർത്തമാനവും കൊണ്ടു ചാലിൻപറമ്പത്തു വന്നു! ഇന്നു ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിലുള്ള യാതൊരാൾക്കും തന്നെ, അവിടെ ഒരാൺകുട്ടിയുണ്ടായതുകൊണ്ടുള്ള സന്തോഷത്തിന്റെ രുചിയെന്തെന്നു് അറിഞ്ഞുകൂടാ. അ

ഇതുകൊണ്ടു വിശേഷിച്ചും, ജാനകിയമ്മ മുതലായവർ പരമാ ഹ്ലാദപരതന്ത്രരായിത്തീർന്നു.

ജാനകിയമ്മ കൂടി കോഴിക്കോട്ടേക്കു മാധവന്റെ കൂടെ പുറപ്പെട്ടു വരാമെന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു, ഒന്നു തന്റെ ബന്ധപ്പെട്ട വീട്ടിലേക്കു പോകാതെ, മദ്ധ്യ ഇല്ലൂരിലിറങ്ങി തന്റെ സ്വഗൃഹത്തിലെക്കൊന്നു പോവാനോ മാധവന്നവകാശം ലഭിച്ചില്ല. പിന്നെ, ജാനകിയമ്മയും അവരുടെ ചെറുകുട്ടികളായ ഊർമ്മിളയും തങ്കമണിയും മാധവനൊന്നിച്ചു കോഴിക്കോട്ടേക്കു പോയി.

പത്താമദ്ധ്യായം.

ലിഖിതാ പദ്മരാഗനിഗളിതയാ,
മാർഗ്ഗിതയാ ലതയാ!

കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കു പ്രസവവേദന തുടങ്ങി. എട്ടാം മാസത്തിൽത്തന്നെ പേറ്റുനോവു തുടങ്ങിയതുകൊണ്ടു കോഴിക്കോട്ടുവീട്ടിലുള്ളവരെല്ലാം പരിഭ്രമിച്ചു. നല്ല ഒരു ഡോക്ടറെ ഉടനെ അയക്കണമെന്നു എഴുത്തോടുകൂടി, കുട്ടൻനമ്പ്യാർ ഒരാളെ വേഗത്തിൽ ഏളയതിന്റെ അടുക്കലേക്കയച്ചു. ഇല്ലൂരിൽ ഏളയതിന്നു സ്നേഹിതനായിട്ടു ഒരു ഡോക്ടറുണ്ടു്. ഏളയതു് ആയാളെത്തന്നെ അയച്ചുകൊടുത്തു. തന്റെ ആലോചനത്തിന്നു അസ്സലായ ഒരു ഏണിക്കും പ്രയാസമെന്നിയേ കണ്ടെത്തിയ കേശവനേളയതു്, ഡോക്ടരോടു ഏതോ ചില സംഗതികൾ നിഗൂഢമായി ഉപദേശിച്ചിട്ടാണു് ഡോക്ടരെ കോഴിക്കോട്ടേക്കയച്ചു

ണ്ട്. വിധിവിഹിതമായ സന്താനശമത്തിനു കാര്യമു ണ്ടായിരുന്നെന്നു തെളിയുകയും പശ്ചാത്താപം ഒരു ദേഹത്തിൽ ണ്ടിട്ടതാണെങ്കിൽ! മടങ്ങി വന്ന് എളയതു എട്ടു ദിവസ്സ് എളയതിൻ്റെ പക്കൽ കൊടുത്തുപോന്നു.

മാധവൻ കൊല്ലത്തു ചെന്ന പിറ്റേ ദിവസം തന്നെ തൻ്റെ സ്വത്തിനെക്കാണ്മാൻ ഇല്ലത്തേക്കു പോയി. അവർ തമ്മിൽ അന്യോന്യമയച്ചിട്ടുള്ള എഴുത്തുകളിലെ ചില വിഷയങ്ങളെ പറ്റി വിവരമായി ചെയ്യും, പുതിയ പലേ വർത്തമാനങ്ങളും പറഞ്ഞും തമ്മിൽ സൗഹൃദമായ കാര്യങ്ങളെ കഴിഞ്ഞു.

മാധവനോട് എളയതു ഒരു പരമരഹസ്യമായി ചോദിച്ചതിൽ പതിവില്ലാത്ത എളയതിൻ്റെ ജിജ്ഞാസ ഉണ്ടു, ഇന്ന് ഒരു എളയതു കണ്ണീരോടെ മാധവൻ്റെ മുന്നിൽ ഇരുന്നു കാട്ടുവാൻ തുടങ്ങി:

എളയത് — എന്താ മാധവാ, അമ്മായിയുടെ കുട്ടിയെ കണ്ടില്ലേ?

മാധവൻ — പിന്നെയോ! നല്ല ചന്തമുള്ള കുട്ടി!

എളയത് — ആരുടെയാണു ഛായ?

മാധവൻ — ഛായ ഇന്നാളുടെയാണെന്ന് ഇതുപ്രകാരം നിശ്ചയിപ്പാൻ വയ്യ.

എളയത് — എങ്കിലും—?

മാധവൻ — മുഖച്ഛായ അമ്മായിയുടേതാണെന്നു തോന്നിച്ചു പറയാം.

എളയത് — അതാണു സാരമായതിനു മുമ്പ് തന്നെ പ്രസവിച്ചതിനെ ഒരു കുട്ടി നാട്ടുകാരെടുത്തില്ലയോ?

മാധവൻ — ഉം?? [illegible] ച്ചുകൊണ്ടാണ [illegible] ചോദിക്കുന്നതു്?

[illegible] — [illegible] കുട്ടിക്കു് [illegible] കണ്ടിട്ടു [illegible] യതു്?

മാധവൻ — [illegible] ചോദിക്കുന്നതു്? [illegible] ളിൽ വല്ലതുമുണ്ടോ?

[illegible] — [illegible]! [illegible] വെളിവില്ലാതായിപ്പോയി!

മാധവൻ — [illegible] ? [illegible] യെപ്പറ്റി വല്ല [illegible] പ്രവൃത്തിയുമുണ്ടോ?

[illegible] — [illegible] ചാലിൽ പറമ്പത്തു പറഞ്ഞുപോയിട്ടില്ലേ? [illegible] യെപ്പറ്റി വല്ലതും അറിവുണ്ടോ?

മാധവൻ — [illegible] ഒട്ടില്ല. [illegible] ? വിസ്തരിച്ചു പറയൂ.

[illegible] — [illegible] സംബന്ധം തുടങ്ങിയിട്ടു [illegible] ദിവസമായി എന്നറിയാമോ?

മാധവൻ — [illegible] ദിവസമായി! [illegible] സമായി.

[illegible] — സംബന്ധം തുടങ്ങിയിട്ടു [illegible] പ്രസാദിക്കുന്നതിൽ [illegible] ല്ലേ?

മാധവൻ — ഇല്ലെന്നില്ല; [illegible] യം [illegible] ആലോചനയിൽ പെട്ട [illegible] ല്ല; [illegible] ക്കു യാതൊന്നും [illegible]

യിട്ടില്ലല്ലൊ. താങ്കൾ എന്തൊക്കെയാണു ഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ള ത്? കേൾക്കട്ടെ.

എളയത് — പറയാം: സാധാരണമായി ഒരു ശിശുവിന്നു ഗർഭത്തിൽ ചുരുങ്ങിയതു 270. ദിവസത്തെ വളർച്ച വേണ്ടതുണ്ട്? താങ്കളുടെ അമ്മായിയുടെ കുട്ടിക്കും, അത്ര ദിവസത്തെ മൂപ്പു ചെന്നിട്ടുണ്ട്; ചെറിയമ്മാമൻ സംബന്ധം തുടങ്ങിയിട്ടു ഇന്നേക്കു തന്നെ 224. ദിവസമായിട്ടുള്ളു താനും! ഇതെങ്ങിനെ?

മാധവൻ — ഇതാര കണ്ടുപിടിച്ചു?

എളയത് — എന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം ഡാക്ടർ കണ്ടു പിടിച്ചു.

ഡാക്ടർ മുകളിൽനിന്നു ഇറങ്ങി വന്ന് എളയതിന്റെ കൈയിൽ കൊടുത്ത ആ കടലാസ്സ് അദ്ദേഹം മാധവന്നു കാണിച്ചുകൊടുത്തു. എളയതിന്റെ ഉദ്ദേശത്തിന്നും ഡാക്ടരുടെ സർട്ടിഫിക്കേറ്റിന്നും ഉള്ള വിശേഷാസ്യതയെപ്പറ്റി വിതർക്കിപ്പാനോ വിവരിപ്പാനോ അല്ല, നമ്മുടെ മാധവന്റെ മനസ്സ് ആ അവസരത്തിൽ ഉപയോഗിച്ചത്; അതു ആ നിമിഷത്തിൽ പൂർണ്ണമായി താമരശ്ശേരിയിലെത്തി, ചാലിൻപറമ്പത്തുവീട്ടിൽ കടന്ന്, ആ വീട്ടിലെ ഓരോരോ അംഗങ്ങളുടേയും മുന്നിൽ സന്നിഹിതമായി കർത്തവ്യതാവിമൂഢതയോടെ ഉഴന്നു പിൻതിരിച്ചു പോന്നു; യുവാവു തന്നെ പിന്നീടു പറവാൻ സാധിക്കാത്തവണ്ണം എത്രയോ ചില വിചാരസാഗരങ്ങളിലും ചിന്താഗർത്തങ്ങളിലും ശങ്കാദുർഗ്ഗങ്ങളിലും ആയാളുടെ മനസ്സ്, ആ അത്ഭുത നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ, ചാടിച്ചാടി അനിയന്ത്രിതം അസ്വസ്ഥമായി തടങ്ങി! ഈ ശോകാക്രാന്തത്തിൽ മനസ്സ്, ഒ

ന്നിൽനിന്ന മറ്റൊന്നിലേക്കു പകരുമ്പോൾ ആകെക്കൂടി വൈദ്യനഃസംഗത്തിൽ അമ്മിണിയെ മാത്രം ആവൎത്തനപ്രകാരണ അനുവൎത്തിച്ചുവന്നു!

എളയത് — മാധവാ, എന്താണ ഗാഢമായിച്ചിന്തിക്കുന്നത്?

മാധവൻ — ഈ സ്ഥിതിക്ക്, നമ്മുടെ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരെപ്പറ്റി ഗൗരവമായാലോചിക്കണം; ആ വഴിക്ക് അവിടെ അൎണ്ണ നമ്മ എത്രയൊക്കെ അപവാദങ്ങളാണ വരിക എന്നാരു കണ്ടു!

അമ്മിണിയെപ്പറ്റിയുള്ള സദഭിപ്രായത്തെ മാറ്റാനിടയാവുമോ എന്ന ശങ്കയാൽ മാധവൻ, ഇങ്ങിനെ മറ്റൊരു പ്രകാരത്തിലാണ്, ശാസ്ത്രത്തെ മുൻനിൎത്തിയുള്ളതാണെന്ന്, ഉപക്ഷേപിച്ചത്!

എളയത് — ശാസ്ത്രത്തെപ്പറ്റിയൊന്നും: സാമാന്യമല്ലാത്ത ആ കുട്ടികളെപ്പറ്റിയും ശങ്കിക്കണ്ട! ഇതിനെപ്പറ്റിയുള്ളൊരു കാര്യമായി ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ടോ:— വൈദ്യന്മാർ ഇനി എന്തു ചെയ്യണം? ഞാൻ പറയുന്നതിൽ യാതൊന്നും ഉപേക്ഷിക്കരുതെന്നാണ്.

മാധവൻ — ഡോക്ടർമാരുടെ സർട്ടിഫിക്കേറ്റില്ലാ മാത്രം ഉപയോഗിച്ച് അമ്മായിയെ നാം ഏറെപ്പേടുത്തുന്നതും ശരിയല്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ട്, ഒന്നാമത് സൂക്ഷ്മമായ തെളിവു സമ്പാദിപ്പാൻ നോക്കണം; എന്നിട്ടു മതി എന്തെങ്കിലും ചെയ്യുക.

എളയത് — ആ ചട്ടമ്പിയിൽനിന്ന നല്ല തെളിവു കിട്ടുമെന്നാണ എന്റെ വിശ്വാസം. ആയാളെ വരുത്തണം. അയാൾ ഈ സംബന്ധത്തിന മുൻനടന്ന പ്ര

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ദോഷം നാട്ടൊക്കെ അറിഞ്ഞുപോകുന്നതായാൽ അതു മംഗളമായിരിക്കുമോ?

ഫ്ളിയത്—ഇല്ല; അങ്ങിനെ ഉപദേശങ്ങൾ ആവശ്യം തന്നെയുണ്ടാകയില്ലല്ലൊ.

മാധവൻ—അതൊക്കെയങ്ങിനെതന്നെ; ജാനകിയമ്മയുടെ [illegible] ഇടയ്ക്കിടെ പ്രസ്താവിക്കേണമെന്നു ആവശ്യപ്പെടാതിരിക്കയില്ല.

ഫ്ളിയത്—ശരി തന്നെ; ശ്രീമതി അമ്മിണിക്കു ഇപ്പോൾ താങ്കളുടെ [illegible] ചികിത്സ ആവശ്യമുണ്ട്, പലപ്പോഴും [illegible] കാണേണമെന്നും; സംശയമില്ല!

മാധവൻ—അതു തന്നെയാണ ഞാൻ പറഞ്ഞതു. ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട അമ്മായിയുടെ വീട്ടിൽ നാണമില്ലാതെ ഞാൻ കടന്നുചെല്ലുകയോ!

ഫ്ളിയത്—വീട് അമ്മായിയുടെ തന്നെയല്ലല്ലൊ. അമ്മായിയെ ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിന്റെ കാരണം അമ്മായിയുടെ ദോഷം നാട്ടൊക്കെ അറിഞ്ഞുപോകുന്നതിന്റെ കാരണമാകുന്ന ചിലതിന്റെ ദുഃഖം! [illegible] ഇനി [illegible] ജാനകിയമ്മയുടെ പുത്രിയെയും വിവാഹം ചെയ്യുന്നതായിവന്നാൽതന്നെ വിരോധമെന്താണ്!?

ഒടുക്കം പറഞ്ഞ വാക്യത്തോടുകൂടി ഫ്ളിയത്തിന്റെ മുഖത്തു സ്ഫുരിച്ച ഒരു പുഞ്ചിരിപ്പുതിയാവു, വാസ്തവത്തിൽ ആ വാക്യം വെറും ഒരു നർമ്മവചനമാണെന്നു തെളിയിക്കുന്നതാണെങ്കിലും, മാധവന്റെ മനസ്സിനെ നല്ലപോലെ ഒന്നു വികസിപ്പിച്ചു തന്നെ ചെയ്തു: ആയാളും, അമ്മിണിയെപ്പററി ചിന്തകളെ

ആലോചിച്ചിരുന്നതു്, ഇങ്ങിനെ തക്ക അവസരം കിട്ടിയപ്പോൾ, തന്റെ സുഹൃത്തിനെ സുവ്യക്തമായി ധരിപ്പിച്ചു; സുഹൃത്സഞ്ചാരിതരഹസ്യമായ മാധവന്റെ ഹൃദയം ചലനം വിട്ടൊഴിഞ്ഞു നിതരാം നിർമ്മലമായി!

ഇളയതു് — മാധവ, അധികമായൊന്നും ആലോചിച്ചു താങ്കൾ വിഷാദിയ്ക്കണ്ട! ആ ജാനകിയമ്മയിലും അവരുടെ കാരണവന്മാരിലും എനിക്കു മുമ്പു തന്നെ നല്ല ഒരഭിപ്രായമാണു സംജാതമായിട്ടുള്ളതു്. അതിനെ ഇനി മാറ്റാനൊന്നുമാവശ്യമെന്നും തോന്നുന്നില്ല. കാത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയുടെ മേൽ, നേരെ മറിച്ചു്, എനിക്കുണ്ടായ ആ ദുരഭിപ്രായവും അത്യാവധി പിഴച്ചുപോയതു ബോധിച്ചിട്ടുണ്ടു്. തരിമ്പും ഇനി അന്യഥാ ഭാവിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. സുകൃതസംഗതികൾ മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടു വീണ്ടും അതിനെ ദൃഢീകരിച്ചു് ചെറിയമ്മയെ ഞാൻ നിന്ദിയ്ക്കും,———!

എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട മാധവ, അമ്മായി ഇങ്ങിനെയായല്ലോ എന്നു വെച്ചും താങ്കൾ വിഷാദിയ്ക്കരുതു്. ആ വിഷയത്തെപ്പറ്റി ആലോചിയ്ക്കയേ വേണ്ട; മുമ്പത്തെപ്പോലെ തന്നെ വിശ്രബ്ധമായി നടന്നുകൊള്ളുക. നമ്മുടെ അമ്മയെപ്പോലെ അവലംബനം ചെയ്യുന്ന ആ മാളിമണിയമ്മ — ആ ജാനകിയമ്മയേയും, കേവലം നിഷ്പാപകളും സൽസ്വഭാവകളുമായ അമ്മിണി ഇടങ്ങിയ ആ കന്യകമാരേയും എന്റെ സുഹൃൽപരിഷ്ഠനായ താങ്കൾ അഹരഹം സന്ദർശിച്ചുകൊള്ളുക. അപ്പഴപ്പോൾ ആവശ്യകമായ നിർദ്ദേശങ്ങളും ഉപദേശങ്ങളും നിദേശങ്ങളും ഞാൻ തന്നുകൊള്ളാം.

മാധവന്നു പൂൎണ്ണമായ മനസ്സമാധാനം സിദ്ധിച്ചു. ജാനകിയമ്മയെ മാധവൻ ഏതൊരു പ്രകാരത്തിലാണു ശോധിക്കുന്നതെന്നു പറകയുണ്ടായല്ലൊ. അമ്മിണിയിൽ മാധവന്നുള്ള വാത്സല്യമൂലമായ അനുകമ്പാവിശേഷം ഇതുവരെയായി അല്പമൊന്നു പ്രകാശപ്പെട്ടുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. അവളുടെ അനുജത്തിമാരിലും മാധവന്ന് ഐശ്വൎയ്യാരംസ്യം സഹോദരസ്നേഹവും സാരമായുണ്ട്. തനിക്കു് ഒരുവിധത്തിലുള്ള സമാധാനം ഉല്ലാസത്തിനായാണ് ഇവരെപ്പറ്റി ഇതരങ്ങളായ ചില മനോരാജ്യങ്ങളുണ്ടാകുന്നതെന്നു മാധവൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ഭക്ഷണം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നതിന്നുമുമ്പു ചാഴിൻപറമ്പത്തേയ്ക്കു പോകാൻ മാധവൻ തീൎച്ചയാക്കി. അതിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം പിള്ളയതിനെ അറിയിക്കുകയും ചെയ്തു.

അമ്മായിയുടെ ചരിത്രത്തിൽ അഥവാ, ചരിത്രത്തിൽ — ഉൾകൊള്ളിച്ചിരിക്കുന്ന വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ അറിവാൻ വഴിയുണ്ടോ എന്ന പ്രത്യാശയോടെ മാധവൻ, ചാഴിൻപറമ്പത്ത് രണ്ടുമൂന്നു ദിവസം പാൎത്തു; പക്ഷെ, താൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്ന കാൎയ്യം സാധിപ്പാൻ ഒരു ഉപായമെങ്കിലും ഉദയം ഇതുവരെ കണ്ടെത്തിയില്ല:

അമ്മായിയുടെ സ്വഭാവത്തെയും മറ്റും പറ്റി ജാനകിയമ്മയോടു തന്നെ ചെന്നു ചോദിച്ചാലോ?—അപമാനം!

അമ്മിണിയോടോ ജാനകിയോടോ അന്വേഷിച്ചാലോ?—ലാഘവം!

വേറെ പ്രകാരത്തിൽ അന്വേഷിപ്പാൻ ഒരുമ്പെട്ടാൽ വല്ല എളുപ്പമുണ്ടോ?—പാടില്ല!

ചാത്തുനായരുടെ അടുക്കൽ തന്നെ ചുഴിഞ്ഞുകൂടിയാലോ?—മോശം!

നാട്ടുകാരുടെ ഇടയിലെന്നും പ്രാർത്ഥിച്ചിരുന്നപ്പോൾ —വിളിച്ചതും!

ഇങ്ങിനെ ഉമയാൻ ഓരോ ഉപായങ്ങളും ഉദ്ദേശിച്ചു കണ്ട് തളർന്നിരുന്നു.

> ഗോവിന്ദ: ഞാൻ ഇന്നലെ രാത്രിയിൽ കൈകഴുകിയതായാൽ മാത്രം അവസ്ഥകളെ വർണ്ണിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അതു കൊണ്ട്, എന്റെ ഉത്തരം ഈ വിഷയത്തിൽ മാത്രമേ പ്രവർത്തിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ഇതിനെത്തുടർന്നുകൊണ്ട് താഴെ മ ലേ കല്പനകളും ഇവിടെ ഇതിനാൽ വരുന്നുവെന്നു കൊണ്ടും, അവരെയൊക്കെപ്പോലെ പറഞ്ഞതും ഞാൻ നി ല്ക്കുമ്പോൾ എന്റെ പറന്തിരിഞ്ഞ് വീടുകളിലേക്ക് പോകുന്നതിനാലും, ഇനിയങ്ങോട്ട് പറഞ്ഞ വി ഷയത്തിൽ ഞാൻ പൂർണ്ണമായി ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതായിരുന്ന തുകൊണ്ടും, മകൾ ഭാര്യ കഴിഞ്ഞ പതിനഞ്ചിൽ പഠിച്ചതിനാൽ നാട്ടിലേക്കു തന്നെ വരികയുണ്ടാ യിരുന്നതിനാൽ സർവ്വദാ സമ്പാദിക്കുവാനായിരു ന്നു.—

അനേകവർഷത്തിലുള്ള ആലോചനകളും കഴിഞ്ഞപ്പോളു ണ്ടായ് ഒടുവിൽ ഉണ്ണിക്കുട്ടയാണ് ഉമയാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി യത്. ഈ തീർപ്പിനിടയിൽ സന്തോഷം അസാധാരണമായി തോന്നിയതായി ഉമയാൻ കാണുന്നില്ല; പക്ഷേ, പ കുതിയായിട്ടുള്ള പഠിപ്പിനെപ്പറ്റി മകനെ പിന്നീടു പ ഠിപ്പിക്കുവാനായി തീരുമാനം ചെയ്തു.

ഇനിയത്തെ ഉദ്യോഗത്തിൽ ഉമയാൻ മകളുടെ ഭാവി യെക്കുറിച്ചാലോചിക്കുന്നു. ഇനി അവളെക്കൊണ്ടു കഴിഞ്ഞ ല്ലാതെ ഭർത്താവിൽനിന്നു നാട്ടിലേക്കു വരുന്നതല്ലാതെ

വൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കുന്നതായി സൂര്യൻ തന്നെ തന്റെ പ്രഭാകിരണങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിവരിച്ചു പറകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

നേരം പ്രഭാതമായി. പറവകളുടെ പ്രഭാതഗീതം കേട്ടുകൊണ്ടു മാധവൻ ഉണൎന്നു. മുഖപ്രക്ഷാളനവും ചെയ്തു, മേല്പുറത്തു വെച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു വലിയ മുഖക്കണ്ണാടിയുടെ ജനാലക്കുനേരെ തന്നെ തലമുടി ചീകി മിനുക്കുവാൻ തുടങ്ങി. വെള്ളിച്ചീപ്പുകൊണ്ട് സൗന്ദൎയ്യമുടിയെല്ലാം മുന്നോക്കു വാരി. പിന്നെ നേരെ നടു വകഞ്ഞ് ഇടത്തെപ്പകുതിയെ ചീപ്പു കൊണ്ടുതന്നെ ഇടത്തോട്ട് ഒതുക്കി. അങ്ങിനെ ഒതുക്കുമ്പോൾ, കൎണ്ണലതകളുടെ അടുത്തുകൂടെ വരിയൊത്തു പറന്നു കിടക്കുന്ന വെള്ളിൽക്കൂട്ടമെന്ന പോലെ ഒരു വെളിച്ചപ്പാടു വള്ളിയാടി! അതാ, ഒരു സ്ത്രീസ്വരൂപം പിന്നിൽനിന്നു പുറപ്പെടുന്നു! നമ്മുടെ അമ്മിണി ഇപ്പോൾ എന്തിനാണിവിടെ വന്നു, ഉറക്കമുണൎന്നിരിക്കുന്ന ഈ മാധവന്റെ അടുക്കലേക്കു കടന്നു വരുന്നു?— അമ്മിണിയുടെ . . . മുഖമുദ്രകളെല്ലാം കണ്ണാടിയിൽ പ്രതിഫലിച്ചു മാധവന്റെ ദൃഷ്ടികൾക്കു ലക്ഷ്യമായി!

കിമിന്ദുഃ, കിം പത്മം, കിമു മുകുരബിംബം, കിമു മുഖം?
കിമബ്ജേ, കിം മീനൗ, കിമു മദനബാണൗ, കിമു ദൃശൗ?
ഖഗൗ വാ, ഗുച്ഛൗ വാ, കനകകലശൗ വാ, കിമു കുചൗ?
തഡിദ്വാ, താരാ വാ, കനകലതികാ വാ കിമബലാ?—

എന്ന ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ അൎത്ഥത്തെ ക്രമമെന്നിയേ ഓരോന്നിനെക്കൊണ്ടു മനസ്സാ വിചാരിച്ചു കൊണ്ടു തല മുടി പെട്ടെന്നു പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കിയപ്പോൾ, ഒരു പുസ്തകമെടുപ്പാനായി അകത്തേക്കു കടക്കുവാനായി 'പ്ലാവിന

പദമൂഴിയിലൂന്നിടാതെ അപ്പടിയേ അന്തരാളത്ത നാലിറുഷമായി നില്ക്കുന്ന അമ്മിണിയെ അത്യാശ്ചര്യത്തോടെ അവലോകനംചെയ്തു! —

വിൺമലർത്തോപ്പിലെപ്പൂമ്പനിനീർപ്പൂവോ,
ഭൂവിന്നിൽക്കൊഴിഞ്ഞ കിനാവുപോലെ!

അല്പമൊന്നുഴഞ്ഞ അമ്മിണിയുടെ കാർകൂന്തൽക്കെട്ട്, കാതുകളെയും കടന്ന് കവിൾക്കണ്ണാടികളുടെ മിക്ക ഭാഗത്തെയും മൂടിയിരിക്കുന്നു. ആ കചഭാരത്തിൽനിന്നു പുറത്തെടുത്തു പുറപ്പെട്ടു തിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്ന, ഉടവെന്തകാതിലോലക്കമ്മൽ, കാർകൊണ്ടലിന്നിടയിലൂടെ എത്തിനോക്കുന്ന ശുക്രനക്ഷത്രത്തെപ്പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നു. വിലോലചഞ്ചലസൗന്ദര്യസാരമായ ആ മുഖാംബുജം, എന്തോ — സ്വല്പം ക്ഷീണമായിരിക്കുന്നു. കുവലയദളശങ്കാഗ്രാഹികളായ ആ നേത്രങ്ങൾ, കാന്തിയും ദീപ്തിയും മങ്ങിയവയായി തീരാറായ ഒരു പ്രഭാകരനെ പ്രത്യക്ഷമാക്കുന്നു. അധരം നിരാശാസോപ്പാനിയാൽ വരണ്ടിരിക്കുന്നു.

അമ്മിണി തന്റെ പോർകൊങ്കകളെ കേവലം നേരിയ ഒരു വെള്ളത്തോർത്ത്കൊണ്ടു മാത്രം മറച്ചിരിക്കുന്നു. ഉള്ളിൽ റൗക്കയില്ല; പുറമേ സാരിയുമില്ല! യൌവനത്തിന്റെ മുദ്രയായ പ്രതിജ്ഞയെന്ന പോലെ തള്ളിപ്പൊങ്ങുന്ന ആ തങ്കക്കുടങ്ങൾക്ക് ആ തോർത്തിനെ പുല്ലിനു പോലും കൂസലില്ല!!

മാധവൻ വെമ്പലോടുകൂടി ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—

"എന്താ, അമ്മിണി, വിശേഷിച്ച് സുഖക്കേട് വല്ലതുമുണ്ടോ?"

'ഒന്നുമില്ല!' എന്നു മാത്രം സാധാരണമട്ടിൽ മറുപടി പറഞ്ഞു മാധവൻ്റെ കാല്പ്പെട്ടു ചെന്നു നിന്നു.

മാധവൻ—അതല്ല; എന്തോ വിശേഷമുണ്ട്!

അമ്മിണി—ഇന്നു പോകയായി എന്നല്ലേ പറഞ്ഞതു്?

മാധവൻ—അതെ; അതിനു്,—?

അമ്മിണി—ഇനി എപ്പോഴാണ കാണുക?

മാധവൻ—ഞാനുദ്ദേശിക്കുന്ന പ്രകാരമാണെങ്കിൽ രണ്ടോ ഏറെയല്ലാത്ത താമസമുണ്ടാകും!

അമ്മിണി ഒരു നെടുവീർപ്പിടുക മാത്രം ചെയ്തു കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറച്ചു; മാധവൻ്റെ ഹൃദയം അനുകമ്പകൊണ്ടലിഞ്ഞു!

മാധവൻ—ഞാൻ ഭവതിയെ സ്നേഹിക്കാതിരിക്കയില്ല; ഇടയ്ക്കിടെ ഞാൻ കത്തയച്ചുകൊള്ളാം. ദേഹസ്ഥിതിയെപ്പറ്റി എൻ്റെ ചോദ്യങ്ങൾക്കു ശരിയായ മറുപടി അയച്ചാൽ മതി. എൻ്റെ കത്തൊന്നും കിട്ടാത്ത അവസരങ്ങളിൽ, യാതൊരു വിശേഷവുമില്ലെന്നും വിചാരിച്ചുകൊള്ളുക. ഇതൊക്കെ ഞാനിന്നലെ അമ്മയോടു വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഇനിയെന്താ?

അമ്മിണി—അമ്മയോട് അങ്ങിനെ വിസ്തരിച്ചു പറയുമ്പോൾത്തന്നെയാണു്, എന്തോ ഒരു സംഗതി ഭവാൻ്റെ ഹൃദയത്തെ കലശലായി വിഷമിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെന്നു് എനിക്കു തോന്നിയതു്.

മാധവൻ—എന്നു വെച്ചാൽ,—?

"ഈ വീട്ടിലുള്ള വല്ലവരുടെയും പേരിൽ വല്ല ശങ്കകളും തോന്നാനിട വന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ഞങ്ങളെയും ആ കൂട്ടത്തിൽ ഗണിക്കരുതെന്ന അപേക്ഷയുള്ളു!" എന്നു്, അമ്മി

ണി, തന്റെ ഉള്ളിൽ തിങ്ങിവിങ്ങിയിരുന്ന വിചാരപരമ്പരകളുടെ ഒരു സംഗ്രഹീതസ്വരൂപമതു, ഒട്ടൊരാശ്വസിച്ച്, ഒരു വിധത്തിൽ, വെളിവാക്കി! 'തേടിയ വള്ളി കാലിൽച്ചുറ്റി!' എന്നു വിചാരിച്ചു സന്തോഷിച്ചു മാധവനും ആ വഴിയെ ഇടയ്ക്കു ചോദിപ്പാൻ തുടങ്ങി:

മാധവൻ— ആരെപ്പറ്റിയാണ് അമ്മിണി പറയുന്നതെന്നു മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലോ!

അമ്മിണി— 'ഈ വീട്ടിലുള്ള വല്യവരും' എന്നു വെച്ചാൽ ഇപ്പോഴും ഈ വീട്ടിലില്ലാത്ത ആളും തന്നെ!

മാധവൻ— അങ്ങനെ! അമ്മായിയുടെ സ്വഭാവത്തിന് അത്തരം വല്ല മാലിന്യവുമുണ്ടോ?

അമ്മിണി— ഉവ്വെന്നറിഞ്ഞ പോലെയാണല്ലോ ഇന്നലെ സംസാരിച്ചിരുന്നത്!

മാധവൻ— ശരി! അമ്മിണിക്ക് അതിനെപ്പറ്റി എന്തറിയാം?

അമ്മിണി— ഞങ്ങളുടെ മരിച്ചുപോയ വലിയമ്മാമയുടെ മകനാ കാരുട്ടൻ, കല്ലിങ്ങൽ കമലൻനായർ,...

മാധവൻ— ശരി, ശരി! "പരസ്യൽ ജ്ഞായത ഏവ." ആയാളും ഇപ്പോഴിവിടെ?

അമ്മിണി— ഇവിടെ ഇല്ല; ഇവിടുന്നു ചാടിപ്പോയിട്ട് എട്ടു മാസമായി.

മാധവൻ— കാരണം,—?

അമ്മിണി— അറിഞ്ഞുകൂടാ.

മാധവൻ— ആകട്ടെ, ഈ സംഗതി ഇവിടെ പിന്നെ ആരൊക്കെ അറിയും?

അമ്മിണി— ആർക്കും അറിഞ്ഞുകൂടാ!

മാധവൻ— അമ്മയും,—?
അമ്മിണി— ഇല്ലെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം.
മാധവൻ— ജാനവിയോ?
അമ്മിണി— നിശ്ചയമായും ഇല്ല!
മാധവൻ— പാച്ചുനായർ... ...

"എന്റെ മാതൃഭർത്താവിനെപ്പറ്റി എന്നെക്കൊണ്ടൊന്നും പറയിക്കരുത്!" എന്ന്, അമ്മിണിയുടെ ശുണ്ഠിയാൽ മാധവനെ മദ്ധ്യേ തടുത്തു.

"ഇത് എന്നോടു പറഞ്ഞത് എത്രയായാലും നന്നായി. എന്നാൽ, ഇനി ആരോടും പറഞ്ഞുപോകരുതെന്ന് അപേക്ഷയുണ്ട്: അതു ചോദിച്ചു തന്നെ കേട്ടാലും!" എന്നു മാധവൻ ഗൌരവത്തോടെ ഉപദേശിച്ചു; അമ്മിണി അതിനെ പ്രണാമപൂർവ്വം ശിരസാ വഹിക്കുകയും ചെയ്തു.

അമ്മിണി— ചെറിയമ്മയെപ്പറ്റിയുണ്ടായ ഈ യഥാർത്ഥാഭിപ്രായം ഏട്ടനെ സഹ്യമാംവണ്ണം വിഷമിപ്പിക്കുന്നുണ്ടെന്നും, അതുകൊണ്ടു തന്നെ മനസ്സിലൊരുവള്ളിയും ഏട്ടനിൽ ചില വൈരാഗ്യങ്ങളും ജനിക്കുന്നുണ്ടെന്നും ഞാൻ ഇന്നലെ വിശേഷിച്ചു കണ്ടറിഞ്ഞു. എന്നാൽ, ഏട്ടന്റെ ഇതിലുള്ള എന്തെങ്കിലും മനോഭാവം— ഞങ്ങളെപ്പറ്റി ഇത്ര ആകുലമാക്കാൻ ചെയ്യുന്നതായാൽ മഹാകഷ്ടമാണ്! വാസ്തവത്തിൽ ഞങ്ങളെ കണ്ടാൽ വല്ലവർക്കും ന്യായമുണ്ട്: ന്യായമായ ആ മനോഭാവത്തെ, ഇങ്ങനെ വന്നതിനെ ഏട്ടൻ തീരെ അകറ്റിക്കളയേണമെന്ന അഭിലാഷത്തോടെയാണ് ഞാനിപ്പോൾ അത് ഏട്ടനെ അറിയിക്കാതെ ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്നത്. എന്നെ ഓർമ്മിച്ച് ഈ വീട്ടിൽ എനിക്ക് ഉറപ്പും അറിയാവുന്ന, ഏട്ടൻ അവശ്യം

മറിയാതിരിയ്ക്കുന്ന ഒരു സംഗതി വേറൊ അറിയിപ്പാൻ ഇനിയും ദീർഘിപ്പിച്ചാൽ — തമ്മിൽ കാണുവാൻ അധികം താമസമില്ലെന്നല്ല പറയുന്നതു്?—, അതു തീർച്ചയായും അക്ഷന്തവ്യമായ ഒരപരാധമായിത്തീരുമെന്നും എനിക്കു തോന്നി. എന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ഈ പ്രവൃത്തിയിൽ അവിനയമായിട്ടുള്ളതെല്ലാം പൊറുക്കേണമെന്നു് അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

തെല്ലിട മൗനം ദീക്ഷിച്ച ശേഷം ഒരു ദീർഘനിശ്വാസമാകുന്ന മുഖവുരയോടുകൂടി അമ്മിണി ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞു:- "എന്നു മാത്രമല്ല; ഞാൻ — ഇന്നുവരെ ഒരു സോദരനെക്കാണാനുള്ള ഭാഗ്യം സിദ്ധിയ്ക്കാത്ത ഈയുള്ളവൾ, — അന്നുമുതൽ ഭവാനെ ഒരു ജ്യേഷ്ഠനായി..............." ബാഷ്പനിരുദ്ധകണ്ഠിയായ ആ ബാലിക വാക്യശേഷത്തെ, അശ്രുബിന്ദുക്കളാകുന്ന അക്ഷരങ്ങൾകൊണ്ടാണു ഗ്രഥിച്ചതു്! മാധവൻ അവിടെനിന്നെഴുന്നേറ്റ്, മടിത്തുമ്പുകൊണ്ടു കണ്ണുനീർ തുടയ്ക്കുന്ന ആ കന്യകയുടെ വലംകൈ മുറുകെപ്പിടിച്ചു്, താൻ പുതച്ചിരുന്ന വേഷ്ടിയുടെ മൃദുവായ തലപ്പുകൊണ്ടു് അവളുടെ അശ്രുക്കളെ തുടച്ചു!

'ഛീ! കരയാതെ! ഒരു സോദരിയില്ലാത്ത ഞാനും ഭവതിയെ, അമ്മിണി,...........' മാധവനും ഗദ്ഗദത്താൽ ഇങ്ങിനെ മദ്ധ്യേ നിറുത്തി, അനന്തരാഗം കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചു വിരാമമേകി!

ഭാരമൊഴിഞ്ഞു ലഘുവായിത്തീർന്ന ഹൃദയത്തോടെ അമ്മിണി മടങ്ങിപ്പോയി.

പതിനൊന്നാമദ്ധ്യായം

കുമാരൻനായർ കാത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മയോടൊപ്പം കളിച്ചു വളൎന്ന ഒരാളാണ്. പ്രായം കാത്യായനിക്കുട്ടിയെക്കാൾ രണ്ടുമൂന്നു വയസ്സു കൂടും. നായർ, തടിച്ചു കൊഴുത്തു വെളുത്ത ഒരു സുന്ദരനാണ്. ഒരു ഇംഗ്ലീഷ് ഹൈസ്കൂളിൽ എട്ടു പത്തു കൊല്ലം ഹാജരായി, വാസനാനുരൂപമായിട്ടില്ലാത്തതെല്ലാം പഠിച്ചു പിൻമടങ്ങി, കാരണവന്മാരുടെ കൈയിൽനിന്നും വഴുതിച്ചാടി, ഒരു മൂരിക്കുട്ടനെപ്പോലെ കളിച്ചു പുളച്ചു നടന്നുതുടങ്ങിയിട്ടു കാലം കുറച്ചായി. കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കു കുമാരൻനായർ അമ്മാമന്റെ മകനും ചെറുപ്പം മുതല്ക്കുള്ള ചങ്ങാതിയും ആണെന്നു മാത്രമല്ല, ചാത്തുനായരാൽ മലയാളം വല്ലതും പഠിപ്പിക്കപ്പെട്ട ഒരു തരുണിയെന്നു സംസ്കാരവിഷയത്തിലും ഏറെക്കുറെ സമാനയാണ്. ഇവർ രണ്ടുപേരും മേലോട്ടു പരസ്പരം തന്നെ അവരവരുടെ മൈത്രിയെ അനുരാഗമാക്കി മാറ്റി അതിന്നൊത്തപടി തോന്നിയ പോലെ വിചാരിച്ചുവന്നു. എന്നാൽ, ഇവൎക്കു രണ്ടുപേൎക്കും പരസ്പരം വിവാഹം ചെയ്യുവാനാകട്ടെ, സാധിച്ചുകൂടില്ല: കുമാരൻനായർ മാലിൻപറമ്പത്തുകാരനിര ജാതിഭേദം പോരാത്ത ആളാണ പോലും! ജാതിയിലും ജാതി! അതിലും അവാന്തരജാതികൾ അനേകം! ഇങ്ങിനെയുള്ള ഒരു ജാതിപ്പിശാച്! അൎത്ഥരഹിതവും അപൽക്കരവുമായ ഈ സാമുദായികാചാരം — ജാതിഭേദജാത്യുൽക്കൎഷം—, ഇവരുടെ വിവാഹത്തിന്നു ഒരു പ്രതിബന്ധകർത്താവായി നിന്നുവെങ്കിലും, അത്യുഗ്രമായ അ

നാരാശവും അതിന്റെ കാഴ്ചയായ സാഹസവും, ഒരുപാട് തുകൂടെ. ആത്മമനസ്സറിയാതെ, നിശ്ശബ്ദ നിലനിന്നുപോയി!

ഇതിനിടെ കാന്ത്യമണിക്കുട്ടിയ്ക്ക് ഒരവസരത്തിൽ നാശം തന്നെ! അശിക്ഷിതപ്പെട്ടവളായ ആ യുവതി, താൻ അവിശ്വാസമെന്ന് ഉടനെ മനസ്സിലാക്കി. കമലൻനായരെന്ന ശരണം പ്രാപിച്ചു. രണ്ടുപേരും കൂടി കൊച്ചുന ഗുരുവായോചന നടത്തി. അതിന്റെ ഫലം, അവർ ഉദ്ദേശ്യത്തെ അതികഠിനമായ ഒരു മാർഗ്ഗത്തിലേയ്ക്കു നയിച്ചു: അവരുടെ സാഹസികവും ധീരവുമായ അവരുടെ ഏർപ്പാട്, ഒരു ദുർഭാഗ്യവാന്മാരാണെന്നതിന് മാത്രം കാരണമായതിന്! അതിനവർ കരഞ്ഞു; അവരുടെ മനസ്സ്, 'ഗുരുകന്മാരും പുറകെ ഓടിച്ചെന്നപ്പോൾ: സംഗതി ചന്ദ്രനായരുടെ ചെവിയിൽ ചെന്നുപെട്ടു. ദയാനുകമ്പയാലല്ല; പാപഭീതിയാലല്ല; ശിഷ്യവാത്സല്യത്താലുമല്ല!— സ്വാർത്ഥമാത്രത്താൽതന്നെ പ്രേരിതനായ ചന്ദ്രനായർ, കാന്ത്യമണിക്കുട്ടിയെ ആ ദുർവിനയത്തിൽനിന്ന് നിവർത്തിപ്പിച്ച്, അവൾക്ക് പിന്നത്തിലുള്ള അനുഭവത്തിന് മറ്റൊരു നിലയാണുപായത്തെ ഉപദേശിച്ചു. രണ്ടുപേരും ആ ഉപദേശത്തിന് വഴിപ്പെടുകയും ചെയ്തു. കാന്ത്യമണിക്കുട്ടിയെന്ന് 'ഗുരുദക്ഷിണ'യും വാങ്ങി ചന്ദ്രനായർ ഉറങ്ങിക്കളയും ചെയ്തു. അവരുടെ വാസൽമുന്നിൽ കൊമ്പുള്ള ര മൻനായരും, കാന്ത്യമണിക്കുട്ടിയുടെ അച്ഛനമ്മയുടെ കൊമ്പുള്ള കുട്ടൻനായരും അകപ്പെട്ടു! 'ഉദ്യോഗസ്ഥപ്രശ്നം' എന്നും മറ്റുമുള്ള 'ജ്യോതിഷ'ക്കാർ പറ്റുള്ള വിളമ്പി, 'ഉണ്ട്!' എന്ന് പറഞ്ഞ കൗശലക്കാരനായ ചന്ദ്രനായർ

സംബന്ധം നടത്തിച്ചു! ഇങ്ങിനെ, 'പെണ്ണു കാണാൻ വന്നവൻ പെണ്ണും കൊണ്ടുപോയി'!!

ഇതിനു മൂന്നു നാലു കൊല്ലം കഴിഞ്ഞു, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ മാറിടങ്ങളും വലുതും അതിന്നൊരായിത്തീർന്നവന് ഇപ്പോൾ സൗന്ദര്യത്തെക്കുറിച്ചില്ല; പക്ഷേ പൂത്തു നില്ക്കുന്നു; പല്ലൊന്നു കൊഴിഞ്ഞതിൽ കെട്ടിയിട്ടിരിക്കുന്നു. പുല്ലാട്ടിയിൽ നിന്നുള്ള തന്റെ യൗവനവും ആ പത്രാധിപർക്ക് അവിടെ വല്ല സന്തോഷത്തിനും സാദ്ധ്യമില്ലാത്ത വകയായെങ്കിൽ!

കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ പ്രതിമാപ്രവാദത്താൽ ഭർത്താവിന്നു വല്ലതും വിശേഷമുണ്ടാക്കാമെന്നായിത്തീരാൻ ആശ്ചര്യമില്ലെന്നുള്ള ധൈര്യമായി പറഞ്ഞു കൊടുത്തു; ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ യാതൊരു വിരോധവും സമ്മതിക്കുന്നതുമില്ല!

ഇങ്ങിനെയിരിക്കെ ഒരു ദിവസം, ഇടയിലെ മാളികയിൽ പരദേശിയായ ഒരു കിണ്ണംകൊണ്ടു കൊടുപ്പാൻ ചെല്ലുമ്പോൾ, ആ കാരണവർ വരുന്നതു കണ്ടു. ആ കിണ്ണം തന്റെ പ്രയോഗത്തിനു തക്കവണ്ണം പ്രതിപക്ഷം കാൺ്മാനായി കൂടി ഹൃദയത്തിൽ ഒന്നു കലശലായി ചാഞ്ചാട്ടം, (അതിലും ഭയപ്പെട്ടു), ഉടനെ മുറ്റത്തേക്കുകൊണ്ടുപോയി മുഖം കണ്ടു കൂട്ടി. "ഓ! എന്താ, ഇതിപ്പോൾ കണ്ടാലറിയാതെയായോ? അതല്ലേ ഞാൻ ഓടിവന്നു പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോകാനില്ലെങ്കിൽ ഇപ്പോൾ കൊണ്ടുപോയിരിക്കും!" എന്നു പറഞ്ഞു ചിരിച്ചുകൊണ്ട് ആ കാരണവർ കൈ നീട്ടി നടിച്ചു!

കാരണവർ—എന്താണെന്റെ കുട്ടീ, പരിഭവം പറയുന്നത്!

ചാത്തു—എന്ത്! പരിഭവം പറയുകയല്ല. ഇതുവരേക്കും എന്നെപ്പറ്റി നിങ്ങളൊന്നും വിചാരിച്ചിട്ടില്ല! ഞാനെന്ത് എത്ര കഷ്ടപ്പെട്ടിരുന്നു!

കുമാരൻ—അതൊക്കെ ഞാൻ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. വല്ലതും ചെയ്യേണ്ടതു ചെയ്താൽ അതിനു സാധിക്കുമോ?

ചാത്തു— വല്ലപ്പോഴെങ്കിലും ഞാൻ ഇതുവരെ ഉപായിട്ടില്ലല്ലോ!

കുമാരൻ—ഉം—ഉം; എന്താണത്?

ചാത്തു—എനിക്കൊന്നു് ഇനി ഇതിലൊന്നും ...കേട്ടാലാവില്ല!

കുമാരൻ—മനസ്സിലായി, സംഗതികൾ മുഴുവൻ പറയൂ; എനിക്കു മനസ്സിലാവുന്നില്ലല്ലോ!

ചാത്തു—"പാലം കടന്നാൽ പിന്നെ കൂരായണ!" എന്നാണല്ലോ നിങ്ങളുടെയൊക്കെ! പിന്നെ എന്തിനു പറയുന്നു? എനിക്കു ബുദ്ധിമുട്ടു മാത്രം മെച്ചം!

കുമാരൻ—ചാത്തു അങ്ങനെ വിചാരിക്കരുതു്! എന്നെക്കൊണ്ടു കഴിയുന്നതു ചെയ്യാൻ ഞാനെപ്പോഴും തയ്യാറാണ്. സംഗതിയെന്താണു്; പറയൂ; കേൾക്കട്ടെ

ചാത്തു—രണ്ടു ദിവസം മുമ്പു് ഒരാൾ എനിക്കു് ഒരു കത്തു് അയച്ചിട്ടുണ്ട്.

കുമാരൻ—ആര്?

ചാത്തു—നാട്ടുകാർക്കു കാര്യസ്ഥനായിരിക്കുമ്പോഴുള്ള ചില സംഭവങ്ങളെല്ലാം അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു! (കുമാരൻ്റെ ഉള്ളൊന്നു കാളി!) അതിനെപ്പറ്റിയാണ് എഴുത്ത്. അ

[illegible] കിൽ [illegible]
[illegible] വരാനുണ്ട്!

കാര്യസ്ഥൻനായർ, വെളിച്ചം കണ്ട [illegible] പ്പോലെ മിഴിച്ചു നില്ക്കുന്നു! ചാത്തുനായർ തുടർന്നു പറയുന്നു:—"നിങ്ങളെപ്പററിത്തന്നെയാണ കുട്ടൻനായ്യാരോടു [illegible] (കാര്യസ്ഥൻനായരുടെ, ഉടനടി, [illegible] ദേഹം വിയർത്തു!) ഞാൻ [illegible] പറഞ്ഞ [illegible] കുട്ടൻനായ്യാ[illegible] (ചാത്തുനായർ [illegible] പറയുന്നു.) പക്ഷേ,——"

"[illegible], എന്താണ് [illegible]?" എന്നു്, [illegible] കാര്യസ്ഥൻനായർ [illegible] ചോദിച്ചു! ചാത്തുനായർ [illegible] പടി [illegible], [illegible] സത്യംചെയ്തു!

ചാത്തു—"അപ്പോൾ, [illegible] നിങ്ങളോടു പറയുന്നതു്?

കാര്യ.—[illegible] പ്രത്യക്ഷമായി [illegible]
ഞാൻ [illegible]

ചാത്തു—ഞാൻ [illegible]
നില്ക്കുന്നുണ്ടോ?

[illegible]! — [illegible] ചാടുന്നതു്! [illegible] [illegible], [illegible] വലിയ വലിയ [illegible] ചെയ്യുന്നു; കാര്യസ്ഥനായർ ചാത്തുനായർക്ക് വലിയ [illegible] പ്രതി[illegible] പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു!

ചാത്തു— എന്നാണെ നാശം എന്നു കൂടി ചോദിച്ചു പറയണം.

കാരണവർ ഞെട്ടി, [illegible] 'ഇന്നത്തെ ഏകാദശിയാ!' എന്നു [illegible] കഷ്ടം!

ചാത്തു— ആ ദിവസം തെറ്റില്ലേ?

"എന്നാൽ ഇങ്ങനെ വിളിക്കൂ!" എന്നു [illegible] കാരണവർ മുഖം നോക്കാതെ [illegible] തൊടിച്ചു!

ചാത്തു— അതുകൊണ്ടെന്താ? [illegible] എന്റെ ഇഷ്ടം [illegible] അല്ലേ?

'കാരണവരേ!' എന്നു പറഞ്ഞു, [illegible] കാരണവർ [illegible] ചാടി!

ചാത്തുനായർ [illegible] വീണ്ടും വീണ്ടും വിളിച്ചു. [illegible] കാരണവർ [illegible] സന്തോഷമായി [illegible] നടന്നു.

"എന്റെ [illegible] പോയി! [illegible] പോയി! [illegible] പോയില്ല!" എന്നു [illegible] വിചാരിച്ചും, [illegible] ചാത്തുനായർ [illegible] നടക്കുന്നു.

കാരണവർ [illegible] ചാത്തുനായരോടു [illegible] 'വികടൻ' [illegible] ചെയ്യുക എന്നു വിചാരിച്ചു [illegible]

ന്നെയും ഭേദിച്ചു!! എട്ടാംദിവസമെന്നല്ല, എട്ടുവൎഷ മായാലും കാരണവർ പ്രതിജ്ഞാനിർവഹണത്തിനു ശക്ത നാകയില്ല തന്നെ! ഏറ്റതിനധികം പറയുന്നു: ആ എട്ടാം ദിവസവും പുലരും! പങ്ങുന്നായർ, ഒരു കടക്കാരനെപ്പോ ലെ, കാരണവന്മാരുടെ മുമ്പിൽ സന്നിഹിതനായി. കാ രണവന്മാൎക്ക് ഏതാണ്ട പറവാനുള്ളൂ! അവധി വിട്ടി കിട്ടിയാൽ [illegible] ദയനീയമായി വ്യസനാനുതാപം ചെയ്തു. പങ്ങുനായർ ആ അനുതാപക്കൂട്ട ത്തിലും ഉൾപ്പെട്ടിട്ടു എന്നു മാത്രമല്ല, തന്റെ സാമർത്ഥ്യങ്ങ ളെയും മറ്റും പറ്റി വലിയ ഒരു പ്രസംഗവും ചെയ്തു. ആ ക്കൂട്ടത്തിൽ, താന് [illegible] ടി വരാൻ [illegible] പങ്ങു നായർ [illegible]കളഞ്ഞു!

കാരണവന്മാർ പിന്നധികം പറഞ്ഞില്ല! ഇ [illegible] കാരണവ ന്മാരെ [illegible]! [illegible] വിട്ടു [illegible] പങ്ങുനായർ 'ഉദ്ദിഷ്ട'നായി!

പട്ടുവിന്റെ [illegible] പങ്ങു [illegible] കിട്ടി: 'പറമ്പിൽ' [illegible], പങ്ങു നിന്നിരുന്ന [illegible] അവിടെക്കണ്ടില്ല; കഷ്ടം! [illegible] പിന്നെ [illegible] കളഞ്ഞിരിക്കുന്നു; പങ്ങു [illegible] കണ്ടു പരിഭ്രമിച്ചു [illegible]: നമ്മുടെ കാര്യം [illegible] പറവാനുണ്ട്. [illegible] അവിടെ കാരണവന്മാരുടെ [illegible]

യിരുന്നില്ല! ഒന്നുരണ്ടു ദിവസം കാത്തു; കണ്ടില്ല! ഗ്രഹശാ
ന്തി ചില അനുഷ്ഠാനങ്ങളും നടത്തി; ഫലമുണ്ടായില്ല!
ഒടുവിലെങ്ങിനെയോ ഒരു വഴിക്കു, കാരണവന്മാർ 'ചാടി
പ്പോയ'തായി അറിഞ്ഞു: കല്യാണി മനസ്സിലാവാതെ അ
ങ്ങിനെ വല്ലതെസ്സമാധാനപ്പെട്ടു! കാരണവന്മാരുടെ ഈ അ
ജ്ഞാതപ്രവാസം, ഞങ്ങളുടെ വീട്ടിലോ നാട്ടിലോ ഒരു
വലിയ ഒച്ചപ്പാടൊന്നുമുണ്ടാക്കിയില്ല; എന്നാൽ, കാത്ത്യാ
യനിക്കുട്ടിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ വല്ലാത്ത കോലാഹലങ്ങളെ
ക്കെ തന്നെ ചെയ്തു: അവൾ ഒരു തികച്ചും ഭ്രാന്തി
യായി.

ഒരു ഉടവിട ഒരു 'എവിടെയിലും ചാപല്യകൾ ഒരു
ഭാവവികാരമില്ലല്ലോ; അവളുടെ ഉപദേശിക്കുന്ന
ആൾക്കൂട്ടവും ഒരു ഒരാളെ കാർന്ന് ഒരു ദൂരത്തിൽ
ആക്കുക ഉണ്ടാക്കാനിടയുണ്ടായില്ല! എന്നാൽ,—കാരണ
വന്മാർ അതിനു വല്ല വിഘ്നവും നേരിടുമ്പോഴേക്കു, സ്വ
പ്രവൃത്തിയെപ്പററി പശ്ചാത്തപിക്കുന്നു; പരിതപിക്കുന്നു:
ഇതാണ്, "എവിടെയാണെങ്കിലും ചാപല്യം പ്രതിഫലം ഒന്ന
ല്ല!" എന്നതിൻെറ ശരിയായ സാരം. ഇതു തന്നെയാണ്
ഇവിടെ കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിക്കും വന്നുചേർന്ന ദുഃഖപരിണതി!
നമുക്കു പണ്ടു തന്നെ എവിടെയോ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിലുള്ള കാമവാ
സനാസൗഖ്യങ്ങളാണല്ലോ ഏററവും ഹൃദയാഭിരുചിതമായിട്ടു
ള്ളത്, പ്രായേണ തരുണമനസ്സുകൾക്കു ആ സൗഖ്യങ്ങ
ളുടെ സന്ദർഭങ്ങളാലും കലിതമായ ധനികതയും ഇടങ്ങിയ
ഒരു പുരുഷഗുണങ്ങളാലും അനുഗൃഹീതനായ കുട്ടൻന
മ്പ്യാരിൽ പശ്ചാത്താപമായി മറിഞ്ഞുമറിഞ്ഞെങ്കിലും, കാര
ണവന്മാരുടെ വിരഹം. കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ഉൾപ്പൂവ്

മനസ്സുഖിപ്പിതരാകുന്ന കനകശൃംഖലയുടെ കണ്ണിക
ളിൽ കൽച്ചളി തളിയ്ക്കുവാനുണ്ടായതു്!

ഒരു ദിവസം അയാൾ തന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട 'കൊടാ
ട്ടു്'വെപ്പുറി [illegible] ഒന്നു [illegible]
[illegible] ചാത്തുണ്ണിനായർ, കാരണവ
രായ നാട്ടു വിട്ടുപോയിട്ടു തന്റെ കസ്തൂരിമണത്തിനും നേർച്ചക
ളുണ്ടോ! എന്നിട്ടു് ഇത്ര മാത്രം ആയാൾ കാത്യായനിക്കുട്ടി
യെ ധരിപ്പിച്ചു:— "ഞാൻ ആ പാവം സ്ത്രീയിടെ [illegible] അ
ദോഷിച്ചുവാനാണു! കഷ്ടം! [illegible] കടത്തിലും തിരഞ്ഞ
[illegible]! എന്റെ കാര്യ്യായനിക്കുട്ടി, ഇപ്പോൾ ഒട്ടു
കാര്യ്യമൊക്കെ മനസ്സിലാവണതു്! ആയാൾ മടിയിൽ
നിന്ന് ഉണ്ണി പിടിച്ചു [illegible] ചിരിച്ചുപോയതു! [illegible]
കാട്ടി!"

കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ സൌന്ദര്യങ്ങളും സ്മരിച്ചു
പോയി! എങ്കിലും, അയാൾ തന്റെ [illegible]
[illegible] വൈചിത്ര്യത്തോടെയും ഗംഭീരതയോടെയും [illegible]
ദിച്ചു — "എന്തു്!! — ഇതാ [illegible], [illegible] പ
റഞ്ഞില്ലേ"

[illegible] — ഇതാ, രണ്ടു ദിവസം മുമ്പു് മദിരാശിയിൽനിന്ന
വന്ന [illegible] പറഞ്ഞതു്. ആയാൾ ന
ന്ന പറയില്ല. എന്തായാലും വലിയ കഷ്ടമായിരുന്നു!

കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ആശ്വാസം അത്രയും മന
[illegible] പറഞ്ഞുകൂടാ: സ്വർഗ്ഗം എന്ന ദിവ്യവസ്തു
[illegible] [illegible] ഒരു കച്ചവടസ്സാമാനമാ
യി വിൽക്കപ്പെട്ടുപോകുന്നു! ______ ദിവസങ്ങൾ ക
ടന്നു കഴിഞ്ഞുപോകുന്തോറും, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ

വിരഹസന്താപവും ഭർത്തൃവിരഹവും, ആ അസാധാരണയു-
വതിയുടെ പുരാതനത്തെ ആനന്ദകരമായിരുന്ന വിശ്രമാലയത്തി[illegible]
[illegible] ചെയ്യുന്നു!

* * * *

കാത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ അന്ത്യാഭിലാഷമായ ഭർത്തൃസമാഗമ-
മോഹം പോലും, അവളുടെ അമ്മയുടെ ശുശ്രൂഷകളെ
പോലും വഞ്ചിപ്പാൻ സമർത്ഥമായിത്തീർന്നില്ല!

പന്ത്രണ്ടാമദ്ധ്യായം

ഇങ്ങർ,
സുഹൃത്തെ, 14-8-1921.

ഞാൻ ഇതിനു മുമ്പയച്ച കത്തിൽനിന്ന്, ഇവിടെ നടന്ന ലഹളയുടെ ഒരു ചുരുങ്ങിയ വിവരണമെങ്കിലും മനസ്സിലായിരിക്കുമല്ലോ. ഈ ലഹളയെപ്പറ്റിയ അധികാരികളുടെ പത്രങ്ങളിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കുവാൻ [illegible], ആ പത്രങ്ങളിൽ [illegible] ഒന്നാണ് അനുഭവസാക്ഷ്യമായ [illegible] വിവരങ്ങളുംകൊണ്ട്, ഞാൻ ഇവിടെ വിസ്തരിക്കുന്നില്ല. [illegible] തികച്ചും ശരിയായും പൂർണ്ണമായും താങ്കൾക്കു മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല. എന്നാൽ, അതിന് ഇപ്പോൾ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ല; ഈ അനുഭവത്തിലെ [illegible] മറ്റൊരു കത്ത് ചരിത്രരൂപേണ അടുത്ത അവസരത്തിൽ എഴുതി അയയ്ക്കാം.

ഇപ്പോൾ ഇവിടെ ഈ ലഹളയുടെ ഫലമായി, [illegible]

ദൂരമോ സസ്യപ്രാണികളോടു സഹകരണത്യാഗം അനുഷ്ഠിച്ചു തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു! ഈ പ്രസ്ഥാനം ഇവിടെ എത്രത്തോളം ഗുണകരമായിത്തീരുമെന്നു ഇപ്പോഴേ പറഞ്ഞുകൂടുന്നതല്ല: നയങ്ങൾക്കു ഒരു നേതാവില്ലാത്ത പ്രസ്ഥാനമാണിതു്. എന്നാലും, ഞാനും ഈ കോലങ്ങൾ വിടുവാൻ തന്നെ തീരുമാനിച്ചു. എനിക്കു ഭാഗ്യവശാൽ മഹാത്മജിയുടെ നിർദ്ദേശപ്രകാരമുള്ള സഹകരണത്യാഗം ഒന്നാമതായി അനുഷ്ഠിച്ചുകൊള്ളാമെന്നുണ്ടു്. എന്നാൽ, നേതാവായ ഒരു ഭീതിയില്ലാത്ത ജീവിതമെന്നതു ശരിതന്നെയല്ലോ. അതിനാൽ, രാഷ്ട്രീയവിഷയങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന പത്രമാസികകളിലോ, അല്ലെങ്കിൽ, അത്തരം മററു വല്ല സ്ഥലങ്ങളിലോ ചെറിയ ഒരു ജോലിയെങ്കിലും കിട്ടുന്നതായാൽ ഞാൻ സന്തോഷത്തോടെ സ്വീകരിച്ചു്, കഴിയുന്നതും സന്തുഷ്ടിയോടുകൂടിപ്പാർപ്പാൻ ആശിക്കുന്നുണ്ടു്. തൽക്കാലം; അതിനെപ്പററി വഴിയേ ആലോചിക്കാം.

എന്റെ അമ്മാവൻ കൊച്ചുണ്ണിയുടെ വിദ്യാഭ്യാസത്തെപ്പററിയും ഇപ്പോഴും കൂടെക്കൂടെ ആലോചിക്കേണ്ടതായിവന്നിരിക്കുന്നു. അവനെ ഞാൻ വല്ല ദേശീയപാഠശാലയിലെങ്കിലും ആക്കേണ്ടിവരും എന്നാലോചിക്കുന്നു. അല്ലാതെ, വെറും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ നിർമ്മിക്കുന്നതിനു ഈ വിദ്യാഭ്യാസംകൊണ്ടു എന്താണു ഗുണമുണ്ടാവാനുള്ളതെന്നു ഞാൻ കാണുന്നില്ല. ദേശീയപാഠശാലകളിൽ എന്താണധികം നല്ലതെന്നു ആലോചിച്ചു വേണ്ടപടി അറിയിക്കുക.

ഇനി, നമ്മുടെ ഭാവിയെപ്പററിയാണു് എനിക്കു പറവാൻ പ്രസ്താവിപ്പാനുള്ളതു്: അമ്മ താനും എന്നോടു

പറഞ്ഞ വർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം ഞാൻ ഇന്നും മനസ്സിൽ സൂക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ, ആ വർത്തമാനങ്ങളും മററും ഒന്നുംതന്നെ പറയുന്നതായാൽ പൊലീസുകാർ അവയെ ഒട്ടും വിശ്വസിക്കുകയില്ലെന്നും, അതിനാൽ, കുറിയേട കിൽ കള്ളന്മാരെക്കണ്ടുപിടിപ്പാൻ തന്നെ ഒരു ശ്രമി ച്ചുനോക്കണമെന്നും മററും ഞാനവരോടു തന്നെ പറഞ്ഞതാ യല്ലോ. ഞാൻ അതുപ്രകാരം ചില അന്വേഷണങ്ങളും നടത്തി. എന്റെ അന്വേഷണത്തിൽനിന്ന്, സുമതിയെ മദ്രാസ്സിലുള്ള ജെനറൽ ഹോസ്പിററലിൽകിടന്നു മരിച്ചു പോയിരിക്കുന്നവളാണ് ഇവളെന്ന് എനിക്കറിവു കിട്ടുക യായി. അതിനെപ്പററി കൂടുതൽ അന്വേഷണം നടത്തു വാൻ തൽക്കാലം ഇടയാകാതെ ഞാൻ പിന്നെ മഠത്തി ലിൽനിന്നു തന്നെ തെളിവുകളെടുപ്പാൻ ശ്രമിച്ചു. കള്ള ന്മാർ നടവിട്ടു പോവാനുള്ള കാരണവും മററും ശു ദ്ധമായി എഴുതി വരയ്ക്കുന്നതായാൽ പുസ്തകത്തി ന്റെ പ്രതിപാദം നാനാരൂപം കാണിച്ചുകൊണ്ട്, ഞാൻ ചുരുക്കിക്കൊണ്ടു പറയട്ടെ: ഈ സമയം കാത്യായനി, കാത്യായനിക്കയമ്മയുടെ പൂർവ്വചരിത്രവും മററും ഒന്നൊ ഴിയാതെ എനിക്കു എഴുതി അയച്ചുതരികയും ചെയ്തു!

കാത്യായനിക്കുട്ടിയമ്മ, ഇതാ. ഇതായിടയ്ക്കാണ് ഈ ലിൽ പറയുന്നതെല്ലാം ചെയ്തു. അതിനു ശേഷം ഞാൻ ഒരു ദിവസം വീട്ടിൽപ്പോയിരുന്നു. എന്റെ അന്വേഷ ണഫലങ്ങളും മററും ഞാൻ ഗോപ്യമായി അമ്മയെ അറി യിച്ചു. അമ്മ പറകയാണ്: — "അങ്ങിനെ വരട്ടെ! ഈ കുടിയിലെപ്പററി എന്തോ ചിലതൊക്കെ, അവിടെ കൂ ടുന്നത് എനിക്കു തോന്നിത്തുടങ്ങിയിട്ടുണ്ട്! കണ്ടു! ഈ

ന് ഈ വിഡ്ഢിത്തം പറ്റിയോ! ഇതിൽ വല്ലതും കാര്യം പറഞ്ഞിട്ടു കാര്യമുണ്ടോ! ഇങ്ങനെ കട്ടർ അവിടത്തെ ഉപേക്ഷിക്കണം; സംശയമുണ്ടോ?" എന്നാണ് ആദ്യം കേട്ടിരുന്നത് ഇങ്ങിനെ തന്നെയായിരുന്നുവല്ലോ. എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്, അന്നു പറയുന്നതുപോലെ പ്രവൃത്തിച്ചാൽ ആ ജാനകിയമ്മയും കുട്ടികളും വലിയ ദുഃഖത്തിലാവും; അതുകൊണ്ട്, ചെറിയമ്മാമൻ കല്യാണിക്കുട്ടിയമ്മയെ തൽക്കാലം കൈവിട്ടിരിക്കുന്നതായും, അതിന്റെ കാരണം തന്നെ അന്യസ്ത്രീയിൽ അനുരക്തനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതായും നാട്ടുകാർ മനസ്സിലാക്കത്തക്കപ്രകാരത്തിൽ പരസ്യമായി ഒന്നാണെന്നാണ്. കാലക്രമേണ അതു സ്വാഭാവികമായ പരിത്യാഗമായിത്തീർന്നുകൊള്ളും. എന്താ, അതല്ലേ നല്ലത്? ചെറിയമ്മാമനോടു ഞാൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നത് ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞതാണുദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളത്.

ശ്രീമതിയുടെ കത്തുണ്ടോ? താങ്കളുടെ മറുപടികളും, പ്രശാന്തശീലവും അനുകമ്പയുമായിരിക്കണം.

ഞാൻ നാളെത്തന്നെ നാട്ടിലേക്കു പുറപ്പെടും. അവിടെ ചെന്നാൽ വിവരമെഴുതാം. എന്ന്,

സ്വന്തം സ്നേഹിതൻ—

ഗ. കെ. പിള്ളയത്.

* * * *

കല്യാണിയമ്മ — ഈ സംഗതിയൊക്കെ പുറമെയുള്ളവരെ അറിയിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

പിള്ളയത് — ഇല്ല; ഇതിൽനിന്നു വിട്ട് വിവരം മാത്രമേ ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളൂ.

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങടെ ഈ വാദിച്ചു ജയിക്കാതായാൽ താനങ്ങനെ എന്തു ചെയ്വാൻ വിചാരിക്കുന്നു?

പ്രിയദത്ത് — അവനെ വടക്കെ ഇന്ത്യയിലുള്ള വല്ല ദേശീയ പാഠശാലയിലെങ്കിലും അയക്കണം. അതിന് അമ്മയും മറ്റും സമ്മതിക്കുമോ എന്നു ആണു സംശയം. ഇല്ലെങ്കിൽ, നിങ്ങടെ പറഞ്ഞു സമ്മതിപ്പിക്കണം.

കല്യാണിയമ്മ — ആരും സമ്മതിക്കാതിരിക്കയില്ല; അതല്ലേ അവന്റെ പ്രായം! ടാഗോർ പറയുന്നതു നോക്കുക: "ഒരു കുട്ടിയുടെ പതിനാലു വയസ്സായ കാലം തീരെ ചാൽക്കഷ്ടമായിരിക്കുന്നു: അവൻ കുട്ടിയായപ്പോഴത്തെ ഓമനത്തത്താൽ പരിഹാസ്യനായി; മുതിർന്നവരോടുകൂടെ കൂട്ടുകൂടിപ്പെരുമാറുന്നതിൽ അധികപ്രസംഗിയായി! യൌവനത്തിന്റെ ലക്ഷണം എന്ന നിലവിട്ട് ഉപദ്രവപ്രദനായിട്ടില്ല! ദിവസം തോറും ഉയരപ്പെടും പാകമില്ലാതായിപ്പോയി; ശബ്ദം പരുഷമായിത്തീരുന്നു; മുഖത്തിന്റെ ഭംഗി പോകുന്നു; ന്യൂനതകളും അനേകമായിത്തീരുന്നു!—" അതിനാൽ, ഈ പ്രായത്തിലുള്ള ഒരു കുട്ടിയെ അന്യോന്യം ശാസിക്കുവാൻ, ഒന്നും പറയുവാൻ വയ്യ—അങ്ങനെയുള്ളവരെ ഒരു വിധത്തിലും തൃപ്തിപ്പെടുകയില്ല! എന്നു മാത്രമല്ല; കുട്ടികൾക്ക്, ദോഷങ്ങളിലും ഗുണങ്ങളിലും ബാല്യകാലത്തിലുള്ള അഭിപ്രായം അന്തഃകരണത്തിൽ പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നതും, അതാതു സ്വഭാവങ്ങളെ അവർ പ്രതിധ്വനിച്ചു പ്രവർത്തിക്കുന്നതും ഈ പ്രായത്തിലാകയാൽ, ദേശാന്തരങ്ങളിൽ പഠിപ്പിക്കുന്നതു

ഗുണദോഷവും അവിടെ പ്രതിഷ്ഠ ലഭിച്ചിട്ടുള്ള ഉപായ
മും തന്ത്രജ്ഞബലവും ഒന്നിൽ ഉള്ളവനാകുന്നു. അതു
കൊണ്ടു്, അവരെന്നപ്പോൾ വേണ്ടതു് ഉടനെ പ്രവർത്തി
ക്കുക. എന്നാൽ കഴിയുന്ന സഹായസഹകരണങ്ങളെല്ലാ
മും ഞാൻ ചെയ്തുകൊള്ളാം.

ഗ്രീമത് — ശരി! കൊച്ചുണ്ണി ഇപ്പോഴും പണ്ടത്തെ കൊ
ച്ചുണ്ണിയല്ല; എന്റെ രക്ഷാധികാരികളിൽ ഏറ്റവും പ്രധാ
നനായ അവൻ വല്ലതും ചെയ്താലും വളരെ വളരെ ഉപ
കാരപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവനാണ് എന്നു തന്നെ പറയാം.

കല്യാണിയമ്മ — അതിനെന്താണ് അക്കാര്യം തീർ
ച്ചയായിട്ടും. നിങ്ങളും ഇവിടെത്തന്നെ സ്ഥിരതാമസമാ
ക്കുക. എന്നാൽ ഈ നാട്ടുകാർക്ക് പല ഗുണങ്ങളും
ഉണ്ടാകുവാൻ സാധിക്കും. അല്ലാതെ, മറ്റുവല്ല ഭരണ
ക്രമം ആക്കുകയോ, സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയും സമാധാനത്തെ
യും വിട്ടിട്ട്, ഉള്ള സമ്പത്ത്സമ്പാദ്യങ്ങളെ
യും കളിപ്പിച്ചു്, ധനവും മാനവും നശിപ്പിച്ചു്, നാട്ടിലും
വീട്ടിലും കലഹങ്ങളുണ്ടാക്കിത്തീർക്കുന്നതു കഷ്ടത്തി
ലാക്കുകയല്ലയോ!

ഗ്രീമത് — ഞാനും ഇതൊക്കെ ആലോചിച്ചുവരുന്നു. ഇ
തുവരെ എന്റെ അധ്യാപകപ്രവൃത്തിയിൽ, ഇതിനി
ടയ്ക്കുള്ള പല വലിയവരുടെ സാമൂഹ്യപരിഷ്കാര
ങ്ങൾ ആലോചനകളും കണ്ടു ഭരണപ്പ
രിഷ്കാരങ്ങളിലും ഞാൻ ഗുണം കാണുന്നില്ല! എ
ന്നാൽ, പണ്ടത്തെ അഭിപ്രായമെന്താ?

കല്യാണിയമ്മ . ആ ശങ്ക വേണ്ട; നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടത്തി

ന്ന വിപരീതമായി കാണം വിചാരിച്ചു പോകരുതു്. എ-
ങ്കിൽ ഞാനെന്റെ തീൎന്നുകൊള്ളും.

എളയത് — ഞാൻ ഒരു പുസ്തകമെഴുതുവാൻ വിചാരിച്ചിട്ടു-
ണ്ടു്. അതിനുള്ള ചില കുറിപ്പുകൾ സമ്പാദിപ്പാനായി
കാവ്യനാടക പ്രദൎശിനിയിൽ അങ്ങേയ്ക്കും സമ്മതിച്ചു തരേ-
ണ്ടണം. ഒറ്റപ്പാലം കോൺഫ്രൻസ് കഴിയുന്നതു ഇ-
വിടത്തെ താമസമുണ്ടായിരിക്കും.

കല്യാണിയമ്മ — ഏതു പുസ്തകമാണു?

എളയത് — ഒരു ചരിത്രപുസ്തകം: എളയത്സമുദായത്തി-
ന്റെ പൂൎവ്വിക ചരിത്രം. ആ പുസ്തകം പ്രസി-
ദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ ഉടൻ വേണം, എളയത് സമുദാ-
യത്തിന്റെ പരിഷ്കാരങ്ങളിൽ പങ്കുണ്ടാവും. ആ പു-
സ്തകത്തിൽ, വിദ്വാൻ ചെറിയ എളയത്, എളയത് പ-
ണ്ടാറ, കഴപ്പിള്ളി എളയത് — ഇങ്ങിനെ ചിലരെപ്പറ്റി
വിശേഷിച്ചും പറയേണ്ടതായിട്ടുണ്ടു്.

കല്യാണിയമ്മ — ഈ കഴപ്പിള്ളി എളയത് എന്നാൽ ആ-
രായിരുന്നു?

എളയത് — അദ്ദേഹം അത്ര പ്രസിദ്ധനല്ലെങ്കിലും, ഉണ്ണാ-
യിവാര്യരുടെ നാനാൎത്ഥപദങ്ങൾക്കു ഒരു നിഘണ്ടു
എഴുതിയ സരസനാണു്.

കല്യാണിയമ്മ — നാനാൎത്ഥനിഘണ്ടുവോ?

എളയത് — അതെ: അതിലെ ചില വരികൾ കേൾപ്പാൻ
നല്ല രസമുണ്ടു്:

1) 'പൊങ്ങി' ന്യഗ്രോധ, മേറു,
ശ്രീഫലാദ, കനാരിശ്ച.

2) കതിനായ [illegible]
[illegible], [illegible] 'വെടി'.
3) [illegible],
[illegible] 'കറ'.

കല്യാണിയമ്മ—[illegible] ഇതു [illegible]
[illegible] ഇല്ല! [illegible] കൂടി [illegible]
[illegible] ഇല്ല!

കല്യാണിയമ്മ—കഷ്ടം തന്നെ! ഇതു സൂക്ഷിച്ചു [illegible]
[illegible]!

* * * * * *

[illegible]

സ്വാമി! 5-5-102[illegible] 1.

[illegible]
[illegible]
[illegible] ബ്രിട്ടീഷ്ഗവർമ്മെന്റ് [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ഇല്ല! കഷ്ടം, കഷ്ടം! ——

[illegible]
[illegible], ഈ
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

[illegible]
[illegible] ഇട്ടില്ല

[illegible]

നടെ കൂടി ഇവിടങ്ങളിൽതന്നെ സഞ്ചരിക്കേണ്ടിയിരിക്കു
ന്നു. സഞ്ചാരണഫലം പരിപൂർണ്ണമായാൽ ഉടനെ ഞാന
ങ്ങോട്ടു മടങ്ങി വരാം. ഭേദിയാതെ സമാധാനമായിരി
ക്കുക. എന്ന്,

ശ്രീമതി കല്യാണിയമ്മയ്ക്കു —
യൂ. കെ. പിള്ളയത്.

* * * * * *

പിള്ളയത് — ഈശ്വരാ! ഇതു ദുരാത്മാക്കളായവരുടെ കയ്യി
ലകപ്പെട്ടു കണ്ടു! സ്വാമിപ്പാൻ കൂടി വയ്യാത്ത ക്രൂരകൃത്യ
ങ്ങളും!! ദുഷ്കൃത്യങ്ങളും!!!—— നിങ്ങളും ഞങ്ങളുടെ ഈ
ശ്രമം തന്നെ മടങ്ങിയല്ലൊ നമ്മുടെ ഗതി!

കല്യാണിയമ്മ — നമ്മുടെ സമാധാനത്തെ ഇവരിലേക്കു
ദിക്കുന്നതിൽ നമുക്കു വല്ല പരിതാപവുമുണ്ടെങ്കിൽ, അ
വർക്കു പ്രതിവിധി ഇപ്പോൾ സ്വീകരണത്യാഗമാ
ണല്ലോ ഒരു മാർഗ്ഗമാണ്.

പിള്ളയത് — സംശയിപ്പാനെന്ത്! ആ നതിന് ഒരുങ്ങിക്ക
ഴിഞ്ഞു.

കല്യാണിയമ്മ — ഇപ്പോഴും അവർ പിന്നെ പറയുന്നു?

പിള്ളയത് — അവർ എന്നെ ഇതിൽനിന്നു പല പ്രകാര
ത്തിലും നിവാരണം ചെയ്യുന്നുണ്ട്. എന്റെ മനസ്സല്ലേ
കൊണ്ടുതന്നെ ലാഭകരിക്കേണ്ടതുണ്ടോ ഇപ്പോഴും ഞാ
നതു സമ്മതിക്കുന്നില്ല! ഏതായാലും ഇവിടത്തെ
ന്നെ പഠിക്കുക എന്നെ ഉപദേശിക്കുകയും ചെയ്യട്ടെ.

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങളും ഏതെല്ലാം പ്രകാരത്തിലാണ്
സ്വീകരണത്യാഗത്തെ നടത്തുവാൻ വിചാരിക്കു
ന്നത്?

എളയത്—കേരളീയ പ്രധാനാദ്ധ്യാപികയും വേണ്ടതാകുന്നു: അതി നായി ഒരു മദാമ്മയെ ക്ഷണിച്ചു് ഉദ്യോഗിക്കുക. പെൺകുട്ടികളെയെല്ലാം പ്രവൃത്തിക്കേല്പിച്ചു വരുന്നതാകയാൽ ഇംഗ്ലീഷ്ഗ്രന്ഥങ്ങൾ ഒരു മേശ ഇവിടത്തെ എഴുതിക്കുന്നതി ല്ലെന്നു അതാതിന്നുള്ള ഭാഗത്തിൽ വെക്കുക; വെള്ളി യുടെ ഭണ്ഡാരത്തിൽ വെച്ചും ഇംഗ്ലീഷ്ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ ആധാ രത്തിൽ ഉദ്യോഗ ഉദ്ധാരണകർത്തൃന്ന ഉപന്യാസ ങ്ങളും എഴുതി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുക; ഒരു ഗവർമ്മെണ്ട് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെക്കൊണ്ടു പരിശോധിപ്പിക്കുക: നമ്മുടെ പാര മ്പര്യ കുട്ടികളെ, ഒരേ ഉപാദ്ധ്യായന്മാരെക്കൊണ്ടു ഇവിടെ ഇവിടെവെച്ചു വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിക്കുക: 'അമ്മിഞ്ഞ' എന്ന ഉപാദ്ധ്യായത്തെ ഉദ്ഘാടനം ചെയ്യുന്നതിന്നു പരി ശ്രമവും ചെയ്യുക: ഇതാണു മുഖ്യമായതു് എന്റെ ഉ ദ്ദേശത്തിന്റെ ചുരുക്കം.

കല്യാണിയമ്മ—ഇതെല്ലാം, പരിഷ്കാരങ്ങളും മറ്റു ഞങ്ങളും വിശേഷപ്പെട്ടവരായ നമ്മുടെ അഭിപ്രായത്ത ന്നുള്ളിൽ വളരെ പ്രധാനങ്ങളാണല്ലോ. ഈ വകയിൽ നിങ്ങളുടെ മനസ്സിനെക്കൊണ്ടു ഇവിടത്തെ വാദ മും ആവശ്യമുണ്ടല്ലോ.

എളയത്—ഉണ്ടു്. എന്നാൽ, എന്റെ ഈ പ്രവൃത്തിക്കു ള്ള ചിലവു്പാൻ പറ്റിയ ഒരു സ്ഥലം എവിടെയാ ണെന്നാണു ഞാൻ ആലോചിക്കുന്നതു്.

കല്യാണിയമ്മ—ഇവിടത്തെക്കളപ്പുരയുടെ ഒരു ഭാഗ മായാൽ പോരേ?

എളയത്—ധാരാളം മതി.

കല്യാണിയമ്മ—എന്നാലങ്ങിനെയാവാം. നിങ്ങളുടെ ഉദ്യമത്തിൽ സവ്വവിജയങ്ങളും സിദ്ധിക്കുമാറാകട്ടെ!

* * * * * * *

[illegible],
24-7-1921.

സുഹൃത്തേ,

ഈ പുസ്തകം എങ്ങിനെയാണ് എഴുതിത്തുടങ്ങേണ്ടതെന്ന് ഞാൻ ഇരുന്നാലോചിച്ചുതുടങ്ങിയിട്ട് സമയം കുറെയായി! ഇങ്ങിനെയൊരു ചിന്താശല്യം ഇതിനു മുമ്പ് എന്റെ മനസ്സിന് ഉണ്ടായിട്ടേ ഇല്ല! അതെ! എന്റെ മനസ്സ് അതിമാത്രം അസ്വാസ്ഥ്യമായിരിക്കുന്നു!!

പെരിയമ്മാമനു കുശലംതന്നെ? അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ഉപദേശങ്ങളെ യഥാർഹം, അനുവർത്തിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ? അവർക്ക് ഒരുവിധത്തിലും മനഃക്ഷോഭമുണ്ടാകാതെ സൂക്ഷിക്കേണമെന്നു വിശേഷിച്ചു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

നാരായണിയുടെ ഇപ്പോഴത്തെ പുതിയ പ്രസ്ഥാനത്തെ സംബന്ധിക്കുന്നതായി പണിത്തിരക്ക് ധാരാളമുണ്ടെങ്കിലും, ഇടയ്ക്കിടെ വീട്ടിൽപ്പോയി അമ്മയേയും സഹോദരിയേയും കാണണമെന്നു ഞാനപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഓരോ പ്രവൃത്തിയുടേയും ഫലങ്ങളും തൽക്ഷണം അറിയിച്ചുകൊള്ളേണമേ.

ഭാമിനി ഇടയ്ക്കിടെ കത്തയയ്ക്കാറുണ്ട്. ഞാൻ അതിനൊക്കെ മിതമായ മറുപടിയും എഴുതാറുണ്ട്. കല്യാണിക്കുട്ടിയമ്മ അങ്ങിനെ കരുതലോടെ ഇരിക്കുന്നുണ്ട്, ജാനകിയമ്മയും തൽപുത്രിമാരുമായി എനിക്കുള്ള സ്നേഹബന്ധത്തെ, ഈ തരത്തിലല്ലാതെ വിശ്വാസംകൊണ്ടു വിച്ഛേദിക്കുമാറാണെന്നു തോന്നുന്നു. ഇനി, ഇപ്പോൾ എനി

ന്റെ ഉത്തമമായ അഭിസന്ധി. എന്നാൽ, ആ കാമിനിയെപ്പററി ഇത്ര എനിക്കു പറവാനുള്ളു:

[illegible] വെളിപ്പെട്ടും 'ആശ്ചര്യം'?,
[illegible] മനസ്സിൽ സ്ഫുരിച്ചിട്ടും!
[illegible]-
[illegible] ചിരം,
[illegible] നിമിത്തം!

[illegible] എനിക്കു [illegible] സാധിക്കുമോ [illegible]

ആ കന്യക ഇതുവരെ എനിക്കയച്ച കത്തുകൾ ഇതാ, [illegible]. ഞാൻ ഇതിനു മറുപടി അയച്ചിട്ടില്ല. താങ്കളുടെ അഭിപ്രായം എന്തെന്നറിഞ്ഞ ശേഷം മറുപടി അയക്കുവാനാണ് വിചാരിക്കുന്നത്. [illegible] കത്തയക്കുക. താങ്കളുടെ [illegible] [illegible] നശിപ്പിക്കുവാൻ ഞാനാശിക്കുന്നു. എന്ന്,

സ്വന്തം മാധവൻ.

മാങ്കാവ്,
31-7-1921.

പ്രിയപ്പെട്ട മാധവാ,

താങ്കളുടെ കത്തു കണ്ടു. ശ്രീമതി [illegible] [illegible]. ഞാൻ മനസ്സിരുത്തി [illegible] പ്രസ്താവിച്ചു. ശ്രീമതിയുടെ ആ കത്തിൽ, നിഷ്കളങ്കമായ [illegible] നിന്നു വിളയുന്നു; [illegible] [illegible] തിളങ്ങിക്കാണുന്നു; മനസ്സിന്റെ പരി

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

---

* കാനീനൻ = കന്യകാജാതൻ

[illegible] കുട്ടികൾ [illegible] കല്യാണിയമ്മയും [illegible] പഠിച്ചു. [illegible] ഉപയോഗിക്കുന്നു.

ഇപ്പോൾ ഒരു [illegible] വന്നിട്ടുണ്ട്. കല്യാണിയമ്മയും [illegible] ഇപ്പോൾ [illegible] പഠിച്ചുതുടങ്ങിയിട്ടുള്ളൂ. എന്ന്,

സ്വന്തം സുഹൃത്ത് —
[illegible],

പതിമൂന്നാമദ്ധ്യായം

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] കന്യകയുടെ [illegible]

ന്യയുടെ ദൃഷ്ടി മൗനത്തെയാണു തേടുന്നതു: അവളും നമ്രമുഖിയായി! ആ ഞാണിന്മേൽ, ആകൃതിയായ സൌന്ദര്യസമ്പത്തുകൊണ്ടും സൌഭാഗ്യസമ്പത്തുകൊണ്ടും തന്റെ സഹചാരിണികളിൽനിന്നു ഇവളും വ്യത്യസ്തയാണെന്നു്, അവരുടെ നവ പ്രകൃതിവിലാസം അഭിവ്യഞ്ജിപ്പിച്ചു —

ഒരിമയിമ ചുവന്നു കൂമ്പു കെട്ടി-
പ്പുരികം പിൻവലിഞ്ഞിട്ടു കോമളാംഗം,
തരളിക ഗളിതാംഗി, നൽകളിൻ്റെ മദ്ധ്യത്തി-
പ്പുരികം [illegible] നിറവാർന്നെഴുന്നതിൽ.

നളിനാഗമനത്തിൽ ചാലവേ വിടരുന്നു
ചലിതചാരുരൂപം [illegible] നത്തിൽ,
തെളിവാർന്ന [illegible]:
തളിരിടയിൽ ചിലവല്ലിതൻ [illegible].

ആ കന്യകമാരെ പിന്നെയും ഒന്നു നല്ലവണ്ണം കാണാൻ കഴിഞ്ഞെങ്കിലെന്ന കൌതുകം കൂട്ടർക്കുണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിലും, ശൌര്യവാന്മാരുടെ മുന്നിൽ അവർക്കു പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കാൻ പാടില്ല; പിന്നെയോ ഒരു വൈചിത്ര്യം—നടപ്പു തന്നെ നിന്നു പോകും. ക്ഷിപ്രമെന്തൊഴിഞ്ഞു ഉയർത്തി തിരിഞ്ഞു നടക്കുന്നതിനു മുമ്പായി പാടിക്കേട്ടു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന പാട്ടും. അങ്ങിനെ ഒന്നുരണ്ടു തവണ അവരുടെ ദൃഷ്ടികൾ തമ്മിൽക്കൂട്ടിമുട്ടി.

ചുറ്റിവള്ളിവസന്തമീരങ്ങളിൽ വിളങ്ങ,
സുന്ദരിമാർമുഖമും നിറമെഴുമാറും

ആ നളനന്ദനയുടെ രമ്യമാനത്തെ ഒന്നു കൂടി കാണാൻ വിധിയില്ലെങ്കിൽ.

കാലസ്വരൂപി വരാംഗിയാളിൻ
വിലാസമൂലം ഈ കണ്ണുകൾക്കു പുണ്യം!

എന്നു തന്നെ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള കട്ടർനാട്ട്യമ്മക്ക് അധികം മന
ം, നന്നു നേരം തെളിഞ്ഞു നില്ക്കുന്നതിനാൽ കഴിയില്ലായിരുന്നു.
കാര്യം പ്രവൃത്തികൊണ്ട്, നാട്യമ്മയുടെ കണ്ണും കാതും
തൽക്കാലം കെട്ടുന്ന ഇപ്പിള്ളപ്പെട്ടവനു തന്നെ പറയണം.

ഈ നാട്ട്യമ്മയുടെ മനസ്സിനെ ഇളക്കിയ അപ്പോൾ
ഉണ്ടായിരുന്ന ഒരു യുവതി യൗവനത്തിൽ ഒരു നാട്ടു
കാരിയായിരുന്നു, അവളെ കൊണ്ടുവന്നതു ഒരു നാട്ടി
ൽ നിന്നായിരുന്നു. പൂർവ്വകാലത്തിൽ പണ്ടു ...
... ഒരു നാട്ടുകാ
രനു. ... പണി ... ഉണ്ടായിരുന്ന കാല
ത്ത്, അവളുടെ സ്വന്തമായി ഒരു പറമ്പു വാങ്ങി, വെളുത്ത
തിട്ട, വൃത്തിയും ഭംഗിയുമുള്ള ഒരു ഭവനം പണിയിച്ച്, ത
ന്റെ ഭാര്യയെ അതിൽ കൊണ്ടുവന്നു താമസിപ്പിച്ചു. ...
... കല്യാണി ... എന്ന ... സന്തതിയാ
ണ് ഈ മാധവി.

കല്യാണി ... ഒരു കാ
... എന്നാൽ, ...
... ഭാര്യയുടെ ... വീട്ടിൽനിന്നു വ്യ
വസ്ഥിച്ചു വാങ്ങിയിരുന്നതിനാൽ, ഈ കല്യാണി
... കുടുംബത്തിൽ ...
... ഭാഗത്തിൽ കിട്ടിയ സ്വത്തു കൂടി
... തന്റെ കമ്പ്, ..., കമ്പവ്‌ — എന്നി
... നിർവ്വഹിച്ചു! ഇന്ന് ഈ മ
... ഉള്ള ഒരു സ്വത്ത്, പണ്ടു വില്പന്ന് കാര്യത്തി കൂടി

രായ മാധവി ഇന്നുവരെയും തന്റെ ചാരിത്ര്യത്തെ അശേ ഷമെങ്കിലും ധ്വംസനം ചെയ്തിട്ടില്ല: 'ന സ്ത്രീ സ്വാതന്ത്ര്യമ ർഹതി ശിവ!'

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ ഒന്നാമതു സംസ്കൃതമറിയില്ലാത്ത ഒരു മനു ഷ്യനാണോ? ഒട്ടുമല്ല! എന്നാൽ പിന്നെയെന്ത്, കണ്ണി യുടെ കണ്ണിൽ ദൃഷ്ടിദോഷമുണ്ടായാൽ? — "ന കാമവൃത്തിർവ്വ ചനീയമീക്ഷതേ!" ദുഷ്ടിദോഷം സമുദായ്: സ്വരൂപിച്ചു ന മ്പ്യാരും തമ്മിൽ യഥാസ്ഥിതിയായ സംബന്ധികാര്യവും കൂടെ നടപ്പ് സമ്മതമായിരിക്കുന്നു! 'ഇതാണല്ലോ ജീവിതത്തിന്റെ മുന്നി ൽ നമ്മ തങ്ങൾ പകരം സ്ഥാപിക്കുന്ന പ്രസ്ഥാനകാലം കണ്ണട വ ച്ചുകൊണ്ട്, പിന്നെ തടസ്സം വരുത്തിയാലിട വരും!

ഭാഗ്യവതിയായ ഒരു നമ്പ്യാരുടെ തന്റെ പുത്രിയുടെ വിവാഹകാര്യം എന്നു കേട്ടിട്ടു സന്തോഷത്തിൽ സ്വന്ത വീ ട്ടിൽ വച്ചു വിശേഷമായിനടന്നു. മാധവിയുടെ അ മ്മ, തന്നെയും തന്റെ ഭർത്താവിനെയും കൂടി കണ്ണി കുട്ട ൻനമ്പ്യാരുടെ കൈയിൽ സമർപ്പിച്ചു. ആ ദിവസത്തെ സകലച്ചെലവുകളും കുട്ടൻനമ്പ്യാർ തന്നെ നടത്തുകയാ ണുണ്ടായതു.

നമ്പ്യാർ ഈ സംഗതികളെല്ലാം എളുപ്പത്തിലൊതുക്കിച്ചു: മാധവിയുടെ മാതാപിതാക്കളെ വിചാരിച്ച് ഇനിയും ഏറെ നിയന്ത്രിച്ചു നിൽക്കേണ്ടതാണ്; അവളെ ഞാൻ എന്റെ ചൊല്പടിയിൽ നിർത്തി നല്ല വഴിക്കു നടത്തിക്കൊ ള്ളാം; എന്നു തന്നെയുമല്ല, മാധവിയെ സ്വീകരിക്കുന്ന തിനു മറ്റും എന്നോടു നിർബ്ബന്ധിക്കുന്നത്: നിങ്ങൾ എന്തു ഉപദേശത്തെയും ഞാൻ അനുസരിച്ചുകൊള്ളാം: എന്നാ ണാം എളുപ്പത്തിന്റെ ആ 'പാവം'— പാവം! — അദ്ദേഹ

കത്തോടു ദേശനിയമാനുസരണം ശപിക്കപ്പെട്ട! സമുദായത്തിൽ, സ്ത്രീകളുടെ നിയന്ത്രണങ്ങളാൽ, ഇഷ്ടപ്പെടാം കഴിയും കൊണ്ടുവരുവാൻ നാമം പ്രകാരം പരി-ഗാര്യമില്ലാത്ത ഒരു സ്ത്രീയിലെ ക്ക പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്: കഷ്ടം! 'മനുഷ്യനിന്ദയിലെ' ഒന്നെങ്കിലും പരിത്യജിച്ചതാണെന്നു പറവാൻ പാടില്ല: എന്നാൽ, "ദൈവദത്തസ്വാതന്ത്ര്യത്താൽ ദുരാചാരങ്ങളിൽ നിന്ന് ഒരു സ്ത്രീ, കാലം പ്രസാദിച്ചപ്പോൾ തന്റെ [illegible] യും തെളിയിച്ചു നന്നായി!" എന്നീ അർത്ഥത്തിൽ നാട്യം കൾ പുകഴ്ത്തുന്ന മട്ടിൽ അവൾ തന്റെ ദുഷ്പ്രചാരത്തെയും ദുരാചാരത്തെയും അതിശക്തിയോടെ [illegible] ചെയ്തിരിക്കുന്നു! [illegible] ഇഷ്ടപ്പെടാം, തന്റെ [illegible] കളുടെ [illegible] സാധ്യമാകുന്ന കാര്യമുണ്ട്; നാട്യക്കാരുടെ അഭിപ്രായപ്രകാരമാണെങ്കിൽ, [illegible] [illegible] പറവാൻ!

പതിന്നാലാമദ്ധ്യായം.

എലിസബത്തിന്റെ അമ്മയെ പ്പറ്റി, ഒരു കാര്യം തന്നെ പ്രമാണിച്ച്, ബെത്ലഹേമിലെ വിശേഷങ്ങൾ കാണ്മാൻ കൊതിച്ചിട്ടാണ് അവളിങ്ങനെ പുറപ്പെട്ടത് എന്നു ധരിച്ചിരുന്നവരും, [illegible] കാണുന്നവരും നാട്ടിലെല്ലാം പരന്നു. ഇതെല്ലാം വിട്ടു ഒരു [illegible] ആദ്യം [illegible]. "[illegible], ഞാനൊന്നും പറയുന്നില്ല; [illegible] നിങ്ങൾക്കു [illegible]

[illegible]

ധിയ്ക്കില്ല!” എന്നു ദേവകിയമ്മ, തന്റെ ഭർത്താവി[illegible]യെ വാത്സല്യപൂർവ്വകമായ ശാസനയുടെ രൂപത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചു വിട്ടപ്പോൾ ഇതിന്റെ അർത്ഥം മനസ്സിലായ മജിസ്ത്രേട്ടും പ്രസാദിക്കുന്നതായിക്കണ്ടു മാധവൻ ഒന്നു മന്ദഹസിക്ക മാത്രം ചെയ്തു.

കുട്ടൻനായരുടെ [illegible] പാറി ദേവകിയമ്മയ്ക്കു മാധവനോടു പലതും പ്രസംഗിപ്പാനുണ്ടായിരുന്നു. ദേവകിയമ്മ, കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെ വളരെ അധിക്ഷേപിച്ചു; കുട്ടൻനായരെ അത്യധികം [illegible]! — “എന്തൊരു [illegible] വങ്കക്കളഞ്ഞു ഈ വക [illegible] കരിച്ചു വിട്ടു!” എന്നും മറ്റും മാധവൻ [illegible] ! ഈ കുട്ടൻ നായരും [illegible] ഇല്ല! നമ്മുടെ എല്ലാവരും ഇതിൽ കുട്ടന്റെ ഒത്ത നിന്നതല്ല എന്നെനിക്കറിയാം!” എന്നും മറ്റും ദേവകിയമ്മ മാധവനോടു [illegible] പറഞ്ഞപ്പോൾ, “അമ്മേ, അതൊന്നും [illegible] ചെറിയമ്മാമന്റെ [illegible] കൊണ്ടാണു്. [illegible], ചെറിയമ്മാമനെക്കൊണ്ടു ഒരു കുടുംബം [illegible] യാണെങ്കിൽ അതും വലിയ ഒരു പുണ്യമല്ലേ?” എന്നു മാത്രമാണു്, മാധവൻ അമ്മയെ സമാധാനിപ്പിച്ചതു്.

മാധവനു [illegible] പോലും [illegible]; വീട്ടിൽ വന്നതിന്റെ മൂന്നാമത്തെ ദിവസം [illegible] മദിരാശിക്കു പുറപ്പെട്ടു.

ദേവകിയമ്മ — മാധവാ, എന്നാണിനി [illegible]?

മാധവൻ — മകരമാസത്തിലേക്കു്; [illegible].

[illegible] ഒരു [illegible]

ദേവകിയമ്മ — എന്തിനാ?

മാധവൻ — വെറുതെ!

ദേവകിയമ്മ — അതു ശരിതന്നെ; നിന്റെ കുട്ടിക്കളി അടങ്ങുകയില്ല പോലെ!

മാധവൻ — അല്ല; അമ്മേ, ആ ജാനകിയമ്മ എന്നെക്കൊണ്ടു സമ്മതിക്കയില്ല! ഞാൻ അവിടെയൊന്നു കയറി അല്പനേരം സംസാരിച്ചേ പോരുവാനാണ് വിചാരിക്കുന്നത്.

ദേവകിയമ്മ — നിന്റെ ഒരു ശാഠ്യം! ഇപ്പോ ഒന്നിനും പോകേണ്ടല്ലോ! വെറുതെ ഉപദ്രവിപ്പാനോ?

മാധവൻ — ജാനകിയമ്മയെ ഒന്നു കാണാതെ നിവൃത്തിയില്ല; അമ്മ തടസ്ഥം ഒന്നും പറയരുത്!

ദേവകിയമ്മ — ഇതാ, ഞാനിപ്പോഴെ പറഞ്ഞേക്കുന്നു:—നിനക്ക് അവരോടുള്ള ഇഷ്ടം കൊള്ളില്ല!

കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ചെറിയമ്മയാണെന്നായി ജാനകിയമ്മ കോവിലകത്തു വന്നിരുന്നപ്പോൾ, മാധവന്റെ ഗുണഗണങ്ങളെ വർണ്ണിച്ചും ശ്ലാഘിച്ചും ദേവകിയമ്മയോടു പലതും പറകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അതിൽനിന്ന്, മാധവനോടു അമ്മിണിയമ്മയ്ക്കുള്ള ഉൽക്കടാനുരാഗത്തിന്റെ സ്വരൂപവും ദേവകിയമ്മ ഏതാണ്ടു മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അതാണ്, മാധവനെ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങിനെ നിയന്ത്രിക്കുന്നത്. ഈ തത്വമൊക്കെ മാധവനും അറിയാതിരിക്കുന്നില്ല. "ഒന്നും പേടിക്കാനില്ല; അമ്മേ, ഞാൻ നല്ലവണ്ണം കരുതിക്കൊള്ളാം!" എന്നു പറഞ്ഞ് അയാൾ ഇറങ്ങി നടന്നു. മാധവന്റെ ആ പോക്ക് ദേവകിയമ്മയ്ക്കു തീരെ അസ്വാസ്ഥ്യപ്രദമായി: "കഷ്ടം! അവന്റെ അപ്പന്മാരു

യിക്കേണമല്ലൊ, ഇപ്പോൾ ഇവൻ ഇങ്ങിനെ ബന്ധനസ്ഥനാ യതു കണ്ടിട്ട് ഇങ്ങിനെപ്പറയുന്നു!" എന്നും മറ്റും ആ സാധുസ്ത്രീ സന്തപിച്ചു!

മാധവൻ ബന്ധനസ്ഥനായിട്ട്, മാധവവർമ്മ രാജാവിനെ പ്രതിക്കൂട്ടിലാക്കിയിട്ട് ദിവസം രണ്ടുമൂന്നായി. ആദ്യത്തെ ദിവസം, മാധവൻ സ്വയം ന്യായീകരണപ്പുറം, പിന്നെന്നൊ ഴിച്ചു യാതൊന്നും പറയാതിരിക്കയില്ലെന്ന സമാധാനിച്ചു. അന്നു വരെ കണ്ടതിനെപ്പറ്റി ഓർമ്മിക്കയായി:

നാട്ടിലെല്ലാം എന്നെ മാന്യനായിട്ടാണ് വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളത്. എന്റെ അച്ഛന്റെ ഈ സ്വത്തുകളെല്ലാം വ്യവഹാരത്തിലാകയും, ചിലരുടെ നിന്ദനങ്ങളും ഉണ്ടാകയും പൊതുജനങ്ങളും ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടായിരിക്കും— ഇപ്പോൾ മനസ്സിന് അനുഭവമായിരുന്ന സമാധാനമെന്ന് എനിക്കിനിയെത്രനാൾ കിട്ടും? ഇനി, അവരോടൊക്കെ മറ്റും നിർവ്വഹിക്കേണ്ടതായ കാര്യങ്ങളിൽ ഒന്നും ചെയ്യാൻ വയ്യല്ലൊ! — വരട്ടെ, എന്റെ വല്യ തിരുമനസ്സിലെ ആജ്ഞയും വരികയില്ലെ! ഞാൻ ഇനി എന്റെ സഖിയെ എന്നാണ് കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നത് എന്ന് സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ട് ഒന്നു കാണാനെങ്കിലും കഴിയാതായില്ലേ! ഹാ! ജഗദീശ്വരാ, അങ്ങയുടെ ദയ ഇങ്ങിനെയൊക്കെ വന്നുചേരുന്നതു!

ഇങ്ങനെ നാലുനാൾ ചിന്താഭാരങ്ങളാൽ കുഴങ്ങിയും ക്ലേശപ്പെട്ടും ഏകാന്തത്തിലായിരുന്ന് കഴിച്ചുകൂട്ടി അയാൾ ദൈവത്തെ പ്രാർത്ഥിച്ചു വിളിച്ചു! വല്ലഭന്മാരുടെ നിലയെ വിട്ടുപോകയെന്ന വിചാരിച്ചിരുന്ന മഹാവ്യസനവും മാധവനെ ബാധിച്ചുകൊണ്ട് അവരുടെ അന്ത ക്കരണത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു!

മാധവന്റെ ആഗമനത്തോടുകൂടി അമ്മിണി പൂർണ്ണ ലജ്ജാവതിയായിപ്പോയി! അല്പവിളംബിതമായ ... മന്ദഹാസത്തിനു്, അവളും പുഞ്ചിരിതൂകിക്കൊണ്ടു ... സ്വാഗതം പറഞ്ഞു. മാധവനും, സങ്കല്പത്തിൽ ... ത്തും ... പ്രണയസൗഭാഗ്യവും ... മുഖത്തു കളിയാടുന്നതു ... പാനം ചെയ്തു.

സാധാരണമായ അന്യോന്യസംഭാഷണം അല്പനേരത്തേക്കു ... നിശ്ശബ്ദമായി നടന്നു. എന്നാൽ, അതുകൊണ്ടു ... തൃപ്തിപ്പെട്ടില്ല. ഒരു കൊല്ലം മുമ്പു് ഒരു ദിവസം രാവിലെ ... ലും ആ യുവാക്കൾക്കു് വിശ്രമസംഭാഷണത്തിനു ... ഇന്നു, ആ ദിവസത്തിന്റെ ... ഉണ്ടായിരുന്ന സന്ധ്യാസമയത്തു്, ... അവർക്കു ... ആസ്വദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു:

മാധവൻ—അമ്മിണി അയച്ചിരുന്ന കത്തുകളിലെ ചോദ്യം എനിക്കു മനസ്സിലായില്ലല്ലോ!

അമ്മിണി—സൽപ്പവും മനസ്സിലാവാൻ തക്ക ... യ മറുപടികളും അയച്ചുവല്ലോ!

മാധവൻ—ശരിയായ മറുപടികൾ തന്നെയാണോ?

അമ്മിണി—അതെ; എന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരമൊക്കെ മറുപടികളും കിട്ടിയിരുന്നു.

മാധവൻ—ഇവിടെയും അങ്ങനെ അഭിപ്രായപ്രകാരമൊക്കെ സാധിച്ചുവെന്നു തന്നെയാണോ അമ്മിണിയുടെ വിശ്വാസം?

കാമിനി — അതു്, സാധിച്ചിട്ടുള്ളതാണ ആയിരിക്കും എന്നോ ചപ്പാത്തുള്ളതല്ലേ? ഞാൻ അനുഗ്രഹിച്ചു് എന്തു ചെയ്യും? ഫലപ്രാപ്തിക്കു പോരുന്ന പ്രവൃത്തികളുണ്ടെങ്കിൽ. ദൈവം ദൈവായത്തമല്ലേ?

മാധവൻ — ദൈവത്തെപ്പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കുന്നുവോ?

കാമിനി — സംശയം എന്തുകൊണ്ടു് ദൈവത്തെ വിശ്വസിക്കും.

മാധവൻ — എന്നാൽ, ആ ദൈവം ഇതാ് നമ്മെനിക്കു പ്രതികൂലമായിരിക്കുന്നതു്: ഞാൻ സങ്കടത്തിൽ സംശയിക്കുന്നില്ലയോ!

കാമിനി — എന്താ ചെയ്യുക; ഞാൻ ചെയ്യു എന്തു് അ വസ്ഥാന്തരങ്ങൾ: എനിക്കു ഒരു പക്ഷേ വന്നു; അതി ന്റെ സ്വഭാവങ്ങളിലും അറിവു കൂടിയിരിക്കുന്നു.

മാധവൻ — എനിക്കും ബോദ്ധ്യമായതു്: അതുപ്രകാരം എ നിക്കനുകൂലമായി കാമിനി അനുഷ്ഠിക്കുമോ?

കാമിനി — വിശ്വാസവും ശരിയായിട്ടുള്ള ഭാഗ്യത്തിനു് ഞാ നാണു്. ആ വിഷയത്തിലും ദൈവം എനിക്കു പ്രതി കൂലമാണെങ്കിൽ പിന്നെ ഞാനെന്തു ചെയ്യും?

മാധവൻ — ഇതിൽ ദൈവത്തിന്റെ കൈ പക്ഷേ ഉണ്ടു്. പറ യാം: കേട്ടോളൂ — കന്യകയായിരിക്കുമ്പോൾ ചെയ്യേ ണ്ടതായുള്ള ഒന്നും ഉണ്ടു് എന്നാണു് നിശ്ചയം പ ണ്ടേതന്നെ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതാണു്, കാമിനിക്കു്, തികച്ചും ബോ ദ്ധ്യമായിട്ടുണ്ടല്ലോ!

കാമിനി — ഉണ്ടു്, അതിനെന്തു്?

മാധവൻ — കാമിനിക്കു് പറയുന്നതു മനസ്സിലായില്ലേ. കേട്ടു കൂടാ പറയാൻ പാടുള്ളതാകയാലുള്ള കാര്യം പറയാതി

ടെ അനാശാസ്യമായിട്ടിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിയിൽ, ഞാ നിവിടെ വരുന്നതു നമുക്കു രണ്ടു കൂട്ടർക്കും നന്നായിരിക്കയില്ല: എന്റെ അമ്മ, എന്റെ പ്രാണന്റെ പ്രാണനായ അതിന് അല്പവും ഭേദമായിട്ടില്ല! ഇതു പറയുവാൻ ———. അതുകൊണ്ട്, നമ്മുടെ സമാഗമോത്സവം മറ്റൊരു ദിവസത്തിലേക്കു മാറ്റി എന്നെന്നും നിലനിൽക്കട്ടെ. നമ്മുടെ പരസ്പരാനുരാഗം കേവലം മലയ സമീരണത്തിൽ വിശ്രാന്തമാകുന്ന തെന്നൽ പോലെ നമ്മുടെ ഹൃദയപുഷ്പങ്ങളെ തഴുകിക്കൊള്ളട്ടെ!

ഒരിക്കൽ ഹൃദയത്തിനകത്തിൽ ഉദിച്ചുയർന്നിരിക്കുന്ന ആ പ്രിയ പ്രണയവികാരത്തെ തീക്ഷ്ണമായ മാറ്റങ്ങൾ വന്നാൽ, അമ്മയുടെ അസുഖം കൊണ്ടുള്ള ചിന്തയും വിചാരവും മറ്റും, ഇതെല്ലാം പറഞ്ഞുതീർത്തതിനുശേഷം, അവളുടെ കണ്ണുകളിലൂടെ, ദുഃഖാശ്രുക്കളും വിളർത്തു ചെ ഞ്ചുണ്ടുകളും കവിളുകളിൽ ചുടുനീർ തിരഞ്ഞു! ഓമലാ ളെ നിരീക്ഷിച്ചു,

നാനാവികാരപരിപാകതയാ കണ്ടു
ഞാനാ നിലയെ നവിധിക്കു ഹൃദയമായ്!

ഞാൻ ആ ഓമനയെ വല്ലാതെ ആശ്വസിപ്പിച്ചു ഗദ്ഗദ ത്തിൽ കൊണ്ടു പറഞ്ഞു:

ഉണ്ണി, എന്റെ അഭ്യർത്ഥന സഫലമായി ത്തീരുകയില്ലായിരുന്നു! എങ്കിലും, പറയാതിരിക്കുന്നില്ല: അതു, ——— ഞാൻ പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്ന ആശ്വാസം ——— എന്റെ ജീവിതത്തിലെ സുഖമായ എന്റെ പുണ്യമായ പ്രേമസാഗരം ഞാൻ അവളുടെ കയ്യിൽ ഏല്പിച്ചു, അത് ——————. അന്നു ഞാൻ മടങ്ങി

വെച്ചിട്ടുള്ള നിശ്ചയത്തെ പ്രാണൻ പോകിലും ലംഘിക്കുന്നതല്ല; ശിവ ശിവ! ഈ ജന്മത്തിൽ, എനിക്ക്, എന്റെ ജീവിതത്തിന്, ഏകാവലംബമായ പുരുഷൻ മാധവൻ തന്നെ, ദൈവസാക്ഷിയായി നിന്നുകൊണ്ട് ഞാൻ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നു! സത്യം!!

ഇനി മാധവനെന്താണു ചെയ്യുക! ആശ്ചര്യം കൊണ്ടു കുറച്ചു നേരത്തേക്കു പരിഭ്രമപരവശനായിരുന്നു!

മാധവൻ — അമ്മിണി, ദേവിയുടെ ഈ നിശ്ചയത്തെപ്പറ്റി വലിയമ്മാവൻ എന്നിട്ടും സമ്മതിച്ചില്ലെങ്കിലോ?

അമ്മിണി — വേണ്ട; അതുകൊണ്ടു യാതൊരു ദോഷവും വരാനില്ലല്ലോ: ഞാൻ നിത്യകന്യകയായിരുന്നുകൊള്ളാം! ദേവിക്കും ഒട്ടും അതൃപ്തിയുണ്ടാകയില്ലല്ലോ!!

മാധവൻ കുറെ അധികം ചിന്താപരവശനായി! അഹോ! ആശ്ചര്യം! അമ്മയ്ക്കും അമ്മിണിക്കും വിശേഷമായി പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ളതു! ഒന്നും വയ്യ; ഒട്ടും പാടില്ല! മാധവൻ ഇങ്ങിനെ ഒരു ധർമ്മസങ്കടത്തിൽപ്പെട്ടിട്ടില്ല! ഏതിന്; കുറെ നേരത്തെ ആലോചനയുടെ ഫലമായി മാധവനും, അമ്മിണിയുടെ ദൈവസാന്നിദ്ധ്യത്തിൽ മനസ്സലിഞ്ഞ്, ഇങ്ങിനെ ഒരു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു:

അമ്മിണി, ഏതു വിധത്തിലും സാധിച്ചുകൊള്ളാം; അമ്മിണിക്കു ഒരു ഭർത്താവായുള്ള സ്ഥാനം എനിക്കു, അതു [illegible] മാധവനു ഒരു ശങ്കയില്ലെന്നു എന്നും [illegible] വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളുക! മനുഷ്യന്റെ പരിശ്രമത്തിനു സാധിക്കാത്ത ദൈവകൃപ [illegible]

ഷ്യൻ ഇതിൽക്കവിഞ്ഞു വല്ലതും പറയുന്നതു് വല്ലാത്ത [illegible]!

ഇരുവരും പരസ്പരപ്രതിജ്ഞയാൽ കൃതാർത്ഥരായി'

പതിനഞ്ചാമദ്ധ്യായം.

[illegible]
[illegible]!

19[illegible]. [illegible]

[illegible] 'ഭാഷാനാടകപ്പിശകു്' [illegible]

[illegible]

ത്തിനു നിസ്സാരമായ [illegible] വാസ്തവം ഒരു വി
ധത്തിലും കൂടി [illegible] എന്നല്ല തന്നെ!

[illegible] കൂട്ടക്കൊലകൾക്കും കൂടി
[illegible] ഉരുക്കളുടെ [illegible], പൊന്നാനിത്താലൂ
ക്കിലെ കിഴക്കേ[illegible] അത്യാഹിത[illegible]
[illegible] തീർന്നിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ട്, [illegible]
[illegible] പലേടത്തും [illegible]
[illegible]
[illegible] ഒന്നും [illegible]
[illegible] കൂടിയും [illegible]
[illegible] കാട്ടാനാൻ [illegible]
ന്നു.

കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായത്തിൽ [illegible]
[illegible] കാലത്ത്, [illegible]
[illegible] എന്നാലും, നാട്ടുകാരുടെ [illegible]
[illegible] കാര്യമായിട്ടില്ല: [illegible]
[illegible] കണ്ട്, [illegible] നടത്തിയ
[illegible] വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞ് [illegible]
[illegible], [illegible] നിറഞ്ഞ [illegible]
[illegible] പരിഷ്കാരത്തോടു
[illegible] കൂടി [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible].

[illegible]. നമ്മുടെ [illegible], സ
[illegible] കൂടാതെ [illegible]
[illegible] നടത്തിവന്നു. [illegible]
ന്നില്ല വിട്ടിട്ടില്ല. എങ്കിലും, [illegible] വീട്ടിലെ കള

[illegible]

[illegible]

[illegible] —

[illegible] —

[illegible] —

[illegible] —

[illegible] —

[illegible] —

[illegible]

യജ്ഞിയില്ല. "ഉം; പൊയ്ക്കൊള്ളൂ!" എന്നു ഗൌരവത്തിൽ അദ്ദേഹം അവനെ യാത്രയാക്കി.

ഒരു മണിക്കൂർ കഴിഞ്ഞതിന്നുശേഷം, പോലീസുകാരാൽ അനുഗമിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ട് ഇൻസ്പെക്ടർ എളമയതിന്റെ സമീപത്തിലേക്കു തന്നെ വന്നു. ഇപ്പോൾ പകത്തിന്നുമല്ല, 'രാജാളി'യെക്കൂടി കണ്ടുംകൊണ്ട് കുട്ടികൾ പൂർവ്വാധികം സംഭ്രമിച്ചുപോയി. എങ്കിലും നിയോഗനായിരുന്ന ഒരു ബാലൻ, പത്മനാഭൻ, മാത്രം അതൊന്നും കൂട്ടാക്കാതെ തന്നെ ചക്രം തിരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇൻസ്പെക്ടർ ആ ധീരബാലനോട് — ആ 'കസാബിയൻ കാ'വിനോട് —, "എന്തെടാ, നീ കാണിക്കുന്നത്?" എന്ന്, ഉച്ചത്തോടും ഗൗരവത്തോടും കൂടി ചോദിച്ചപ്പോൾ, "ഇതാ, കാണുന്നില്ലേ? ഇതു തന്നെ!" എന്നു നിർഭയം ഉച്ചൈസ്തരത്തിലും ഒച്ചയോടു പത്മനാഭൻ "കർർർ........" എന്നു ആ ചക്രം തിരിച്ചു. ഇൻസ്പെക്ടർക്ക് ചക്രഭ്രമണാനുഭവം നല്ല പരിചയമില്ലെങ്കിലും അദ്ദേഹം പിന്നെ ആ ചക്രത്തെയോ ചക്രിയെയോ നോക്കുകപോലും ചെയ്തില്ല; നേരെ, എളമയതിരിക്കുന്ന മുറിയിലേക്കു തിരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഗമനത്തെ അറിഞ്ഞ്, സ്വാഗതം പറയുന്നതിന് സന്നദ്ധയായി മുൻകൂട്ടിത്തന്നെ എഴുന്നേറ്റു നിന്നിരുന്ന എളമയത് ഒരു മന്ദസ്മിതത്തോടെ പറഞ്ഞു:— "വന്ദനം! ഇതാ, ഇവിടെ തന്നെ ഇരിക്കാം."

ഇൻസ്പെക്ടർ— ഞാൻ നിങ്ങളുടെ വന്ദനം സ്വീകരിച്ചു പ്രസംഗിക്കുവാനല്ല വന്നിട്ടുള്ളത്.

എളമയത്— അതു ഞാൻ ചോദിക്കുകയുണ്ടായില്ലല്ലോ.

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങളുടെ വാക്കും പ്രവൃത്തിയുമായുള്ള അന്തരം ഭയങ്കരം! ഇതെല്ലാം നിങ്ങളുടെ വിശ്വാസമാണല്ലോ.

എളിയത് — എന്തെല്ലാം? എന്റെ വാക്കും പ്രവൃത്തിയും?

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങളും ഈ കിരാതപ്രദേശത്തിലൊക്കെ ചെന്നു പാടുന്നതെന്തിനാണ്?

എളിയത് — (പുരികം ചുളിച്ചുകൊണ്ട്.) എന്തിൽ ചെന്നു പാടുന്നു?

ഇൻസ്പെക്ടർ — ഗവർമ്മെന്റിനെ നിങ്ങളുടെ പാട്ടിൽ അവകാശം എടുപ്പാനധികാരമുണ്ടായിട്ടില്ലേ?

എളിയത് — ഇതും ഇതിലപ്പുറവും എനിക്കറിയാം.

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങൾക്ക് നല്ല വഴിക്ക് നടക്കാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ലേ?

എളിയത് — എന്താണ് നല്ല വഴി?

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങൾ കളിക്കുന്നതു തീയുകൊണ്ടാണെന്നറിയാമോ?

എളിയത് — അതെ; തീകൊണ്ടു തന്നെയാണ്! സാധാരണ ലോകോദ്ധാരണത്തിനാണ്

ഇൻസ്പെക്ടർ — എന്തധികപ്രസംഗം പറയുന്നു?

എളിയത് — നിങ്ങളുടെ ഭാഷയിലുള്ള ഉത്തമം 'അധിക പ്രസംഗം' തന്നെയാണ് ഞാനെന്നും പറയുക; അതു തന്നെയാണ് പ്രവർത്തിക്കുകയും ചെയ്യു.

"കടക്കു പുറത്ത്! ധിക്കാരീ!" എന്ന് 'കല്പിച്ചു കോപിച്ച്' ഇൻസ്പെക്ടർ കൈകുടഞ്ഞു! എന്നാൽ, എളിയതിന്റെ പ്രസന്നമായ മുഖഭാവത്തിൽ അപ്പോഴും പ്ര

ല്പുഷ്പമാലികയായിരുന്ന അപൂർവ്വമായ അനുഭവ വിശേഷം, ആ ദിവ്യനെ കൈക്കൊള്ളുന്ന് [illegible]!' —

[illegible] കാണ്മതിനായി [illegible]
[illegible]

പിള്ളയവർ [illegible] പൂർണ്ണ കടന്നു, [illegible] പിന്നെപ്പൊക്കെട്ടി, ഒരു വടി യായി നിന്നു [illegible] ചിത്രങ്ങളുടെ [illegible] ഉലാത്തിത്തുടങ്ങി. ഇൻസ്പെക്ടർ, ആ [illegible] [illegible] കടലാസ്സുകളും [illegible] വെച്ച്, [illegible] ചുരുട്ടുകളുമായി 75-നു കല്യാ ണിക്കു! ആ [illegible], [illegible] [illegible] വസ്തുവില്ല കിടന്നിരിക്കുന്നത്!!

[illegible] സമയം [illegible] [illegible] കല്യാണിയമ്മ [illegible] പ്രയാസമില്ല.

കല്യാണിയമ്മ — പിള്ളയവർ, [illegible]
[illegible] കാണില്ലേ?

പിള്ളയവർ — ഇല്ല!

കല്യാണിയമ്മ — [illegible] സമ്മതി[illegible]?

പിള്ളയവർ — [illegible] സമ്മതിപ്പില്ല!

കല്യാണിയമ്മ — ഇൻസ്പെക്ടരെ, [illegible]?

ഇൻസ്പെക്ടർ — നിങ്ങളുടെ [illegible] നിങ്ങൾ [illegible]
തിരിച്ചുവരണം നല്ലത്!

കല്യാണിയമ്മ, പിള്ളയവർകളുടെ ഇംഗിതമറിഞ്ഞു.

പിന്നെയൊന്നും പറയുവാൻ സാധിച്ചില്ല. പോലീസ്കാ-രൻറെ ചോദ്യമെല്ലാം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ഇൻസ്പെക്ടർ, "പട്ടാളത്തിലെ രഹസ്യങ്ങൾ ചോർത്തിയതിന്, നിങ്ങളെ അറസ്റ്റ് ചെയ്യുന്നു." എന്ന്, ഹിലുയതിനെ നോക്കിപ്പറഞ്ഞു! അതു കേട്ടപ്പോൾ കൂടെ നിന്ന ആ അമ്മയെ — ആ കിഴവിയെ — ശിവ ശിവ! —

വികാരതീവ്രതയാൽ ചലിച്ചിടുന്ന
സ്നേഹമേ നീ കഥനം, ഹാ ഹിവ! ഹാ!

കാഴ്ചത്തിൽവിട്ടിരുന്ന കുട്ടികളെല്ലാം കരച്ചിൽ തുടങ്ങി. ഇൻസ്പെക്ടർ ഹിലുയതിനോടു കൂടെ നടന്നു തുടങ്ങി. കല്യാണിയമ്മ അവരെ അനുഗമിച്ചു. അതുപോലെ കുട്ടികളെല്ലാം പുറകേ വന്നുകൂടിത്തുടങ്ങി. ഹിലുയ കോടതിയിൽ ഹാജരാക്കപ്പെട്ടു, സാക്ഷികളാൽ പ്രസ്താവിക്കപ്പെട്ട കുറ്റങ്ങൾ അന്വേഷണപൂർവ്വം ശരിവെച്ചു.

ഹിലുയത് കല്യാണിയമ്മയ്ക്ക്, അന്നത്തെ കത്തുകളെല്ലാമോടു കൂടിയ വലിയ കെട്ടുകൾ കൊടുത്തു. അവർ തമ്മിൽ ഒരു പ്രത്യേക സംഭാഷണം ഇൻസ്പെക്ടർ കേട്ടും കണ്ടും നിന്നു. തിട്ടപ്പെടുത്താൻ കഴിഞ്ഞില്ല! അന്നുതന്നെ ഹിലുയതിനെ കോടതിയിൽ ഹാജരാക്കി; അവിടെ വെച്ച് അതിനുശേഷം ജയിലിൽ കൊണ്ടുപോകുകയും ചെയ്തു.

ഹിലുയതിനെ തുടർന്ന് കോടതി വിചാരണ ചെയ്തപ്പോൾ, പട്ടാളത്തിലെ രഹസ്യങ്ങൾ ചോർത്തിയതായി തെളിഞ്ഞതിനാൽ ഇൻസ്പെക്ടർ, ഹിലുയതിൻറെ നിരപരാധിത്വം തെളിയിക്കുന്നതിനു പല

[illegible] ലക്ഷ്മിയായിട്ടുള്ള ഒരു [illegible]മാണെന്നു കൂടി എടുത്തു പറയേണ്ടതാവശ്യമാണ്.

കല്യാണിയമ്മ എളയതിന്റെ [illegible] [illegible]ണിയുന്നു. അവിടെ അദ്ദേഹം താമസിക്കുന്ന ബംഗ്ലാവ് ചി[illegible] എളയതിന്റെ, [illegible] [illegible] കിടക്കുന്നു! അമ്മ [illegible] [illegible]: അയ്യോ! [illegible] കിടക്കുന്നു! [illegible]!! കല്യാണിയമ്മ[illegible] [illegible] കരച്ചിൽ [illegible] പുറപ്പെട്ടുപോയി:—

[illegible]
[illegible]!

"[illegible]! [illegible] ——— അങ്ങു് എന്താണു പറയുന്നതു്!" [illegible] കല്യാണിയമ്മ, [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] കല്യാണിയമ്മ [illegible] [illegible]. "[illegible]" എന്നു പറഞ്ഞ് അച്ഛൻ [illegible] [illegible]പ്പിച്ചു.

കല്യാണിയമ്മ [illegible] [illegible], [illegible] ഒരു കമ്പിയടിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു—"Start immedietely Elayad arrested." (= [illegible] പുറപ്പെട്ട. എളയതിനെ അറസ്റ്റ് ചെയ്തിരിക്കുന്നു.) എന്നായിരുന്നു കമ്പി. [illegible] [illegible] കമ്പി [illegible] [illegible] [illegible] ചെയ്തു.

[illegible]

[illegible] ഒരു കത്തെഴുതി:

[illegible],

[illegible]

[illegible]

[illegible]:

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]!

[illegible]!

കാരാഗൃഹത്തിൽ [illegible] ഞാൻ വീണ്ടു വീണ്ടു ആലോചിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

[illegible]
[illegible]!

എന്നാൽ,

പാരിതൽ ദുഃഖാദ്യസംഖ്യാദികളാവർത്തൻ
ഭോഗങ്ങളാൽ മാത്രമല്ലോ!

എന്നുള്ള വരികളിലെ ആന്തരാർത്ഥത്തെ ആരാണ് ഗ്രഹിക്കാത്തത്,

..................സുഖദുഃഖശൃംഖലം
ഹാ! എന്തു തന്നെയാണിതിം പ്രപഞ്ചത്തിൽ!

എന്ന ഗാനശകലത്തെ ശബ്ദനാദങ്ങളാൽ നമുക്കു സാക്ഷാ പ്രത്യക്ഷമാവുന്നു.

ഇനി, പ്രപഞ്ചത്തിൽ ദുഃഖം എന്ന ഒന്നുണ്ടെന്ന ചില ഘട്ടങ്ങളിൽ സമ്മതിക്കുന്നില്ല. ഒരു പക്ഷേ, ഈ സാമ്രാജ്യത്തിൽ എന്റെ അനുഭവങ്ങളും ദുഃഖാനുഭവങ്ങളും തന്നെയായിരിക്കുമല്ലോ. അതുകൊണ്ട് ആരും ഒന്നു ഗ്രഹിക്കുമോ! എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ———

മനുഷ്യസൃഷ്ടി നാനാവിധങ്ങളായ ഉദ്ദേശ്യങ്ങളോടുള്ള സമ്പത്തുകളുടെ കൂട്ടങ്ങളിൽ പങ്കുകാരാണ് ഉള്ളത്. "പരോപകാരാർത്ഥമിദം ശരീരം." എന്നതിന്റെ ആന്തരാർത്ഥം അത്ഭുതം! പരോപകാരപ്രവർത്തിയാണ് ജീവിക്കുന്നത്; മറ്റുള്ളവർക്കുവേണ്ടിത്തന്നെ എല്ലാം ചെയ്യേണം! നമ്മുടെ ജീവിതയാത്രയിൽ നേരിടുന്ന കഷ്ടങ്ങളുമായിത്തന്നെ നമുക്ക് എന്തെല്ലാം നേരിടുന്നു; അവയെല്ലാം നാം സന്തോഷത്തോടെ സഹിച്ചു കൊള്ളേണം. എങ്കിൽ നാം നമ്മുടെ പൂർവ്വികന്മാരുടെ ജീവിതമാർഗ്ഗങ്ങളിൽ പതിഞ്ഞ ആ കാൽപ്പാടുകൾ കണ്ടുവരുമ്പോൾ നമുക്ക് ഉണ്ടാകുന്ന കൃതാർത്ഥത എത്രയാകുന്നു! അതാണ് സുഖം!

വൃദ്ധസന്യാസിമാരേ, ഈ പക്ഷം കയ്പുള്ളവയും സത്യം!,
ഭക്തന്മാർ പറയുന്നതി പൂർവ്വന്മാർ പറയുന്നു!

എന്റെ വ്യാഖ്യാനങ്ങളുടെ സാരവും ഇതു തന്നെയാണ്!

എന്നാൽ ഗുരുക്കളേ: "ഭക്തന്മാർ ഒടുക്കം വരുന്നില്ല" എന്ന്, നാമങ്ങളെപ്പറ്റി കടന്നിരിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ലല്ലോ ——

ഇങ്ങിനെ ചുറ്റുമുള്ള ലോകരീക്ഷണം തന്നിലമ്മ
പോലിരുന്നിടത്തിലതിനായിരുന്നിടുമ്പോൾ !

എന്നാൽ: ഭക്തം തന്നെയാണ് സത്യമായി മാന്നത്: കഴിഞ്ഞ തന്നെയാണ് ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നത് ഹാ!! ——

....

....

ഇത് ഒരു വിചാരിക ചരിത്രമല്ല. ഇതിലധികം എന്തെങ്കിലും എഴുതുവാൻ എനിക്കിന്ന് അധികൃതന്മാർ അവസരം നൽകിയില്ല!

ഒടുവിൽ എന്നോട് കൂട്ടുകാര്യക്കാരോട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു: — "എന്റെ എല്ലാ വർത്തമാനവും, വിശേഷ— ഇതെല്ലാം കേട്ട് ഇവരെ പുറപ്പെടുവിക്കേണ്ടതാണ് ഇനി മേലിൽ എഴുതണം. നാമെല്ലാം ശ്രദ്ധയോടെ വർത്തിക്കണം."

ഭക്തിയിലല്ല്— മനസ്സ് മാത്രം തന്നെ: കൽപനകൾ — — വാങ്ങിയാൽ ആ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിൽ, ഒരുപ്രൂപ്പിലൊരുവനായ നാട്ടുകാർ പണിയും ഉണ്ടാവാനായോർ!

ബാധിച്ചുടനെ തന്നെ അവൾക്ക് - ക്ഷണത്തിൽ ക്ഷയരോഗമായി; ഋണിതനായ് കരയുകയായി! ആ സാധു എന്തു ചെയ്യും!!

മാസം മൂന്നു കഴിഞ്ഞു. വില്യമിനെ ജയിലിൽനിന്നു വിട്ടു. പണിസ്ഥലം നഷ്ടമായ അടുത്ത ദിവസം അക്കൗണ്ടന്റുമായി പോയി, കാരാഗൃഹമുക്തനായ ആ ദേഹം കരുണ ദൈന്യപൂർവ്വം സ്വീകരിച്ച് വർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം ഗ്രഹിച്ചിട്ടു: അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു:

അങ്ങനെയോ! ——— ഹരി! ഈ ദൈവകല്പിതവും ഈശ്വരനാഗ്രഹമാകാം! സമുദായത്തിനു ഞാൻ ദ്രോഹിയാണെങ്കിൽ, നാട്ടിനു ശത്രുവും ഇവൻ തന്നെ! പരിഷ്കരണത്തെപ്പറ്റിപ്പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഇതുവരെയുള്ള നിന്ദ്യമായവയാണ് ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ, സമുദായദ്രോഹത്താൽ നിന്ദ്യമായവയാണ് ചെയ്യുന്നതു!!

ആ ധീരന്റെ, കണ്ണുകളിൽ കൂടെ ... ; ... പറയുന്നു'

വില്യമത് പിന്നെ ... കോൺഗ്രസ്സ് ... ഒരു ... . (Relief work) ... പ്രവൃത്തികളിൽ ... .

പതിനാറാമധ്യായം.

നിലയ്ക്കുവച്ചു ... ...
... വിശ്വാസവൈവശ്യതയുള്ളവരായി.!

ഇതിനു ... ... കാലം ... ... അവർ,

നായരുടെ കുട്ടൻമാന്യരെസ്സംബന്ധിച്ചുന്നായും പ്രകൃതാ-
പദമാശികളുമാകയാൽ, ഈ കാര്യംകൊണ്ട് അവരെ
സംഗ്രഹിച്ചു മാത്രം പ്രസ്താവിക്കുന്നു:

[illegible] ദീപാവ-
ലിമാനവും ഇപ്പോഴും ഒരു [illegible]. കു-
ട്ടൻമാന്യരുടെ സാമർത്ഥ്യത്താൽ ഒരു വിധം ഉന്നതമായ നി-
ലയിലും സുഖവൃത്തിയിലും ജീവിതം നയിച്ചുവരുന്നുണ്ട്.
അവർക്ക് ഇങ്ങനെ ഒരു വലിയ കുലം ഒരു [illegible]
മുമ്പ് [illegible] കല്പിച്ചു [illegible]
[illegible]! [illegible] വ്യവഹാരത്തി [illegible]
[illegible] വൃത്തി കല്പിച്ചിട്ടുള്ളതും [illegible]
[illegible] ഒരു [illegible]
[illegible] കാര്യസ്ഥന്മാരെ [illegible]
[illegible] ചെയ്യുന്നതും [illegible]!—

അവരുടെ വിദ്യാഭ്യാസവും പാണ്ഡിത്യവും [illegible]
[illegible] പറഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലോ. [illegible]
[illegible] ഇപ്പോഴും [illegible]
[illegible]
[illegible] ലിലും [illegible]
നിലും [illegible]. ഇത്, [illegible]
[illegible] ല്ലോ. ഈ [illegible]
വും അവർ കുട്ടൻമാന്യരിൽനിന്ന് തന്നെ [illegible]!

കുട്ടൻമാന്യരുടെ കൈവശത്തിൽ കൂടാതെ സ്വകാര്യസ-
മ്പത്ത്: മാന്യരുടെ [illegible] കൂടാതെ
[illegible] ഉണ്ട്: [illegible] ഒരു [illegible]
[illegible]. ഈ [illegible] മൂന്നി

ലൊരു ഭാഗം, മാധവനെ ഉദ്ദേശിച്ച് തന്റെ പേരിൽ നി
ന്നി, 'ബാഹ്യമല്ലാതിരിക്കാനായി'ബ്ഭാഗിച്ചു ദേവകിയ
മ്മയ്ക്കും കുട്ടിനാരായണിക്കും കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ കൊടുത്തിരിക്കു
ന്നു. ഇങ്ങിനെയാണ കുട്ടിനാരായണിക്ക സ്വകാര്യസ്വത്തു
ണ്ടായത്; അല്ലാതെ, സമ്പന്നമായ ഒരു കുടുംബത്തിലെ അം
ഗമായതുകൊണ്ടല്ല!

ഭാഗപ്രമാണമനുസരിച്ചുള്ള 'ശേഖരി'യും കൂടി കണ്ടിരു
ന്നെ ചൊല്ലിയാലും, കടം വീട്ടേണ്ടതാണെന്ന അഭ്യർത്ഥന, അ
ല്ലെങ്കിൽ അപേക്ഷ—കുട്ടിനാരായണിയുടെ അടുക്കെ പല
പ്രാവശ്യവും കഴിഞ്ഞു. നാരായണി ശരിയായ സമാധാനം ത
ന്നെ പറയാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. അതുകൊണ്ടൊന്നും ഇതിനു
ള്ളിൽ ഒരിക്കൽപ്പോലും നാരായണി മനസ്സിൽ അവമാന
ത്തോടും പ്രവേശിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ കടമെല്ലാം തീർത്തു ശേഷ
മുള്ള പുരയിടം പാറുക്കുട്ടിയുടെ പേരിൽ ആ
ക്കണമെന്നു നാരായണി ഒരു തീർച്ചയും ചെയ്തു. ഈ അഭിപ്രാ
യം കണ്ടിട്ടു് ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടില്ലെന്ന് മാത്രമല്ല, അതിനെ മ
റ്റൊരു വിധത്തിൽ വ്യാഖ്യാനിച്ചുകൂടി ആ സ്ത്രീ ചെയ്തു.
പിന്നെയും കണ്ടു അപേക്ഷിച്ചു് ഫലമുണ്ടായില്ല; നാ
രായണി തന്റെ ദുരഭിമാനത്തെ അണുമാത്രമെങ്കിലും മാ
റിയതുമില്ല: ഭർത്താവിന് അനുഭവങ്ങളും സൽക്കാരങ്ങളും
മുടങ്ങിത്തുടങ്ങി; പരോക്ഷമായാണെങ്കിലും കേൾക്കുന്ന
മട്ടിൽ ശ്വശ്രുവിൽനിന്നു നിന്ദാവചനങ്ങൾ നിർഗ്ഗമിച്ചുതുട
ങ്ങി: ക്രമേണ, പ്രത്യക്ഷമായിത്തന്നെ നികാരങ്ങളും നിർഭ
ത്സനങ്ങളും കഞ്ഞി കുടിക്കുന്നിടയ പ്രയോഗിച്ചുതുടങ്ങി!

നാരായണിയുടെയും മാധവിയുടെയും വിവാഹം ഒരേ കാലം
ഗാന്ധർവ്വരീതിയിലാ നടത്തപ്പെട്ടിട്ടുള്ളൂ; നാട്ടുകാരും, വീട്ടുകാരു

[illegible] എന്നല്ല; [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] പ്രതികൂലം. [illegible]

[illegible]

[illegible]

സം വളരെ ഭേദമായിരുന്ന കഥകളി നടക്കുകയുണ്ടായി. അന്ന്, നമ്മുടെ കുട്ടൻനായരുടെ ഈ പുതിയ സംബന്ധം ദൃഢബന്ധമായിത്തീരുന്നതിനുള്ള കാലമായിരുന്നു. ആ കഥകളിക്കു തനിക്കുള്ള ഔത്സുക്യം മാധവിയമ്മയും പ്രദർശിപ്പിക്കാതിരുന്നില്ല. അതിനു കുട്ടൻനായരുടെ അനുമതിയും അവൾക്കു കിട്ടി. കഥകളിക്കു ഭർത്താവൊന്നിച്ചു മാധവിയുടെ സ്വന്തം പണങ്ങളും, കുറെ വിലപിടിച്ച ആഭരണങ്ങളും 'അട്ടിക'യും നായർ മാധവിക്കു കൊടുത്തു. മാളുവമ്മയും അന്നു കളി കാണാൻ പോയിരുന്നു.

'ബാലിവിജയ'മായിരുന്നു, അന്നു നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന കഥകളിലൊന്ന്. ബാലിയുടെ തിരനോട്ടമായി. ഉറങ്ങിക്കിടന്നിരുന്ന കുട്ടികൾ പേടിച്ചു കരഞ്ഞു തുടങ്ങി! വൃദ്ധന്മാർ ഈ വെട്ടത്തെ ഭാഗങ്ങളെല്ലാം തന്നെ ഭക്തിപൂർവ്വം നോക്കിയിരിപ്പായി. കിരീടത്തിന്റെ അഗ്രഭാഗവും, ബാലിയുടെ മുഖത്തിൽ ചിലേടത്തും മാത്രം കാണുന്ന ചെഞ്ചായവർണ്ണങ്ങളും, സാധാരണന്മാരുടെ ഉൾക്കണ്ണിനെ വിറപ്പിക്കുന്ന സാന്നിധ്യത്തിലധികമായി. 'ചുകന്ന താടി'യുടെ അലർച്ച ഒരു കലുഷമായ വാത്സല്യത്തിനു കൊടുത്തു തുടങ്ങി. ഇങ്ങിനെ വളരെ നേരം കണ്ണിനും കാതിനും 'ചുകന്ന താടി' കൊടുത്തുകഴിഞ്ഞപ്പോഴാണ്, കാണികളുടെ മദ്ധ്യം ചാടിക്കേറുന്നത് ആരാണെന്നു ആരുമറിഞ്ഞിരുന്നു: നാരായണി, മാധവിയുടെ അരികത്തിരുന്ന ഒരു സ്ത്രീ കയ്യുയർത്തി ഉറക്കെ വിളിച്ചതു്! ബഹളമെല്ലാം തന്നെ ശമിച്ചപ്പോഴേക്കും പെണ്ണുങ്ങൾ തിക്കിത്തിരക്കിയപ്പോൾ കണ്ടു, മാധവിയുടെ കഴുത്തിലേക്കു കൈ നീട്ടി: അട്ടിക പിടിച്ചു വലിച്ചു! ആരോ ഈ തക്കത്തിൽ ഒരുത്തൻ മോഷണം ചെയ്യുന്നവനും ഉണ്ടായി

ച്ചു മാധവി 'അയ്യോ!' എന്നു ഒരു നിലവിളിയിട്ടു; ആ വാദ്യഘോഷത്തിനിടയിൽ അതു് ഒരു ഭയങ്കരശബ്ദമാണു്! എന്നാൽ, മാധവിയുടെ പിന്നിലായി ഒരിടത്തിരുന്നിരുന്ന കുട്ടൻനായർക്കു മാത്രമേ ഈ സംഭവം കാണുവാനിടയായി! അപ്പോഴേക്കും കത്തി നസ്സീമയുടെ ഒരു ഭാഗം ഒടിഞ്ഞുപോയിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു! ചെറിയ ഒരു ഭാഗം മാത്രം മാധവിയുടെ കൈയിലും കിട്ടിയിട്ടുണ്ടു്. നായർ കത്തിയെടുത്തു. ഗോപാലകൃഷ്ണൻ പിന്നിൽനിന്നു നായരുടെ നിഴലെന്നപോലെ കൂട്ടർപിടിച്ചു. മറ്റു ചിലർ അതു തമാശയാണെന്നു ധരിച്ചിരുന്നില്ലെങ്കിൽ, നായരുടെ കഥ കഴിഞ്ഞേനെ. നായരേയും മറ്റുകാർ ആ ഭവനത്തിൽനിന്നു തൽക്ഷണം നിരോധിച്ചു. അസഭ്യവാക്കും ധിക്കാരപദങ്ങളും ഉച്ചരിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ആക്രോശവചനങ്ങളോടും കൂടെ അനിഷ്ടസൂചനയായിത്തീർന്ന കത്തിയെ കളഞ്ഞുകൂടി, അപ്പോഴത്തെ ചില സമാധാനപ്രിയന്മാർ അവരുടെ വീട്ടിലെത്തിച്ചു.

നസ്സീക കത്തിയിൽനിന്നു തിരിയെ ഗോപാലപ്പിള്ളൻ നായർക്കു പിന്നെയും കടിഞ്ഞില്ല. നാരാം മാധവിയുമായുള്ള ബന്ധത്തിന്റെ വൈരാഗ്യത്താൽ, കത്തിയുടെ മുപ്പിൽ പിടിച്ചുപറിച്ചു ഊരിനൽ കൊടുത്തു് കൊടുപ്പാനം നായർക്കു ധൈര്യമുണ്ടായില്ല. പലപ്പോഴും പല ദിവസങ്ങളിലും പ്രയോഗിച്ച വിദ്യകൾകൊണ്ടു കത്തിയൊട്ടു വാങ്ങിയതുമില്ല.

കുട്ടൻനായരുടെ ഉദ്ദേശം അത്ര തന്നെ ഭയങ്കരമുള്ള കാര്യമായി അറിഞ്ഞിട്ടില്ല; നായർക്കു് അങ്ങിനെ ഒരു ഭയപ്പാടവും ഉണ്ടായാവില്ല. എന്നാൽ, കട്ടപ്പുരവി

ട്ടിൽ കടന്നു ചെല്ലുവാൻ പാടില്ലെന്നു കണ്ടു നിശ്ചയിച്ചു അതോടുകൂടി നമ്പ്യാൎക്കു കഠിനമായ അമൎഷം ജനിച്ചതായി. കല്ലിനുമേൽ പലരുടേയും മുമ്പിൽവെച്ചു അവമാനകരമായിട്ടുള്ളതിൽ കൂടി പ്രവൎത്തിച്ച സ്ത്രീസാധാരണമല്ലാത്ത കൈകടന്ന പ്രവൃത്തിയും, ആ സമയത്തു തന്നെ അവൾ അവിടെവെച്ചു പ്രയോഗിച്ച, തെറ്റുകളും കളിവാക്കുകളും ഉപചാരത്ത ശകാരങ്ങളും നമ്പ്യാരുടെ അന്തൎഗ്ഗതത്തെ ഉജ്ജ്വലിപ്പിച്ചു. എന്നു മാത്രമല്ല; പിന്നീടു, തന്റെ പ്രതികാരവാഞ്ഛയും അവരുടെ കാൎയ്യത്തിലും കൊള്ളരുതോ ഭാഗ്യവും ഇല്ലാതെ, യിരിക്കുമ്പോൾ വീണ്ടും ഈ ശ്രമത്തിനു കാരണമാകുവാൻ അവസരം കിട്ടി. പക്ഷേ, കുട്ടൻനമ്പ്യാർ എപ്പോഴും കഠിനപ്രയത്നങ്ങളെപ്പോലെ ഘോരമായ പ്രയത്നമായിരുന്നു, ഉള്ളവരായ ചില കൂട്ടരുടെയും സഹായം ലഭിച്ചുവന്നു.

ഒരു ദിവസം നമ്മുടെ പരമേശ്വരൻ എവിടെയോ സഞ്ചരിച്ചുവരുമ്പോൾ, കാട്ടുതിരുവിട്ടിന്റെ പടിഞ്ഞാറുഭാഗത്തുള്ള വെളിപറമ്പിൽ, ആ നാട്ടുകാരല്ലാത്ത ഏതാനും ചെറുപ്പക്കാരെ ഒരുമിച്ചു കണ്ടെത്തി. അവർ അവിടെ വന്നിരിക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നു ചോദിച്ചപ്പോൾ കിട്ടിയ ഉത്തരം പരമേശ്വരനു നല്ല ബോധ്യമായിത്തീൎന്നില്ല. പിന്നെയും അവരുടെ അടുക്കൽ ചെന്നുകൂടി. അവരിൽ ചിലർ പരമേശ്വരനെ അറിയും. ഇതിനാൽ അവർ പറയുന്നു: അവർ കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ പ്രമാണമായി കാട്ടുതിരുവിട്ടിലേക്കു കടന്നു, കൂടിയിരുന്നവരും ഗോപാലമേനവനേയും ഒരു പാഠം പഠിപ്പിക്കുവാൻ കടന്നു വന്നിരിക്കയാണെന്നു പരമേശ്വരനറിവാൻ സാധിച്ചു. അവരുടെ ആ ഉദ്ദേശം, എല്ലാവരേയും അന്യായവും അത്യൽപവുമാണെന്നു

ഭാഗ്യവശാൽ പരദേശത്തു താമസമൊക്കെ, അവരെ ഈ പ്രകാരത്തിൽ പരദേശമാണ് ഉടനെ ഭാഗ്യവും ചെയ്തു. കുട്ടൻനമ്പ്യാരാകട്ടെ, അവിടെ വന്നതും പറയുന്നതും അറിഞ്ഞതു തന്നെയില്ല.

പരദേശവാസത്തിൽനിന്നു ഭൃത്യന്മാർ മുഖേന സന്ദേശപത്രങ്ങളും മനസ്സിലാക്കിയ അപ്പുനമ്പ്യാർ, ഞങ്ങളെയൊക്കെ ചെയ്യേണ്ടതാകയാൽ മുന്നം ഒരു ശുശ്രൂഷാവിവരങ്ങളും ഉപദേശിച്ചു, കമ്പിയിൽനിന്ന് ക്രമം കിട്ടുമെന്നു താൻ ഒന്നു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കേണ്ടതു വെച്ച് അതിനായി ഒരു ദിവസം പരദേശവാസിയും കൂട്ടി കടമ്പൂരിവീട്ടിൽ പ്രവേശവും ചെയ്തു. കമ്പിയുടെ അനുകൂലമായ സമാധാനപത്രത്തിന് അപ്പോഴും യാതൊരു കാര്യമുണ്ടായില്ല! അപ്പുനമ്പ്യാരുടെ സന്ദേശവചനങ്ങൾക്കും കമ്പിയിൽ ലേശമെങ്കിലും ഏശിയില്ല! -----

സൽഗുണം ഉപദേശം കൊണ്ടുണ്ടാകയില്ല;
സ്വഭാവം മൂർഖന്മാരിലുണ്ടോ മാറിപ്പൂ!

മാധവിയുടെ നൂതനമാം നമ്പ്യാർ അതിന്റെ കൈകളിൽത്തന്നെ ഒതുക്കത്തിൽപ്പെട്ടെങ്കിൽ, താൻ ഇന്ന് കരണപ്പോരി തീർപ്പിച്ചേനെ,—അതോ; അപ്പോഴും തീർപ്പിച്ചേനെ കാര്യം!—എന്നായിരുന്നു കമ്പിയുടെ ദൃഢനിശ്ചയം! മാധവിയുടെ ശക്തമായ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയതൊന്നുമില്ലാത്ത അനേകം അസഭ്യവചനങ്ങളും കൂടിയും, കമ്പിയുടെ 'ലഗാ'നില്ലാത്ത നാവിൽനിന്ന് അപ്പുനമ്പ്യാർക്കു കേൾക്കേണ്ടിവന്നു. അപ്പുനമ്പ്യാരും തിരിച്ചുപോന്നു!

ഈ സംഗതി, കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ മനസ്സിനെ പി

ണെന്നും നടിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ, അദ്ധ്യേതാക്കന്മാർ അച്ചു ടപ്പം വർദ്ധിച്ചു വിഭവകരത്തെയും ശാന്തതയെയും ജനിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

പതിനേഴാമധ്യായം.

ദർശനംകൊണ്ടു അത്യാപ്പണം ചെയ്യുന്നവനെന്നാൽ, സർവ്വീയനാം നമ്പൂരിയന്റെ ശക്തതയെപ്പറ്റു!

മാസ്റ്റർ — ഇന്നു പുതിയ പാഠമൊന്നും പഠിപ്പിക്കണ്ട: അതിനിച്ഛ നല്ല സുഖമില്ലെന്നു തോന്നുന്നു.

കുമാ — എന്നാൽ വേണ്ട; ഞാനൊരു സംശയം ചോദിക്കട്ടെ.

മാസ്റ്റർ — ശരി; അതു നല്ലതു തന്നെ. ചോദിക്കൂ.

കുമാ — ശ്രീകൃഷ്ണൻ, ഭാഗവതത്തിൽ, ഭഗവാനുദ്ധവരോടു വന്റെ പരമാത്മം വെളിച്ച സംസാരിച്ചതിൽ എന്താണു പ്രമൽകൊള്ളുന്നത്?

മാസ്റ്റർ — പറയാം: ശ്രദ്ധിക്കൂ: ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ പിനാകി സാദൃശ്യത്തെ, പ്രഥമപ്രവേശത്തിൽതന്നെ 'പാര്‍ത്ഥിഃ പിനാകിനം.' എന്നുകൊണ്ടു കവി വാചാ സമർപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ, ആ പിനാകിയാകട്ടെ, കുമാരസംഭവത്തിൽ നായകനായി നാം കാണുന്ന സാക്ഷാൽ പരമശിവൻ തന്നെയാണല്ലോ, കുമാരസംഭവം അഞ്ചാം സർഗ്ഗത്തിലെ അന്തിമശ്ലോകത്തെ, കൂടെക്കൂടി സ്മരണയിൽ ശ്ലോകത്തിൽ 'ഭാരതം ഭ്യർ മുനിഭിന്നയം.........' ആ സന്ദർഭം അനുകരിക്കുന്നതു, താദൃശമായ താരത

പ്രധാനത്തിനുപകരിക്കുന്ന ലക്ഷ്യങ്ങളിൽ അപ്രധാനമല്ലാത്ത ഒന്നാണെന്നും, ഇങ്ങിനെ കൂലങ്കഷമായി വിമർശിച്ചുനോക്കുന്നതായാൽ ദുഷ്യന്തൻ പല സന്ദർഭങ്ങളിലും കഥാസന്ദർഭത്തിലെപ്പുരോഗമനത്തെ സഹായിക്കുന്നതായിക്കാണാമെന്നും മറ്റും ഞാൻ ഒരു ദിവസം വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞതു് നിങ്ങൾ ഇന്നും ഓർക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. നമ്മുടെ ദുഷ്യന്തൻ ഈ കാര്യങ്ങൾ, പഞ്ചമസർഗ്ഗത്തിലെ കപടനാട്യവിനയമാണെന്നുകരുതുന്നതു്;— അതായതു്, വൃദ്ധോപാധ്യായനായ ശിഷ്യർ അവിടെ എത്തിയിരിക്കുമ്പോൾ, അതിനുതന്നെയായിട്ടാണ ദുഷ്യന്തൻ ഇവിടെ ആത്മനിഗ്രഹം ചെയ്യുകകൊണ്ടു പരിശ്രമിച്ചിരിക്കുന്നതായിക്കുന്നതു്. ഈ അഭിനയവിശേഷത്തിൽ എന്തൊരു ചമൽക്കാരമാണുള്ളതെന്നല്ലേ ഇനി അറിയേണ്ടതു്?—

ഒരു യുവാവു്, എന്തെങ്കിലും തെളിയിക്കുന്നതിനു് പ്രേമത്തിൽ അനുരാഗലക്ഷണങ്ങൾ വിസ്തരിച്ചു ഭാവം ചെയ്യുന്നു. വിലാസംകൊണ്ടും കടാക്ഷവിക്ഷേപാദികളാലും, ഇങ്ങിനെ അനുരാഗലക്ഷണങ്ങൾ ഏറെക്കുറെ വിസ്തരിച്ചു കാണിക്കുന്നു. ആ അവസ്ഥയിൽ, ആ അനുരാഗത്തിനു് ഉറപ്പുണ്ടോ എന്നറിയേണ്ടതിനു് അന്വേഷിപ്പാൻ അഭിലഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ, ആ അന്വേഷണം, അവനെ ഇതിനെക്കുറിച്ചൊന്നുമറിയിക്കാതെ താൻ തന്നെ ചെയ്യുന്നതായാൽ, അതിനു വിശ്വാസ്യതയും ചമൽക്കാരവും അധികമുണ്ടാകാനിടയുണ്ട്. പ്രകാശമായിട്ടാണ സാധിക്കുന്നതെങ്കിലും ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാറില്ലെന്നില്ല; പക്ഷേ, രഹസ്യമായുള്ള പ്രയോഗവും പ്രാധാന്യവും കൂടുന്നതു്. കഥാസന്ദർഭത്തിൽ പ്രവേശിപ്പാൻ, മൂന്നാം സർഗ്ഗ

ത്തിലെ പാർവതിയുടെ ഭാവവിശേഷങ്ങളിൽനിന്ന് അവൾക്കു തന്നിൽ അനുരാഗമുണ്ടെന്നറിയാനിടയായി. അതിന്റെ ദൃഢതയെപ്പരീക്ഷിപ്പാനാണ് അഞ്ചാംസർഗ്ഗത്തിൽ ശിവൻ കപടവടുവിന്റെ വേഷമെടുത്തു വരുന്നതെന്നു സ്പഷ്ടം. ഇവിടെ ദുഷ്യന്തനാകട്ടെ, അനുരാഗത്തെ അറിയുകയും അതിനെപ്പരീക്ഷിക്കുകയും ഒരേ രംഗംകൊണ്ടു തന്നെ ചാതുര്യമായി നിർവഹിക്കുന്നു. ഇതാണു ദുഷ്യന്തന്റെ യാഥാർത്ഥ്യനിഗ്രഹണത്തിലുള്ള യഥാർത്ഥോപകാരത്തിന്റെ ചുരുക്കം.

നൈഷധത്തിൽ നളൻ, ...

ഭാസ്കരന്റെ ദീർഘമായ പ്രസംഗം ഇവിടെ നിർത്തേണ്ടിവന്നു: ഇത്രയുമായപ്പോൾ, ചാത്തുനായർ അവിടേക്കു കടന്നുവന്ന്, ഇംഗ്ലീഷിൽ മേൽവിലാസമെഴുതിയ രണ്ടെഴുത്തുകൾ ഭാസ്കരന്റെ മുമ്പിൽ മേശപ്പുറത്തു വെച്ചു.

ചാത്തുനായർ — ആർക്കാണ് എഴുത്തുകൾ?

ഭാസ്കരൻ — ഒന്നെനിക്കുള്ളത്; മറ്റേത് അമ്മിണിക്കുള്ളതാണ്.

എന്നു പറഞ്ഞ് ആ കത്ത് അമ്മിണിയുടെ കൈയിൽ കൊടുത്തു. അമ്മിണിക്ക് അതപ്പോൾത്തന്നെ തുറന്നു വായിപ്പാൻ ധൃതിപ്പെടുകയാണെന്നു മുഖഭാവംകൊണ്ടറിഞ്ഞ ഭാസ്കരൻ, "മതി, ഇനി നാളെയാവാം; ഇന്നിങ്ങനെ നില്ക്കട്ടെ." എന്ന്, മന്ദസ്മിതപൂർവമായി, ശിഷ്യയ്ക്കു പോവാനനുജ്ഞ നൽകി. ആ വിദ്യാർത്ഥിനികൾ അവിടെനിന്നു പോകയും ചെയ്തു.

ഭാസ്കരൻ തനിക്കുള്ള എഴുത്തു വായിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, ചാത്തുനായർ കപ്പുകൾ ചുരുക്കി അതിലെല്ലാ

വരെ മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു: എട്ടു കൊല്ലമായാലും, ഇരുപതു കൊല്ലമായാലും, അൻപതു കൊല്ലമായാലും, ചാത്തുനായർക്കൊന്നു വായിച്ചുനോക്കണമെന്നാൽ ഒരു 'സ്വപ്ന'മില്ല!

മാസ്റ്റർ—ഇത്, എന്റെ ഒരു സഹപാഠിയുടേതാണ്. ഇതാ, വേണമെങ്കിൽ നോക്കാം.

ചാത്തുനായർ—എനിക്കു വായിപ്പാൻ കണ്ണട വേണം; നിങ്ങളും വായിച്ചാൽ മതി.

സംസ്കൃതഭാഷയിൽ എഴുതിയിരുന്ന ആ കത്തു മാസ്റ്റർ ചാത്തുനായർക്കു വായിച്ചു കേൾപ്പിച്ചു. എന്നിട്ട്, "എന്താ, മനസ്സിലായില്ലേ?" എന്നു ചോദിച്ചു. ചാത്തുനായർ, 'ഉവ്വ്!' എന്നു വെറുതെ പറഞ്ഞു ഞെളിച്ചു ചുണ്ടുകൊണ്ടു പിറുപിറുത്തിരുന്നു: "അപ്പോൾ, ഈ മാസ്റ്റർ, ഇതിപ്പോൾ മലയാളത്തിലല്ലേ വായിച്ചത്? നാഗരാക്ഷരത്തിൽ നിന്നല്ലേ സംസ്കൃതം വായിപ്പാൻ വയ്യേ?"——ഇതെന്തു പുതുമയാണ്!! മാസ്റ്ററുടെ ചാത്തുനായരുടെ ചോദ്യം തന്നെ ആദ്യം മനസ്സിലായില്ല! ചാത്തുനായർ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതു ഏതോ-ബോധമാണെന്നു. പിന്നെ മാസ്റ്റർ വളരെപ്പറഞ്ഞു നോക്കി; ചാത്തുനായർക്ക് ഒരു ലേശം പോലും വിശ്വാസം വന്നില്ല! താൻ ധരിച്ചിട്ടുള്ളത് എല്ലാം സത്യമാണ്! ഇതാണ് എപ്പോഴും ചാത്തുനായരുടെ ധാരണ!!

അമ്മിണിക്കു വന്നിട്ടുള്ള കത്തിനെപ്പറ്റിയും ചിലതെല്ലാം മനസ്സിലാക്കിയാൽക്കൊള്ളാമെന്ന മോഹം ചാത്തുനായർക്കുണ്ടായി:

ചാത്തുനായർ—മാസ്റ്റ എഴുത്ത് ആർക്കാണ്?

മാസ്റ്റർ—ഏതു?

ചാത്തുനായർ—അമ്മിണിക്കു വന്നതു.

ഗോവിന്ദൻ — എന്തിനാണിവിടെ ഞാനതു് ഇനി നോക്കുക
യാണെങ്കിൽ നിങ്ങൾ കണ്ടില്ലേ? അതുതന്നെയാണെങ്കിലും അ
വളെ ഒന്നുമല്ലല്ലൊ. നിങ്ങൾക്കെന്താണു് അതുകൊണ്ടൊക്കെയും
ഇത്ര മനസ്സിന്നു; അതൊക്കെ അന്വേഷിച്ചിട്ടു നിങ്ങൾ
ക്കെന്തു വേണം? പിന്നെ, നിങ്ങളെന്നോടു ചോദിക്കുന്ന
തെന്തിനാണു്? വേണമെങ്കിൽ അവിടെപ്പോയി
ചോദിച്ചുകൂടേ?

ഗോവിന്ദന്റെ ഉത്തരം — അല്ല, ചോദ്യം — കിട്ടു
മെന്നു ചാത്തുനായർ വിചാരിച്ചില്ല! അയാൾക്കു പിന്നെ
യൊന്നും പറവാനില്ല. ജാനകിയമ്മയെപ്പിടിച്ചു്, അ
വിടുന്നു് അതിനെപ്പറ്റി ചോദിപ്പാൻ ധൈര്യമു
ണ്ടായില്ലെങ്കിലും, അങ്ങിനെയാണെങ്കിലും അറിയാതെ
നമ്മുടെ ചാത്തുനായർ, കാരണവർ നാരായണൻനായ
രുടെ അടുക്കൽ ഈ സംഗതി കൊണ്ടുപോയി കൊടുത്തു!

നാരായണൻനായർ — ഗോവിന്ദനോ? ഇവിടത്തെ മരു
മകനോ?

ചാത്തു — അതെ!

നാരായണൻനായർ — ചെക്കനോടു് എന്തു പറഞ്ഞു? മാധ
വനോടാണോ? ഇതു പറയില്ലല്ലൊ! എന്തു ധൈര്യമാടിയാ
ണ് അവൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു്?

ചാത്തു — അതല്ല ഇപ്പറഞ്ഞതു്!

നാരായണൻനായർ — എന്തു കൊണ്ടാണതു്?

ചാത്തു — തപാലിൽപ്പോയി.

നാരായണൻനായർ — അവനെവിടെ?

ചാത്തു — അയാളിം ഇങ്ങനെ വരാനിരിക്കുന്നു; വഴിക്കു
വെച്ചു് എന്റെ കയ്യിൽ തന്നുവെന്നു ചെയ്തു.

നാരായണൻനായർ— നിങ്ങള് നട്ട് അവിടെ കൊടുത്തു?

ചാത്തു—ഞാനല്ല കൊടുത്തതു്; ഗോവിന്ദനാണ്.

നാരായണൻനായർ—ന്നാൽ ഗോവിന്ദനെ വിളിക്കട്ടെ!

ഗോവിന്ദനെ വിളിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു. കാരണവർ അവനോടു് ഒന്നും ചോദിക്കേണ്ടതായി വന്നില്ല. "അമ്മിണിയോടു ചോദിച്ചാൽ എല്ലാം അറിയാം." എന്നു ഗോവിന്ദൻ ഒഴിഞ്ഞുമാറി. അപ്പോൾ അമ്മിണിയേയും വിളിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു.

നാരായണൻനായർ—ആരാണ് നിനക്ക് എഴുത്തയച്ചിരിക്കുന്നതു്?

അമ്മിണി—നിശ്ചയമില്ല!

നാരായണൻനായർ—അതിൽ പേരില്ലേ?

അമ്മിണി—ഇല്ല!

നാരായണൻനായർ—എവിടെ അതു്?

അമ്മിണി—ഞാൻ കീറിക്കളഞ്ഞു.

നാരായണൻനായർ— പോ, എടീ! അസത്തുക്കളേ! നൊണയല്ലാതെ വായ പൊളിച്ചാൽ പറയില്ല!

ഇതിനിടയിൽ അവിടെ വന്ന കുഞ്ഞുകുട്ടനെ തന്റെ കൈയിൽക്കൊണ്ടുവന്ന ശകാരത്തോടെ നാരായണൻനായർ ചാത്തുനായരെ ഏല്പിച്ചു!

കുഞ്ഞു കീറിക്കളഞ്ഞുവെന്നു് അമ്മിണി പറഞ്ഞതു് അസത്യം തന്നെയായിരുന്നു. അവൾക്കു് ഒരോ കാലം പോലെ വെട്ടാതെ ഒരു കത്തെഴുതി അയച്ചിരിക്കുന്നു! എന്തു മാത്രമോ!——അതു്, അതിഹാസ്യങ്ങളായ ചില വൃത്താന്തങ്ങളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതാണ് താനും! [illegible]

ഒരു കാൎയ്യ് ആവശ്യവുമില്ലാതെ കാരണവർ കാരണങ്ങളാ ന്നാവശ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ അമ്മിണി പറഞ്ഞ അസത്യം ഒരു വിധത്തിലും ഒരാൾക്കും ദോഷബാധകമല്ലാത്തതുകൊണ്ടും, നേരെ മറിച്ച്, അസത്യം പറയാതെ കാണിച്ചുകൊടുക്കുകയാണ ചെയ്യുന്നതെങ്കിൽ പല അനൎത്ഥങ്ങൾക്കും അവകാശമുള്ളതുകൊണ്ടും ആ അസത്യകഥനം അൎഹകോടിയിൽ ഗണനീയമല്ല.]

“എന്നോടു ചോദ്യമൊന്നും ചോദിക്കയില്ലെങ്കിൽ, ഞാൻ അസത്യം പറകയില്ല!” എന്നൎത്ഥത്തിൽ ഇംഗ്ലീഷിൽ ഒരു പഴമൊഴിയുണ്ട്. ആവശ്യമില്ലാത്ത ചോദ്യങ്ങളാണ് അസത്യകഥനത്തിന് ആളുകളെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നത് എന്നാകുന്നു ഈ പഴമൊഴിയുടെ താല്പൎയ്യം. കാരണവന്മാരും, അവനവനാവശ്യമില്ലാ ചോദ്യം മറ്റുള്ളവരോടും ചോദിക്കയില്ലെന്നു വരുമെങ്കിൽ, ലോകത്തിൽ അസത്യകഥനത്തിനുള്ള അവസരം വളരെ ചുരുങ്ങിയിരിക്കും.

ഉത്തരമായിരുന്ന ആ ഉപദേശകത്ത്:

പ്രിയ സോദരി,

എനിക്കു കിട്ടാനാം ഗുരുതരമായ ബോധിയുടെ ദുഃഖലുണ്ടായിട്ടുള്ള പരമാദരസ്നേഹത്തിന്റെ സന്തോഷം ഞങ്ങളുടെ ഭാവം, ഇന്ന് ഈ കത്തെഴുതുവാൻ എന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. ശരിയായ ഒരു ഉപദേഷ്ടാവിന്റെ ഗുണോപദേശകാംക്ഷയാണ് ഭാവിയായ നന്മയെ ബോധി കാണാനിരിക്കുന്നതെങ്കിൽ, ആ ഉപദേഷ്ടാവിന്റെ കൃത്യം ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു നിൎവ്വഹിക്കയാണെന്ന് എന്റെ ഉദ്ദേശ്യം. എനിക്കു ഭവതിയോടു പറയുവാനുള്ളതു നേരിട്ടു വ

ന്നു പറയുവാൻ സൗകൎയ്യമില്ല; പക്ഷേ, അതിൽ ഞാനൊരുത്തരിലും നീരസത്താലും ഫലം ഉണ്ടാകയില്ലെ ന്നു കരുതിയും, എഴുതിയാൽ എന്തായാലും കൂടുതൽ കാൎയ്യം പറയാമല്ലോ എന്നു വെച്ചും മാത്രമാണ് ഇങ്ങി നെ എഴുതാനിടയായതു്. എന്റെ ഉദ്ദേശം ഞാനി പ്പോൾ ഭവതിയെ അറിയിക്കുന്നില്ല.

ഭവതി പ്രവേശിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു വയസ്സിൽ എത്തിയിരിക്കു ന്നുവല്ലോ. ഇരുപതു വയസ്സായ ഒരു തരുണി അവിവാ ഹിതകന്യകയായിരിക്കുന്നതു വലിയ കാൎയ്യം തന്നെയാണ്. ഭവതിയുടെ ഈ ഇരിപ്പു് ബന്ധുജനങ്ങൾക്കു് ദുഃഖകാരണമാ യിരിക്കുന്നുണ്ടോ? ഭവതിക്കു് ഒരു ഭൎത്താവുണ്ടായി കാണുവാൻ അമ്മയ്ക്കും മറ്റും എത്ര ആഗ്രഹമുണ്ടായി രിക്കാം? അവരാരും ശുഷ്കാന്തിയില്ലാത്തവരാണോ? ഒരു ഭൎത്താവിന്റെ അപേക്ഷയെ അങ്ങിനെ നിരാകരിച്ചതു എ ന്തിനായി? ഭവതി ഒരു മാധവൻനായരെയാണല്ലോ സ്വീകരി ച്ചു കാണുവാനാഗ്രഹിക്കുന്നതെന്നറിയുന്നു. നായരാണു കരുപ്പിള്ളയും ഒരു തരത്തിലുള്ളവർ: കരു പ്പ് എം. ഡി. പാസ്സായ ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥൻ; നായർ എം. എ. ക്കു പഠിക്കുന്ന ഒരു വിദ്യാൎത്ഥി. കരുപ്പിന്നു കിട്ടുന്ന സ്ഥാനം നായൎക്കു കിട്ടുവാനിടയില്ലെന്നല്ല വി ചാരിക്കുന്നതു്? നായരുടെ താറവാട്ടിലെക്കാൾ എത്ര യോ പ്രൌഢിയുള്ളതും പ്രസിദ്ധവുമാണ് കരുപ്പിന്റെ താറവാട്. ഇവരെ രണ്ടുപേരെയും ഞാൻ നന്നായറി യും. സ്വഭാവം മുതലായ സൽഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടും, നോക്കിയാൽ കരുപ്പു നായരെക്കാൾ ഒട്ടും താഴെയല്ല. ഇ നി, “കന്യാ വരയതേ രൂപം” എന്നാണല്ലോ പ

വരാനുള്ളൂ. വാസ്തവത്തിൽ നമ്പ്യാരെക്കാൾ സൗന്ദ
ര്യവും ആഢ്യത്വവും കറപ്പിനില്ലേ? ഇതൊന്നും
ആരും ആലോചിച്ചിട്ടില്ലായിരുന്നു?

ദേവകിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ, ഭർത്താവിനെക്കാൾ പ്രാധാന്യം കല്പിക്കാൻ കഴിയാത്തവിധം നമ്പ്യാർ അടിയുറച്ചുപോയെന്നോ? ഇതൊരു കഥ! അദ്ദേഹം ദേവകിയുടെ 'നല്ല' നാമമോ?

നമ്പ്യാരെപ്പററി കറപ്പു കൂടിപ്പറയും: പൂർവ്വം പറഞ്ഞു നില്ക്കുന്നതു കണ്ട് അതിൽനിന്ന് ഒരു കാര്യം ഗ്രഹിക്കണം എന്നു വിചാരിക്കുന്ന കിളിയുടെ മനം ദേവകിയുടേതും അതുതന്നെ! ഇക്കാലം ഒരാളെ അവളെപ്പററി ഗ്രഹിപ്പാൻ അദ്ദേഹം നിർബ്ബന്ധനായിത്തീരുകയില്ലെന്നതിന്ന് എന്താണുറപ്പ്? നമ്പ്യാർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുണങ്ങളും എത്രതന്നെ പ്രശംസിച്ചാലും ദേവകി അതൊന്നും വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

നിങ്ങളും തങ്ങളുടെയും (ദേവകിയുടെയും നമ്പ്യാരുടെയും) വയസ്സിനിടയിൽ, നിങ്ങളുടെ മനസ്സിലുള്ള ഭേദം ത്തിനു ചേർന്നതല്ലല്ലോ. ഇതും, നമ്പ്യാരുടെ ബാല്യകാലത്തെ, വിശേഷിച്ച് വിവാഹത്തെ പ്രതിബന്ധിക്കുവാനുള്ള ഒരു കാരണമാകും.

ദേവകി നമ്പ്യാരെത്തന്നെ ഭർത്താവായി വരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു വല്ലാത്ത ഒരു വിധിവൈപരീത്യമാണെന്നാണ് ഞാൻ പറയുന്നത്. അതുകൊണ്ട്, കറപ്പിനെ ഒഴികെ മറ്റാരെയും നല്ലത്. ഞാനിതാ, ദുഃഖത്തോടെ ഉപദേശിക്കുന്നു.

നമ്പ്യാരെന്നും ആലോചിച്ചു മറുപടി അയയ്ക്കുക.

എന്ന്, ...

4. 3. 1922.

ഈ കത്ത് എട്ടുപത്തു പ്രാവശ്യം വായിച്ചിട്ട് അമ്മിണിക്കുട്ടിയുടെ അഭിപ്രായമാണ താഴെ കാണിക്കുന്നത്:

എനിക്കു ഈ കത്തെഴുത്ത് ഒട്ടും കാപട്യമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ലെന്നാണ തോന്നുന്നതു്. ഒട്ടും ഒരു വല്ലവനെന്നും കൂടി, [illegible], എനിക്കു തോന്നുന്നുണ്ട്. ഇദ്ദേഹം എന്റെ നന്മയെ കാംക്ഷിക്കുന്നു. ഒരു സമിതിയ്ക്ക്. മറുപടി അയക്കാതെ ഉദ്ദേശത്തെ നിരാശനാക്കുന്നതു തെറ്റാണ്. എന്റെ ദൃഢനിശ്ചയം ഇന്നതാണെന്നു് ഉദ്ദേശത്തെ അറിയിച്ചാൽ, അതുകൊണ്ടു കാര്യത്തിനു വല്ല വിഘ്നവും വരുവാനാണെങ്കിൽ—ഇല്ലാ; ഉണ്ടാവില്ല. അതിനാൽ, മറുപടി അയക്കു തന്നെ.

ഈ തീരുമാനത്തിൽ, അതെഴുത്ത് ഒട്ടും, മറുപടി [illegible] കൂടി മേൽവിലാസമെഴുതി അട[illegible] ചെയ്തിരുന്നു. [illegible] മേൽവിലാസം, 'പി. കെ. നായർ, പട്ടാമ്പി'. എന്നായിരുന്നു. എന്നാൽ, അതു ഹൃദയനിർമ്മിതമാണെന്നതിനു സംശയമില്ലല്ലോ. അമ്മിണി, തന്റെ മറുപടി ഒരു പെട്ടിയിൽതന്നെ ഒതുക്കിപ്പൂട്ടിവെച്ചു. ഈ തീരുമാനത്തിലും, അതിനു താനെഴുതിയ മറുപടിയുടെ കാര്യത്തിലും [illegible] സ്വന്തം [illegible] അമ്മിണി [illegible] നായരുടെ [illegible]. അവ രണ്ടും [illegible] [illegible]ന്റെ പക്കൽ [illegible] ചെയ്തു.

[illegible] [illegible] പുറപ്പെട്ടു. [illegible] വഴിക്കു്, [illegible] [illegible]ത്ത് [illegible] [illegible] കത്തു പൊളിച്ചു വായിച്ചുതുടങ്ങി. [illegible]

അമ്മിണിയുടെ ഒരു കത്തു പൊളിച്ചു് വായിക്കയും ചെയ്തു! കാരണം, ആ കത്തു് തന്റെ കൈയിൽതന്നെ വന്നു ചേരേണ്ടതാണു്: അമ്മിണിക്കു കിട്ടിയ ആ മറുപടിയാണതു്. മാസ്റ്റർ തന്റെ ഒരു സ്നേഹിതനെക്കൊണ്ടു് എഴുതിച്ചയപ്പിച്ചതാണു്: അമ്മിണിക്കു മാധവനിലുള്ള അനുരാഗത്തിന്റെ ആഴമറിയാനുപ്പത്തിക്കുവാൻ വേണ്ടിയാണ മാസ്റ്റർ ഇങ്ങിനെ ചെയ്തതു്!

ഔചിത്യം, ബുദ്ധികൗശലം, കൃതജ്ഞത — എന്നിവ ഒന്നൊന്നായി അക്കങ്ങളെ, മാസ്റ്ററുടെ ഉപദേശങ്ങളാക്കി വായിപ്പാൻ കഴിയുന്ന വിധത്തിൽ പൂർണ്ണമായി പ്രകടിപ്പിച്ചിരുന്ന, അമ്മിണിയുടെ ഗ്രാമ്യമല്ലാത്ത ആ മറുപടി ഇതാ, താഴെ പകർത്താം:

[illegible],
7-3-1922.

നമസ്കാരം!

എന്നിൽ സഹോദരസ്നേഹമുള്ളവനും, എന്റെ അഭ്യുദയത്തെ ആശംസിക്കുന്നവനുമായി ഈ ലോകത്തിൽ ഞാനറിയുന്നവരിൽ ഉണ്ടെന്നുള്ളതു വലിയ ഒരു ഭാഗ്യമാണു്! അങ്ങയുടെ കത്തിലെ അനാവശ്യമായ സന്തോഷവും, അറിയുവാൻ ആഗ്രഹിച്ചതിൽ നിസ്സീമമായ ഗൗരവത്തെയും എനിക്കുണ്ടു്.

നിങ്ങൾ എനിക്കു ഒരു അജ്ഞാതനായിരിക്കുക, എനിക്കു പറയുവാനുള്ളതു നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായത്തിനു നേരെ വിപരീതമായിരിക്കുക — എന്നിത്യാദികാരണങ്ങളാൽ ഈ മറുപടിയിൽ തെറ്റുകൾ പലതും വരാ

[illegible] യും അനുഭവിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

[illegible] കിൽ, അതു് ഒരു '[illegible]' തന്നെയാണ്. [illegible] ഞാൻ സ്വീകരിക്കുന്നതേയുള്ളു [illegible]

[illegible]

ശ്രീമാൻ [illegible] നിങ്ങൾ [illegible] അറിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു [illegible] യോ!

[illegible] വിഷയം [illegible] തന്നെയാണ്. [illegible] ഒരു പ്രതിബന്ധത്തെയും [illegible] ശ്രീമാൻ [illegible] ചെയ്യുക [illegible]

[illegible] കരിച്ചു [illegible] പറഞ്ഞ [illegible] കാലമായി [illegible] ?

[illegible] അവർ പറഞ്ഞതിൽ [illegible] "[illegible]" [illegible]വാണ്!

എന്ന് വിധേയ—
സി. പി. മാലിനി.

പതിനെട്ടാമദ്ധ്യായം.

[illegible]
[illegible]

[illegible]
സുഹൃത്തെ, 20-3-1922.

....

....

മാലിനിയുടെ [illegible] പറഞ്ഞിരുന്നു. [illegible]

ല കണ്ണുകളിൽ അതിനെത്തന്നെ ആവർത്തിച്ചും ചെയ്യുന്നു. അത്രയും ഉറപ്പുള്ള ഒരു സ്നേഹം സ്ത്രീലോകത്തിൽ സുദുർല്ലഭമാണെന്നായിരുന്നു മേനവന്റെ മതം. അമ്മിണിയെപ്പോലെ ഈ വിഷയത്തിൽ ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാർ ആലോചിച്ചിട്ടില്ല! എന്നിട്ട് ഒരു പരീക്ഷ നടത്തി. അതിന് അമ്മിണി ശരിയായ ഉത്തരവും കൊടുത്തു. ആ പരീക്ഷക്കടലാസ്സും ഉത്തരക്കടലാസ്സും ഇതോടുകൂടി ഇതാ, അയക്കുന്നു.

എന്റെ അമ്മയെ ഓരോന്നു ഓർത്ത്, അമ്മിണിയെ ഓർത്ത് അമ്മിണിയുടെ പ്രതിജ്ഞയെപ്പിൻവലിപ്പിക്കുന്നതിനെ പറ്റി എനിക്കു പലയവസരങ്ങളിലും, വിചാരിക്കയും എന്തെങ്കിലും നിശ്ചയിക്കയും ചെയ്യേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ, ഇതെല്ലാം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ, എനിക്ക് അങ്ങിനെ വിചാരിപ്പാൻ കൂടി മനസ്സുവരുന്നില്ല. എന്നുമാത്രമല്ല; ആ കന്യകാരത്നം, എന്റെ കണ്ണുകൾ കിട്ടാൻ ആഗ്രഹിച്ചാൽ കണ്ണുനീർ തൂകുമെന്നും കൂടിയോർക്കുമ്പോൾ, എന്റെ ഹൃദയം പ്രേമത്താലും അനുകമ്പയാലും അലിഞ്ഞുപോകുന്നു! പ്രേമശക്തിയും മാതൃഭക്തിയും കൂടി എന്നിൽ ഒന്നിച്ച് ഇണങ്ങി നില്ക്കുന്നതുകൊണ്ട് എനിക്കു വല്ലാത്ത ധർമ്മസങ്കടം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരുന്നു! എന്താണിനി ഞാൻ വേണ്ടത്? എന്റെ ഭാവി അന്ധകാരമയമായിക്കാണുന്നുവല്ലോ! സുഹൃത്തേ, താങ്കൾ ഇക്കാര്യത്തിൽ എനിക്ക് ഒരു 'പുരോഹിത'സ്ഥാനം വഹിക്കേണമേ! എന്നെ സമാധാനപ്പെടുത്തി നേർവഴിക്കു നടത്തേണമേ!

ഈ കത്തിന്നു മറുപടി അയയ്ക്കേണ്ടത്: അതിരിലെ എ

ഇന്നത്തിന്റെ മുമ്പു ഞാനിങ്ങോട്ടു പുറപ്പെടും. മദ്രാസ്സിൽ രണ്ടു ദിവസം താമസിക്കുന്നും ഉണ്ടു. അതും എവിടെയായിരിക്കുമെന്നു് ഇപ്പോൾ നിശ്ചയിച്ചുകൂടാ. ശേഷമെല്ലാം തമ്മിൽ കണ്ടശേഷം. എന്നു്.

സ്വന്തം മാധവൻ.

പ്രഭയത് ഇങ്ങിനെ വിചാരിച്ചു:

മറുപടി കൊടുക്കുക തന്നെ: അവർ തൽക്കാലം മനസ്സു മാറ്റട്ടെ: എന്റെ അഭിപ്രായം ഒരു കടലാസ്സിലെഴുതിക്കൊടുക്കുന്നതായാൽ, മാധവന് അതുകൊണ്ടു കാര്യസിദ്ധി ഉണ്ടാവുന്നതാകും. ഇപ്രകാരം ചെയ്യാഞ്ഞാൽ സംഗതികൾ ശരിയായ പ്രകാരത്തിൽ പ്രതിപാദിപ്പാനും സാധിക്കും.

എളയതിന്റെ നീണ്ട കത്ത്:

തൃശ്ശൂർ,

പ്രിയ മാധവ, 24. 8. 1922.

താങ്കൾ ശ്രീമതി ശാരദയെക്കുറിച്ചു പരീക്ഷണങ്ങൾക്കു, അതിനു് ഒരു സാധ്യത ഏർപ്പെടുന്ന ഉത്തരക്കടലാസ്സും ഒരു കത്തോടുകൂടി അയച്ചുതരണം എന്നെഴുതിയിരുന്നു. അതനുസരിച്ച് ഞാൻ നല്ലവണ്ണം മനസ്സിരുത്തി വളരെ പ്രയാസപ്പെട്ടു വായിച്ചുനോക്കുകയും ചെയ്തു. എന്റെ സ്വന്തത്തിന്റെ ഭാവിസൌഖ്യം ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്നില്ലെങ്കിൽ,—അതെ; ഞാൻ അങ്ങിനെ തന്നെ പറയട്ടെ—എനിക്കു കുറച്ചു കാലം മുമ്പ് ഒരു കാര്യവും, ഇന്നലെ മൂന്നു മണി മുതൽ ഇതുവരെ പ്രത്യേകവും, ഇതിനാൽ, ശരിയായിട്ടുള്ള ശാസ്ത്രപ്രമാണങ്ങളോടും ശാസ്ത്രീയ സിദ്ധാന്തങ്ങളോടും അതിമധുരങ്ങളും അത്ഭുതാവഹങ്ങളുമായ വിശിഷ്ടഫലങ്ങളോടും കൂടി വ

ഭവിഷ്യത്തിന്നുമായ ബഹുമാനമൊന്ന കല്പനയും, സാമാ-
ന്യധാരണയും അമ്മിണിയ്ക്കും എത്രയോ കവിതകളെ
ഉണ്ടാകയില്ലേ? ഈ ബഹുമാനത്തെ ഉൾനിന്നിളക്കുന്ന
തൊന്നിവിടെ കാണുന്നതാണ് ഉപന്യസിപ്പാൻ വിചാരിക്കു
ന്നു. ഈ ഉപന്യാസം നിങ്ങൾക്ക്, സഹൃദയന്മാരായ ന
ന്മയും സന്തോഷത്തെയും സന്തൃപ്തിയെയും നൽകുമെന്നു
ഞാൻ പ്രതീക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ശ്രീമതി സി. പി. അമ്മിണി എന്നവർ രചിച്ചതാണ
ല്ലോ 'നല്ല നാഴികയിരുപ്പ്', രചിച്ചാൽ നല്ല നാടകങ്ങൾ
ആകുന്നതാണ്. അല്ലെങ്കിൽ, നമ്മുടെ 'ഭാഷയിലെ' കെട്ടി തല്ല.
ഒന്നല്ല, രണ്ടു തവണ! എന്നാൽ, ഇന്ന്, ഒരാളുമായി
വിദ്യ നിരവ ഉൾക്കാഴ്ചയുള്ളതും, ഒരു 'കൈപ്പടവട്ട'ത്തിലെ
സൗന്ദര്യവിധാനം ഇവയെ ഉന്നതമായ പ്രതിഭയാണ്,
ചാരൽക്കാരനായിരുന്ന ഒരു ഭാവഭംഗിയുള്ള നല്ല
ഇവരുടെ കയ്യുകൾ വെളിയിലും, അല്ലേ? അല്ല, ഇനി,
അമ്മിണിയുടെ ഭാവഭംഗത്തിൽപെട്ട അതേമാതിരി
വേഷം കയ്യിലും തന്നെ സ്വയം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ,
ഒരു ഭാവരംഗവ്യത്യാസമുള്ള ഇപ്പോൾ ഈ ഉത്തമകവി-
ത്വകാരന്റെ വിശ്വേഷം കണ്ടുതന്നെയല്ലേ. പരിക്കുകളും
പരസ്പരമെഴുതി നന്നായിട്ടുണ്ട് ഉത്തമമെന്നതെന്ന്!

ഇനി നാം ഏതു മാർഗ്ഗത്തിലൂടെയാണ് പോകേണ്ടത്
എന്നല്ലേ ഇപ്പോൾ അറിയേണ്ടിയിരിക്കുന്നത്? — അ
വ, ഞാൻ ഒരു ചോദ്യത്തിനുത്തരം പറയുന്നതാണ് തന്നെ വേ
ണ്ടു. ഞാൻ പറവാൻപോകുന്നത് നമ്മുടെ പ്രിയ
ങ്ങൾ ഹിതം തന്നെയാണ്. എന്നാൽ ഞാൻ പറയുന്ന
ഹിതം. പ്രിയം കൂടിയായിരിക്കും: "ഹിതം മനോഹാരി ച ദു

[illegible] രാമ" എന്നാ[illegible] പറഞ്ഞിട്ടുള്ളൂ; '[illegible]' [illegible] പറഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലൊ.

[illegible], ഞങ്ങൾ ഈ വിഷയത്തിൽ എ[illegible] [illegible] അംഗീകരിക്കു[illegible] ഞാൻ പറയു[illegible] [illegible]ല്ലല്ലൊ. ആ അഭിപ്രായത്ത[illegible] [illegible], [illegible]ക്കുന്നു: ഉറപ്പിക്കുന്നു; [illegible]പ്പിക്കുന്നു! എ[illegible]ൽ, സാമാന്യമായി ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു [illegible] ഞാൻ [illegible]ല്ല: അതു കേവലം [illegible] അതു കൊണ്ട്, ഞാനെന്റെ അഭിപ്രായത്തിനുള്ള [illegible] [illegible]ച്ച്, [illegible] [illegible]ത്തിൽ ഉപ[illegible] [illegible] നിറു[illegible]ത്തമം.

"[illegible] [illegible] വിഷയം എ[illegible], അതുമാത്രം ഇ[illegible] [illegible] ചെയ്യരുതല്ലൊ" എന്നു [illegible] ഈ [illegible] ശ്രീ[illegible] [illegible]കൊണ്ടു[illegible] [illegible] വിഷയത്തിൽ[illegible] [illegible] [illegible]ല്ലൊ ഇ[illegible] [illegible]. അതുകൊണ്ട്, ഇ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ല്ലാത്ത [illegible], [illegible] എ[illegible] കൂടിയും, '[illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! എന്നെല്ലാം [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: ഇ[illegible] [illegible]!

[illegible], [illegible] [illegible], എ[illegible] [illegible] [illegible]ക്കൊണ്ട്, [illegible] [illegible]...

സമ്പ്രദായങ്ങൾക്കു കീഴ്പെട്ട്, ആ പരിപാവനപ്രേമ ത്തെ പ്രേമഭാജനത്തെ പരിത്യജിപ്പാൻ, അഥവാ വിസ്മരിപ്പാൻ, അ ല്ലെങ്കിൽ പ്രതിബന്ധിച്ചു നിർത്തുവാൻ നിർബന്ധനായ്വരുകയാ ണെങ്കിൽ, പ്രപഞ്ചത്തിലെ ചരാചരങ്ങളെ അവയവങ്ങളെയും തമ്മിൽതമ്മിൽ ഘടിപ്പിച്ചുവരുന്നുള്ള ഒരു ദിവ്യസാധനമാ ധ്യമമായി പ്രകൃതിയാൽ സൃഷ്ടമായ 'സ്നേഹം' എന്ന ഭാവം അവമാനിക്കപ്പെട്ടുപോകും! ഹാ!! പിന്നെ മാധവന്റെ ജീ വിതം എന്തിനു കൊള്ളാം? ആ മാലിനിമണിയുടെ ഭാവി എന്താകും? നമ്മുടെ സൗഹാർദ്ദത്തിന്റെ സ്ഥിതി എന്തെ ന്നായിത്തീരും!

മാധവന്റെയും മാലിനിയുടെയും ദാമ്പത്യം, അവരുടെ കവും തീർച്ചയായും അപ്രതികാര്യമാകുന്നു! ഭവഭൂതി —

അഹേതുഃ പക്ഷപാതോ യ-
സ്തസ്യ നാസ്തി പ്രതിക്രിയാ;
സ ഹി സ്നേഹാത്മകസ്തന്തു-
രന്തർമ്മർമ്മാണി സീവ്യതി!

അതുകൊണ്ട്, മാധവൻ പരിണയിക്കുന്നതു് മാലിനിയെ യും, മാലിനി പരിണയിക്കുന്നതു മാധവനെയും ആകുന്ന തു് എന്ന പ്രകാരത്തിലായാലേ മതി, ആ പ്രകാരത്തിലേക്കു ഞാനും, നമ്മുടെ ഇരുപക്ഷത്തെയും ത്രിവിധകരണങ്ങളെ സ ഞ്ചരിപ്പിച്ചു വിധിച്ചുമാറ്റാവുന്ന പൗരുഷത്തെസ്സമ്പാദിക്കു മാറാകട്ടെ: "താൻ പാതി; ദൈവം പാതി!" എന്നാണല്ലോ! അഥവാ, പുരുഷകാരത്തെത്തന്നെ വിശ്വസിച്ച് ഇതി നു ശക്തി കൂട്ടിയാലും മതി.

ബലീ പുരുഷകാരോ ഹി
ദൈവമപ്യതിവർത്തതേ!

അതായതു് —

അക്ഷുദ്രമായുള്ളോരു പൌരുഷത്തി-
ന്നധീനമാം ദൈവവുമെന്നു കല്പ്പൂ!

എന്നാണല്ലോ.

അപ്പോൾ, ഇതിന്നിടയിൽ മാധവനു മതാചാരാ ദികളുടെ പ്രതിബന്ധമാകുന്ന ഒരു പ്രവാഹമുണ്ടല്ലോ?— ഇരിക്കട്ടെ; അതും നിഷ്പ്രയാസം:

കനത്തതാം മൂടുപടത്തെയും കര-
ദ്ദിനങ്ങളാൽ കാമിനിമാരത്ര മാറ്റിടും!

മാധവനെന്നല്ല, ഒരുവിധം വിനയമുള്ളവരൊക്കെ തന്നെ സ്വമതാചാരങ്ങളും മറ്റും തട്ടിനടക്കയില്ലെന്നുള്ളതു നിർവ്വിവാദമാണ്. എന്നാൽ, അസ്സംഗതശർമ്മാക്കളുടെ അപ്പുണ്ണിമാരും മറ്റും, ഉത്തമം ഭ്രഷ്ടന്മാരായ തൽപരിണാമങ്ങളായ അവരെയൊക്കെ ഉടമ്പടിചെയ്യുന്ന മനസ്സ്ഥിതിയിലില്ല യില്ല. മാധവനു വന്നുചേർന്നിട്ടുള്ളതുപോലെയുള്ള പ്രതിബന്ധങ്ങളും, ഏതാദൃശസ്ഥാനത്തിന്റെ അനിവാര്യമായ ശക്തിക്കു പ്രതിബന്ധങ്ങളല്ലെന്നുള്ള തത്വവും അവർ അറിയുന്നില്ല. അതിനാൽ, അവരെസ്സംബന്ധം നയിപ്പാൻ സാദ്ധ്യമൊന്നു പരിശ്രമിക്കു തന്നെ വേണം. ക്രമേണ അവരും ഒരു വശപ്പെടും. അപ്പോൾ എല്ലാം ശുഭവുമാകും!

ഒരു! ഇതിന്നു് അധികകാലം വേണ്ടിവന്നേക്കും? ഓ ഇരിക്കട്ടെ!——

മരം തളിർക്കാൻ തുടങ്ങുമ്പോഴേക്കു
മൊപ്പം മുളച്ചീടിന വല്ലി പൂത്തു!

എന്നതു യഥാർത്ഥം തന്നെ. പക്ഷേ, ഒരുവാസരം കാത്തു സ മാധാനത്തോടെ വസിക്കുകയല്ലാതെ ഗത്യന്തരമില്ല;

[illegible] പ്ര[illegible] [illegible]വിട്ടി-
[illegible]

[illegible] പ്രത്യ[illegible]. [illegible], [illegible] പ്രവർത്തിച്ചുകൊണ്ടും. [illegible]?

ശ്രീ[illegible] [illegible], ഐശ്വര്യവും [illegible] [illegible] [illegible]ക്കില്ല.

. . . . [illegible]-
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]!

[illegible],

. . . . [illegible] വി[illegible]
[illegible]കയില്ല ദൈവം!

[illegible], [illegible] വിശ്വസിച്ച്,

. . . . ! . . . . [illegible]
[illegible] വി[illegible] [illegible] [illegible]കളയില്ല ദൈവം!

[illegible] [illegible] പ്രവർത്തിക്കട്ടെ.

ഇനി [illegible] [illegible] [illegible] 'പുത്രി' [illegible] [illegible] [illegible] പ്ര[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]:

[illegible]

ദീപത്തിനുള്ള നിലയാണ്; ....

[illegible]

ണ്. എന്നാലും, [illegible],

[illegible]

[illegible]

[illegible] വീണ്ടും വീണ്ടും പറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്നു. എന്നാൽ, [illegible] വരും. എന്തെന്നാൽ

[illegible]

[illegible]

അതു മാത്രമല്ല—

[illegible]!

അതുകൊണ്ട്, അത്ര വലിയ ശോകത്തിനിട കൊടുക്കാതെ കഴിച്ചുകൊള്ളുക.

[illegible]!; [illegible]!: [illegible] പശ്ചാത്താപത്തിനു പ്ര[illegible]!

[illegible], [illegible], എന്തിനും [illegible] പറയാൻ [illegible].

[illegible] സ്നേഹിത് ——

[illegible].

* * * * *

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]!!!

അരുതാ ചെയ്കകൊള്ളാത്ത ചെയ്കൾ നന്നും
ദേവതന്നന്നീയന്ധവിശ്വാസമാത്രത്താൽ!

കഷ്ടം മാതൃദേവി!——ഭക്തന്മാർ കഴുകന്മാരെപ്പോലെ ചി
ല വടികളിന്മേൽ ദണ്ഡവാദ്ധ്യത്തിൽബ്ബന്ധിച്ചു ത
ന്റെയന്നു ഉച്ചരിപ്പിച്ചു ദേവീബലിക്കായ്ക്കൊണ്ടുപോകുന്നു
ചെയ്യുന്നു! ദിനംപ്രതി ഈ ഭേനിന്മക്കുള്ള തിന്മ
അധികമാകുന്നു * സമർപ്പിക്കുന്ന കോഴികളുടെ സംഖ്യ സി
ദ്ധിതമല്ലോ!!

ഒരുദിനം ഗതി കോഴിയുടെ താ-
നൊരു കണ്ഠച്ഛേദമായിത്തീർന്നിരിക്കും!

....

....

മന്ദം മാർഗ്ഗം ദേവിയെന്നൊരു കൊയ്കകൊ-
ണ്ടാരാധിപ്പൂ ഭക്തന്മാർ!——ഹന്ത നാം
പോരാഞ്ഞിട്ടോ, കഷ്ടം!——ഈ പ്രാണിഹിംസാ-
ഘോരാകൃത്യം ചെയ്യുന്നിങ്ങാചരിപ്പൂ!

കാരുണ്യമറ്റവരായ ഭക്തന്മാർ ഈ നിൽ-
പ്പൂവാം പ്രാണികളാൽ പ്രീതിയാമോ!

എന്നു മാത്രമല്ല——

പുൽക്കൊടിതലോന്നെഴുന്നു പോലു-
മുപദ്രവമായ്ക്കണ്ട കരുണയുള്ളവർ,
ഉള്ളുകൊണ്ടുകൂടൽക്കൊണ്ടു, മാലിപം
ചൊല്ലുകൊണ്ടുമഹിംസയെ മനസ്സുവിടുന്നവർ,
മംഗലാത്മകരുണാരൂപത്തിലാമ-
രെന്നു മാത്രമായ്ക്കണ്ടു കടി കൊണ്ടു;

* ഒരുതരം "കോണിപ്പു തൊരൻ കഥാ."

[illegible]
[illegible] —
[illegible]
[illegible]

ഇങ്ങിനെ [illegible], ഈ [illegible] [illegible]! [illegible] "[illegible]"- [illegible] [illegible] —— —

[illegible], [illegible], [illegible]!
[illegible], [illegible],
[illegible] -
[illegible]!

[illegible] [illegible]! [illegible] —

[illegible]

യകവലയെവച്ച് ഘണ്ടൂന കമ്പാർട്ടുമെന്റുകളും മാതൃ, ലെ യിലിടാമൽനിന്ന തെററി മറിഞ്ഞുപോയി! ഹാ! എത്ര കഷ്ടം!; എത്ര ജീവൻ! എത്ര കടിച്ചു ബോധമില്ലാതെ പോയ തെത്തിപ്പാട്ടുകൾ? പാടിക്കൊണ്ടുകൊട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന ഒന്നിരുക്ക തന്റേടം വെച്ചു; അവരുടെ ശൃംഗാരപാഠങ്ങൾ വിനോദങ്ങളുമായി! എന്നല്ല; മററ പലരും ആ അപകടത്തിൽ ഉൾകപ്പെട്ടു! ചിലർ മരിച്ചു തന്നെ പോയി!

ദിവസംതോറും ആസ്പത്രിയിൽപ്പോയി അവിടെയുള്ള രോഗികളുടെ കുശലാന്വേഷണവും പരിചരണവും ചെയ്യുക എന്നതു നമ്മുടെ എളിയതിന്റെ ദൈനംദിനകൃത്യങ്ങളിൽ പ്രധാനമായ ഒന്നാണ്. തിരഞ്ഞെടുത്തിട്ട് ഭാ ഗ്യവിച്ചു ആ മത്സ്യപൂര്, ഇന്ന വിശേഷിച്ചും അത്ര വരെ ആസ്പത്രിയിലെല്ലാമെഴിച്ചു. ചികിത്സാ ധികാരികളും പരിചാരികമാരുമെല്ലാം വിഷയമായി, ഭരിഭരിയായിക്കിടന്നിരുന്ന വിധിവശാൽ തെന്ന എളിയ പ്രത്യേകം പക്ഷേവലെന്നം മൈത്രി ടത്തി സംസാരിപ്പാൻ കഴിയുന്നവരോടു മാത്രം, അല്ലാത്തവരുടെ വൃത്താന്തം പരിചാരികമാരോടും ചോദിച്ചറിഞ്ഞു. അങ്ങനെ ഒരാളുടെ കിടന്നിരുന്ന മിഞ്ചിപ്പി രകായന്നായ ഒരു വിധിതൻ എളിയതിന്റെ ദൃഷ്ടിയെ ആകർഷിച്ചു! "എന്തു് ഇത്രമാത്രതിന്നു് ഇക്കാണിന്നെ പാറി കഴുന്നു?" അങ്ങനെ ഒരാം മാത്രമേ ആ വാക്യത്തിൽ എളിയതിന്ന പരിചിതമായിട്ടുള്ളായിരുന്നുള്ളു. ആരാണതു്? — മററാരുമല്ല; നമ്മുടെ എളിയതിനെ അന്നു് ഉപദ്രവിച്ച ആ ഗുൻമ്പുകാരൻ! അതേ; അദ്ദേഹം തന്നെ!

ആ ഉൾപ്പൂക്കാരൻ മറ്റുള്ളവരെക്കാൾ അധികമായി പരിചയം നാട്ടിയിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. പോതം, ഏതായാലും, മറ്റുള്ളവർ എന്നീ സ്ഥാനങ്ങളിലെല്ലാം വല്ലാത്ത ക്ഷോഭം തട്ടിയിരിക്കുന്നതായിരുന്നു ഭയങ്കരൻ പറഞ്ഞത്. ആദ്യമേ തന്നെ ക്ഷോഭാലസ്യപ്പെട്ടിരുന്ന അദ്ദേഹം ഇപ്പോഴും ആ പാട്ടിൽ തന്നെ കിടക്കുകയാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിചാരകനായി അന്നു രാത്രിയിൽ ഗോപാലൻ എന്നയാൾ അടുപ്പത്തിരുന്നു താമസിച്ചു.

പത്താമ്പതാമദ്ധ്യായം.

കോഴിക്കോടാ കറന്തടി!

ഉൾപ്പൂക്കാരൻ അവിടെ ഉറങ്ങിക്കിടക്കട്ടെ. ഇനി നമുക്ക് കോഴിക്കോട്ടേയ്ക്കു പോയി കാർത്ത്യായനിയമ്മയുടെ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിഗതികളെ ഒന്നു നോക്കുക:

ആദ്യരാത്രി മാധവിയുടെ 'പ്രാണനാഥ'സാന്നിധ്യത്തിൽ വെച്ച് ഉടുത്തുടെ കാണാവുന്നതും, സമ്പാദിപ്പാനും സാധിക്കുന്നതല്ലാതെ, ഒരു ഭർത്താവിന്റെ നിലയ്ക്ക് അവളുടെ വീട്ടിൽ കടന്നു ചെല്ലുവാനോ മറ്റും, ഇന്നും നമ്പ്യാർക്ക് അവളുടെ അനുമതി കിട്ടിക്കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നത്രേ മനസ്സിലാകട്ടെ: അതു ഇനിമേൽ, കിട്ടുമെന്നു പ്രത്യാശിപ്പാനുള്ള വഴിയൊന്നും കാണാനുമില്ല! എന്നാൽ, അന്ന്, ആ കുളിസ്ഥലത്തുവെച്ച്, കറുപ്പി കൈമിടുക്കോടെ കൈക്കലാക്കിയ ആ മോതിരം അവളിൽനിന്നു തിരിയെ സമ്പാദിപ്പാനോ, അല്ലെങ്കിൽ — ആ 'പ്രാണനാഥ'നെക്കൊണ്ട് ഗന്ധർവ്വത്തിൽനിന്നുള്ള ആ ധൂർത്തയെ, എങ്ങനെയെങ്കിലും പ്രതി

കാലംകൊണ്ട് ഒരു പാഠം പഠിപ്പിച്ചുവിട്ടവനോ, പ്രാണപ്രിയതമയായ മാധവിയെ തന്റെ സ്വാധീനത്തിലേയ്ക്കു നയിച്ചു പാശ്ചാത്യരീതി ഭാര്യയാക്കി വെച്ചുകൊണ്ടിരിപ്പാനോ ഉദ്ദേശിച്ചവനോ നമ്മുടെ കുട്ടൻനായർക്കു തരംകിട്ടിയിട്ടില്ല! ശാസ്ത്രീക കിട്ടിയില്ലെങ്കിലും വേണ്ടില്ല, കഴിച്ചു കൂടാ... ഒരു ശിക്ഷ കണ്ടതിനു കൊടുത്തു് മാധവിയെ സ്വാധീനത്തിൽകൊണ്ടുവരേണമെന്ന തന്നെ, കുട്ടൻനായരാൽ സാധിച്ചുകൂടി ഇതൊന്നു് ഉചിതോപായങ്ങളാൽ നിയന്ത്രിച്ചുകൊണ്ടുവന്നിട്ടു കുട്ടൻനായർ ശിക്ഷ്യൻ്റെ വിചാരിച്ചുവരുന്നു!

1922. മാർച്ച് മാസം 25-ാംനു പുലർച്ച. ഇതാ നവിലെ നായരെ നാം ഒരു പുതിയ മനുഷ്യനായിട്ടാണ കാണുന്നതു്: അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നാനഭോജനാദികളിലും, നടത്തത്തിലും കൂടി, അസാധാരണ വിഷാദ ചിന്താക്രാന്തമായി കിടക്കുന്ന മനസ്സിന്റെ അസ്വാതന്ത്ര്യങ്ങളിലത്തെ ബോധ്യമായിക്കാണപ്പെടുന്നു! ഒരു കാമാസക്തിയാലും സ്വാതന്ത്ര്യാലും പൂരിതമായ സ്വർഗ്ഗീയ ജീവിതങ്ങളുടെ ഇടയിലൂടെ, കർത്തവ്യനിശ്ചയത്തിന്റെ ഗതിയായ ഒരു പ്രസ്ഥാനവും, കാലടക്കുതിരയുടെ സഞ്ചാരനിടയിലൂടെ ഉണ്ടാകുന്ന മിന്നൽപ്പിണരെന്ന പോലെ, കാർമേഘത്തിൽ മറഞ്ഞുകാണുന്നതുമാകുന്നു!

കുട്ടൻനായർ തന്റെ അന്തഃകരണത്തെ ഒന്നു വിഭാഗിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഒന്നാമത്തേതു, സ്വന്തം സുഖഭോഗങ്ങളെ നിശ്ശേഷം ത്യജിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും, രണ്ടാമത്തേതു, ഉപദേഷ്ടാവായ കേശവനെയും തന്റെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങളെ മാത്രം അനുസരിക്കുന്നതുമാകുന്നു. വിളയ

[illegible]

പ്രകടതരമായൻ താപമാറി-
സ്സുഖമതമാർന്നു സമാധാസിച്ചു ഞായ്:
പകലിനെ രാത്രിയിലൊഴുക്കുവാൻ
ദിനകരനാഗമസന്ധ്യ വന്നടുത്തു.

കുട്ടൻനായർ, ഏതാനും ചില സംഗതികളാൽ സംക്ഷോഭം ഏറ്റവുമനായും കൊണ്ടു സംഭ്രമിച്ചിട്ടുള്ള സംവിധാനങ്ങളെ സ്ഥലീകരിപ്പാൻ ഈ സായംസന്ധ്യയിൽ സമയമായി; ചിരകാലമായി ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന പ്രതികാരവിധാനത്താൽ പ്രതിശോധിതമായ ഉള്ളുറപ്പോടുകൂടി പ്രതീക്ഷിച്ചിരുന്ന ആ സമാഗമകാലത്തെ ഓർമ്മിപ്പിച്ചു് അതുവരെ നടകൊണ്ടു.

താരകൾ മുട്ടുന്നതിൽ പോലെ നക്ഷത്രങ്ങളിൽ-
ദ്ധുന്ദു വാനിലാരികയായ്ത്തീർന്നു മേനിയിലെല്ലാം:
ഉത്തരത്തിലിടകൊണ്ടു കൽമരിക്കുവാനായ-
ന്നാത പാതിരയിലായ്, സ്വർണ്ണമയപ്പുതപ്പിനോടും;
താഴ്വരത്തെല്ലാം ചരന്നിരങ്ങിക്കിടവാറ
പോലെയവ കിടക്കുന്ന മേനിടം വിരാജിടം!
താരകളൊരാറങ്ങിരങ്ങിക്കൽക്കാണപ്പെട്ടു:
പാതിരാവലയുന്നതേ വിണ്ണ കണ്ണുകൾ പോലെ!

കുട്ടൻനായർ, ആ അന്ധകാരപ്പരപ്പിൽ ഓരോന്നും ഓർത്തുകൊണ്ടു പതുക്കെ നടന്നു. നായരുടെ ഈ കൂട്ടാട്ട്, കഴിഞ്ഞ പല ദിവസം രാത്രിപ്പുറപ്പാടൊന്നും ഇതിൽ വിളിച്ചുപറയേണ്ടതായിട്ടില്ലല്ലോ. ഈ പകലിട്ടിലിരുന്ന സന്ധ്യയ്ക്കു് ഇന്നത്തേതാണ് ഒരു കാരണം—അതായത്, ദുർഗ്ഗാ

ശേൽ!—കഠോരമായത്; കാച്ചുരിവീട്ടിൽ ശേഖരിച്ചിരുന്ന വകയ്ക്ക് ദാസ്യസാന്നിധ്യം, മനസ്സിൽ അനേകം ഒരു കഥകളി—യുമായി ചെയ്യുമാണ് ഈ ജനങ്ങൾക്കാസ്വാദിപ്പിക്കേണ്ടതാണും.

വാരിയെ നമ്പ്യാർ കയറി ചെറുവീടുകളുടെ പടിക്കലും മേലിരിപ്പും ചെന്ന്, 'രാമാ,—കോരാ,—ശങ്കരാ,—നാരായണാ,—' എന്നും മറ്റും പലരെയും വിളിക്കുകയും, ഉടനേ ആരവാരപ്പെടുകയും എന്നിവയും ഗൌരവമായതിൽ ഏതാനും പ്രവൃത്തികളെ മനസ്സിലാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. നമ്പ്യാരുടെ ഈ വിളിയും കേളിയും, ആ രാത്രിയുടെ നിശ്ശബ്ദതയെ നിലനിർത്താൻ സമ്മതിക്കയില്ല; അതിനാൽ സംഭവങ്ങൾ മൂന്നാണുണ്ടായിരുന്നു: ഒന്നാമത്, കഥകളിയുടെ വാദ്യമേളം; രണ്ടാമത്, പുറത്തു കാവൽ കിടക്കുന്ന ആളുകളുടെ ഈ വിളികേട്ട പാട്ട്, 'നാടകത്തിന്റെ നൽപാലനെ നിദ്രാൺവലത്തിൽവിട്ടിട്ടുണ്ടെന്നതു്'.

എന്തിനെ, ഹേ, ഞരമ്പുകളോ?—'കുതിച്ചുപൊങ്ങിനിൽക്കുമെന്റെ ചലിപ്പിക്കുന്നു കാലുകളേ!

ഈ മൂന്നാമത്തും!

മൂന്നാം ഒട്ടു പാതിരായോടടുത്തു; കാവൽക്കാരി കളും അപ്പോഴും 'കണ്ണൻ' തിരികെ; കാവൽക്കാരും പട്ടു നിന്നി നിദ്രയിലമർന്നു കിടന്നു: കുട്ടൻനമ്പ്യാർ തലങ്ങും അനുചാരന്മാരോടുകൂടി കാച്ചുരിവീട്ടിന്റെ പരിസരത്തിലുമെത്തി.

വളരെ വാളുകളോടുകൂടിയ മുമ്പു വിട്ടുപോന്നിട്ടുള്ള കാച്ചുരിവീട്ടിന്റെ പടിക്കലെത്തി, പ്രതികാരപ്രവൃത്തിക്കായി മടങ്ങി നിന്നിതെല്ലാം സ്ത്രീധനകരണത്തിലുള്ള ആശങ്കയോടെ വിറക്കൊള്ളുന്ന കാലുകളെ നമ്പ്യാർ

എടുത്തുവെച്ചു; അന്നേരമൊരു ഒച്ച കേട്ടു. ഉമ്മറ
ത്തിൽക്കയറിനിന്നു നായർ, “മാധവി, മാധവി,” എന്നു്,
വാതിലിന്മേൽ മുട്ടിക്കൊണ്ടു പതുക്കെ വിളിച്ചു; മയങ്ങിക്കിടന്നി
രുന്ന മാധവി ഞെട്ടിപ്പിടഞ്ഞെഴുന്നേറ്റു കതകു തുറന്നു.

“എവിടെ? തങ്ങളെവിടെ?” എന്നു, പരവശ
തയുള്ള പ്രശ്നത്തിന്റെ പരിസമാപ്തിക്കുമുമ്പായി, പുറ
ത്തുനിന്നു വിളിച്ചവനതു ഇന്ന ഉദ്ദേശ്യംവന്നതായിരി
ന്നാൽ, കാലക്കേടെന്നല്ലാതെന്തു പ്രതിഷേധിപ്പാനായി ക
ണ്ടു പിന്നെ എന്തിനി. ‘ആരാണ്?’ എന്നു് അവളെ അ
ഭ്യാസത്തോടെ ചോദിച്ചതിനു്, തന്റെ വിശ്വാസയോഗി
ക്കയായ സഖിയുടെ വിശേഷമായ സമാധാനത്തിനുള്ള ഒരു
ഉത്തരമായിരുന്നു മൗനം. എങ്കിലുമപ്പോൾ നായരുടെ വി
ചാരമറിയിരുന്നു! അവൾ ഉണ്ണിയോട ഗൗരവിച്ചു:—“ത
ന്നോട് ഇവിടെ വരരുതെന്നു് ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ? എ
ന്തിനായിട്ടിപ്പോ വന്നിരിക്കുന്നതു്?” കോപംകൊണ്ടു കലി
കൊണ്ടു കട്ടൻനായർ, ‘ഇതിനാണെടി!’ എന്നും പറ
ഞ്ഞു തന്റെ ദീർഘപാണിയായ ദക്ഷിണഹസ്തമുയ
ർത്തി ആ പൂർണ്ണയുടെ ചെകിട്ടത്തു് ഒന്നു പൊട്ടിച്ചു! അവൾ
നിലത്തു പതിച്ചു!

ഇതു കണ്ടപ്പോൾ മാധവി ഉറക്കെ ‘അയ്യോ!’-
വിളിച്ചുപോയി! “മിണ്ടരുതു്! പോരു!” എന്നു്, മാധവി
യുടെ കൈയും പിടിച്ചുകൊണ്ടു പുറത്തു കടന്നു നായർ
നടന്നുതുടങ്ങി. അവർ യാത്രയായിക്കൊള്ളട്ടെ, ‘അക്കഥയും’ ക
ടന്നു; അന്നത്തെ കൃത്യത്തിനു നായരുടെ ആളുകളൊന്നു
മില്ല, ആരുടെ സഹായം അപ്പോൾ അവർക്ക് അപേക്ഷിത
മായിരുന്നില്ല!

മാധവി— എന്തുകൊണ്ട്? അമ്മയെ അവർ......

നമ്പ്യാർ— അവരൊന്നും ചെയ്യില്ല; പേടിക്കേണ്ട! എന്റെ കൂടെപ്പോരാമല്ലോ. അല്ലെങ്കിൽ,—

നമ്പ്യാർ മാധവിയുടെ കൈ വിടാതെ തന്നെ ആ ഇരുട്ടിലൂടെ മുമ്പോട്ടു നടന്നു. അയ്യോ, ഏതും ദുർഗതിയിൽ ഇടിച്ചിരുന്നു; വഴി വല്ലാതെ പതറിപ്പോയിരുന്നു; കാലും വിറച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു! എന്നാൽ, നമ്പ്യാരുടെ സല്ലാപത്തെ സന്ദർഭോചിതി, ആത്മഹത്യയ്ക്ക് തന്റെ പ്രിയമകളുടെ ആ അനുഭവങ്ങളെല്ലാം നിർവ്വാഹമാക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നില്ല! നമ്പ്യാരുടെ ഉദ്ദേശ്യമെന്തെന്നു ചോദിക്കുവാൻ മാധവിക്കു ധൈര്യമുണ്ടായില്ല. അന്ധകാരത്തിന്റെ മുഖമൂടി പ്രത്യക്ഷമായിരുന്ന, ദൈവത്തിനും മനുഷ്യനും ഒന്നുപോലെ കാണുവാൻ കഴിയാതിരുന്നാലും അവരുടെ സ്വകാര്യം! ഭർത്താവിനോ അനുശാസിക്കുവാനല്ലാതെ മുമ്പൊരിക്കലും ഒരുമിച്ചിരിക്കുന്ന മാത്രം ആ പതിവ്രതാരത്നം അറിഞ്ഞു. 'ഉദാരശീലന്റെ പന്തലിലെത്തിയപ്പോൾ, അവൾ തന്റെ വലതുകൈ മാറിൽ വെച്ചുകൊണ്ട്, "എന്റെ ഈശ്വരാ! " എന്ന് ഉച്ചത്തിൽ പൊട്ടിക്കൊണ്ട് എന്തോ പ്രാർത്ഥിച്ചു!

കടലിലേക്കുവിട്ടിരുന്നതും കാറ്റത്തുവിട്ടിരുന്നതും അനുകരിച്ച് ആ നാടക മാത്രമാകുന്നു. പതിനഞ്ചുപതിനാറു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ നമ്പ്യാർ മാധവിയെ, വേറിട്ടുവിട്ടില്ലെങ്കിലും മാനസികമായിട്ട് പിടിച്ചുവെച്ച തന്റെ മല്ലികയിൽ ചേരുവാൻ പ്രതിജ്ഞിച്ചു. ഇങ്ങനെ മാധവിയുടെ ആദ്യ 'ഗാർഹസ്ഥ്യം', അത്യന്തത്തിൽ ആശ്ചര്യമുളവാക്കുമാറു ഭർത്താവിനാൽ നിവർത്തിതമായി.

കോവിലകത്തു വീട്ടിന്റെ പുറമെയുള്ള ഒരു വിവര ണം ഇവിടെ ആവശ്യകമായിരിക്കുന്നു: വടക്കെ ഭാഗത്തുള്ള, തെക്കിനിയും പടിഞ്ഞാറ്റിയും നാലുകെട്ടും മറ്റുമാണ് കോവിലകത്തു വീട്ടിലെ പ്രധാനഭാഗം. മാളിക എന്നു പറയപ്പെടുന്നതു കൊണ്ട്, നാലുകെട്ടിലെ ഒരു തട്ടിന്മേൽ സാമാന്യമായി പണിചെയ്യപ്പെട്ട് പടിഞ്ഞാറു കിഴക്കായി ഒരേ ആകൃതിയിലും ഒരേ വലിപ്പത്തിലും നില്ക്കുന്ന രണ്ടു മാളികകളാകുന്നു. ഇതിൽ പടിഞ്ഞാറേതു സ്ത്രീകളുടെയും കിഴക്കേതു പുരുഷന്മാരുടെയും ഉപയോഗത്തിനായിട്ടാണ്. കിഴക്കെ മാളികയുടെ മുകളിൽ ഒരു കിടപ്പുമുറിയും ഒരു തളവുമാണുള്ളത്. ഇതാണു കാരണവന്മാരുടെ ഉപയോഗസ്ഥാനം. അതിന്റെ ചുവട്ടിലുള്ള രണ്ടു മുറികളിൽ ഒന്നു കാരണവന്മാർ ഉപയോഗിക്കുന്നതും, മറ്റേതു പണപ്പെട്ടിയടത്തിന്റെ ആപ്പീസും ആകുന്നു.

കാരണവന്മാർ കിടക്കുന്ന മുറിയുടെ മുമ്പിലായി ഒരു ഇടനാഴിയാണ്, അതേരാത്രിയിൽ പടിഞ്ഞാറെ മാളികയിൽ വൃദ്ധന്മാർ കിടന്നു ഉറക്കം ആയിരുന്നു. കാരണവന്മാരുടെ മാളികയിൽ, ചെമ്പുകുടങ്ങളെ കൊണ്ടുവന്നിരുന്നതായി, കാൽ വെച്ചു മരുന്നു സൂക്ഷിച്ചുവെച്ചിരുന്നതെ നടന്നു കോണി കയറി മുകളിലെത്തി. നമ്പ്യാർ തന്റെ കിടപ്പുമുറി തുറന്നു പ്രധാനഭാഗത്തും അതിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ച് അകത്തുനിന്നു സാക്ഷയിട്ടു. പിന്നീട്ട് വാതിലിന്മേലുള്ള തിരശ്ശീല അഴിച്ചില്ല എന്നാണ്:—ഇന്നു രാത്രിയിൽ പടിഞ്ഞാറെ മാളികയിൽ, ഒരു പെട്ടകത്തിന്മേൽ, ഒരു വിളക്കു കത്തിച്ചുവെച്ചു തന്റെ കിടക്ക ഒരുക്കുന്നു. ഒരു ... അവിടെ അതിന്റെ ...

അങ്ങിനെ അവശയായി നില്ക്കുന്നു. ആ മുറിയിലും അവർ അന്ധകാരത്തിൽത്തന്നെയാണ്.

കാര്യങ്ങളുടെ കിടപ്പുപ്രകാരം, വല്ലതുമൊന്നറിയണമല്ലോ എന്നുവെച്ച് എന്തോ ചോദിപ്പാൻ തുനിഞ്ഞ മാധവിയുടെ മുഖത്തിനു ഒരു വാക്കു കേട്ടിട്ടു പുറത്തുനിന്നപ്പോൾ നായർ ഗൌരവത്തിൽ "ശ്......ശ്" എന്ന്, നിശ്ശബ്ദയാക്കുവാനായി ശ്രമിച്ചു. ആ സാധ്വി വീണ്ടും വ്യസനാക്രാന്തയായി!

പടിഞ്ഞാറുനിന്നു ചൂളംകുത്തുന്ന ഒരു ശബ്ദം കേട്ട നായർ, വേടന്റെ അമ്പേറ്റ മാനിനെപ്പോലെ, വാതിൽക്കലേക്കു കുതിച്ചു ചാടി. മാധവിയും ഒപ്പം കടന്നു കൈയ്ക്കു പിടിച്ച്, "എവിടേക്ക് — എന്തിനാ?" എന്ന്, ഒന്നു വിറച്ചുകൊണ്ട് ഇടമുറിയാതെ ചോദിച്ചു.

നായർ — ഇല്ല; ഇതാ ഞാനിതാ വരുന്നു; ക്ഷണത്തിൽ വരാം.

എന്നു പറഞ്ഞിട്ടിറങ്ങിപ്പോയത്, മാധവിയെ അവിടെ തനിയെ നിർത്തി പടിഞ്ഞാറെപ്പുറത്തു കൂടെ കൊണ്ടു. എന്നാൽ, ആ ചൂളംകൊണ്ടു നായരെ വിളിച്ചതു ഗൃഹത്തിലെ ഭൃത്യന്മാരിൽ ഒരുവനായിരുന്നു, അവൻ കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന പുതിയ വർത്തമാനം, "ആ ബ്രാഹ്മണർ കാണിച്ചുപോയി, കാരണവരെ!" എന്നുള്ളതായിരുന്നു! നായർ ആകെ അമ്പരന്നു ചോദിച്ചു:— "എന്തോ, നിങ്ങൾ കെട്ടിയതു്! —— നീ നേരായി പറയുന്നതു്!" "സത്യം!" എന്ന് അവൻ ഉറപ്പിച്ചു പറഞ്ഞു. വൃത്താന്തം കേട്ടപ്പോൾ, തങ്ങളുടെ എല്ലാ ഉറപ്പിച്ചു വെച്ചിരുന്നതും, നായരുടെ വിചാരങ്ങളും അസ്ഥാനത്തായി!

അദ്ദേഹം അമ്പരന്നുപോയി! അഹോ, കഷ്ടം! കയ്യിൽ കിട്ടിയ ശിക്ഷ കൈവിടേണ്ടതായി!! നമ്പ്യാർ, "നീ പോയ്ക്കോ!—— എല്ലാം നാളെ സെഷൻ ജഡ്ജിയിലെത്തു!!" എന്നു മാത്രം കല്പിച്ചു നാളികയിലേക്കു തിരിച്ചുപോയി!

മനുഷ്യർ ചെയ്യുന്ന പ്രവൃത്തികളുടെ ഫലം ചിലപ്പോൾ സീമയുടെ പരിധിയിൽ കവിഞ്ഞിരിക്കുന്നില്ല; നമ്പ്യാരുടെ പ്രവൃത്തി ഈ പ്രകാരത്തിൽ പരിണമിക്കുമെന്ന് അദ്ദേഹം വിചാരിച്ചിരുന്നോ! എന്നാലും ശിക്ഷിക്കുന്നതെങ്കിൽ ഇതേ പ്രകാരമാകും. പിന്നത്തെ അവസ്ഥ എന്തൊന്ന്! സുഖവും പ്രസിദ്ധവുമായ ദേശാന്തരവാടിയിലെ [illegible],— നാട്ടുകാർക്കും വീട്ടുകാർക്കും കണ്ണിലുണ്ണിയായ ഒരു ദേവൻ,— വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞിക്കുട്ടിയമ്മയ്ക്കു ആകപ്പാടെയുള്ള ഒരു പുത്രൻ—ഇതാ, കൊലക്കേസിന് ഒരു പ്രതിയായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു! -- -- ഈ പ്രകാരമൊക്കെ [illegible]— അതിലും കവിഞ്ഞ്, താൻ നിരപരാധനാണ് ഈ കൊലക്കുറ്റം ചെയ്യുന്നതെന്ന് [illegible] പ്രയാസമത്രേ! നമ്പ്യാരുടെ ആലോചന ഇങ്ങനെ തീർന്നു! ഹാ, കഷ്ടം! മനുഷ്യന്റെ അവസ്ഥാപരിണാമം അത്ഭുതകരവും അനിർവചനീയവും തന്നെ!

ശങ്കരന്റെ ദുരാലോചനയുടെ ഫലത്തിൽനിന്ന് ഉത്തൽക്കണ്ഠകളായ വികാരപരമ്പരകളെ [illegible] പറയേണ്ടു. [illegible] നമ്പ്യാരുടെ [illegible] കണ്ടറിവാൻ കഴിയാതിരുന്നതു സ്വല്പമായ [illegible]; എന്തെന്നാൽ ആ അവസ്ഥാന്തരത്തിൽപ്പെട്ട അദ്ദേഹം, പലതരത്തിലുള്ള വിചാരങ്ങളോടു കൂടി [illegible] കഴിച്ചുകൂട്ടി: [illegible] ഉറങ്ങിയില്ല.

കടവിൽ, എഴുന്നേൽക്കുമ്പോഴും—'വരൂ!' എന്നു മാത്രം പറ
ഞ്ഞു പിന്നെയും തന്റെ പ്രാണനായികയെ ഹസ്തത്താൽ
ഗ്രഹിച്ച്, ആ വിനയവിഹ്വലൻ, ആ ചിന്താജഡൻ,
ആ കർത്തവ്യവിമൂഢൻ, പടികളിൽനിന്നിറങ്ങി മൈതാ
നത്തെപ്പടിയും കടന്ന്, തമസ്സിനാൽ ആച്ഛാദിതമായും അ
നിർജ്ജനസങ്കേതമായും മുന്നോട്ട് നടന്നു!

—ഭാര്യയാണ് വല്ലാത്ത കഷ്ടത്തിലായത്: അവൾക്ക്
ക്കു നാണ്യായം, സംസാരിപ്പാൻ ധൈര്യമില്ല; സംസാരിക്കാ
തിരിപ്പാൻ നിവൃത്തിയുമില്ല! കേവലം ഒരു ജീവച്ഛവമെന്ന
പോലെ നടന്നു ആ സാധ്വി, തന്റെ സംശയങ്ങളെ
പിന്നെയും പിന്നെയും ഏകപക്ഷപ്രശ്നങ്ങളായി വെളിവാക്കി
ത്തുടങ്ങി. എന്നാൽ, കുട്ടൻനായർ ആ പ്രശ്നങ്ങളെ,
ശ്രദ്ധിച്ചതുമില്ല; ഉത്തരിച്ചതുമില്ല!

അവർ കോലോത്തുവീട്ടിൽനിന്ന് രണ്ടു വിളിപ്പാടു ദൂ
രമായി. തെക്കോട്ടേക്കു നീണ്ടു സമീപമായിക്കിടക്കുന്ന ഒരു
തോട്ടിന്നരികിലെ ഒറ്റയടിപ്പാതയിലൂടെ അവർ നടന്നുതു
ടങ്ങി. ആ പാതയുടെ അവസാനം, കോരത്തെ വക വ
ലിയ ഒരു മാളികയാണ്. അതിലെ കാവൽക്കാരനായ പൂവ
ത്തനെ വിളിച്ച്, ഒരു ഉരുളി ഇട്ടു കൊണ്ടുവരുവാൻ
നായർ കല്പിച്ചു.

ആ പൂവത്തൻ, പതിവായി ചെയ്തിരുന്ന ഉരുളി രണ്ടാം
കുത്തിയോടുകൂടി മാളികയിലേക്കു കൊണ്ടുവെച്ചുകൊടുത്തു. എന്തി
നാണിവിടെ വന്നതെന്ന് പറഞ്ഞ് അവരോട് ചോദിക്കാ
നുള്ള ധൈര്യം ഭാവിച്ചു നായർ ആ ഉരുളിക്കടുത്തു കസ്സു
ഉരന്ന കടിച്ചുതുടങ്ങി. അതിലെ വെള്ളം മുഴുവനും, ആ
ഭാവത്തോടെ അവന്റെ വിചാരം പോലെയൊപ്പം

ശേഷിച്ചതൊക്കെ ശരീരകമ്പിച്ചുംകൊണ്ടു്, ഒരുണങ്ങിയ നമ്പ്യാരു ടെ വായിൽ വീണു. മാധവിയുടെ ശോഭിച്ചുകൊണ്ടു താമസിക്കാവുന്നതല്ലാത്ത പാകമായി, മറ്റൊരുള്ളതിനും താൻ തന്നെ കടിച്ചു.

പിന്നെയും അവർ നടന്നുതുടങ്ങി. അന്നേ ദിവസം ഭാഗ്യവാന്മാരായിരുന്നവരുടെ പ്രവൃത്തികളേയും, വന്നവ രും വരാനിരിക്കുന്നവരുമായ അവരുടെ പലതുകളേയും മറ്റും കേട്ടുകൊണ്ടു് ആ വഴിയിലൂടെ ശരീരത്തി ലെക്കയും, അതിനുപുറമെ, പാദങ്ങളേയും മറ്റുള്ളവർക്കി ടയിലും നിറഞ്ഞിരുന്ന നിശബ്ദവും ഭയങ്കരമായ നാ ദത്തോടുകൂടിയതുമായ ശബ്ദം കേൾപ്പിച്ചു് കടന്നുപോയി രുന്നു. ആ സമയം, ഹൃദയത്തിന്റെ പാരവശ്യ ത്തിൽ പെട്ടു, സ്വജീവിതത്തെ നന്നേ ധ്യാനിച്ചു കൊ ണ്ടു് നിൽക്കുന്നതിനു ആ വിരഹാർത്തയായി, തന്റെ ഭർത്താ വിനെ പ്രാണസഖിയുടെ സന്ദേശം — — എന്നതു്, നാൻ ഓർത്തിട്ടു പിന്നെയും ചോദ്യം മനസ്സിൽ വിചാരിച്ചിരുന്നു — — നിന്റെ, ദുഃഖകരമായ നിലയിൽ കാണാത്ത മാധവി യുടെ അവസ്ഥയിൽ നിന്നുകൊണ്ടു്, ഭയങ്കരമായ വണ്ണം, നിശബ്ദ മായി, ചോദിച്ചു: — — 'മാധവി, നിന്നെ ഞാൻ കണ്ടു കഴിയുമോ'! ഹാ! നിർഭാഗ്യങ്ങളും നിരാശയു മായ ആ സമയം ഇതിനൊന്നും ഉത്തരം പറയുമോ!

ചന്ദ്രികയുടെ കണ്ണീരൊഴുക്കുന്നു;
മന്ദിരമെല്ലാം മന്ദമായ് മങ്ങി!

ശ്ലോകം::

ചന്ദ്രികേ, മന്ദമന്ദമായ് വന്നതിൽ-
ച്ചുടുകൊണ്ടെന്റെ ഉമ്മറത്തിൽനിന്നു താഴെ —

പരുക്കിയിൽ വിടർന്നുടങ്ങിട്ടനാധം-
ന്റ്യുടെ ശാസ്ത്രമിലയിതാക്കുമാരി!

അമ്പോ ഞാനിതെ ഇതെന്തു പറ്റി! നാഥ്യൻ ഞാനിപ്പോൾ [illegible] പിടിച്ചുവലിച്ചുകൊണ്ടുപോയി, വനാന്തരത്തിൽ വലിച്ചെറിഞ്ഞിട്ടില്ല, ഒരു ഏകാന്തമായ പാറയിലേക്കൊണ്ടു! [illegible] വി, ഞാനിവിടെത്തന്നെ നിന്നു വിറക്കൊണ്ടു! അവിടെ [illegible] ഒരു ശബ്ദമായി, ഞാനിതിലുള്ള പ്രണയത്തിന്റെ [illegible] നാശത്തിന്റെയും ഞാൻ അതിനു [illegible] അവസ്ഥയെ [illegible] പിന്നാലെ, ആ സാധ്വിയുടെ വയറ്റിൽ [illegible] ന കുട്ടിയെപ്പോലും ഓർക്കാതെ, യുവതിയും സുകുമാരഗാത്രിയും പ്രിയംവദിനിയുമായ ആ [illegible] കണ്ണുനീരു [illegible] കണ്ടിട്ടും വാടിക്കരഞ്ഞതിനെ,—— ശാന്തം പാപം! ശാന്തം പാപം!!

അമ്പോ, ഇടിവെട്ടുന്ന ഇടിവാളുകൾ [illegible], നിന്റെ ശിരസ്സിൽ നിലച്ചു പതിച്ചു! ഹാ, ധിക്, കഷ്ടം!

ഇതിൻ്റെ തിന്മ [illegible]!!

ഇരുപതാമദ്ധ്യായം.

ഈ അദ്ധ്യായത്തിലെ സംഭവങ്ങളുടെ കാലത്തെക്കുറിച്ച് [illegible] കാണിക്കപ്പെട്ടതിലുള്ളത്: 1[illegible] [illegible]ച്ച്മാസം 27-നു!

അന്നു [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ഉള്ള കുട്ടന്. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ആ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] വടികൊണ്ടടി കൊണ്ട [illegible] പോലെ, ഓ ദൈവമേ, [illegible] ഏതു ഗർഭത്തിൽനിന്നു [illegible]! —— അവൾ, ഓ ദൈവമേ, ആ പുത്രിയെ [illegible]; ആ [illegible] നിറച്ചുകൊണ്ടു [illegible]; [illegible] ചെയ്യുന്നു: [illegible], അവന്റെ [illegible] കൂടെ [illegible] ആ പുത്രി [illegible]. [illegible] പ്രതിപാദ്യം [illegible]. ആ [illegible], ‘[illegible]’ [illegible] ‘[illegible]’ [illegible] പുനഃപ്രകാശി[illegible] ആ [illegible] പുത്രി [illegible], [illegible]! [illegible] ആ [illegible] പുത്രി അവൾ [illegible]!!

[illegible] അവൾ ആ പുത്രി [illegible]: [illegible]: [illegible], [illegible]! [illegible]! [illegible], [illegible], [illegible] —— [illegible] [illegible], —— [illegible],

ം എന്നു തന്നെ പറയാം: ആ പദ്യങ്ങളിൽ, ഒരുത്ത രുടെ മനസ്സിൽ ഒളിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന രഹസ്യം പ്രകടമായി പ്രകാശിക്കുന്നു; അപ്പോൾ ചില പുതിയ ആശയങ്ങൾ ജനിക്കുന്നു; അതിനനുസരണമായുള്ള വിധിപ്രമാണങ്ങളും സംഭവിച്ചേക്കാം! ____ ആ സാധു ഗൃഹസ്ഥിതി, വളരെക്കാലം കഴിഞ്ഞിട്ട് കാര്യസ്ഥൻകുട്ടിയ്ക്ക് ഒരു കത്തെഴുതി അയച്ചിരിക്കുന്നു! എന്തിന്?—അവളെ അനു [illegible] പിരിയാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നു കാണണം! അതെ; ആ കത്തു കൊണ്ട് വ്യക്തമാക്കപ്പെടുന്നത് അതു മാത്രമാണ്.

കത്തു വായിച്ചു നോക്കി കത്തിച്ചു കളയണമെന്ന് [illegible] ൽ എഴുതിയിരുന്നുവെങ്കിലും, അവൾ അതിനെ, അ [illegible] രഹസ്യമായി സൂക്ഷിച്ചു, ഒരു പുസ്തകത്തി നുള്ളിൽ വെച്ച് ആ പുസ്തകത്തെ പെട്ടിയ്ക്കുള്ളിൽ നി ക്ഷേപിച്ചുകളക മാത്രമേ ചെയ്തുള്ളു!

എഴുത്തിൽ നിർദ്ദേശിച്ചിരുന്ന പരിണാമം മറ്റി, അ ന്നു കാര്യസ്ഥൻകുട്ടിയെപ്പറ്റിയുള്ള ആലോചനകൾ [illegible] മനസ്സിൽ വന്നു: അവൾ ആ സമയത്തിന് [illegible] ശാന്തമായി [illegible] പാർവതിയമ്മ [illegible]. [illegible] മാധവിയമ്മയും [illegible] വ [illegible] ന്നു.—

"കാര്യസ്ഥൻകുട്ടി. എന്റെ അമ്മ, [illegible] വിട്ടുപിരിഞ്ഞ കാലത്തിൽ എനിക്കു [illegible]!" എന്ന് ആ ഭിക്ഷു [illegible] പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു.

കാര്യസ്ഥൻകുട്ടി— എന്റെ [illegible]

ഭിക്ഷു— [illegible]! [illegible]

എല്ലാം ദൈവകൃപ! ഞാൻ ഇതെല്ലാം പ്രകാരത്തിലുള്ള ബുദ്ധിമുട്ടുകളനുഭവിച്ചതെന്നും, ഇത്ര വലിയ ആപത്തിലാണു എന്നെ ചാടിയിരിക്കുന്നതെന്നും മറ്റും പറയാൻ തുടങ്ങുന്നതായാൽ അതുകൊണ്ടു തന്നെ ഒരു വിധം പുലമ്പാകും!

കാത്യായനിക്കുട്ടി— ഇപ്പോൾ ഈ കുണ്ഠാവേശം കെട്ടി നടക്കുന്നതെന്തിനാണ്?

ഭിക്ഷു— ഒന്നറിയണമെങ്കിൽ മറ്റൊന്നും കൂടി മനസ്സിലാകണം. ഇപ്പോൾ അതൊന്നും ഇവിടെ ചോദിക്കേണ്ട. ഞാൻ പറയുന്നതു മാത്രം കേൾക്കുക!

കാത്യായനിക്കുട്ടി— എന്താണത്?

ഭിക്ഷു— ശാഖാകുടാരത്തിൽ വെച്ചിരുന്ന ഈ വേഷത്തിൽ കളിച്ചു നടക്കുവാൻ എനിക്കു സാധിക്കുന്നതല്ല. അതുകൊണ്ടു, കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ നമുക്കു നാടു വിടണം.

കാത്യായനിക്കുട്ടി— 'നമുക്ക്' എന്നു പറയുന്നതു——? ഞാനും?

ഭിക്ഷു— അതേ; ഞാൻ,— ഞങ്ങളുടെ അതിഥിയായിരിക്കുന്ന ഞാൻ— കാത്യായനിക്കുട്ടിയെ കണ്ടു വിചാരിച്ചതാണ്, ഒടുവിൽ ഇത്രയും കഷ്ടപ്പെട്ട് ഇവിടെ വന്നത്.

കാത്യായനിക്കുട്ടി— എന്ത്! ആ സമയത്തിലോ!

ഭിക്ഷു— ആ കഥയൊക്കെപ്പിന്നീട് പറയാം. ഇപ്പോൾ എന്റെ കൂടെ വരൂ.

കാത്യായനിക്കുട്ടി— എങ്ങോട്ടാണു നാം പോവുക?

ഭിക്ഷു— ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ? ദൂരത്തെവിടെക്കെങ്കിലും ദേശാ

യിരിക്കപ്പെടാം. എന്നാൽപ്പിന്നെ ആരെയും പേടി ക്കേണ്ടല്ലൊ!

കാത്യായനിക്കുട്ടി — എന്തിനാണ്, ആരെയെന്തിനു പേടി ക്കുന്നതു?

ഭിക്ഷു — (ആത്മഗതമായിട്ട്) പിന്നെയും പിടി വിടുന്നി ല്ലല്ലൊ! അതൊക്കെ എന്റെ കഥ വിസ്തരിച്ചു പറയു മ്പോൾ അറിയാം, കാത്യായനിക്കുട്ടി!

കാത്യായനിക്കുട്ടി — എപ്പോഴാണ് പുറപ്പെടണമെന്നാണ പറയുന്നതു?

ഭിക്ഷു — ഇപ്പോൾത്തന്നെ.

കാത്യായനിക്കുട്ടി — രണ്ടു ദിവസം കഴിഞ്ഞിട്ടു പോരെ?

ഭിക്ഷു — അപ്പോഴേക്കു ഞാൻ കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ ഒപ്പ മെത്തേണ്ടിവരും!; പോലീസുകാർ എന്നെ എല്ലായിട ത്തും തിരയുന്നുണ്ടായിരിക്കണം!

കാത്യായനിക്കുട്ടി — പോലീസുകാരോ! എന്താണത്?

ഭിക്ഷു — ഞാൻ തൊരാളോ? അതൊക്കെ പിന്നെപ്പറയാ മെന്നു പറഞ്ഞില്ലേ? എന്നെ ഭയമുണ്ടെങ്കിൽ, ഇതാ, ഇപ്പോൾത്തന്നെ എന്റെ കൂടെ വരൂ!

കാത്യായനിക്കുട്ടി — വല്ല ദിക്കിലേക്കും ഒളിച്ചുപോയിട്ട് നാം എങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞുകൂടും?

ഭിക്ഷു — വായ കീറീട്ടുണ്ടെങ്കിൽ ഇരയും കല്പിച്ചിട്ടുണ്ടാകും!

കാത്യായനിക്കുട്ടി — എന്നിട്ടു നമ്മള് വല്ല ദിക്കിലും പോ യി ബുദ്ധിമുട്ടണ്ടേ? അതിനു ഞാനില്ല്യ!

ഭിക്ഷു — അങ്ങിനെയൊന്നും ബുദ്ധിമുട്ടേണ്ടിവരില്ല്യ! ഞാനി ല്ലേ?

കാത്യായനിക്കുട്ടി — ഇത്ര നാളും ഉണ്ടായില്ലല്ലോ!

ശിങ്കു — കാത്യായനിക്കുട്ടി, എന്റെ തങ്കമല്ലേ! വരൂ; പോവാം!

കാത്യായനിക്കുട്ടി — ഇതൊന്നും പോരാഞ്ഞിട്ട് ഇനിയും തിന്നേടാൻ ഞാനൊരുങ്ങുകയില്ല!

ശിങ്കു — എന്താണിങ്ങിനെ പറയുന്നത്? കാത്യായനിക്കുട്ടിക്കുവേണ്ടി ഉത്സാഹത്തോടെ ഞാൻ ജീവിച്ചിരിപ്പാൻ വിചാരിക്കുന്നത്.

കാത്യായനിക്കുട്ടി — അതേ; ഇങ്ങിനെ വാഗ്ദാനങ്ങളും കൊണ്ടിരുന്നാൽ പിന്നെ അതും വേണ്ടിവരില്ല!

ശിങ്കു — നിനക്കില്ലേ വിശ്വാസം?

കാത്യായനിക്കുട്ടി — തെളിഞ്ഞറിയാൻ ഞാനില്ല!

"ഞാൻ കാത്യായനിക്കുട്ടിയെ ഉപേക്ഷിച്ചു പോകയാണോ വേണ്ടത്?" എന്നു ഗദ്ഗദത്തോടെ ശിങ്കു ചോദിച്ചു.

"ഒരിക്കൽ ഉപേക്ഷിച്ച ആൾക്ക് ഇനിയും എന്തുള്ളു?" എന്നു കാത്യായനിക്കുട്ടി പരിഹസിച്ചു.

"അതിന്ന ഒക്കെ കാരണമുണ്ടെന്നു ബോധിപ്പിച്ചുവല്ലോ" എന്നു ശിങ്കു വിഷാദേന പറഞ്ഞു.

"അതൊന്നും എനിക്കു കേൾക്കേണ്ട!" എന്നു കാത്യായനിക്കുട്ടി അതിനെ നിസ്സാരമാക്കി.

"എന്റെ കൂടെ വരില്ലേ എന്നു തീർച്ചപ്പെടുത്തിയിട്ടൊന്നു കൂടി പറയൂ!" എന്ന് ആയാളുടെ ഓമന പറഞ്ഞുതുടങ്ങി.

"ഉം!" എന്ന് ആ സ്ത്രീ ആയാളുടെ മുഖത്തു ഒന്നു തടഞ്ഞുനോക്കി.

തീർച്ച? —— തീർച്ച!

സംശയമില്ലേ? —— സംശയമില്ല!
കഷ്ടം?——കഷ്ടം!

ഇങ്ങിനെ [illegible] [illegible] [illegible] ന്നായി. ഇതിനാലാകം പറയുന്നു: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] അല്ലേ. [illegible] ഇതാ, കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ [illegible] [illegible] ളാലും പ്രത്യാഖ്യാനങ്ങളാലും അടിയുടെ [illegible] തിരിക്കുന്നു!

നോക്കുക: ഇതാ എന്നത് [illegible] [illegible] ത്തിൽ നി[illegible] മായി വരുന്നു. ഈ [illegible], ഉണ്ണിനമ്പൂതിരി [illegible] [illegible] [illegible] കൂടി [illegible] ന്നു. എന്നല്ല: [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] കടന്ന് [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ത്. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ലോകത്തി[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ല്ല തന്നെ! എന്നാൽ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!!

കാത്യായനിക്കുട്ടിയാൽ ഇങ്ങിനെ നിരാകരി[illegible] ട്ട ആ പ്രണയപരവശൻ — ആ ഉണ്ണിനമ്പൂതിരി — ആ [illegible] — [illegible] [illegible], [illegible] തിലും [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], എന്നല്ല—[illegible] ആ നിരാശ

ബന്ധുക്കളും പരിത്യജിച്ച്, നിരവധികമായ നിർവ്വേ ദത്താൽ പിന്നെയും [illegible] ചെയ്യാൻ തന്നെ നിശ്ചയിച്ച്, എന്തോ! —— കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയെ വാത്സല്യത്താൽ ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു! [illegible] കൈ, തന്റെ ആ പഴയ ജീവനാഥയുടെ, സ്തനങ്ങളുടെ, മദ്ധ്യത്തിൽ, മാറിൽ, സപ്രണയമായിട്ടെന്ന പോലെ അ[illegible]ച്ച്, പ്രതിമയായ [illegible] പാദത്തിൽ പിന്നെയും സമർപ്പിക്കുന്നു: —— "കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടീ! എന്നെ അനുസരിക്കില്ലയോ [illegible]" [illegible] പറഞ്ഞു: —— "ഇങ്ങിനെ [illegible] കാര്യം [illegible] പിടിച്ചു [illegible] എന്റെ പ്രാണ[illegible]...... ...." [illegible]! —— "എന്നാൽ നിങ്ങൾ! ——————" [illegible] [illegible]. [illegible] കണ്ണുനീർ [illegible]! [illegible] ചെയ്യുവാൻ [illegible] പിടിച്ചുകൊണ്ട് [illegible] —— [illegible], [illegible] കൈ [illegible]! [illegible] കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടി, "[illegible]! എന്നെ [illegible]" എന്ന നിലവിളിച്ചുകൊണ്ട് നിലത്തു വീഴുന്നു! [illegible] പിടി വിട്ടില്ല: [illegible] കണ്ണുകളെ [illegible] ചെയ്യുന്നു! [illegible], [illegible] [illegible]! —— [illegible] നിലത്തിട്ടടിക്കുന്നു! എന്തൊ [illegible]! [illegible] ഇറുക്കുന്നു! കണ്ണും [illegible], [illegible]! [illegible] വരുന്നു! [illegible]

[illegible] പുറപ്പെടുന്നു! [illegible] വിസർജ്ജിച്ചു കളയുന്നു! ———.

[illegible] പ്രതിദ്ധ്വനിക്കുന്നു! [illegible] സംബന്ധ [illegible] നിൽക്കുന്നു! [illegible] ചെയ്യുന്നു!

ഇരുപത്തൊന്നാമദ്ധ്യായം.

[illegible]

[illegible]

[illegible] കളിക്കുകയും ചെയ്തു [illegible] കിളികളുടെ [illegible] വെവ്വേറെ [illegible] ഇറങ്ങി [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]! [illegible], [illegible]!? [illegible]
[illegible] തന്നെ ഉപദേശിച്ചു.

[illegible]—[illegible]——[illegible] വെട്ടിമുറി
ച്ചിരിക്കുന്നു!

നമ്പ്യാർ—വെട്ടിമുറിച്ചു! ആര്?

[illegible]—നമ്പ്യാ— . . . . .

നമ്പ്യാർ—കഷ്ടമായി!

[illegible], [illegible], ഭയം, ആശങ്ക ഇവയുടെ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] നമ്പ്യാർ, [illegible] പറഞ്ഞതിനോട് [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ചെയ്തു. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ചെയ്തിരുന്നു.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible], '[illegible] [illegible] [illegible]!—[illegible] [illegible] നമ്പ്യാർ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ഉപദേശിച്ചുതുടങ്ങി.

അവർ നമ്പ്യാരുടെ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], കുഞ്ഞൻനമ്പ്യാരുടെ [illegible]

ങ്ങി. പരദേശബ്രാഹ്മണൻ മുകളിൽ പോയി തിരി
വും ക്രോധവും ഉള്ള മുഖത്തോടെ മടങ്ങിവരുന്ന
ത് കാരണവർ, 'എന്താ പരദേശബ്രാഹ്മണർ?'
എന്നുടനെ ചോദിച്ചു.

പരദേശബ്രാഹ്മണർ—വാതിൽ അകത്തുനി
ന്ന്! മറ്റൊക്കെയും അടച്ചിട്ടുണ്ട്!—

നിസ്സാരങ്ങളായ സംഗതികൾ ... ചില
പ്പോൾ, വലിയ വലിയ തെറ്റിദ്ധാരണകൾക്കു കാരണമായി
ത്തീരുന്നു! കട്ടൻനായരുടെ ഒരു മറിമായം! എന്നാ
ൽ, പരദേശബ്രാഹ്മണർ ദീർഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടിക്കൊണ്ട്,
'ചതിച്ചല്ലോ!' എന്നും പറഞ്ഞു വൃദ്ധനായ കാരണവരു
ടെ അരികെ ഇരുന്നുപോയി! അപ്പോഴേക്കും അന്തഃപുരത്തെ
വിവരം വിളിച്ചുതുടങ്ങി. ഇപ്പോൾ, മാധവിയെ ഉദയവും
തെറ്റി മറിച്ചിട്ടില്ല എന്നുള്ള കഥകളൊക്കെ അറിഞ്ഞല്ലോ.

“അയ്യോ—! എന്റെ കുട്ടിയേ—! ആരു, ഒരു കൊല
പ്പാപി— പരദേശി— ഘാതകൻ— എന്നെ തല്ലി
ക്കൊന്നല്ലോ—!!” എന്ന് അമ്മ, ഒരു ശൂർപ്പണഖപ്പോ
ലെ നിലവിളിക്കുന്നു! ഇതെന്തൊരു പുറപ്പാടാണ്
മാധവിയുടെ അമ്മ കല്യാണിയും,— അവളും മരിച്ചിട്ടില്ല!—
കിടപ്പറയിൽനിന്നു കോണിപ്പടിയുടെ മുകളിൽ ഇതാ, വന്നു
വീഴുന്നു! അയ്യോ! ഇതെന്തൊരു കഥയാണ്!

നമ്മുടെ ശങ്കരപ്രഭൃതികളായ ആ നായന്മാരി
ലും, വല്ലാത്ത ഭയത്തെ ഉണ്ടാക്കിയ സംഭവങ്ങളാണ്. അ
ന്നത്തെ ആ രാത്രിയിൽ വിചാരിച്ചും, ... ക്രൂ
രമായ പ്രതികാരത്തിന്, സപ്തരാഷ്ട്രങ്ങളുടെ ... പ
... ... വിചാരത്തിലുള്ളിൽ

വിടെ [illegible] വാചാൽനായ [illegible]
ഒന്ന [illegible].

“[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]
[illegible] വിണ [illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible].
[illegible].

[illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] — [illegible]. [illegible]
[illegible]
[illegible]!

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]: [illegible]
[illegible], [illegible]

പ്രധാനമന്ത്രിയുമായ ശ്രീമാൻ കേശവമേനോനാണ്. 'കോൺഗ്രസ്സ്' പാർട്ടിയിൽ ഡോക്ടർ അംഗമാകുന്നും പ്രവർത്തിക്കാതിരുന്നാൽ അതും ഒരനുഗ്രഹമായിരുന്നെന്ന് കുട്ടൻനായ്യർ ആശിക്കുന്നു.

ഇൻസ്പെക്ടറും മററും മടങ്ങി വന്നിട്ടിപ്പോഴേക്കും മണി മൂന്നു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. കേശവമേനോൻ ഭാര്യയുമാണോ കഴിയുംപ്രകാരത്തിലൊക്കെ സമാധാനിപ്പിച്ച് മാളികയിലേക്കു കയറി. അപ്പുനായരും പരമേശ്വരനും മററു പലരും പിരിഞ്ഞുപോയി. അടുത്ത മുറിയിൽ അവശപ്പെട്ട്, ഒരു ദൗർഭാഗ്യത്തിന്റെ ഫലങ്ങളെ അതിദാരുണമായ ഭയത്തോടും വ്യസനത്തോടും കൂടി ആലോചിച്ചു കുട്ടൻനായ്യർ മൂടിപ്പുതച്ചു ഒരു ചാരുകസാലയിലുമിരുന്നു പ്രയാസപ്പെട്ടു. ഉറക്കില്ലാതെ പോയ ചില 'ഡിറ്റക്ടീവ്'മാർ ആ കുട്ടികളെ കാണാനുള്ള കരുത്തില്ലാതെ കിടന്നുപോയിരിക്കുന്നു!

ഇൻസ്പെക്ടർ, കുട്ടൻനായ്യരുടെ കിടപ്പുമുറിയുടെ ജനാല തുറന്നു ഇട്ടിരുന്നു; അതു ചാരിയിട്ടിരുന്നില്ല. നാലഞ്ചു പോലീസുകാർ ഉപചാരവാക്യങ്ങളോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നിരുന്നു. അവരുടെ കണ്ണുകളിൽ ഉണ്ടായിരുന്നത് എന്താണ്! ദയനീയത!! അതോ മഹാശ്ചര്യമോ!!!

കുട്ടൻനായ്യർ ആ മുറിയിൽക്കിടന്ന് ആത്മഹത്യ ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നും, എവിടേക്കോ അപക്രമിച്ചിരിക്കയാണെന്നും അറിവായിട്ട് വന്നപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിയും അത്യന്തം ആശ്ചര്യപ്രദമായി. അന്നു തന്നെ, അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിപ്പാൻ പോലീസുകാരും നാട്ടുകാരും പലരുംകൂടി കമ്പിയായിപ്പുറപ്പെട്ടു

ദേശക്കാരുടെ അന്ത്യദർശനം ആശയമാ-
യിരിക്കുമെന്നു തോന്നിച്ചു. നാട്ടുകാരുടെ പരിഭ്രമവും ക്രമേ-
ണ ശമിച്ചു. വൃദ്ധയായ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയുടെ മൂർച്ഛ മാ-
ത്രം ശാന്തിയടഞ്ഞില്ല. ഡോക്ടരുടെ പ്രവൃത്തി, പാലന്റെ
ശുശ്രൂഷയ്ക്കുതിന്നു പകരം അമ്മയുടെ പരിചര്യയിൽ
പരിസമാപിക്കയും ചെയ്തു.

ഇരുപത്തിരണ്ടാമദ്ധ്യായം.

നാഗപട്ടണത്തിൽനിന്നു മൂന്നാം വടക്കോട്ട് തീവണ്ടി നാ-
ലിഞ്ച് വഴി നടക്കുന്നതായാൽ, ഒരുവിധം തിങ്ങിയിടതൂർ-
ന്ന തീവണ്ടിപ്പാതയുടെ 363-ാം നാഴികക്കല്ലിന്റെ അടുത്ത
പടിഞ്ഞാറുവശത്തായിരിക്കുന്ന ചോരാം. ഒരു ദിവസം രാത്രി
തുടർന്നു പടിഞ്ഞാറ്റു പോകുന്ന ഒരു കരിവണ്ടി, അന്നത്തെ
ആ സ്ഥലത്തെയും പിന്നിട്ട കടന്നു പോയി. ബ്രൂസ്സിൽ
നിന്നു മംഗലാപുരംവരെപ്പോകുന്ന മെയിൽവണ്ടി രാത്രി
പ്പത്തര മണിക്കു പത്തുമണിയുടെ സമയത്താണ് എത്തി-
ച്ചേർന്നു നമ്പരായിരിക്കും. ആ വണ്ടി അന്നു പോയതിന്റെ
ശേഷം അവിടെ കുറച്ചുനേരത്തേക്കു നിശ്ശബ്ദതയായിരുന്നില്ല; അന്ത
വിധം നിന്നു! എന്തിന് — റെയിൽപാതകളിൽ എത്ര
തരം ഭയങ്കരങ്ങളായതാണ്!; അറിയാതെ വണ്ടിയ്ക്കു
കൂട്ടത്തോടെ അപകടമുണ്ടാകുന്ന ഹത്യ ചെയ്യും, ഭീമ
സംഹാരം ചെയ്യുന്ന പ്രാണികളും പക്ഷികളും ചുരുക്കമി-
ല്ല!. ഹാ-ഹാ! എന്തു ചോര ഒരു സംഭവം ഇതാ, ഇ-
ന്നിവിടെ നടന്നിരിക്കുന്നു! കാണുന്ന റെയിൽപ്പാളങ്ങൾ
തിരിച്ച ചില നാട്ടുകാരാലും ചുറ്റപ്പെട്ട ഒരു ശവശരീ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

* * * * *

[illegible]

[illegible] ——

[illegible]

കഴിഞ്ഞു!" എന്നു നാരായണൻനായരെ ധരിപ്പിച്ചിട്ടും ഒരു ട്ടു. ആ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണൻ, ദേശികനായി; വ്യസനാക്രാന്ത നായി; പരവശനായി അല്പനേരത്തേക്കു ഒന്നും തോന്നാതെ നിലക്കൊണ്ടു. അനന്തരം, ഭാസ്കരനെ വിളിച്ചു വിവരം പറഞ്ഞു. ഭാസ്കരൻ പറമ്പിൽകാവിലേക്കു നടകൊണ്ടു. ചാത്തുനായരും അനുഗമിച്ചു. ഭാസ്കരനും, അല്പനേരംകൊണ്ടു അധികം ഓട്ടത്തിൽ ചെല്ലുന്നതിനു മുമ്പ് ശവശരീരത്തെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കിപ്പരിശോധിച്ചു.

ഭാസ്കരൻ—ശാസ്ത്രം, ഈ വിഷം തീണ്ടിയ ലക്ഷണമാണെന്നു തോന്നുന്നില്ലല്ലോ!—

ചാത്തുനായർ—ഇല്ലേ?

ഭാസ്കരൻ—തോന്നുന്നില്ല; എന്നാൽ ഒരു കല്ലും ഭാഗം ഇങ്ങിനെയിരിക്കുമോ?

ചാത്തുനായർ—എന്താ പിന്നെ നിങ്ങൾക്കു തോന്നുന്നതു?

ഭാസ്കരൻ—എനിക്കിതിൽ വലിയ സംശയമുണ്ടു: ഇതാ, ചില കാലടിപ്പാടുകൾ കാണുന്നില്ലേ? ഇവിടെ കാര്യമായ പ്രയോഗം ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു!——

ചാത്തുനായർ—എന്ന പോലെ?

"എന്താ! ഒന്നും നിശ്ചയമില്ല:—ഓട്ടത്തു വല്ല പാതകമോ:—അധികാരിയെ ഉടനെ അറിയിക്കണം." എന്നു പറഞ്ഞു ഭാസ്കരൻ ശങ്കിച്ചുനിന്ന നാരായണൻനായരെ സമാധാനിപ്പിച്ചു അധികാരിയെ വരുത്തുകയും, ആ ശവം പരിശോധിക്കുന്നതിനു ഒരാളെ കാവലിൽ ഇരുത്തുകയും ചെയ്തു.

ഈ വർത്തമാനമൊക്കെ, അമ്മിണി കുഞ്ഞമ്മയും വ

ഗുരുവായ പരിഭ്രമത്തിനിട കൊടുക്കാതെ മട്ടിൽ അവരെ പ
റഞ്ഞു ശാസ്ത്രികളുമായി മാധവൻ നാലുകെട്ടിലേക്കു
പ്രവേശിച്ചു. ജനങ്ങൾ എല്ലാം പുത്രിമാരും അവിടെ കൂ
ട്ടി. മാധവൻ ഓരോരുത്തരെയും സമാധാനപ്പെടുത്തി
ട്ട്, ഇന്ദുലേഖയെയും മാധവിയെയും തന്റെ രണ്ടു പാർശ്വങ്ങ
ളിലും ഇരുത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു, താൻ കണ്ട കാര്യങ്ങളെ
ല്ലാം കാഴ്ചയായ കഥയായി സവിസ്തരമായി വിവരിച്ചു. ഒടുക്കം
എല്ലാവരും ഭക്ഷണവും മറ്റും കഴിഞ്ഞു കൂടി വിശ്രമിച്ചു തുടങ്ങി.
അന്ന് രാത്രി ശാസ്ത്രികൾ ഓരോ കഥകളും മറ്റും പറഞ്ഞുകൊ
ണ്ടിരുന്നു കാലക്ഷേപം ചെയ്തു. ലക്ഷ്മിയമ്മയിൽ!

ചെറിയ ഈ അദ്ധ്യായത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ
സൂചിപ്പിച്ചതുപോലെ, നമ്മുടെ നായികാനായകന്മാർക്കു
ള്ള സുഖം ഇനി മേലിൽ പറഞ്ഞറിയിക്കേണ്ടതില്ലല്ലോ. അവരു
ടെ ഭാഗ്യത്തിന്നു ഇനി, രണ്ടു ദിവസമായി ഒരു വിഷ
യത്തിൽ കൂടി അവർക്കു വളരെ സന്തോഷിക്കുവാൻ
കാരണമുണ്ടായി. മാധവന് ഒരു പുത്രൻ ജനിച്ചു,
അതിനെ പറ്റിയുള്ള കഥ പറയുന്നു. വിലയേറിയ
ഒരു സമ്മാനം കിട്ടിയപ്പോൾ, നമ്മുടെ മാധവൻ
ഒന്ന് പറഞ്ഞതെന്തെന്നാൽ ഉടനെ അവിടെ ഉണ്ടാ
യിരുന്നു. എന്നാൽ, ഈ കഥയുടെ അവസാനം
കഴിഞ്ഞു, ഈ കഥ അവസാനിക്കുന്നതിൽ മാധ
വനുമിന്ദുലേഖയും, എന്നിവർ — മാധവി
യുടെ ഭർത്താവും കൂടി മദിരാശിയിൽ താമസിച്ചു
വന്നു. ഇവർ, സന്തോഷത്തോടെ സുഖിച്ചു
വാഴുന്നു: ഇനി എന്തൊക്കെ ചില ദുഃഖങ്ങളും
ആപത്തുകളും സംഭവിക്കുമെന്നു പറവാൻ വയ്യ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ണ്ടും പിടികൂടാത്തതും ഓരോ സംഗതികളിൽ പൊന്തുന്ന ഇട കൊടുക്കാത്തതും ഇങ്ങിനെ കെയിസ്സ് അവസാനിപ്പിക്കുന്നതിന്നായി അദ്ദേഹം ഒരു പ്രയത്നവും കൂടി നായന്മാർ നായരിലിസിന്ന് ഒരു സമ്മാനം മാഹാത്മ്യത്തോടെ കാരണമാക്കി. ഇതിന്റെ മുമ്പായിത്തന്നെ സംഗതികളെല്ലാം വാലവാദന്മാരെ കമ്പിയടിച്ച് അറിയിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു.

ഒടുവിൽ ഒരു ദുഃഖസംഭവത്തിന്നിടയിൽപ്പെട്ടു; ശരി ഖാദകന്മാരാൽ വന്നുചേർന്ന ഭയത്തിന്നു തൽക്കാലം പ്രതിശാന്തി വരികയും പിന്നീടും ഒരു ദുഃഖകരമായതു, അദ്ദേഹത്തിലും ഉത്സാഹമായ വിധത്തിൽ 'സുഖമായിരിക്കു' എന്ന ഭാവിപ്പിക്കുവാനിരിക്കും: ഇതിന്നകത്ത് ക്രമത്തിലായ കഷ്ടതരമായ ലോകത്തിൽ മറ്റെന്തുണ്ട്?!

ഇരുപത്തിമൂന്നാമദ്ധ്യായം.

ഭയശോഭനമായത് ഒരു രാത്രി മുഴുവനും ഇൻസ്പെക്ടറെപ്പറ്റിവിചാരിച്ചുകൊണ്ട് ആസ്പത്രിയിൽതന്നെ ഇരുന്നിരുന്ന് കഴിച്ചുകൂട്ടിയെന്നു പറഞ്ഞാൽ മതിയല്ലോ. പിറ്റേന്നു രാവിലെ പതിനൊന്നു മണിയായപ്പോൾ മാത്രമാണ് ഇദ്ദേഹം ശ്രീമാനായി ഇൻസ്പെക്ടറുടെ പ്രജ്ഞയുണ്ടായതും ഒരുനാ. കണ്ണു തുറന്നതും. പിന്നെയും കുറെ നേരം കഴിഞ്ഞതിന്നു പിന്നീട സംസാരിപ്പാനുള്ള ശക്തി ലഭിച്ചുള്ളു. പ്പിള്ളയതിനെ അദ്ദേഹം കണ്ടറിഞ്ഞു. ഒരു മാസം മുമ്പുനിന്നു 'അകാരണ'മായി ഒരു സബ്ബിൻസ്പെക്ടർ കിട്ടിയതം, ലഹളയെപ്പിടിച്ച് ഇരുട്ടത്തെ ലോക്കപ്പിൽ കൊണ്ടുപോയിപ്പാർപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ലാത്തിയേയും മർദ്ദനത്തേയും കാരണം

താൻ പ്രചാരകയായിരുന്നുവെന്നും മറ്റുമുള്ള തന്റെ വൃത്താന്തത്തെ ഇൻസ്പെക്ടറോടു കുറച്ചധികം പ്രയാസംകൊണ്ട്, കുറച്ചെട്ട്, ഒരുവിധത്തിൽ പറഞ്ഞ് എളയതിനെ മനസ്സിലാക്കി. എളയത് ഒരു മിനിട്ടിൽത്തന്നെ, ഇൻസ്പെക്ടറുടെ കുടുംബത്തിന് ഇതിനെപ്പറ്റി കമ്പിയടിച്ചു. എന്നാൽ, അവർ വരുന്നതിനു മുമ്പായിത്തന്നെ ഇൻസ്പെക്ടർ ഇഹലോകത്തോടു യാത്ര പറയുകയാണുണ്ടായത്! ഒടുവിൽ, കൂനന്റെ കുറിവാക്യങ്ങൾകൊണ്ടും കൂടുകന്ന കണ്ണുനീർകൊണ്ടും, നന്ദിയേയും കൃതജ്ഞതയേയും വ്യക്തമാക്കിക്കൊണ്ട്, എളയതിന്റെ മടിയിൽ തലയും വെച്ച് ഒടുക്കം അതിദയനീയമായവിധത്തിൽ അന്തിമശ്വാസവും വലിച്ചു!

അനന്തരം നമ്മുടെ എളയത് ചെയ്ത കൃത്യം കഴിപ്പാനായി ഇരുട്ടുമുറിയിൽനിന്നു പുറത്തേക്കു കടന്നപ്പോഴേ ആദിത്യൻ ആകാശമദ്ധ്യത്തിൽനിന്നു നന്നേ നീങ്ങിക്കീഴ്പോട്ടിറങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ആവശ്യത്തിലധികമായ നിദ്രാഭംഗവും ക്ഷോഭവുമാൽ അതിമാത്രമായ ആയാസം, ഇൻസ്പെക്ടറുടെ മരണത്താലുണ്ടായ വ്യസനത്താലും, മറ്റുള്ളവരുടെ ആകസ്മികങ്ങളായ ഭയാനകപരിണതികളെയും പറ്റിച്ചിന്തിച്ച് ചിന്തിച്ച് വ്യാകുലമനസ്സനായുംകൊണ്ട് കാരണവർ സമയത്തിനുള്ളിൽ സ്നാനവും ഭോജനവും കഴിച്ച് ഒരു ഗസ്റ്റ്ഹൗസിൽ പോയി നിദ്രയെ ക്ഷണിച്ചു.

സന്ധ്യയോടുകൂടി ഒരാൾ വന്ന് എളയതിനെ നിദ്രയിൽനിന്നു വിളിച്ചുണർത്തി, അയാളുടെ കയ്യിൽ ഒരു കത്തു കൊടുത്തു. നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാർ അന്ന രാവിലെ അയച്ച എഴുത്താണിത്:

കോമളത്തുവീട്,

ശ്രീ. 25-3-1922.

മാധവിയെ ഞാൻ ഇന്നു രാത്രി അവിടെനിന്നു കൊണ്ടുപോരുവാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അതിന്നൊക്കെ ഇന്നു സൌകര്യമുണ്ട്. കൊണ്ടുപോന്നിട്ടു പിന്നെ എന്തു ചെയ്യണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചിട്ടില്ല. നിങ്ങൾ ഒരു കാര്യം മാത്രം സഹായം ചെയ്യുക: ഇന്നു രാത്രി ൧൨. മണിക്കു ശേഷം കുന്നിൻപുറത്തോളം വരിക. പലതും നേരിട്ടാലോചിപ്പാനുണ്ട്. അവിടെ വരുന്നതും പോകുന്നതും ഒരു പ്രാണിപോലും അറിയരുത്!

എന്നു സ്വന്തം സ്നേഹിതൻ —

കെ. കെ. എൻ.

"കോപാവേശം ജ്വലിപ്പിക്കുന്ന പ്രതികാരാസക്തി കൊണ്ട് അബദ്ധമായൊന്നും ചെയ്തുപോകരുത്. നാലു പേർ കേട്ടാൽ നിരക്കാത്ത യാതൊന്നും കോമളത്തറവാട്ടിലെയ്ക്കു കൊള്ളുന്നതല്ല! എന്തായാലും എന്നെ ഒന്നറിയിച്ചിട്ടു എന്തു കാര്യവും ചെയ്യാവൂ." എന്നും മറ്റും, ഒന്നല്ല രണ്ടല്ല, അനവധി തവണ, ഗൗരവത്തോടും സ്നേഹത്തോടും കൂടി എഴുതിയ തൻ്റെ സുഹൃത്തിൻ്റെ ഉപദേശിക്കലും താക്കീതു ചെയ്യലും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ആ ഫലിത..., നമ്പ്യാർ സശ്രദ്ധം തന്നെ വായിച്ചിരുന്ന ഫലിതിസ്റ്റും ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു പരിഭ്രമത്തിന്നവകാശമൊന്നുമില്ലെങ്കിലും, അതിസ്നേഹത്താലോ, എന്തോ!— കാര്യമായേക്ക സുഹൃത്തിൻ്റെ അന്തരംഗത്തിൽ അല്പമധൈര്യം വിളയിച്ചു! ഒരു സെക്കന്റുപോലും എടുത്തു കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ കോമളത്തെത്തിയാലോ എന്നു ആലോചന

ആഗ്രഹത്തിന്നൊരു കുറവുമില്ല. എന്നാൽ, "ദി. മണിപ്പൂ യോഗം" എന്നതിനെ ഉച്ചരിച്ചിരുന്നതിനാൽ അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്ന പ്രകാരം അനാവശ്യമെന്നല്ല, ഒരു പക്ഷേ, അനർത്ഥകാരിയായും പരിണമിച്ചേക്കാമെന്ന അവൻ ഉറച്ചു മനസ്സിൽ വെച്ചുകൊണ്ട് ദീർഘാലോചന ചെയ്തു.

വടക്കൻ പ്രദേശത്തിൽനിന്ന് 'ഇന്ത്യ' കഴിഞ്ഞ വെടി മുഴങ്ങി. 'ദാസ്' കഴിച്ചതിൽനിന്ന് 9. എന്ന മണിയടിയും മുഴങ്ങി. വാതിലുകളുടെ കടകടാ ശബ്ദത്തോടു കൂടി. കോൺഗ്രസ്സ് എക്സ്പ്രസ്സിലുള്ള സഞ്ചാരമാർഗ്ഗം തന്റെ ആ യാത്രാസമയത്തെ ഉരിപ്പിക്കുന്ന എല്ലായ്പ്പോഴും ഒരു ശബ്ദവും കൂടാതെയാണ് പുറപ്പെട്ടു.

"ചിത്രമായിൽപ്പിന്നെയിക്കലങ്ങളൊന്നും
മനസ്സിൽ തങ്ങിയെങ്കിലും നിശബ്ദമായിരുന്നു.
ഉറങ്ങിയുണർന്ന കാഴ്ചപോലായി-"

ക്കുന്ന, മുനിസിപ്പാലിറ്റിവിളക്കുകളുടെ പ്രകാശത്തെയും പിന്നിട്ട് ആ വണ്ടി, തെരുവിലെ ഒരു നാട്ടുവഴിയിലൂടെ പിടിച്ച്, വീടുകളുടെ നിഴലുകളാൽ അന്ധകാരത്തിൽ അന്ധകാരമായ മാർഗ്ഗത്തിലെത്തി പ്രവേശിച്ചു.

പട്ടണപ്രദേശത്തെയും പിന്നിട്ട വിജനമായ ഒരു പ്രദേശത്തെത്തിയപ്പോൾ എളിയവൻ തന്റെ കൈവശമുള്ള ബാഗിലെ ഭാണ്ഡത്തിൽനിന്ന്, അടിയിലെ തുണിക്കിടയിലെ ഒരു മഞ്ഞപ്പൊതിയും എടുത്ത ധരിച്ചു. പിന്നെയത്തെ ഒരു താടിയും—മീശയുമാണ്. ചെവികളും നെറ്റിയുടെ മീതെ ഭാഗവും അടച്ച് തലയിൽ ഒരു രോമസാമ്രാജ്യവും

കെട്ടി. അതിന്മേൽ ഒരു പച്ചക്കല്ല പിന്നെപ്പിടുകയും ചെയ്തു. കഴുത്തിലും നാനാതരം മാലകൾ അണിഞ്ഞു. കടവിൽ ഒരു മഞ്ഞടി പട്ടു ചേലയ്ക്കും തന്റെ കൂട്ടുപ്പെണ്ണുങ്ങൾക്കു സമ്മാനിച്ചു.

ഇങ്ങിനെ സന്ധ്യയ്ക്കും ഗംഭീരമായി ചമഞ്ഞു കേശവനെഴുത്തു് ഛോരണു പടിപ്പുരയ്ക്കൽ എത്തി നക്ഷത്രം നോക്കി കിളിവാതിൽപ്പുറം ചിത്രം ഉണ്ണു തിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. "ഹാ! ഒരു മണി കഴിഞ്ഞുവല്ലോ! പറഞ്ഞൊരുച്ച് എത്തുമെന്നു പറഞ്ഞിരുന്നപ്രകാരം കണ്ടില്ലല്ലോ!" എന്നു വിചാരിച്ചു വേഗത്തിൽ മാളികയിലേക്കു കയറി. തളം ഇരുണ്ടുകിടന്നിരുന്നു. വാതിൽക്കടന്നു കിളിവാതിൽപ്പുറം, അവിടെ ആരുമില്ലെന്നറിയുവാൻ, ക്ഷണിച്ചുനോക്കിയാൽ, കറുപ്പു മാത്രം കാണ്ടിവന്നു. കിടപ്പുമുറിയുടെ വാതിൽ, പടിവാതിൽ പോലെ, പൂട്ടിയിട്ടില്ല; അകത്തുനിന്നു തഴുതിട്ടിരിക്കുകയാണു്. 'നായർ, നായർ!' എന്നു പതുക്കെ പലവുരു വിളിച്ചു; ഉത്തരമൊന്നു കേട്ടില്ല. വരാന്തയിലേക്കു തന്നെ കടന്നു ജനാലയ്ക്കൽച്ചെന്നു പിന്നെയും വിളിച്ചു; ഉത്തരം കേട്ടപ്പടി തന്നെ. ഈ ക്രിയകൾ രണ്ടും, വീണ്ടും രണ്ടു മൂന്നു പ്രാവശ്യം ആവർത്തിക്കപ്പെട്ടു; അതിലും ഫലം നിഷ്പ്രയോജനം!

കേശവനെഴുത്തു്, വലതുകാൽ വരാന്തപ്പടിയിന്മേൽ കയറിവെച്ചു് കൈമുട്ടിന്മേൽ കവിൾത്തടത്തിനു കൈപ്പടവും അവലംബമാക്കി നിന്നു്, വിവിധമായ വിചാരസരണിയിലൂടെ പാച്ചിൽ തുടങ്ങി!

ഇരുപത്തിനാലാമദ്ധ്യായം.

ചില ദിവസങ്ങൾ കഴിഞ്ഞശേഷമായല്ലൊ! ——

ദായനക്കാരെ ശകരുമ്പം വിട്ട തമിഴ്നാട്ടിലെങ്ങും ക ണ്ടിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഇതാ, ഈ ഗോസായിമാരുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിക്കുന്നു. സന്ധ്യക്ക് ഇന്നാട്ടിൽ എത്തിയ ഗയാപുരം മെയിലിലെ ഒരു ഫസ്റ്റ്ക്ലാസ്സ് മുറിയിലാണ നാം ആയാളെക്കാണുന്നതും. ഭസ്മം പൂശിയ വിശാലഫാലവും, അനേകമാസങ്ങൾക്കിടയിൽ ദീപ്തിമത്തായ ശാന്തിഭാവവും, ഭക്തിപ്രസാദമുള്ള കവിൾത്തടങ്ങളും കൈകപ്പടങ്ങളും കാലടികളും, ആ ഗോസായി ഒട്ടേറെ കാലത്തോളമുണ്ട് ആ വ്രതം സ്വീകരിച്ച ഒരാളാണെന്ന സുവ്യക്തമാക്കിനുണ്ട്. ആയാൾ, കാലുകൾ രണ്ടും, ഇരിക്കുന്ന പടിയിന്മേൽ മടക്കിവെച്ച്, മാലകൊണ്ട് കണക്കുപിടിച്ച് നാമം ജപിച്ചുകൊണ്ട് പൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു. ഒരു കാവുമേറ്റിട്ടി പിതാവിനെയെന്ന പോലെ, ഒരു മുട്ടൻവടി ആയാളുടെ ഇടക്കൊളുത്തി നില്ക്കയും ചെയ്യുന്നു.

പാളസ്സ്ഷൂവെച്ചിട്ടുള്ള നാടകോട്ടും ധരിച്ചു കഴുത്തിൽ ഒരു മഫ്ളർ ചുറ്റിയ മാന്യൻ അതാ, ആ ഗോസായിയിരിക്കുന്ന മുറിയിലേക്ക് കടക്കുന്നു. ആയാൾ ശിഷ്ടപരിഷ്കാരമുള്ള ഒരാളാണ്. അടിമുതൽ മുടിവരെയുള്ള ഒരു രക്തകംബളംകൊണ്ട് ആവൃതശരീരനായ ആ ഗോസായി വേഷക്കാരന്റെ ശ്രദ്ധയ്ക്കു ലക്ഷ്യമായി; ആയാൾ ഗോസായിയോട്, "ടിക്കറ്റ് പ്ലീസ്" എന്ന്, തന്റെ പല്ലുകൾ പുറത്തു കാണിച്ചുകൊണ്ട് ഒരുതരം വികൃതശബ്ദത്തിൽ ചോദിച്ചു. ഗോസായിയാകട്ടെ, കാലുകൾ കിഴു

ട്ടിറക്കി വെച്ച് മാല കൈകളും രണ്ടിലും ചുറ്റിപ്പിണച്ചു ഒരു ഞളുകൊണ്ട് 'സ്വാമി!' എന്നു മാത്രം പറഞ്ഞു. തിരിഞ്ഞു പിന്നെ സംശയമൊന്നുമുണ്ടായില്ല; 'ഗെറ്റ് ഡൌൺ' എന്ന് ഉടനെ ഗർജ്ജിച്ചു. ഗോസായി അതിന്റെ അർത്ഥം (ഇറങ്ങു താഴത്ത്!) മനസ്സിലാവാത്തപോലെ നോക്കിനിന്നിച്ചു: അതായത്, മിഴിച്ചുനിന്നു! ചെറിയൻ കൈ പിടിച്ച് ഉഴുന്ന് ആയാളെ വണ്ടിയിൽനിന്നു താഴത്തിറക്കി സ്റ്റേഷൻമാസ്റ്ററെ ഏല്പിച്ചു. അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ വണ്ടി വിടുകയും ചെയ്തു. ഈ സ്റ്റേഷൻമാസ്റ്റർ ദയാലുവായ ഒരു യോഗ്യനായിരുന്നു. അദ്ദേഹം നമ്മുടെ ഗോസായിയെ, ചോദ്യങ്ങളും ചോദിച്ചു ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുക പോലും ചെയ്യാതെ വെറുതെ വിട്ടയച്ചു.

ഗോസായിയുടെ മനസ്സ്, വിചാരപരമ്പരയാകുന്ന ചുഴലിക്കാറ്റിന് ഒരു കളിയിടമായിത്തീർന്നു! ആയാളും, ആ വെറും നിലത്തു ചമ്രംപടിഞ്ഞിരുന്നു; ക്ഷീണവിഷാദവും കൃത്രിമവുമായ കെട്ടുതാടിയാൽ മൂടപ്പെട്ട ഗണ്ഡസ്ഥലങ്ങളെ കൈത്തലത്തിലേക്കു ചായ്ച്ചു വെച്ചു: അങ്ങിനെ വ്യാകുലനായുംകൊണ്ടിരുന്ന ആയാളുടെ മനസ്സ് പല ദിക്കിലുമായിപ്പര്യടനം ചെയ്യുന്നതിന്നിടയിൽ, 'മാധവൻ' എന്ന ശ്രുതിയിൽ പ്രവേശിച്ചു: ഹാ! ആ ഉദ്ബോധത്തോടുകൂടി ആയാളുടെ ഹൃദയപുടകം ഭേദിക്കുകയും, അതിൽനിന്നു 'ഗോൾഡൻ റെയിൻ' * പോലെ ചിന്താധാരകൾ നാനാമുഖമായി പ്രസരിച്ചു പ്രസ്രവിക്കുകയും ചെയ്തു: ആയാളും പിടഞ്ഞെഴുന്നേറ്റു നടന്നുതുടങ്ങി!

---

* ഒരുതരം, 'വെടിക്കെട്ടിൽ ഉള്ള ഒരുതരം അമിട്ട്'.

ഗോസായി അന്നു രാത്രി മുഴുവനും ആ പരിസരങ്ങളിൽത്തന്നെ ചുറ്റിപ്പറ്റിക്കഴിച്ചുകൂട്ടി. സൂര്യോദയത്തോടുകൂടി, റെയിലിന്മേലൂടെ അഗ്നികോണിന്നഭിമുഖമായി നടന്നു. അടുത്ത സ്റ്റേഷനിലെത്തിക്കൊണ്ട് വിശ്രമിച്ചപ്പോഴ് അവിടെ വന്ന ഒരു ലോക്കൽവണ്ടിയിൽ, ആയാളും പിന്നെയും ചെന്നു കയറി യാത്ര തുടർന്നു.

ആ ലോക്കൽവണ്ടി ജസലാം സ്റ്റേഷനിലെത്തുന്നതു രാത്രിയിലാണ്. റെയിൽ മാറ്റുന്നവന്റെ അസാധാരണമായ അശ്രദ്ധയാൽ വണ്ടി ശരിയായ റെയിലിന്മേലൂടെ പോകാതെ, ഒരു സാമാനവണ്ടി നിന്നിരുന്ന റെയിലിന്മേലേയ്ക്കു കടന്നു. 'പോയന്റ്സ്മാന്' അബദ്ധം പിണഞ്ഞുവെന്ന് ഉടനെ മനസ്സിലായി. അവൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു ചുവന്ന വെളിച്ചം കാണിച്ചു. ചുവന്ന വെളിച്ചത്തിനുണ്ടോ വണ്ടി നിറുത്തുവാനുള്ള ശക്തി! എന്നല്ല; ഈ അടയാളം ക്ഷണത്തിൽ മനസ്സിലാക്കിയ 'ഡ്രൈവ'റും, വണ്ടി നിറുത്തുവാൻ പ്രയത്നപ്പെട്ടതു ഫലപ്പെടാതെ കൂട്ടിമുട്ടുമെന്നു തീർച്ചയായപ്പോൾ, കീഴ്പോട്ട് എടുത്തു ചാടുക തന്നെ ചെയ്തു. ആപ്പീസ്സിൽ നിന്നിരുന്ന അനേകം ജനങ്ങളുടെയും അതിഭയങ്കരമായ അത്യാഹിതവിലാപത്തെ ധിക്കരിച്ചുകൊണ്ട് ആ ലോക്കൽവണ്ടി ആ സാമാനവണ്ടിയിന്മേൽ ചെന്നുമുട്ടിത്തകർന്നു! എഞ്ചിൻ തവിടുപൊടിയായി! അതിന്നിപ്പുറം ശോകാതിരിക്തമായതമം! — കഷ്ടാൽക്കഷ്ടതരം!!

സമയം സ്വല്പമൊന്നു കഴിഞ്ഞു. മൃതരും, മൃതപ്രായരും, മൂർച്ഛിതരും, മുറിവും ചതവുമേറ്റ ഞരങ്ങുന്നവരുമായ ഒട്ടധികം ജനങ്ങളെ ആസ്പത്രിയിലേയ്ക്ക് എടുത്തു കൊണ്ടു

മായി. നമ്മുടെ ഭാഗ്യവാന്മാരായ! — ഈ ബാഹുല്യത്തിൽ ന്യായങ്ങളെ കണ്ടുപിടിപ്പാൻ പ്രയാസം! ഭാർഗ്ഗവരാമിളച്ചിട്ടു ള്ള നാലുതരം പിശാചുവർഗ്ഗത്തിൽ ഏതിലാണു് ഈ സാ ധു പെട്ടിരിക്കുന്നതെന്നു് അറിവാനും ഞങ്ങളെ!

മാധവൻ ബൊംബായിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു്, ഏതാനും ദിവസം മദ്രാസ്സിലുള്ള താവളത്തിൽതാമസിച്ചു്, തന്റെ സുഹൃത്തുക്കളെയും സ്നേഹിതജനങ്ങളെയും ഗുരുജനങ്ങളാദിക ളെയും മറ്റും കാണുവാനുള്ള കാംക്ഷയും കൌതുകത്തോ ടുകൂടി മലബാറിലേക്കു വരുന്നതു് ഇന്നു ദിവസമാണു്.

മദ്രാസ്സ് മെയിൽ ഷൊറണൂർ സ്റ്റേഷനിൽ എത്തി. മാ ധവൻ, അനവധിനെടുനാൾ വിട്ടുപിരിഞ്ഞ പകടം ബാല്യ ങ്ങളിൽനിന്നു കുട്ടിക്കാലത്തെയും, അതിന്റെ അനുഭവചി ഹ്നങ്ങളെ, അപാരമായ പരവശ്യത്തോടെയും അതിന്റെ അനുരാഗത്തോടെയും നോക്കിക്കാണുകയും ചെയ്തു. ഇങ്ങനെ കൂട്ടത്തോടെ വരുമ്പോൾ അത്യാപത്തിന്റെ ആ കൎത്തനം ചെയ്യുന്നതിനെ അനുഭവിക്കേണ്ടുന്ന ആളു കൾക്കു തീർച്ചയായും മനസ്സിൽ വല്ലാത്ത ഒരു വ്യാകുലതയു ണ്ടാകുന്നതാണു്; പിന്നെ കണ്ടതും കൂടിയുള്ളവരുടെ പലരും പറയേണ്ടതുണ്ടോ! അപ്പോഴും, നവനീതഹൃദയനാ യ നമ്മുടെ മാധവൻ സഹായികളുടെ സഹാനുകമ്പ യ്ക്കു് അർഹനായിത്തീർന്നതിൽ ആശ്ചര്യമില്ല!

പുത്തക്കാട്ടുവീട്ടിൽ ഇതിനിടെ നടന്ന അദ്ഭുതസം ഭവപരമ്പരകളായ സംഭവങ്ങളെ ഒന്നുംതന്നെ മാ ധവൻ അറിഞ്ഞിട്ടില്ല: മാധവൻ ബൊംബായിൽനിന്നു പുറ പ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവെന്നു് അറിഞ്ഞിരുന്നതിനാൽ അപ്പുണ്ണ്യാ ശാൻ മറ്റാരും ആരെയും കത്തയച്ചറിയിച്ചിട്ടില്ല.

ഖൈദിക്കോട്ടത്തിന്നപ്പുറത്തുവന്ന മാധവൻ ചില
ന്തെല്ലാം കേട്ടു. ഷൊറണൂരിൽ എത്തുന്നതിന്നിടയിലും അ
വിടെ വന്നിട്ടും അന്വേഷിച്ചതിൽനിന്നു സംഗതികൾ മു
ഴുവനും അറിഞ്ഞു. അതോടുകൂടി, ചാലിൻപുറവത്തെ
യും വീട്ടിലിരുന്നവരെയും അപമൃത്യുക്കളും കേട്ടു: അമ്മ, അ
മ്മാമൻ, മുത്തശ്ശി— ഇവരുടെ മുഖത്ത് എങ്ങിനെയാണു
നോക്കുക! തന്റെ ആ വരവു കണ്ടു കരുംവെള്ളം കണ്ണു
നീർ പൊഴിച്ചു പരിതപിക്കുന്ന നാട്ടുകാരുടെ മുന്നിലൂടെ
എങ്ങിനെയാണു താൻ വീട്ടിലേക്കു കടന്നു പോവുക! അ
മ്മിണി ഇടയിലെ കുട്ടികളുടെയും അവരുടെ അമ്മയുടെയും
സ്ഥിതിയെപ്പററി എങ്ങിനെയാണാലോചിക്കുക! താൻ എ
ന്താണു ചെയ്യേണ്ടത്?; എവിടേക്കാണു പോകേണ്ടത്?;
എങ്ങിനെയാണു ധൈര്യം അവലംബിക്കേണ്ടത്?— ഇതൊ
ന്നും മാധവനു പിടികിട്ടുന്നില്ല! കുറേ നേരം, പലതരം
ചിന്തകളാൽ പീഡിതനായി അന്ധനായി നിന്നതിനു
ശേഷം, പെട്ടെന്ന് തന്റെ സുഹൃത്തായ കേശവനെയു
മത് സ്മൃതിപഥത്തിൽ വരികയാൽ, മാധവൻ തൃശ്ശൂർ
ഓടിച്ചെല്ലുക മാത്രം മനസ്സിന്നു ലക്ഷ്യമാക്കിക്കൊണ്ടു കൊച്ചി
വണ്ടിയിൽച്ചെന്നു കയറി. ജെയിലിൽ പോയി വിട്ടു വന്ന
തന്റെ സുഹൃദ്ഭാവിയെ ഈ സങ്കടഘട്ടത്തിൽ കാണുവാ
ൻ മാധവന്റെ കണ്ണും കരളും കലാശമായി തുടിച്ചു!

മാധവൻ തൃശ്ശൂരിലിറങ്ങിയപ്പോൾ അവിടെ സുഹൃ
ത്ത പരമേശ്വരനെക്കണ്ടു. കോടതിയിലെ ആ കൂടിക്കാഴ്ചയിൽ
രണ്ടുപേരുടെയും ഹൃദയം ഒരുപോലെ കത്തിനീറുന്ന സ്ഥി
തിയിലായതു. രണ്ടാളും പരസ്പരം ഒരക്ഷരം പോലും പറ
വാൻ ശക്തരായില്ല. കണ്ണുനീരിനെ ഒഴുകുവാൻ സമ്മതി

ല്ലാതെ കണ്ണിൽനിന്നു തന്നെ കൈലേസ്സുകൊണ്ട് ഒപ്പിയെടുത്തുകൊണ്ട് ആ രണ്ടുപേരും നടക്കാവിലേയ്ക്കു നടന്നു.

കോൺഗ്രസ്സാപ്പീസ്സിൽ ചെന്നു നോക്കിയപ്പോഴും അവിടെ പുറത്ത് ഒരാളേയും കാണുന്നില്ല: "നമ്മുടെ എളയത് ഇവിടെയില്ലേ?" എന്നു മാധവൻ ഉൽക്കണ്ഠയോടെ നോക്കിക്കൊണ്ടു പരമേശ്വരനോടു ചോദിച്ചു.

പരമേശ്വരൻ—ഇല്ല! അദ്ദേഹം എവിടെപ്പോയെന്ന് ഇവിടെയും ആർക്കും നിശ്ചയമില്ല! രണ്ടുമൂന്നു ദിവസമായത്രേ ഇവിടെ കാണാതായിട്ട്! വീട്ടിൽ ഇതുവരെ വന്നിട്ടില്ല. ഞാൻ പട്ടർ കല്യാണിയമ്മയോടു കമ്പിയടിച്ചു ചോദിച്ചു: ജെയിലിൽനിന്നു വന്നതിൽപ്പിന്നെ ഇതുവരെ അവിടെ ചെന്നിട്ടില്ലെന്ന് ആ അമ്മയുടെ മറുകമ്പിയും കിട്ടി. എവിടേയ്ക്കാണാവോ പോയിരിക്കുന്നത്!

മാധവൻ അവിടെ ആ നിലത്തു തന്നെ ഇരുന്നു! ഹാ! സ്വദേശസ്നേഹവാനായ ആ യുവാവ്, കിഴക്കോട്ടുകുമ്പിട്ടിരുന്ന് കൈകൾ രണ്ടും പിണച്ചുകെട്ടി കാൽമുട്ടുകളെ കണ്ണുനീർകൊണ്ട് അഭിഷേകം ചെയ്തുതുടങ്ങി!

ഇരുപത്തഞ്ചാമദ്ധ്യായം

രാമൻനമ്പ്യാർ—മാധവ, നീ ബോമ്പായിൽനിന്നു മിനിഞ്ഞാന്നു മടങ്ങി വന്നു എന്നു കേട്ടു. ഞാനിതുവരെ നിന്നെ കണ്ടില്ലല്ലോ!

ഒരു നിമിഷം ഒന്നും പറയാതെ നിന്നതിനുശേഷം,

മാധവൻ—ഇപ്പോഴും, വിളിച്ചുകൊണ്ടാണ് ഞാനിവിടെ നേരിട്ടു വന്നുകാണുവാൻ ധൈര്യപ്പെട്ടത്.

'ധൈര്യപ്പെട്ടു' എന്നതിൽ, വാസ്തവത്തിൽ, ഈ ധൈര്യസ്ഥാപകമായ ഒരു ആശ്വാസവചനം സ്പഷ്ടമായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. രാമൻനമ്പ്യാർ, ആകാരഭേദപ്രകാശനമൊന്നും ഇല്ലാതെ താക്കോൽകൊണ്ടു കുറെ കളിച്ചുംകൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീട് ഒരു താക്കോൽ അമ്മാനമാടിക്കൊണ്ട് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:

നീയും കൂടി ഈ പരുങ്ങലിലായിപ്പോയതായാൽ, ശേഷമുള്ളവരുടെ കഥ പിന്നെ എന്താണ്! എന്തായാലും ഒരു വഴി ആലോചിച്ചിട്ടുണ്ട്; വിട്ടുകളയേണ്ട! നിനക്കിനി പെൻഷന്നായി എത്ര കൊല്ലം കൂടിയുണ്ട്?

മാധവൻ — ഒരു കൊല്ലം കൂടി വേണം.

അല്പസമയം ഇരുവരും മിണ്ടാതിരുന്നു. അനന്തരം,

മാധവൻ — കഴിഞ്ഞതൊക്കെയും കാര്യത്തെപ്പറ്റി ഞാൻ പ്രയോജനമില്ലാതെ ദുഃഖിക്കുന്നില്ല. എന്നല്ല; ഭവിഷ്യത്തിനേയും മറ്റും കഴിയുന്നത്ര ആലോചിപ്പിക്കുന്നുമുണ്ട്. എന്നാൽ, ഇതോടുകൂടി, നമ്മുടെ ഇളയത് എവിടെപ്പോയെന്ന് യാതൊരറിവും കിട്ടാത്തതുകൊണ്ടാണ് എനിക്ക് വല്ലാത്ത കഷ്ടതയുള്ളത്. അദ്ദേഹത്തെ ഒന്നന്വേഷിക്കണ്ടേ?

രാമൻനമ്പ്യാർ — അദ്ദേഹം ഇവിടില്ലെന്ന് ഇന്നലെ അപ്പു പറകയുണ്ടായി. ഇല്ലത്തേക്കു പോയിട്ടായിരിക്കില്ലേ?

മാധവൻ — ഇല്ല! അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്ഥിതി ഇതിനു മുമ്പു തന്നെ നമ്മളുടെ ഇടയിലൊക്കെ എത്രയോ കഷ്ടമായിരിക്കുന്നുവല്ലോ!; ഇല്ലത്തുള്ളവരൊന്നും നാട്ടുകാരും അദ്ദേഹത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചിരിക്കയാണല്ലോ!! അദ്ദേഹം ഇല്ലത്തേക്കു പോകാൻ വഴിയില്ല. അവിടെ ഇല്ലെന്നും ഞാൻ അറിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു.

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—കാര്യവശാൽ ജയിലിലായല്ലൊ അന്ദ്രാറ
ത്ത വെച്ചത്! മലയാളം വിട്ടാൽ ആചാരങ്ങളെപ്പ
റ്റി അത്ര നോക്കമില്ല. വല്ല പ്രായശ്ചിത്തവും കഴിച്ചു
ശുദ്ധമാക്കി എടുക്കുമായിരുന്നു!

മാധവൻ—അദ്ദേഹം ആ സ്വഭാവമായി കാരണവരായിട്ടുള്ളതി
നിനെപ്പറ്റി ആലോചിപ്പാൻ ഞാൻ നാളെ മങ്കാവിൽ
ചെല്ലുന്നു പോയാലോ?

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ—ഉം! പോയിക്കോളു.

മാധവന്, തന്റെ ഭാര്യസ്വാഗതയായ ഏളയതി
നെ, ഏതു ദിക്കിൽതന്നെയായാലും, അനുഭവിപ്പാൻ പിടി
ച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന അഭിനിവേശം അതിതീവ്രമായുണ്ടാ
യിരുന്നുവെങ്കിലും, ആയാൾ അതിനെപ്പറ്റി വലിയമ്മാമ
നോട് ഒന്നും തന്നെ പറയാതിരുന്നത്, ആ അനുഭവത്തി
ന്നാവശ്യകമായ ദ്രവ്യവ്യയം അമ്മയെക്കൊണ്ടോ മു
ത്തശ്ശിയെക്കൊണ്ടോ ചെയ്യിക്കാമെന്നിരുന്നാലും ആയതു
അമ്മാമന്ന നല്ല സമ്മതമാകയില്ലെന്നു നല്ലവണ്ണം അറി
ഞ്ഞിരുന്നതിനാൽ മാത്രമായിരുന്നു. ഇമ്മാതിരി ഘട്ടങ്ങളിൽ
മാധവൻ, മാതുലനായ കുട്ടൻനമ്പ്യാരെയും ഭാര്യസ്വാഗ
തയായ ഏളയതിരിയെയും പറ്റി തിരിച്ചും മറിച്ചും ആലോ
ചിച്ചാലോചിച്ച് ഒരു മനോവ്യസനത്തിന്നു പാത്രമായി!

പിറ്റേന്നു മാധവന്, മങ്കാവിലേക്ക് ഉടനെ ചെ
ല്ലുവാനായി കല്യാണിയമ്മയുടെ ഒരു കത്തും കിട്ടി. ആ
യാൾ മങ്കാവിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു അമ്മയോടു യാത്ര പറവാ
നായിച്ചെന്നു.

ദേവകിയമ്മ—നിലയെന്താ മാധവ, മടങ്ങിവരവ് എന്നു?

മാധവൻ—മറ്റന്നാളല്ലെങ്കിൽ നാലാംനാൾ തീർച്ച.

ദേവകിയമ്മ—എന്താ വല്ലേടത്തും പോണുണ്ടോ?

"എവിടെക്കു്?" എന്നു മാധവൻ, അറിയാത്ത ഭാവത്തിൽ ചോദിച്ചു.

ദേവകിയമ്മ—അല്ല, താമ......

മാധവൻ മെല്ലെ സന്തോഷമായിപ്പറഞ്ഞു:— "അമ്മയുടെ സമ്മതമുണ്ടെങ്കിൽ, ജാനകിയമ്മയെ ഒന്നു ചെന്നു കണ്ടാൽക്കൊള്ളാമെന്നും ഇല്ലാതില്ല."

ദേവകിയമ്മ—എനിക്കു സമ്മതം ല്യ.

മാധവൻ—എന്നെ അവർ ഒരു മകനെപ്പോലെയാണു കരുതുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു്, കണ്ടു പോയാൽക്കൊള്ളാമെന്നു വലിയ മോഹമുണ്ടു്.

ദേവകിയമ്മ—എനിക്കു് ഒട്ടും സമ്മതം ല്യ: കണ്ണനുടിയന്റെ കൂട്ട്യ എനിക്കുമില്ല. അവൻ ഇവിടെയുണ്ടായാലേ കഴിയ്യ!

മാധവൻ—എന്നാൽ പോവണ്ട എന്നു തന്നെ വെച്ചോളാം.

ദേവകിയമ്മ—ഇനി നിയ്യ് പോയിട്ടെന്താടൊ പറയാനിരിക്കാ?

മാധവൻ—അമ്മയുടെ കാലാണ്,.........

ദേവകിയമ്മ—അത്രയൊന്നും വേണ്ട: നിയ്യ് പറഞ്ഞാലത്രെ എനിക്കു ബോദ്ധ്യാണു്.

മാധവൻ യാത്ര പറവാനായിട്ടു മുത്തശ്ശിയുടെ അടുക്കലും ചെന്നു.

കുഞ്ഞിക്കുട്ടിയമ്മ—മാധവാ, നിയ്യിന്നും പോവ്വാണു്! നിയ്യിവിടെ ഇല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ, ഉണ്ണും ല്യ; ഒറങ്ങും ല്യ!

ആ വൃദ്ധ ഇത്രയും പറഞ്ഞു കണ്ണുനീർ തൂകിത്തുടങ്ങി.

മാധവൻ — മുത്തശ്ശി, നമ്മുടെ എളയതിനെക്കൊണ്ടൊന്നില്ലല്ലൊ! അദ്ദേഹത്തെ ഒന്നന്വേഷിക്കാഞ്ഞാൽ നന്നൊ? അദ്ദേഹം നമ്മുടെ എത്ര സഹായിയുള്ള ആളാണ്! ഞാൻ പോയി ഉടനെ വരാം.

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ കുറെ ആലോചിച്ചതിന്റെ ശേഷം, "നിക്ക് വരാൻ താമസിക്കുമൊ?" എന്ന് മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ അനുമതി നൽകി. മാധവൻ മുത്തശ്ശിയെ പിന്നെയും പറഞ്ഞു സമാധാനിപ്പിച്ചു യാത്രയായി.

നേരെ താമരവിലേയ്ക്കു തന്നെയാണു മാധവൻ പോയതു്. എളയതിന്റെ ദുഃഖത്തു് ആശ്വാസം അങ്ങിനെ കടന്നുചെല്ലുവാൻ താൽക്കാലികാവസ്ഥയാൽ അല്ലാതെന്നു ധരിച്ചു മാധവൻ കാര്യമായി ഒന്നും ചെയ്തിട്ടില്ലെങ്കിലും തന്നെ വന്നു. എളയതിനോടുകൂടിയുള്ളതെ യുവാവിനെ ക്കും കണ്ടിട്ടില്ലാത്ത മാധവനെ ഇന്നിങ്ങിനെ, ഈ അവസ്ഥയിൽ, കാണണമെന്നുവന്നപ്പോൾ കല്യാണിയമ്മയുടെയും സ്വീകരണവും സല്ക്കാരവും വ്യാപിച്ചു.

കല്യാണിയമ്മ — നമ്പ്യാർ, നമുക്ക് വന്നുചേർന്ന ആപത്തു് പറവാൻ വയ്യാത്ത ഒന്നു തന്നെ! ഗൃഹഭരണവും ഇതര വിഷയങ്ങളും പരിപാലനം ചെയ്യുന്നതെല്ലാം! സമ്പൂർണ്ണനായ നിങ്ങളെ അതിനു സംഗതിവരുത്തി ഏല്പിച്ചു സന്തോഷിക്കുന്നില്ലെന്നു ഞാൻ സമാധാനിക്കട്ടെയൊ?

മാധവൻ — ആ വഴിക്കുള്ള സമാധാനം ശരി തന്നെ. എന്നാൽ, വർത്തമാനവും ഭാവിയും വല്ലാതെ വ്യാകുലമായിരിക്കുന്നു!

കല്യാണിയമ്മ — എളയതിനെപ്പറ്റിയല്ല നിങ്ങളോ പറ

ഷമാണു്? അദ്ദേഹത്തെപ്പററി ഞാൻ ആശ്ചൎയ്യപ്പെടുക
കൂടിചെയ്യുന്നു.

മാധവൻ — ഹാ! ഹാ; അദ്ദേഹം നിങ്ങളെപ്പററി ഓൎമ്മി
ക്കാതെ എത്രകാലമായിരിക്കുന്നു!

കല്യാണിയമ്മ — ജയിലിൽനിന്നു വിട്ടതിൽപ്പിന്നെ, കുടുംബവും സമുദായവും പരിത്യജിച്ചതിനാൽ, അങ്ങിനെ പൂൎവ്വമായ ഒരു നിശ്ചയം അദ്ദേഹത്തെയുണ്ടായിരിക്കുന്നു [illegible] എന്റെ ഊഹം.

മാധവൻ — ഇങ്ങിനെ വെച്ചാൽ? അദ്ദേഹത്തെ പിന്നീട് നിങ്ങൾ കണ്ടിട്ടില്ലേ?

കല്യാണിയമ്മ — പിന്നെയോ! ഞാൻ ആയിടക്കു തന്നെ ജയിലിൽ പോയി അദ്ദേഹത്തെക്കണ്ടു സംസാരിക്കുകയുണ്ടായി [illegible]

മാധവൻ — അദ്ദേഹം, ഇക്കാലം വരെ [illegible] അല്ലേ?

കല്യാണിയമ്മ — ഉവ്വ്! 'ഇക്കാലം വരെ [illegible]?' എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചു; അപ്പോഴും അദ്ദേഹത്തിന്റെ മുഖം [illegible] പിന്നെ ഞാൻ അതിനെപ്പററിയൊന്നും ശബ്ദിച്ചില്ല.

മാധവൻ — (ഗദ്ഗദത്തോടെ.) ഹാ! കഷ്ടം! ദേവി......

മാധവന്, പിന്നെ ഒന്നും പുറപ്പെട്ടില്ല; കണ്ണുനീർ ധാരയായി ഒഴുകി; കല്യാണിയമ്മ വിഷയം മാററി:

കല്യാണിയമ്മ — എന്തായാലും, അദ്ദേഹം എവിടെയാണെന്നു നമുക്കന്വേഷിക്കണം.

മാധവൻ — തീൎച്ചയായും വേണം.

കല്യാണിയമ്മ — നിങ്ങൾ തന്നെ അതിന്നു ശ്രമിക്കുക

ല്ലേ? അതാണ് അധികം നല്ലതെന്നു പറവാനുള്ളത് എന്റെ ഇത്രവേഗം തിരക്കുന്നത്.

മാധവൻ—എന്നാൽ, വിധിവൈപരീത്യത്താൽ എന്തിനു്, തിന്നും മക്കൾക്കില്ല! ഞങ്ങളെ എന്നെ ഒരു നിമിഷനേരവും പിരിഞ്ഞിരിപ്പാൻ സമ്മതിക്കുന്നില്ല. നമുക്കു മനസ്സമാധാനം കിട്ടുന്നതെപ്പോഴാണെന്നാണ് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്.

കല്യാണിയമ്മ—ഇതു കൊണ്ടുവന്നു നടന്നോളിട്ടുണ്ടോ.

മാധവൻ അതിനുവിടെ സമ്മതിച്ചു. കല്യാണിയമ്മ ഇല്ലത്തിനെപ്പറ്റി പിന്നെയും പലതും പറഞ്ഞ കൂട്ടത്തിൽ, അന്തർജ്ജനത്തിന്റെ അച്ഛനമ്മമാരുടെ വൃത്താന്തവും, ധർമ്മപത്നിയായ ദേവകിയുടെ ഭർത്താവിന്റെ കഥയും മറ്റും വളരെ വിസ്തരിച്ചു മാധവനെ ധരിപ്പിച്ചു. ഇതൊക്കെ കേട്ടപ്പോൾ, ഇല്ലത്തിനെ അന്തർജ്ജനത്തിന്റെ കുടുംബം ഇങ്ങിനെ അന്ധവിശ്വാസത്താലും ദുരാചാരങ്ങൾ കൊണ്ടും തീരെ നിരാകരിച്ചുകളഞ്ഞതു മഹാ കഷ്ടമായെന്നും, അതു് ആ കുടുംബത്തിനു വലിയ ഒരു നാശകാരണമായിരിപ്പാനിടയുണ്ടെന്നും മാധവൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടു.

ഇല്ലത്തിനെ അന്വേഷിപ്പാൻ പോകുന്നതു് അവരൊന്നിച്ചാണല്ലോ മാധവനും കല്യാണിയമ്മയും കൂടി നിശ്ചയിച്ചതു്. അതിനു മുമ്പായിട്ടു ഒരു പലഹാരം കൊണ്ടുപോകണമെന്നു കല്യാണിയമ്മ മാധവനെ അറിയിച്ചു; മാധവനു് അതു് ഒട്ടും സമ്മതമായില്ല: അതിനെപ്പറ്റി പണിക്കരും മാധവനുമായി വലിയ വാദപ്രതിവാദം തന്നെ നടന്നു. ഒടുവിൽ, കല്യാണിയമ്മ

യുടെ മദ്ധ്യസ്ഥതയിൽപ്പിന്നീടുള്ള യുദ്ധം അവസാനിച്ചു: പണിക്കർ തന്നെ ജയിച്ചു!

പിറ്റേന്ന് ഉച്ചയ്ക്ക് മാധവൻ മടങ്ങിപ്പോവാൻ പുറപ്പെടുകയും, കല്യാണിയമ്മയും കുട്ടി മാധവ എളയതിന്റെ ഇല്ലത്തേക്ക് കയറുകയും ചെയ്തു. ആ അവസരത്തിൽ മാധവന്റെ മനോഭാവത്തിന്, എന്തെന്നില്ലാത്ത ഒരു സന്തോഷവും ശാന്തവും ഉണ്ടായി!

സാധാരണ വർത്തമാനങ്ങളെല്ലാം പതിവുപോലെ പറഞ്ഞുവസാനിച്ചപ്പോൾ, മാധവൻ ഇപ്രകാരം ഓർമ്മപ്പെടുത്തിച്ചു:—"നിങ്ങൾ ദുഷ്ടന്മാരെ ഉപേക്ഷിച്ചുള്ള വഴിയെ പോവാനിടയായി!"—

എളയതിന്റെ അച്ഛൻ—എന്തു ചെയ്യുക! അന്നാണ് ആ ദുഷ്ടരിൽ പലരുമുപ്പുതച്ചിക ശമ്പളം കിട്ടിയിരുന്നതാണ്. അന്നവർ പറഞ്ഞുതന്നു; ഇവിടെ പൂജാവിധി ഒന്നുമില്ലാതെ ഞാൻ കിടന്നു കഷ്ടിക്കുന്നു! അതു പോട്ടെ. പിന്നെയുള്ള പിടിച്ചുപറി ഒരു 'കലികാലത്തി'ന്റെയാണ്. അതല്ല ഈ ആപത്തൊക്കെ വിന്നത്! നിങ്ങളുടെ ഇല്ലത്തെങ്കിലും അവനവനോട് ഇഷ്ടം ഉപദേശിക്കേണ്ടതായിരുന്നു! എന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ വിട്ടിലെയും മറ്റും വർത്തമാനങ്ങൾ മുഖാന്തരം ഇതൊക്കെയും വിസ്താരവും സംക്ഷേപവുമായിത്തന്നെയാണ്.

എളയതിന്റെ അമ്മയുടെ ആവലാതിയായി പിന്നെ:

നിങ്ങളുടെ ഒക്കെ അനുഭവിക്കാനാണല്ലോ കേൾക്കുന്നത് ഒന്നാകെ ചുറ്റപ്പെട്ടത്! എന്തിനാ പറയുന്നത്! ഈ കല്യാണവും ഒരു അവനു ഒരു തോന്നലായിരുന്നു.

അതെന്നും പറഞ്ഞിട്ട് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ഭൃത്യന്മാരും അവനെ ഒന്നു കണ്ടുപിടിച്ചു ഇങ്ങു കൊണ്ടുവന്നാൽ മതി. ഞങ്ങളെല്ലാം കൂടി നടത്തിക്കൊള്ളാം. ഞങ്ങൾക്കെല്ലാം ദുഷ്പേരു വന്നോട്ടെ; എന്നാലും ദുഷ്കർമ്മികളെപ്പോലെ ഞങ്ങൾക്കു ഭയം ഇല്ല!

ശ്വശ്രുവിന്റെ പിന്നിലായി ദേവകിയും, ശ്വശ്രുവിനാൽ ആലിംഗിതയായുംകൊണ്ടു കുനിഞ്ഞു നിന്നിരുന്നു. ആനന്ദവും ദുഃഖവും വഴിഞ്ഞൊഴുകുന്ന ദൃഷ്ടികളാൽ മാധവൻ തന്റെ സുഹൃത്തിന്റെ ധർമ്മപത്നിയെ കണ്ണു ഗ്രഹിച്ചുകൊണ്ടു ഗദ്ഗദിതസ്വരവിശേഷത്തിൽ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു:

എളിയതിനെ ഞാൻ താമസിയാതെ കണ്ടുപിടിക്കും: നിശ്ചയം തന്നെ! നിങ്ങൾ ദൈവത്തെ സ്വീകരിക്കേണമെന്നും അപേക്ഷിക്കുന്നു. ഭർത്താവു ജീവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ വൈധവ്യം അനുഭവിക്കുക എന്നതു, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ഉത്തമസുഹൃത്തായ എനിക്കു അസാധാരണമായ സങ്കടത്തിനു കാരണമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു! നിങ്ങൾക്കും അങ്ങിനെ തന്നെയായിരിക്കണം!—— അധികം വെറുതെ വ്യസനിക്കേണ്ട! ഞാനെന്റെ സുഹൃത്തിനെ കഴിയുന്നതും വേഗത്തിൽ കണ്ടുപിടിച്ചു നിങ്ങൾക്കു കൊണ്ടുവന്നു തരുന്നതാണ്! സമാധാനത്തോടെ അദ്ദേഹത്തിനു സദാ വരദ നാരായണനെ ഞാനപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

മാധവൻ സകലരോടും യാത്ര പറഞ്ഞു, ഒന്നുകൂടെ മന്ത്രിയെ കണ്ടു കാര്യം ധരിപ്പിക്കുന്നതിനായി താമസസ്ഥലത്തേക്കു തിരിച്ചു.

ചാലിൽപറമ്പത്തുവീട്ടിന്റെ വടക്കുഭാഗം, വളരെ വീതിയില്ലാത്തതും കിഴക്കുപടിഞ്ഞാറ് ഉടനീളത്തിൽ കിടക്കുന്നതുമായ ഒരു വയലാകുന്നു. അതിന്റെ വടക്കെ അതിൎത്തി ഒരു പെരുവഴിയാണ്. ചാലിൽപറമ്പത്തുവീട്ടിൽനിന്നു നേരെ വടക്കോട്ടിറങ്ങി വയലും താണ്ടികടന്നു പെരുവഴിയിൽകയറുന്നതായാൽ, അവിടെ, പാന്ഥന്മാൎക്കും പക്ഷിനികൾക്കും ആശ്വാസപ്രദമായ ഒരാശ്രയസ്ഥാനമായി പടൎന്നു പന്തലിച്ചു പത്രങ്ങൾ നിറഞ്ഞു പച്ചപിടിച്ചു നില്ക്കുന്ന അശ്വത്ഥവൃക്ഷവും, അതിനു ചുറ്റുമായിട്ടുള്ള തറയും, അതിനടുത്തായി വിശേഷപ്പെട്ട ഒരു കിണറും, ഒരു വഴിയമ്പലവും, ഒരു ചെറിയ കുളവും നല്ല നാലഞ്ചു മാവുകളുമായിരിക്കുന്നതാണ്. മാധവൻ, പിറ്റെന്നു നാലു മണി കഴിഞ്ഞ സമയത്ത് ആ സ്ഥലത്തെത്തി ആൽത്തറയിന്മേൽകയറി ഇരിക്കേണ്ടതായി വന്നിരിക്കുന്നു.

വഴിയമ്പലത്തിൽ വെള്ളം പകരുന്ന ഒരു വൃദ്ധൻ അന്നത്തെ പ്രവൃത്തിയവസാനിപ്പിച്ചു ഭക്ഷിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. മാധവൻ ആ വൃദ്ധനെ, അമ്മിണിക്ക് തന്റെ ആഗമനത്തെ അറിയിക്കുവാൻ ചെയ്യാനുള്ള ഒരു ദൂതിയാക്കി അയച്ചു.

മാധവൻ വിചാരിക്കുന്നു:

ഞാൻ ഇന്നു വന്നതു കണ്ടു പോകയോ പോവണ്ടേത്? — അമ്മിണിയെ എങ്കിലും കാണാതെ പോകുന്നതെങ്ങിനെ? അത്രയുമോ, അമ്മയോട് പോരുന്നതിനു പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുന്നതോ? — അതിന്റെ താല്പൎയ്യം, ചാലിൽപറമ്പത്തു പോകരുതെന്നല്ലേ; — അവിടെയുള്ള ആരെയെങ്കിലും ചെന്നു കാണരുതെന്നോ അമ്മയ്ക്ക് ഉദ്ദേ

ന്മഹിഷ്യയാ തന്നെയാണ്!! ——— വിശേഷിച്ച് അമ്മിണി
യെ, പിന്നെ തന്നെ അമ്മ കരുതിയിട്ടുണ്ടാകണം! അ
പ്പുറം ഒരു ചെറുവായ ഭാവമോ? — അമ്മിണിയെക്കാണാൻ
തന്നെ ഭേദിച്ചിരിക്കയോ? — ഞാനിവിടെ വന്ന വിവര
ം ആ കന്യക അറികയില്ലെങ്കിൽ, എൽമഹലം വിചാ
രിച്ചുനോക്കിയാൽ തന്നില്ല! — ആരിഞ്ഞാലും; ...
വിപ്പെടുന്ന വസ്തു! — അറിയാതിരിക്കുമോ? കഴിയുകയില്ല!
— അപ്പുറം പിന്നെയെന്താണ് ഭാവമുള്ളത്? അവിടെ
ഇപ്പോകാൻ പാടില്ല; തീർച്ച തന്നെ! — അമ്മിണിയെ ഉ
ദ്ദേശിക്കുന്നതും ... ... — പിന്നെയും
പ്രതിബന്ധങ്ങളുണ്ട്! — പക്ഷേ, ആ സൌന്ദര്യകന്യകയ്ക്കു വ
ന്നിരിക്കുന്ന രൂപമാണ്, അതിനും ഒരു ... ...
ട്ടും! ... പ്രതിവിധി ... ...
——— അമ്മയോട് ... ... ചെയ്യാം!...............

വൃദ്ധയുടെ ചാലിൽപറമ്പത്തെത്തുവാൻ വേണ്ടിയുള്ള
തിൽ മുന്നിലെ ... ... രാഘവന്റെ
മുന്നിൽ സന്നിഹിതനായി; മുന്നിൽ വന്ന ... ...
... ...!

... — ... ... ! ... ...
ടെ ... ?

രാഘവൻ — ... , ...
ത്തിൽ ഒരു ... ... ! ...
ഞാൻ, ചാലിൽ പറമ്പത്തെപ്പടിക്കകത്ത് ... ...
... അമ്മയോട് ശപഥം ചെയ്തിട്ടാണ്
പോന്നിട്ടുള്ളത്!

ഭാസ്കരൻ — എങ്ങിനെയാ? — നിങ്ങൾ ബൊംബായിൽനിന്നെന്നാണു വീട്ടിലെത്തിയത്?

മാധവൻ — നാലഞ്ചു ദിവസമായി. ഇരിക്കട്ടെ; നമ്മുടെ എളയതിന്റെ വർത്തമാനം വല്ലതുമുണ്ടോ?

ഭാസ്കരൻ — ഉണ്ട്. അദ്ദേഹം ഇങ്ങില്ലേ? കുറച്ചു ദിവസം മുമ്പ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിന്ന ഒരു കത്ത് എനിക്കു കിട്ടിയിട്ടുണ്ട്.

മാധവൻ — വിശേഷമെന്താ?

ഭാസ്കരൻ — അതു നമ്മുടെ 'പരീക്ഷ'യെ മാത്രം വിഷയമാക്കിച്ചതാണ്.

മാധവൻ — ഭാസ്കരൻ, എനിക്ക് അമ്മിണിയെ ഒന്നു കണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ട്. അതിനെന്താ നിവൃത്തി? എനിക്ക് ഇപ്പോൾത്തന്നെ എനിക്കു പോകയും വേണം. താങ്കളും പട്ടാമ്പിയോളം ഒന്നു വന്നാൽത്തരക്കേടില്ല.

അല്പം ആലോചിച്ചതിനു ശേഷം, "ശരി; ഞാൻ വരാം. അമ്മിണിയെ നിങ്ങൾ കുളക്കരയിൽ പ്രതീക്ഷിച്ചോളൂ." എന്നു പറഞ്ഞു ഭാസ്കരൻ ചാലിൻപാറവഴിക്കു മടങ്ങി. മാധവൻ സങ്കേതസ്ഥലത്തിലേക്കു നടന്നു. ഭാസ്കരൻ പടിപ്പുരയിലെത്തിയപ്പോൾ, അമ്മിണി മാത്രമല്ല, അന്നഞ്ചു കന്യകമാരും മേൽകഴുകുവാനായി കുളത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു വരുന്നതു കണ്ടു. ആയാൾ അവരെ സാകൂതമായി നോക്കി നിന്ന് ഒന്നു മന്ദഹസിച്ചു.

അമ്മി — ഉം? എന്താ ചിരിക്കുന്നത്?

ഭാസ്കരൻ — ഒന്നുമില്ല; പൊയ്ക്കോളൂ.

അമ്മിണിയെ മാത്രം പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു നിന്നിരുന്ന നമ്മുടെ മാധവന് ആ അഞ്ചു കന്യകമാരേയും, അതു ത

ണന്ന താൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്ന സന്ദർശനോദ്യമത്തിന്റെ മുമ്പാ
യും, കാറ്റിച്ച കാണാമാനിട വന്നപ്പോഴും, ഒരു മിന്നലും
അനിവാര്യമായിട്ടുകൊണ്ട് ഉപദ്രവിക്കുന്ന പോലെ, മുഖത്ത്
പെട്ടെന്ന് ഒരു മന്ദഹാസവും ഉടനെ അശ്രുപ്രവാഹവും ഉ
ണ്ടായി. ആദ്യമായി പൊന്നമൃതയെച്ചെന്നു ചെയ്തു്, അമ്മി
ണിയായിരുന്നില്ല, ജാനകിയായിരുന്നു:

ജാനു—ഹൂം; എന്തു കഥയാണിതു്?

മാധവൻ—കഴിഞ്ഞുപോയ കഥകളൊക്കെയും എന്തിനാ ഓർ
ക്കല്ലേ!

ശങ്കരൻ, എന്നോ ഒരു നാഴിക ദുഃഖദുർവ്യാപാരി
മാടപ്പ വെച്ചിരുന്ന, ഹൃദയമാകുന്ന അളുക്കു് 'ഠേം!' എന്നു
പൊട്ടുന്ന പൊട്ടിത്തൂവോ! ആ ശോകസങ്കടത്തിൽ അവാ
ച്യസുഖം വിസ്മൃതമായിരിച്ചു നേരം അശ്രു പൊഴിച്ച
പ്പോഴും ഹൃദയം തണുക്കാവുന്നതായിത്തീരും.

അമ്മിണി—ഇപ്പോഴും വരുന്ന വഴിയാണോ?

മാധവൻ— അല്ല; വന്നു് ഒരു അമ്പലത്തിനരികിൽ കുറച്ചു
നേരമായി വിശ്രമിക്കുന്നു. ദേവനെ ഞാൻ അടുത്തു
വരുത്തിക്കണ്ടു സംസാരിച്ചു. നാലഞ്ചു ദിവസമായി വീ
ട്ടിൽ വന്നിട്ടു്. ഇന്നലെ മാങ്കാവിൽ പോയിരുന്നു. അ
വിടെനിന്നാണു വരുന്നതു്. ഇപ്പോഴുംതന്നെ എനി
ക്കു മടങ്ങുകയും വേണം.

ജാനു—വീട്ടിൽ വരാതെകാണോ!

മാധവൻ. എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട സോദരിമാരേ, എന്നെ
നിർബ്ബന്ധിക്കരുതു്! എനിക്കു് ഇതുവരെ അതിനൊന്നു
മിനിയും നിവൃത്തിയില്ല!

ജാനു — വന്നു ചായയെങ്കിലും കഴിയ്ക്കാതെ പോകാൻ പാടില്ല.

മാധവൻ — (ചെറിയ ഒരു പുഞ്ചിരിയോടെ.) "ഭവതീനാം സൂനൃതയൈവ ഗിരാ കൃതമാതിത്ഥ്യം!" എന്നു തന്നെ പറയട്ടെ. എനിയ്ക്കിപ്പോൾ ഒന്നും വേണ്ട.

ജാനു — എന്നാൽ ഒരു ഇളനീരെങ്കിലും ഇടീച്ചുകൊണ്ടു വരീയ്ക്കാം.

മാധവൻ — ജാനു, എനിയ്ക്കു യാതൊന്നും വേണ്ട: എനിയ്ക്കു ബദ്ധപ്പെട്ടു പോകേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഞാനിവിടെ വന്ന വർത്തമാനം അമ്മയോടു പറയണമെന്നില്ല. ഈ വരവിൽ നിങ്ങളെയൊക്കെ കാണുമെന്നു തന്നെ ഞാൻ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. നിങ്ങളുടെ പാഠം മുടക്കുവാൻ ഇടവന്നതു മാത്രമാണ് ഇന്നു ഞാൻ ഈ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു വന്നതു.

അമ്മിണി — അതെന്താണ്?

മാധവൻ — ഇതിന്നെല്ലാം പുറമേ, നമ്മുടെ ഏളയത് ഇപ്പോൾ എവിടെയാണെന്നു യാതൊരറിവുമില്ല! അദ്ദേഹത്തെ അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിപ്പാനായി, എനിയ്ക്കു തീരെ സൗകര്യമില്ലാത്തതിനാൽ— മുത്തശ്ശി എന്നെ പിരിഞ്ഞിരിപ്പാൻ ലേശവും സമ്മതിയ്ക്കാത്തതിനാൽ—, ഞാൻ ശങ്കരനെ അയയ്ക്കാനാണ് വിചാരിക്കുന്നതു. നിങ്ങൾക്കൊക്കെ അതു സമ്മതം തന്നെയല്ലേ?

അമ്മിണി — 'സമ്മതമല്ലേ' എന്നോ!? ഏളയതിനെ ഉടനെ കണ്ടുപിടിച്ചു കൊണ്ടുവരണമെന്നു ഞങ്ങൾക്ക് അപേക്ഷ കൂടിയുണ്ട്.

ഈ അവസരത്തിൽ ഭാസ്കരൻ യാത്രപറഞ്ഞുംകൊണ്ടു അവിടെ എത്തി. ആയാളും ഒരു ക്ലാർക്കിൽ കോൺസ്റ്റബിളും കൂടെ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഏതായാലും മാധവൻ, ഭാസ്കരന്റെ വകതിരിവിനെ മനസാ ശ്ലാഘിച്ചു.

മാധവൻ ബാലക്കു നിമിഷം കൂടി കഴിയുമ്പോൾ വർത്തമാനങ്ങൾ പറഞ്ഞു അവിടെ നിന്നു പിരിഞ്ഞു, കുഞ്ഞുണ്ണിയുടെ ചിബുകം പിടിച്ചു പൊന്തിച്ച്, 'പോകട്ടെ!' എന്നു പറഞ്ഞു പുറത്തേക്കിറങ്ങി. മാധവനോടും, "ഈ അവസരത്തിൽ എളേടത്തിനോടുകൂടി നിങ്ങളെ വന്നുകാണുവാനും മറ്റും ദൈവം എന്നെ അനുഗ്രഹിച്ചുവെന്നു ഞാൻ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കുന്നു." എന്നു യാത്ര പറഞ്ഞു. പരിണതപ്രജ്ഞന്റെ ഉപദേശങ്ങളെന്നപോലെ, അവരുടെ കടാക്ഷങ്ങളിൽ കരുണാപൂരം; കണ്ണുനീരൊഴുകും പാടുകളെ കാണിക്കുന്നവികളുമാണ്! മാധവൻ, ആ ബാലികമാരുടെ നേർക്കും പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധിച്ചുമന്ദസ്മിതം ചെയ്ത് 'ശക്തിപൂർണ്ണ ശരീരനായിട്ട്', വടക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞു നടന്നു.

ഭാസ്കരൻ — നമ്മിണി, ഇതാ, ഞാൻ നമ്മുടെ രാമച്ചപ്പട്ടരുടെ മഠത്തിൽ പോകുന്നു. അമ്മയോടു പറഞ്ഞിട്ടില്ല. നാളെ വരാം.

എളേടത്തിനെ അന്വേഷിപ്പാൻ പോകുവാനുണ്ടായ സംഗതി മാധവൻ ഭാസ്കരനോടും, എളേടത്തിന്റെ ഒന്നിനെക്കുറിച്ചു ഭാസ്കരൻ മാധവനോടും പറഞ്ഞു. ആ കത്ത് മാധവൻ പലവുരു വായിച്ചു; ഉണ്ണിയും ചില സ്പർശിതമായ അശ്രുക്കളെക്കൊണ്ട് അടിക്കടി അതിനെ അഭിഷേകവും ചെയ്തു!

മാധവൻ വന്നതും പോയതും കേട്ട ജാനകിയമ്മ ന

ന്നു പരിതപിച്ചു. കുറച്ചു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ മാസ്റ്റർ എ
ളുതലിനെ അന്വേഷിപ്പാൻ പുറപ്പെട്ടു. കോപ്പുകൾ ഉണ്ടാ
ക്കി കൂടി, ദേവനാവള്ളം പോകാൻ ഉത്സാഹിച്ചു മാധവൻ അല്ലെ
ന്നെങ്കിലും അനുമതി നൽകിയതുമില്ല!

ഇരുപത്താറാമദ്ധ്യായം.

പ്രിവിടയുടെ തെളിവുപ്രകാരം ഗോപാലമേനോ
ൻ, കണിശനെയും മകളെയും ആസ്പത്രിയിലെത്തിച്ചതിന്റെ
പിറ്റേന്നു തന്നെ പുത്തൻകോട്ടവിലങ്ങിൽ മടങ്ങിവന്നു. കോ
ടതിവീട്ടിലുള്ള സകലരേയും ഒന്നിച്ചു കൊല ചെയ്യുമെ
ന്നു വെളിപ്പെടുത്തിയ ആ 'ശ്രീമതി'യുടെ
ഭാര്യ. ആയാൾ അന്നു തന്നെ ആസ്പത്രിയിലേക്കു പോയി, ക
ണിശന്റെയും പുത്രിയുടെയും പരിചയത്തെ അടിസ്ഥാനിച്ച്
ആസ്പത്രിയിൽ കഴിച്ചുകൂട്ടി. ആസ്പത്രിയിലും, ഇടക്കു പുത്തൻകോട്ട
വലിയ വീട്ടിലും അവിടെയും ഗോപാലമേനോൻ, "ഇപ്പോ തിന്ന
വർ വെള്ളം കുടിച്ചു! ഇനി ഞാനാണെങ്കിൽ ഒരു വെടിയേ
യും മറ്റു കുറച്ചു കമ്പ്യാനങ്ങളെയും ഒക്കെ വെട്ടി നുറുക്കി നായ്
ക്കൾക്കു കൊടുക്കാതെ വിടില്ല!" എന്നും മറ്റും ഗർജ്ജിച്ചുകൊ
ണ്ടു നടക്കുന്നുണ്ട്. വാസ്തവത്തിൽ, വൃദ്ധനായ രാമൻ
നമ്പ്യാർ ഈ ദുഷ്ടനെക്കൊണ്ടു വലഞ്ഞു. അങ്ങിനെ അതിനിടയ്ക്കാ
യ സന്ദർഭത്തിന്റെ നിർബന്ധങ്ങളാലും ആപത്തുകാല
ങ്ങളാലും, ഓപ്പന്ന്യായം പരമേശ്വരനും കൂടിയും, പു
ത്തൻവീട്ടിൽ നടക്കലും മറ്റും പ്രായേണ പൂർത്തിയായി നമ്മുടെ രാ
മപ്പണിക്കർ ഇതെല്ലാം കേട്ട് ഒരു ദിവസം രണ്ടു
പോലീസുകാരോടുകൂടി വന്നു ഗോപാലമേനോനെ നല്ല

പാട്ടിലെന്ന 'ചെലിയുഴിത്തൊ'ട്ടപ്പാടം താരതമ്യപ്പെടുത്തി ആ
യാളുടെ 'ഗന്ധർവ്വൻ ഇളക്കൽ' നിലച്ചു.

മാധവി അന്ന രാവിലെ രാമൻനമ്പ്യാരോടു മാപ്പു
ചോദിച്ചതിൽ, തന്നെ വെട്ടി മുറിവേല്പിച്ചതു കുട്ടൻനമ്പ്യാരാ
ണെന്നു സൂചിപ്പിച്ചതല്ലാതെ, പിന്നെ സങ്കീർണ്ണ ഇൻഷ്വു
റൻസും മറ്റും ആസ്പത്രിയിൽപ്പോയി കൈകപ്പിനൊട്ടതെ
പ്പറ്റിയും നമ്പ്യാരുടെ പേർ അതരം പലട്ടപ്പേലിൽ ആ
പതിവ്രതാരത്നം ഉപയോഗിച്ചില്ല. എന്നാൽ, മന്ത്രവാദി
യ്ക്ക്, കഞ്ചി കുടിക്കുന്നതും നമ്പ്യാരെ കാറുതാരനാക്കാൻ
ശ്രമിച്ചു. അവളുടെ കൈക്കുപ്പിത്തിൽനിന്നു കിട്ടിയ, നമ്പ്യാ
രുടെ തോന്നൽ അന്യായങ്ങളെ, — അവർ പിടിച്ചുന്ന
ഭാരം ഇങ്ങിനി വരാതിരിക്കാനും എവിടെയെങ്കിലും പോയ്ക്കള
ഞ്ഞു. — അവസ്ഥപിടിച്ചുമാറുന്ന തെറ്റായിരുന്നു രാ
ഘവമേനവന്റെ പക്ഷമെങ്കിലും, പിന്നീടുണ്ടായ വാർത്താ
ഗതികൾ അയാളെ ആ വിഷയത്തിൽ നിരാശനാക്കി
ത്തീർത്തു!

ഗർഭിണിയായ മാധവിയും അവളുടെ മാതാവും, ഒന്നു
രണ്ടു മാസത്തിനുള്ളിൽ സ്വാസ്ഥ്യശരീരകളായി തിരിയെ ക
ച്ചേരിവീട്ടിൽ വന്നു താമസം തുടങ്ങി. നിസ്സീമമായ ഭക്തി
യോടെ 'ഉമാമഹേശ്വര'ഭജനത്തിനു യഥാപൂർവ്വം നിരത
യായ മാധവിയുടെ ശിരസ്സിൽ ഇടക്കിടെ രോഗതയായിക്കാണ
പ്പെട്ടിരുന്ന ഒടുംകല, പലർക്കും ഏറെ അത്ഭുതജനകമായ
ഒരു ചിഹ്നവും, അവർക്കൊക്കെ ഒരു ചിന്താസ്പദവുമായ
മായിത്തീർന്നു.

ഒരു രാമൻനമ്പ്യാർക്ക് അമ്മയുടെ ശുശ്രൂഷയ്ക്കു വ
ന്നു, രാഘവമേനവനും, രാമൻനമ്പ്യാരുടെ മറ്റു ചില

ദൌഹിത്രന്മാരും, അവരുടെ ഭർത്താക്കന്മാരും ഒരു ദിവ-
സം കോമ്പ്രാവീട്ടിൽ ഉണ്ടായിരുന്നു. തിരുവാതിരഞാറ്റു-
വേല; ധാരമുറിയാതെകണ്ടുള്ള മഴ; നാഴികമണിയിലെ സൂ-
ചിമാത്രം, സമയം മദ്ധ്യാഹ്നമായെന്നു സൂചിപ്പിക്കുന്നു.
ശ്രാദ്ധം കഴിഞ്ഞു് എല്ലാവരും തെക്കിനിയിൽ ഉണ്ണാനിരി-
ക്കുന്നു. "ഇനിയാരാ ഉള്ളതു്?" എന്നു ചോദിച്ചുകൊണ്ടു വേല-
ക്കാരത്തി സകലരെയും ഒന്നു കണ്ണോടിച്ചു നോക്കി: ആരും
ബാക്കിയില്ല: അന്നവിടെയുള്ള പുരുഷന്മാരും കുട്ടികളുമൊ-
ക്കെ ഉണ്ണാനിരുന്നിട്ടുണ്ടു്; ഒരില മാത്രം ആളില്ലാതെ ശേ-
ഷിച്ചു കിടക്കുന്നു!—അതു കണ്ടു് സകലരുടെയും കണ്ണു-
കളും തിരുവാതിരഞാറ്റുവേലയെ അനുകരിച്ചു!!

അന്നു തന്നെ സന്ധ്യക്കു കാമ്പ്രാവീട്ടിൽ അമ്മയും മ-
കളുമായിട്ടു ഒരു കശപിശ നടക്കുന്നു. ഇതു കേട്ടു ഉണ്ണി-
യെയെടുത്തുകൊണ്ടു ഗോപാലമേനോൻ വീട്ടിലേക്കു കയറി
വരുന്നു.

ഗോപാലമേനോൻ— എന്താ ഹേ ലഹള? കണ്ണും ചെവി-
ടും കേക്കാനില്ല്യല്ലോ!

കുഞ്ചി— ഈ മൂധേവി ഒരു വാക്കും പറഞ്ഞാൽ കേക്ക-
ണ്ണായി!

ഗോപാലമേനോൻ—ഉം-ം-ം?

ഗർഭിണിയായ മകൾ ഇതിനിടെ അനുഭവിച്ചുവ-
ന്ന ശാരീരവും മാനസികവുമായ ക്ലേശങ്ങൾക്കു കൈയും
കണക്കുമില്ലെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ! അതൊന്നും പോ-
രാഞ്ഞിട്ടു് ഇന്നിതാ, അവളുടെ അമ്മ തന്നെ അവളെ ഉപ-
ദ്രവിപ്പിക്കാൻ വീണ്ടും ബദ്ധകങ്കണയായിപ്പുറപ്പെട്ടിരിക്കു-
ന്നു! വേലി തന്നെ വിളവു തിന്നുതുടങ്ങിയാൽ പിന്നെ നി-

പലയാവിടെ!—— മാധവിയെ ഉദ്ദേശിച്ചു മഹാ പുരുഷ ന്മാർ ഇപ്പോൾ വീണ്ടും ചെയ്തുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്ന അനേകം ായ പ്രണയപ്രാർത്ഥനകളിൽ ഒന്നിനു മാത്രം ആ സാ ധ്വി അല്പവും അടിപ്പെടാത്തതുകൊണ്ടാണു കുഞ്ഞി അവ ളിൽ പാതിവ്രത്യാരോപണം ചാർത്തുന്നത്!!

കുഞ്ഞി മാധവിയെപ്പറ്റി വലിയ ഒരു പ്രസംഗം ത ന്നെ നടത്തി; അതിൽ അവൾ വസ്തുസ്ഥിതിയെ മറച്ചുകള ഞ്ഞു!— ഇങ്ങിനെ പലരും സംബന്ധത്തിന്നാവശ്യപ്പെടുന്നു ണ്ടെന്നും അവരിലാരെയെങ്കിലും ഇവൾ സ്വീകരിക്കാതിരി ക്കുന്നതു വലിയ തെറ്റല്ലേ എന്നും മറ്റുമാണു കുഞ്ഞി ഗോ പാലമേനവനെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കിയത്: ഒടുവിൽ, താവൾ ഇങ്ങിനെ ചോദിച്ചു:—"ശ് ഭോഗ ജമേ! ഈ കാലത്തുംകൂട്ടിയിട്ട് ങ്ങളെ വാശി പിടിക്കു ന്നെങ്കിൽ കഞ്ഞി കുടിക്കുമെന്നതാ കേട്ടില്ലേ?"

മാധവി— കഞ്ഞി കുടിക്കണ്ട!

ഗോപാലമേനോൻ— മിണ്ടരുത്! നിനക്കറിവില്ല തല്ലു പറഞ്ഞു കേട്ടോ?

മാധവി— ഇല്ലേ, ഞാനാര തന്നെ പറഞ്ഞതൊന്നും കേൾക്കാ ൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല!

ഗോപാലമേനോൻ— കള്ളീ! നാക്കൊട്ടിയാരാം!

എന്നും പറഞ്ഞു മാധവിയെപ്പിടിച്ചു ഉന്തിത്തള്ളി പ്രഹരിച്ചു. അവൾ ഉറക്കെ നിലവിളിച്ചുതുടങ്ങി.

കുഞ്ഞി— അയ്യോ ഭഗവാനേ ചതി! ഞാൻ പറഞ്ഞതു കൊണ്ടായല്ലോ!

മാധവി— (കരഞ്ഞുകൊണ്ട്.) എ—എ— എന്തിനാണിങ്ങനെ ഇ—ത—ല്ലു കൊല്ലുന്നത് എ—ക്കു— ഒന്നുമറിയില്ല!

“അപ്പാ! പാപി കടന്നു പൊറുത്തുവോ! നിന്റെ ഉടയോന്റെ പിന്നാലെ നിന്നും [illegible]. കഷ്ടകാലത്താൽ, കെട്ടുപോയി!!” എന്നു പറഞ്ഞു പിന്നെയും കരൾ പ്രേമത്തോടു കഴുത്തിൽപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു [illegible] കൊടുത്തു ഭഗവാനോടു തന്റെ ഏകപുത്രിയെ ഏറ്റുവാങ്ങിച്ചു! — ഭഗവാൻ പടി കടന്നു നടന്നുതുടങ്ങി! നാനാദേശങ്ങളിൽ കൂടിനിന്നും നിഷ്ഠുരവധം ചെയ്യപ്പെട്ടവരും, സർവ്വോപരി ഉപവാസിനിയുമായ നമ്മുടെ നായിക, ഇരുപതുവയസ്സു്, തികഞ്ഞു്, [illegible] ഇല്ലാതെ, [illegible] വും [illegible], ശരീരവും [illegible] കൊണ്ടു്, [illegible] കൊണ്ടു്, [illegible] നട കൊള്ളുന്നതു്! അയ്യോ! മനുഷ്യരുടെ ദുഷ്കൃതപരിപാകം ഭയങ്കരം!—

കാലക്കേടിന്റെ കയ്യിൽ നമ്മൾ
കാറ്റിലെപ്പഞ്ഞി തന്നെ!

ഈ ‘[illegible]’ ‘[illegible]’ യിലെന്തിൽ [illegible] പ്രവേശിച്ചു: അപ്പോൾ അന്തർഗതങ്ങൾ [illegible] യായി: ഭഗവാൻ [illegible] കൊണ്ടുപോയില്ലെന്നേ. [illegible], അവിടെ [illegible] അവരുടെ മനസ്സു പിന്നെയും സ്വസ്ഥതയെ പ്രാപിച്ചു:

.... വർഷകാലം [illegible]–
[illegible] !

കൊണ്ടുവന്നു കയറിയ ഭഗവാൻ [illegible] ദേവകിയമ്മയെ [illegible] കണ്ടുവെങ്കിലും [illegible] തിനു നല്ല മനസ്സുണ്ടായി!

ദേവകിയമ്മ—എന്തു്! മാധവിയമ്മേ! എന്താ മാധവി [illegible] [illegible] വരുന്നതു്? [illegible] ച്ചുവോ?

പിന്നെയും ഈ ചോദ്യങ്ങൾ തന്നെ രണ്ടുമൂന്നു പ്രാവശ്യം ആവർത്തിക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞപ്പോഴേക്കു മാധവിക്കു അക്ഷമയെ പുറത്തേക്കു വരുത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞുള്ളൂ! കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചും വിക്കി വിക്കിയും അവൾ കുറെ നേരംകൊണ്ടു് ചരിത്രമെല്ലാം ദേവകിയമ്മയെ പറഞ്ഞു മനസ്സിലാക്കി. ആയമ്മ അടുപ്പമുള്ളതായ കാരണവന്മാരെയും ഈ വിവരം ധരിപ്പിച്ചു. പിശുക്കനെങ്കിലും ആശ്രിതവാത്സല്യനും ദീനജനാനുകമ്പിയുമായ ആ ഉദാരൻ, ദേവകിയമ്മയുടെ നിർബ്ബന്ധത്തെയും പ്രാർത്ഥനയെയും ശരിവെക്കുന്നതു് —അതും വിശേഷ്യ ഇതു്:— സ്വയം സമുചിതമാംവണ്ണം നിർവ്വഹിക്കപ്പെടുത്തി, അതുപ്രകാരം ചെയ്തുകൊള്ളുവാൻ സമ്മതം നൽകി. ഇങ്ങിനെ മാധവിക്കു കോരത്തുവീട്ടിൽ സ്ഥിരവാസാനുമതി സിദ്ധിച്ചു. വല്ല്യമ്മ, വല്ല്യ മൂത്തവരും പറഞ്ഞു മാധവിയുടെ ഹൃദയത്തെ ഇനിയും മുറിപ്പെടുത്തരുതെന്നു മുൻകരുതലോടുകൂടി ദേവകിയമ്മ അവളുടെ വിഷയത്തിൽ നല്ലവണ്ണം ശുഷ്കാന്തി കാണിച്ചുപോന്നു.

ഒരു ദിവസം ഗോപാലമേനോൻ മദ്യപാനത്തിനായി മദ്യം വില്ക്കുന്ന സ്ഥലത്തേക്കു കയറിച്ചെന്നു. മദ്യവിക്രേതാവു് സാധാരണമട്ടനുസരിച്ചു് അന്നും മേനവനു മദ്യം കിണ്ണത്തോടെ എടുത്തുവെച്ചുകൊടുത്തു. അതിൽ ഒരു കൂറ (കൂറാൻ; പാറ്റ.) ചത്തു പൊന്തിക്കിടക്കുന്നതു കണ്ട മേനോൻ അതിനെ എടുത്തു താഴത്തിട്ടു കൈ കൂപ്പി മൂന്നു പ്രദക്ഷിണം വെച്ചു നമസ്കരിച്ചു് ഇങ്ങിനെ പ്രാർത്ഥിച്ചു:— 'എന്റെ കൂറാനേ, ഇനിയത്തെ ജന്മത്തിൽ ഞാൻ നിയ്യായിട്ടു ജനിക്കണേ! എന്നാൽ ഈ കള്ളും കൊടത്തിൽക്കിടന്നു ചാകാമല്ലൊ!'— ഇതു്, പിന്നീടു് അ

പ്രതികാര്യമായിപ്പറഞ്ഞിട്ടുള്ള [illegible] ഭ്രാന്തിന്റെ ല ക്ഷണങ്ങൾ [illegible] കാണായിത്തുടങ്ങി. അന്നു തന്നെ കമ്പിളിയെടുത്തു തുടങ്ങി. കണ്ണാടി പൊട്ടിക്കുക, വലിച്ചെറിയുക, കയ്യിൽ കിട്ടിയതു തല്ലിക്കളയുക [illegible] ചെയ്ക ഇത്യാദിരൂപത്തിൽ [illegible] അധികം [illegible] കൂടി ഇ [illegible]. അവരിൽ പലരും ഇതിനെപ്പറ്റി [illegible]നമ്പ്യാരോട് [illegible] പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. എന്നാൽ, "നിങ്ങളെന്തെങ്കിലും [illegible]. എനിക്കു യാതൊരു [illegible]മില്ല." [illegible] അദ്ദേഹത്തിന്റെ മറുപടി.

[illegible] ദിവസം അങ്ങിനെ കഴിഞ്ഞു. [illegible] [illegible] കണ്ണി [illegible] കട്ടിൽ [illegible]നമ്പ്യാരുടെ [illegible] [illegible] [illegible] പ്രാപിച്ചു! [illegible]നമ്പ്യാർ [illegible]നെ വിളിച്ചു.

[illegible]നമ്പ്യാർ — [illegible], [illegible] സുഖമില്ലല്ലോ! [illegible]

മാധവൻ — ആവാം.

[illegible]നമ്പ്യാർ — [illegible] കണ്ടുപിടി [illegible] അറിഞ്ഞുകൂടേ?

മാധവൻ — അറിയാം.

[illegible]നമ്പ്യാർ — എന്നാൽ അത്[illegible] [illegible], പിന്നെ [illegible] — [illegible] [illegible] അടുത്തു [illegible] സൂക്ഷിച്ചു[illegible]!

'ശുദ്ധം, ഇവരെന്റെ കൂടപ്പിറപ്പുകളല്ല. ഈ ലോകർ സ്വന്തക്കാരെക്കൊണ്ടുമല്ലൂം.' എന്നു കണ്ടിട്ടായിരുന്നു പറഞ്ഞത്:

ക്ഷുദ്രേപി നൂനം ശരണം പ്രപന്നേ
മമത്വമുച്ചൈശ്ശിരസാം സതീവ!

ദിവ്യന്മാർ പരിശുദ്ധന്മാരിൽ ഉപാദ്ധ്യായന്മാരായവർ ദ്രോഹത്തിനൊരുങ്ങിക്കൊണ്ടായാണ കണ്ടത്. മാധവൻ പ്രയാസമായെന്നാലും ദേവൻ ഇങ്ങോട്ടു പ്രായപ്പെട്ടു. എന്നിട്ടു ഡോക്ടർ പറയുന്നു: ഗോപാലമേനോൻ തൃശ്ശൂർ ഗ്രാമത്തിലുള്ള വീട്ടിൽ പ്രവേശിക്കാനായി: കണ്ടിട്ടും കേട്ടു, പലപ്പോഴും ചില ഉളുവാക്ക്, അവിടെനിന്നു കിട്ടുന്ന ഒരല്പം ഭാഗ്യം ഉള്ള കുട്ടവരൻ മടി കാട്ടുന്ന വിളിയും തീരും!

ഇരുപത്തേഴാമദ്ധ്യായം

കനത്തതാം ദുഷ്പടലങ്ങളും കൂ
റ്റിനങ്ങളാൽക്കമഴ മൂടും മാറിടും!

കാത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ അപകൃത്യങ്ങൾ വാർത്തയാൽ മാധവൻ പറമ്പത്തുകാരനായ നാരായണൻനായർ പിടിപെട്ട ആധി, വ്യാധി എന്ന രോഗാന്തരത്തിലിരുന്നിട്ടു, ഉണ്ണിക്കൃഷ്ണൻ സഹായത്തിനെത്തിയ ആ വൃദ്ധൻ അതേ ദിവസം കൂട്ടത്തിലുള്ളവർ കാലത്തും പ്രസവിച്ചുകൊണ്ടു. നമ്മുടെ മാധവനായനും, അതിനൊപ്പം കൂടി, ഉണ്ണിനി വന്നു, കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിയുടെ മരണം വാർത്ത കേട്ടപ്പോൾ! ജാനകിയമ്മക്ക് ഒരു വലിയൊരു ആധി നിന്ന് എത്ര സഹായസഹകരണങ്ങളോടും കൂടി തീർന്നു.

സ്സാൻ ഇപ്പോഴും നമ്മുടെ പിള്ളയവർകളെ അന്വേഷിച്ചു കൊണ്ട് നാടിനാടെ സ്സഞ്ചരിയ്ക്കയാണല്ലോ.— ഇങ്ങിനെ ഇപ്പോഴും ചാലിയർപറമ്പത്ത്, ജാനകിയമ്മയും അവരുടെ അമ്മയും മക്കളും മാത്രം അവശേഷിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. ആ ദാസ്യക്കാരത്താല്, വലിപ്പപ്പെട്ട പലരുംകൊണ്ടും പലതരം വിഷ്ടാപലതകളോടും പാത്രമായിപ്പരിണമിയ്ക്കുന്നു: കുട്ടോകാര്യങ്ങളും പൂർവനം തൽ എന്ന മനോമുണ്ടു: കൂട്ടത്തിൽ, കുട്ടികളുടെ കശുമാവുമൂഷണവും വിശേഷം, മാണം. ഇതിനെല്ലാം പുറമേ, അമ്മിണിയുടെ വരാനാകാ പ്രകാരമവ സത്തക്കിതന്നായ മാധവനെ ഇനി കിട്ടുകയില്ലെന്ന് ആ സാധ്വി വിചാരിച്ചു വിഷാദിയ്ക്കയും ചെയ്യുന്നു!

ദിവസങ്ങളും മാസങ്ങളും ഓരോന്നായി കഴിഞ്ഞുപൊയ്ക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇത്ര കാലമായിട്ടും മേസ്ത്രാർ പിള്ളയവർകളെക്കുറിച്ചു യാതൊരു വർത്തമാനത്തെപ്പറ്റി ഒന്നെങ്കിലും അറിയുവാൻ ഇടയായിട്ടില്ല! തന്റെ പ്രാണപ്രിയന്റെ കപ്പലപകടത്തിനെപ്പറ്റി വിചാരം മനസ്സിനെ അലട്ടുകൊണ്ടും, മുത്തശ്ശി വലിയമ്മ അമ്മ പിന്നിലുടെ ഇന്നും കെട്ടാത്ത കണ്ണുനീരും കണ്ടു കണ്ടു കൊതി വിളന്നതിനാലും, സ്ഥിരശ്രദ്ധയുടെ നിശ്ചയവും പ്രിയതമയായ ചാരതിയുടെ "ചില ഓരോന്നായിട്ടു തപ്പിടുപോയ" വിധത്തിൽ നിശ്ചലാവസ്ഥയെയിൽ നിറഞ്ഞും, ക്ഷമശീലയായി, പതിവ്രതാശിരോമണിയായി, പരിശീലനസഹനയായി, പതിശുശ്രൂഷാപരയായി, ആദാനംവാങ്ങിയെന്ന പോലെ, ദിവസങ്ങളും കഴിച്ചുകൂട്ടുന്ന നാളുടെ മാധവൻ, വളരെ നാളും കുട്ടിയായി മാത്രം, പ്രോമത്ത പിടിച്ച ധാരിയാകാന്നു പോലെ, അങ്ങിനും

രോഗങ്ങളും ക്ഷാമങ്ങളും കൊണ്ടു ചെയ്തു വലിച്ചിട്ടി പ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കാലത്തിൽ രണ്ടാമതും അഭിവൃദ്ധിച്ചു കൊണ്ടിരുന്ന അത്യാഗ്രഹികളുടെ അവലോകനം ചെയ്തു ഞങ്ങളിലും പരമായ പരിതാപം അനുഭവിച്ചുവരുന്നു! അന്നോ, കഷ്ടം! ഇവരുടെ സ്ഥിതിയും ഇങ്ങിനെ ദുഃഖദുസ്സ്ഥിതമായിത്തീർന്നല്ലോ!!

1922-ലെ കണ്ണാവും, കൊടുത്തിട്ടില്ലെന്നും പാലിച്ചിട്ടില്ലെന്നും അറിയപ്പെടാത്ത 'സുഹൃത്തിൽ' വന്നു കടന്നു കൂടായി! ഇങ്ങിനെ കാലചക്രം സ്വതന്ത്ര സ്വാതന്ത്ര്യമായി മന്ദപൂർവ്വം പരിവർത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു.

അന്ന്, 1922. ഫെബ്രുവരിയിലെ സുപ്രസിദ്ധമായ സൂര്യഗ്രഹണമായിരുന്നു. പ്രഭാതം അതിശയകരമായി തുടങ്ങി മേഘങ്ങളും ചുവപ്പിലും, പിന്നിട്ട്, ഏറ്റവുമൂട്ടിയ രൂപത്തിലാർന്ന സുവർണ്ണനിറത്തിൽ വിളങ്ങിച്ചാരുതയും, ഉടനെ ആ പ്രദേശത്തിൽ പരിപൂർണ്ണ ചെയ്തും, ദേവലോകത്തിൽ മേൽനിന്നു നിർഗമിച്ച പ്രസന്നമായിത്തീരും കാണപ്പെടുന്ന ഒരു പ്രഭാപടലികയോടുകൂടിയും, ആകാശത്തിലെ ഉദിച്ച സൂര്യൻ, കറുപ്പു കലർന്ന ഒപ്പം നീരദപടലികയും, അനന്തരം, മധ്യാഹ്ന സമയത്തു കാണാം കഴിഞ്ഞ ഗ്രഹണമായിത്തീരുകയും ചെയ്തു അംബരമധ്യത്തിൽ അതിപ്രതാപത്തോടെ പരിലസിച്ചു!

ആ ഗ്രഹണം നാട്ടുകാർക്ക് ഒരു ആശ്ചര്യകരമായിരുന്നതിനാൽ, അന്ന് അമ്മിണി ഒരു ശുഭകർമ്മമിട്ടാരംഭിച്ചു. അന്നത്തെ ദിവസം അമ്മിണിയും, അ

ട്ടതു കാലങ്ങളോ അനുഭവപ്പെടാത്ത ഭാഗ്യദശയായ ഒ
രു സന്ധ്യാവേള അമ്മിണിയ്ക്കുളവായി: പുതിയ പു
തിയ പലതരം കാന്തങ്ങളെക്കൊണ്ടു തടിപ്പിടിച്ച് ചിത്രി
ച്ചിരുന്ന ഒരു വലിയ ഗ്രന്ഥപുസ്തകം, ഇതാണു് എന്ന
മ്മിണി അന്വേഷിച്ചു. കുറെ നാളായിട്ട് അവൾക്ക് ആ
പുസ്തകം, ഒന്നാണു കാണണമെന്ന്, സ്തുതിപാഠത്തിനു
സമയമായിരുന്നില്ല. പലേടത്തും അന്വേഷിച്ചുനോ
ക്കി; ഒരിടത്തും കണ്ടില്ല. ഒടുവിൽ കാര്യസ്ഥിയുടെ ഒ
രു വലിയ പെട്ടിയുടെയായിരുന്നു് അമ്മിണി തുറന്നു പരി
ശോധിച്ചതും, അതിനടിയിൽ ആ ഗ്രന്ഥം കിടക്കുന്ന
തു് കണ്ടെത്തുകയും ചെയ്തു.

വിശ്വസിക്കേണ്ടതായ ദൈവകം സ്വാധികാരങ്ങളു
ടെ സന്നിധിയിൽ എത്തിച്ചേരുന്ന വഴിയെ, എതിർത്തി
രുന്ന നരകശക്തികളോടു പോരാടിയ ശേഷം ആശ്വാസമു
ണ്ടായപ്പോൾ, അമ്മിണിയുടെ മനസ്സു കവിഞ്ഞൊഴുകിയതും, ആ
പുസ്തകത്തിലെ നാനാതരം സമസ്തകൃതികളിലും വചനമാ
യവയായി വ്യാപരിച്ചു. അവളതിനെ എടുത്തു വിച്ചുനോക്കിയ
ശേഷം, അതിൽനിന്ന് ഒരു കടലാസ്സുകഷണം താഴെ
ക്കു വീണു പതിച്ചു. ആ ക്രമേണ കടലാസ്സിൽ പതിഞ്ഞ
കാണപ്പെട്ട അക്ഷരങ്ങളെപ്പറ്റി അമ്മിണിയ്ക്കു് വല്ലാത്ത
ഒരു ജിജ്ഞാസ ജനിച്ചു: ഉടനേ അതിൽ ഒന്നു കണ്ണോടി
ച്ചു. ഒടുവിൽ, പരിചിതമായ അക്ഷരവും, അവന്റെ വ്യക്ത
മായ കൈയക്ഷരവും അമ്മിണിയിൽ അത്ഭുതത്തെ
ജനിപ്പിച്ചു. ഉടനേ അതു പിന്നെയും ഒരു പ്രാവശ്യത്തി
വായിച്ചു. ഈശ്വരാ! എന്നല്ല; അമ്മിണി അതു നാലാ
മതും തുടർച്ച വായിച്ചു! നമ്മുടെ കാര്യസ്ഥനിക്കുട്ടിക്കു് ആ

ന് തപാലിൽകിട്ടിയ ആ എഴുത്താണത്! എന്ത്?—! ഓഹോ; അതു തന്നെ!

അമ്മിണി പെട്ടെന്ന ജാനകിയെ വിളിച്ച് ആ എഴുത്തു കാണിച്ചുകൊണ്ടു: "അനിയത്തിയുടെ ഭാഗ്യഹീനതയിൽ ആ വേറെ സബ്രിൻസ്പെക്ടറാക്ക് തീരെ പിടിച്ചിരിക്കുന്നു! ...."എന്നും മറ്റുമുള്ള ഉദാഹരണങ്ങളെയും ഉപദേശിച്ചു. അവർ രണ്ടുപേരും കൂടി സംഗതികളെല്ലാം ജാനകിയമ്മയേയും അറിയിച്ചു.

ജാനകിയമ്മ — ഇങ്ങിനെ ഒന്ന വരുമെന്നുറപ്പാ. അതാണ് അനിയത്തിയെ വരുത്തിക്കൂടെന്ന തന്നെയല്ലാ. ഉത്തരക്കാര്യമറിയുന്നുണ്ട്. അത്രയും, മാനക്കേടുണ്ടാക്കുന്ന തന്റെ സ്വഭാവം! കഷ്ടം! ആ ഗോപാലി, ഇവളെപ്പോലുള്ളവർക്കാണിത്തരം എന്തിനാ കടന്നു വന്നു!! —— ——ആകട്ടെ; അമ്മിണി, ഈ സംഗതി അവരെ അറിയിക്കണമോ?

അമ്മിണി — സംശയമുണ്ടോ!

ജാനകിയമ്മ — ഒരാളെ അയക്കുകയല്ലേ നല്ലത്? അതോ, ഈ തപാലിൽ അയച്ചാൽ മതിയാവൂ?

അമ്മിണി — അതു രണ്ടും വേണ്ട; ഞാൻ തന്നെ ഒന്ന പോകാനാണ വിചാരിക്കുന്നത്.

ജാനകിയമ്മ — അതു ശരിയാണ്; നീ പോയി വരുന്നതാണ് നല്ലത്. എന്താ ജാനു, നിനക്കു തോന്നുന്നത്?

ജാനു — ശരിയായതൊന്ന്; അതിലധികമൊന്നുമില്ല!

അമ്മിണി — ഞാൻ തനിയെ പോകണോ; ജാനുവും കൂടി വരട്ടെ.

ജാനു — അതാണ് ഏറ്റവും നല്ലത്: ഞാനും വരാം.

ജാനകിയമ്മ—എന്താ?? ഇപ്പോഴത്തന്നെ അങ്ങോട്ടേക്കു പറയാൻ ധാരാളമുണ്ട്!

അമ്മിണി—ഉം! അവൎക്കെങ്കിലും തൃപ്തിയാവട്ടെ!

ജാനകിയമ്മ—എപ്പോഴാണ നിങ്ങളെ പോവാൻ വിചാരിക്കുന്നത്?

അമ്മിണി—നാളെ രാവിലത്തെ വണ്ടിക്കു തന്നെ.

മാധവനെക്കാണാമല്ലോ എന്ന ഒരു സന്തോഷമല്ല, തന്റെ ജീവനാഥനായ അദ്ദേഹത്തിന്റെയും കുട്ടികളുടെയും പരിപൂൎണ്ണബന്ധത്തിന് ഒരു പരിസമാപ്തിയായല്ലോ എന്ന വിചാരമാണ് അമ്മിണിയെ അത്യാഹ്ലാദിനിയാക്കിത്തീൎത്തതു. പ്രസന്നചിത്തനായ ഈ രണ്ടു സഹോദരിമാർ ഒരു പെട്ടകത്തോടും ഉണ്ണിക്കുട്ടി പിറന്നാൾ ദിവസം ഉച്ചയ്ക്ക് എത്താൻ തക്കവണ്ണം കുന്നത്തു തന്നെ കോഴിക്കോട്ടിലെത്തി.

അമ്മിണിയും സഹോദരനും, കോണിപ്പടി കയറി മാളികയുടെ താഴത്തുള്ള വിസ്താരമായ വരാന്തയിൽ കയറി കാത്തുനിന്നു; ആരെയും അവിടെയൊന്നും കണ്ടില്ല. അകത്തെ തളത്തിലേക്ക് അവർ രണ്ടുപേരും പ്രവേശിച്ചുനോക്കി; അവിടെയും ആരുമില്ല. കയ്യിലുണ്ടായിരുന്ന കണ്ണടപ്പെട്ടി, തെക്കുവശത്തുള്ള കാൎപ്പെറ്റിൽ കെട്ട് ഇടനാഴിയിൽ വെച്ച്, പിന്നീടുള്ള ഇടത്തോട്ടുള്ള വാതിൽ, കോണിയിറങ്ങി ഉദ്യാനം ചെയ്തുകൊണ്ടു വരുന്ന ഒരു സ്ത്രീ—മാൎത്താണ്ഡന്റെ അമ്മയായ ലക്ഷ്മീ ജാനകിയമ്മ—നമ്മുടെ ദൃഷ്ടിക്ക് പ്രത്യക്ഷയായി. അമ്മിണി അതിവിനയത്തോടെ നമസ്കാരം ചെയ്തു.

ജാനകിയമ്മ—ഉം? എവിടെനിന്നു വരുന്നു?

ജാനു — താമരശ്ശേരിയിൽനിന്ന്.
മീനാക്ഷിയമ്മ — എന്നു വെച്ചാൽ?
ജാനു — താമരശ്ശേരിയിലുള്ള മാലിൻപറമ്പിൽ വീട്ടിൽനിന്ന്.
മീനാക്ഷിയമ്മ — എന്താ പേര്?
ജാനു — ജാനു.
മീനാക്ഷിയമ്മ (ഒന്നു ചിരിച്ചുകൊണ്ട്) തന്റെ അമ്മയ്ക്കും ജാനു എന്നു തന്നെയാണോ പേര്?
ജാനു — അങ്ങിനെയായാലും തരക്കേടൊന്നുമില്ലല്ലോ! എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ അങ്ങിനെയല്ല: ഞാനാണ് ജാനു; ഇതെന്റെ ജ്യേഷ്ഠത്തി അമ്മിണി.

'അസാധാരണകളായി ആഗമിച്ചിട്ടുള്ള അനാഥകളല്ലാത്ത അവരെക്കണ്ട മാത്രയിൽതന്നെ മീനാക്ഷിയമ്മയ്ക്ക് അവരുടെ പേരിൽ അങ്കുരിച്ച അവഗണനം, നാട്ടിന്റെയും വീട്ടിന്റെയും പേര് കേട്ടതോടുകൂടി പ്രവൃദ്ധിച്ച്, അമ്മിണി എന്ന നാമം ശ്രവിച്ചപ്പോൾ അത്യുൽക്കടമായിപ്പരിണമിച്ചു; ജാനുവിനെ വിശേഷിച്ചും ആ സ്ത്രീക്ക് വെറുപ്പ്: പിന്നെ യാതൊന്നും ചോദിക്കാതെ ആ അമ്മ തിരിയെ, വന്ന വഴിക്ക്, മുകളിലേക്ക് തന്നെ പോയി!

"ജാനു, വെറുതെ തർക്കത്തിനൊന്നും പുറപ്പെടരുതേ!" എന്നു വീണ്ടും അമ്മിണി, വീട്ടിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടപ്പോഴും വഴിക്കുവെച്ചും, പലവിധത്തിലും പറഞ്ഞ് ഉറച്ചിരുന്ന ഗാംഭീര്യത്തിനെ ഒന്നുകൂടി താക്കീതു ചെയ്തു.

ഒരു പൂപ്പാത്രവും കൊണ്ട് ദേവകിയമ്മയും, പിന്നാലെ മറ്റു ചില സ്ത്രീകളും തളത്തിലേക്ക് ഇറങ്ങി വന്നു. "ഇതാ, ഇങ്ങോട്ടു കടക്കൂ." എന്നു ദേവകിയമ്മ, വളരെ

കാലമായി വിസ്തരിച്ചുകിടക്കുന്ന ഒരു പൂമുഖത്തിണ്ണയോടുകൂടി അവർക്കു സ്വാഗതം പറഞ്ഞു് ആ പല്ലക്ക അവിടെ നിറു ച്ചു. അഭ്യാഗതകൾ അകത്തേയ്ക്കു കടന്നു.

ദേവകിയമ്മ—എന്താ നിങ്ങളെത്തു്? ഇരിയ്ക്കു. ഊണു കഴി ഞ്ഞിട്ടാണോ പോന്നതു്?

'അതേ!' എന്നു രണ്ടുപേരും ഒപ്പം പറഞ്ഞു. അമ്മിണി ഇരുന്നില്ല; അടുപ്പം ഭാവിക്കുന്നില്ല: 'ശിലയിൽപ്പേർ കേട്ട ശില്പികൾ തീർത്ത പ്രകാരപ്രതിമകളെപ്പോലെ പാവക'ളെപ്പോലെ അവർ അവിടെ ചുവരും ചാരി നിന്നതേയുള്ളൂ.

ദേവകിയമ്മ—കാപ്പി ചെറുനാരങ്ങാവെള്ളം കൊണ്ടുവരട്ടെ?

ഈ ചോദ്യത്തിനു ദേവകിയമ്മയ്ക്കു മൌനാനുമതിയാണു ലഭിച്ചതു്. ആയമ്മ ചെറുനാരങ്ങാവെള്ളം കൊണ്ടുവരുവാൻ പോയി. മീനാക്ഷിയമ്മ ഒരു സ്വാഗതപ്രസംഗത്തിനു സന്നദ്ധയുമായി:

നിങ്ങൾ ഇന്നിപ്പോൾ ഇവിടേയ്ക്കു് ഈ നിലയിൽ പെട്ടെന്നു കടന്നുവന്നതു് എന്തിനു തന്നെയായിരുന്നാലും എനിയ്ക്കു രണ്ടു വാക്കു പറയാതിരിപ്പാൻ മനസ്സു വരുന്നില്ല! ഞങ്ങൾ എല്ലാംകൊണ്ടും നിർഭാഗ്യക്കാരികളാണെന്നു തന്നെ സമ്മതിയ്ക്കാം. എന്നാൽ, ഇതിന്റെയെല്ലാം അധികാരികൾ ഇന്നതാണെന്നും ഞങ്ങൾക്കറിയാം. അതൊക്കെയെല്ലാം കഴിഞ്ഞില്ലേ!; അതു പോകട്ടെ.

നിങ്ങളുടെ വരവിന്റെ സമ്പ്രദായം കണ്ടപ്പോൾ തന്നെ നിങ്ങൾ വെറും താന്തോന്നികളാണെന്നു മനസ്സിലാകുന്നുണ്ടു്! അല്ലെങ്കിലും, ചാലിൻപറമ്പുകാരെ മുമ്പു തന്നെ ഞങ്ങൾക്കറിയാം! നിങ്ങൾ ഇപ്പോൾ വ

നടിക്കുന്നതെന്തിനാണെന്നും എനിക്കു ഞാൻ ഊഹിച്ചിരിക്കുന്നു! കഷ്ടമേ! ഞങ്ങൾക്കു വിശ്വസിക്കാമോ പാറി! ക്കുനിക്കും അതു പറയാനോ നിങ്ങൾ സ്വപ്നത്തിൽപ്പോലും വിചാരിക്കുന്നു!

നിങ്ങൾക്കു പേടിക്കുവാനൊന്നുമില്ലായിരിക്കാം; എന്നാൽ, ഞങ്ങളുടെ സ്ഥിതി അതല്ല! നിങ്ങൾ ഞങ്ങളെ ഉപദ്രവിപ്പാൻ ഒരുമ്പെടുകയാണെങ്കിൽ, അതു ഒക്കെയും കഴിയുന്നു! ഈശ്വരനിൽ ഭരമേല്പിക്കുന്ന ഞാനും ഇവിടെ വിട്ടു പോകുവാൻ ഒരുങ്ങണം!——

....

....

മീനാക്ഷിയമ്മയുടെ പ്രസംഗം അവസാനിച്ചില്ല; ഉത്തരവാദപ്പെട്ട ദേവകിയമ്മ മുകളിൽനിന്നു വന്നു, 'മീനാക്ഷി, എന്തു കഥയാണിതു്! വെറുതെ വല്ലവരേയും ചീത്ത പറയുന്നു!' എന്നു, സ്വല്പം ഉറത്ത സ്വരത്തിൽ പ്രസംഗകർത്രിയ്ക്കു് കരബലം വെയ്ക്കുന്നു. അമ്മിണി ഇതെല്ലാം അത്ഭുതത്തോടെ അവലോകിച്ചിരുന്നു. ചാട്ടുളി ചാട്ടുംപോലെയുള്ള കാടാ നോട്ടംകൊണ്ടു് ഇടയ്ക്കിടെ ജാനകിയെ നിരീക്ഷിച്ചു കൊണ്ടു ഈ അവസരത്തിൽ അമ്മിണി മൌനം പൂണ്ടിരുന്നു. ദേവകിയമ്മ നാലഞ്ചു പ്രാവശ്യം കണ്ണിറുക്കിയിട്ടും അവർ നാവടക്കുവാനും ഭാവിച്ചില്ല.

ദേവകിയമ്മ — എന്നാൽ നിങ്ങൾ, വിശേഷിച്ചു വന്ന കാര്യമെന്താണെന്നു പറയാമോ?

അമ്മിണി — അമ്മേ,.........

മീനാക്ഷിയമ്മ ഇടയ്ക്കു കയറി പറയുന്നു:— 'ദേവകീ, ദേവകീ; അതു ഓർക്കണം; 'അമ്മ' എന്നും മറ്റും വിളിച്ചു

ദൈവസ്ഥലങ്ങൾ: കാച്ചുകനൽ തന്നെ നിന്നാൽ മതി; അ താണു നല്ലതു്!'

പാർവ്വതിയമ്മ—മീനാക്ഷി, അവരെയാരെങ്കിലും വിളിക്കട്ടെ! നിനക്കെന്താ?

അമ്മിണി—അമ്മേ, ഇതാ, ഈ എഴുത്താണു് ഇന്നു് എ ന്നെ ഇത്രോട്ടു വരുത്തിയതു്.

ലക്ഷ്മിക്കുട്ടിയമ്മ—ശിവ! മാധവന്റെ എഴുത്തല്ലേ; അതു ത ന്നെയാണു ഞാനാദ്യം പറഞ്ഞതു്!

അമ്മിണി—ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു് ഉണ്ടായിട്ടുള്ള സംഗ തികൾ നിങ്ങളെ അറിയിക്കുന്നതു ഞാൻ തന്നെ വേണ മെന്നു വെച്ചാണു് ഞങ്ങൾ വന്നിരിക്കുന്നതു്. ശ്രീമാൻ കേശവൻനമ്പൂരിപ്പാടാണു് എനിക്കു പറയുവാനു ള്ളതും.

ലക്ഷ്മിക്കുട്ടിയമ്മ— ഭഗവാൻ: ഇനി ഇതു ഭാവമുണ്ടോ? കേശവൻനമ്പൂരിപ്പാടാണെങ്കിൽ, നിങ്ങൾക്കു്, ഇപ്പോൾ വി ചാരിച്ചും, യാതൊന്നും പറയാൻ പാടില്ല! ഞങ്ങളു ടെ ദുഃഖമൊന്നും ഒഴികയില്ല!!

അമ്മിണി— അമ്മേ, നമ്പ്യാരുടെ അമ്മായിയും കൂടി ഒന്നി ച്ചോട്ടു വിളിച്ചാൽ നന്നു്.

പാർവ്വതിയമ്മ കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയേയും അവിടേക്കു കൊ ണ്ടുവന്നു. പൊറ കിടക്കുന്ന മാധവിയും കൂടെ ഉണ്ടായി രുന്നു. മൂന്നാമിടേക്കു കടന്നു നില്ക്കുന്ന, തലയിൽ ഇട തൂർന്ന ഗുണങ്ങളുള്ള, ഭയങ്കരമായ വ്രണംകൊണ്ടു് ഇന്നവ ളാണെന്നറിഞ്ഞ മാധവിയെ അമ്മിണി അശ്രുപൂർണ്ണങ്ങ ളായ അക്ഷികൾകൊണ്ടു് അനുകമ്പയോടെ അവലോക നം ചെയ്തു!

അമ്മിണി — നമ്മുടെ കുട്ടൻനമ്പ്യാരല്ല ഞാനും റെയിലിന്മേൽകിടന്നു മരിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നാണ് എനിക്കു നിങ്ങളെ അറിയിപ്പാനുള്ളത്.

'എന്ത്?!-?!' എന്ന്, എല്ലാവരുടേയും കണ്ണുകൾ വിടർന്ന് അനക്ഷരമായി ആശങ്കയേയും ആശ്ചര്യത്തേയും പ്രഖ്യാപനം ചെയ്യുന്നു! അമ്മിണി തുടർന്നു പറയുന്നു:

അമ്മിണി — ഞാൻ ഊഹിക്കുന്നു, — അദ്ദേഹത്തെ നമ്മുടെ എളയത് എവിടെയോ കൊണ്ടുപോയി ഒളിപ്പിച്ചിരിക്കയാണ്!; അതു പുറത്തു വരാതിരിപ്പാൻവേണ്ടി എളയതും കള്ളത്ത നാടകംതന്നായിരിക്കും!; അല്ലെങ്കിൽ, എളയതിനെ ഇത്രമാത്രം കണ്ടെത്താതിരിപ്പാൻ കാരണമില്ല!

മീനാക്ഷിയമ്മ — ഓ-ഹോ! ഇനി ഇങ്ങിനെയുണ്ടോ ഒരു സന്താനഗോപാലത്തിലെ ശ്രീകൃഷ്ണൻ!!

അമ്മിണി — അമ്മേ, എന്റെ ചെറിയമ്മയുടെ പേരോടു കൂടി, കല്ലിങ്ങൽ കുമാരൻനായർ എന്ന ഒരാളുമായി കൂട്ടിട്ടുണ്ടായിരിക്കണമല്ലോ?

"അതൊക്കെയെന്തിനാ നിങ്ങൾ വെറുതേ പറയണത്?" എന്നു ദേവകിയമ്മ, തന്റെ ക്ഷമയ്ക്കും അതിരുണ്ടെന്നു കാണിച്ചു.

അമ്മിണി — സത്യം അല്പമെന്നു ക്ഷമിക്കുവിൻ! അന്നു റെയിലിന്മേൽകിടന്നു മരിച്ച ആളും ആ കുമാരൻനായരാകാനേ വഴിയുള്ളൂ: കുമാരൻ അന്നു താമരശ്ശേരിയിൽ വന്നിട്ടുണ്ടെന്നും മറ്റും ഈ എഴുത്തുകൊണ്ടു വ്യക്തമാവുന്നുണ്ട്; കുമാരൻ മദ്രാസ്സിൽകിടന്നു മരിച്ചുപോയെന്നും മറ്റും നാം കേട്ടിരുന്നതു ശരിയായിരിക്കയില്ല!

പരമാശ്ചര്യകരമായ ഒരു നിശ്ശബ്ദത അവിടെ ഒക്കെ വ്യാപിച്ചു. ശങ്കരി, ദേവകിയമ്മ, കല്യാണിക്കുട്ടിയമ്മ എന്നിവരെല്ലാം കണ്ണുനീർ തൂകിത്തുടങ്ങി. മീനാക്ഷിയമ്മയും സ്വല്പമൊന്നു വിലക്ഷണയായിത്തീർന്നു! പക്ഷേ, ആ വൈലക്ഷ്യത്തെ ഗോപ്യമാക്കിക്കൊണ്ടു് ആ അശിക്ഷിതപടു പാരുഷ്യത്തോടെ ചോദിച്ചു:—"ഈ എഴുത്തു നിങ്ങളുടെ വ്യാജനിർമ്മിതമല്ലെന്നു ഞങ്ങളെങ്ങിനെ വിശ്വസിക്കും?"

അമ്മിണി—നിങ്ങളെക്കൊണ്ടൊക്കെ വിശ്വസിപ്പിക്കണമെന്നു ഞാൻ കരുതിയിട്ടില്ല; ഇതിവിടെ അറിവു നൽകണമെന്നു മാത്രമേ ഞാൻ വിചാരിച്ചിട്ടുള്ളൂ.

ശാരദ—ഞങ്ങളും ഇവിടെ മാധവൻനായരെ ഓരാളെ മാത്രമേ അറികയുള്ളൂ. അദ്ദേഹത്തെ ഈ സംഗതി ധരിപ്പിച്ചു ഞങ്ങളും മടങ്ങിപ്പോവാനാണു വിചാരിക്കുന്നതു്. അദ്ദേഹമായി നിങ്ങളായി പിന്നെ എന്തു തന്നെ ചെയ്യുകയും ശരി! മാധവൻനായരെവിടെ?

മീനാക്ഷിയമ്മ—ഇരിക്കട്ടെ; ആ എഴുത്തൊന്നു നോക്കട്ടെ!

എന്നു പറഞ്ഞു് അമ്മിണിയുടെ കൈയിൽനിന്നു് അതു വാങ്ങി ഉറക്കെ വായിച്ചു:

"എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടിക്കു്——

രണ്ടു കൊല്ലം മുമ്പു് ഞാൻ നിന്നെയും ഈ നാടിനെയും വിട്ടു് ഒളിച്ചോടിപ്പോയതും ഒന്നും വിസ്മരിച്ചുകളവാൻ ഇപ്പോഴും സാധിച്ചിട്ടില്ല. ഞാൻ അന്നു മുതൽ എന്തെല്ലാം ബുദ്ധിമുട്ടുകളനുഭവിച്ചുവെന്നു പറയാനും സമയമില്ല. എനിക്കു് ഈ ഭൂലോകത്തിൽ എന്റെ കാർത്ത്യായനിക്കുട്ടി ഒരാൾ മാത്രമേയുള്ളൂ! കുട്ടിക്കാലം മുതല്ക്കു എനിക്കു നിന്നിലുള്ള ആ സ്നേഹം ഇന്നും ഇതാ,

എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പ്രവേശിക്കുന്നു. നിനക്ക് എന്നിലും ആ സ്നേഹം നിലനില്ക്കുന്നുണ്ടെന്നാണ് എന്റെ വിശ്വാസം. അതുകൊണ്ട്, എന്റെ സ്നേഹത്തോടെ ഞാൻ ഇന്നും നിന്നോട് അപേക്ഷിക്കുന്നതിനെ നീ നിരസിക്കയില്ലെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. ഇല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ ആത്മഹത്യ ചെയ്യുമെന്നു തീർച്ച തന്നെ! അധികമൊന്നും നില്ക്കട്ടെ: ഒരു കാര്യം മാത്രം നീ സഹായം ചെയ്യുക: നാളെ രാത്രി 11 മണിക്ക് പാമ്പിൻകാവിൽ വരിക. അതാവശ്യമെങ്കിൽ! ശേഷമെല്ലാം അപ്പോൾ. എന്ന് എന്റെ ഹൃദയത്തിന്റെ സ്വന്തം കാമുകൻ ——— 26. 3. 1922.

ഇതു വായിച്ചശേഷം കത്തിച്ചുകളയണം!

അടുത്ത നിമിഷത്തിൽ മാധവനും അവിടെയെത്തി വന്നു. ഉറക്കെ ആ കത്ത് അഞ്ചാറു പ്രാവശ്യം വായിച്ചു. വെള്ളുടുപ്പിട്ടാലരാമനാം ഗർഗ്ഗമുനികളെന്നറിയാ ആ യുവാവ്, അമ്മിണിയെ സ്വപ്നത്തിലെന്നപോലും അമ്മിണിയോടു യാത്രയെപ്പറ്റിയും പറവാനും വേണ്ടാതെ കഴിഞ്ഞു! തമ്പുരാന്മാർ മുതലായവരെല്ലാം ഈ എഴുത്ത് വായിച്ചു കേൾപ്പിച്ചപ്പോൾ, അതിൽനിന്ന് ഉളവാകുന്ന സംഗതികളെ വിവരിക്കാം മാധവൻ ചെയ്തു. അഭിപ്രായമായ ഒരു അഭിപ്രായത്തിനുകൊണ്ട്, കോവിലകത്തിലെ പുരുഷന്മാരെല്ലാം, ഈ അനാവശ്യപ്രവൃത്തിയെന്ന് അപവാദപ്രചാരം വിപരീതമായി! കോവിലകത്തുവീട്ടുകാർ ആരുമറിയാതെ കാലമായി ആവശ്യപ്പെട്ടുവെച്ചുവരുന്ന ആ സമ്പാദ്യങ്ങളും, വീടും, ഒരു തെറ്റിദ്ധാരണയാൽ നഷ്ടപ്പെടുമെന്ന് കണ്ട് ശേഷിച്ചു!

...വർ പ്രിയപ്പെട്ട, ...ഉത്സാഹവും സ്വാതന്ത്ര്യവും
നിറഞ്ഞ കണ്ടുപിടിപ്പാൻ ഉടനെ വഴിയില്ലാത്ത ദുഃഖത്തിന്റെ
ഭാരത്തോടുകൂടി ... ദിവ്യമായ ഒരു ലോകസമ്പാദനത്തി
ന്റെ ബഹുമാനികരായിരുന്നു.

ഇരുപത്തൊമ്പതാമദ്ധ്യായം.

നിസ്സീമമായ കാരുണ്യവാൻ, ചരിത്രകാരൻ
കേട്ടിട്ടുള്ളതിൽപ്പരം വലിയതായിൽ സ്വന്തപ്രദേശ
കപ്പെട്ടവരായി, വലിയ കാര്യങ്ങൾ ചെയ്യുന്നവരാ
ണെന്ന് അവരുടെ പ്രതിജ്ഞ ചെയ്യുകയും, അനന്തരം ആ
പ്രതിജ്ഞാനിർവ്വഹണത്തിന്റെ അത്യന്തികമായ ആരം
ഭത്തിനായും നമ്മുടെ ചരിത്രകാരൻ ചെയ്യുമാറും ചെയ്യു
ന്നവരും അവരാലുള്ള ...പ്പെട്ട നാനാതരം ഉപദ്ര
വങ്ങളെയും ...തിരിച്ചു ... ചെയ്യുന്ന...
ദാരുണങ്ങളോടുകൂടി ...ട്ടിട്ടുള്ള നാട്ടുവിട്ട ...കളും
ചെയ്തുവെന്ന് പതിനെട്ടാമദ്ധ്യായത്തിൽ വിവരിച്ചു ക
ഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. കാരണവന്മാരുടെ ദേശത്തെ ...
ത്തിന്ന ശ്രേഷ്ഠതപ്പെട്ട പരിതസ്ഥിതികൾ ഇവ ...
യിരുന്നവകളിലും, നാട്ടുവിട്ടുപോൽപ്പിന്നിട്ട മറ്റു ചില മ
നുഷ്യരും കൂടി ശത്രുക്കളായ ...പത്തിൽ അവരുടെ ...
ഭാഗ്യങ്ങളിൽ വന്നുചേർ: ... ഭാഗ്യ
ദായികമായതാം, ... കാര്യത്തിലേക്കൊക്കെയും
ആവശ്യം ചെയ്യുന്നതിന പ്രതിബന്ധമായിരുന്നെങ്കിലും,
വല്ല ദിക്കിലെങ്കിലും കുടിയേറിപ്പാർക്കുന്നതിന് അവർക്ക് ...
...ഉം ...യില്ല ... എന്നാൽ, ...

ധിനം ഒരു പ്രതിബന്ധവുമില്ലാതിരുന്നില്ല. അതായത്, ദേ
ഹിതവിഷയത്തിൽ ഉദാരാധികവും നിസ്സീമവുമായി കാ
ണ്ടുവന്നിട്ടുള്ള ദുശ്ശീലത്തിന്ന ദിവ്യൗഷധമായ ധ
ർമ്മപാണ്ഡിത്യം കരസ്ഥമായില്ലാതിരുന്നതല്ലെ! അതു
കാരണത്താൽത്തന്നെയാണല്ലൊ, ഇദ്ദേഹത്തിന്ന, ഒരു
ളിവിലും തന്റെ മനോരാജ്യങ്ങൾ സാധിക്കു
ന്ന സ്ഥലമാണെന്നു വിചാരിച്ച് ദേശാന്തരപര്യടനത്തെത്തന്നെ
യാണിപ്പോൾ തുടങ്ങിവെച്ചതും. നില്ക്കു ഇങ്ങിനെ ഒരു
ങ്ങുന്നതായാൽ അവരുടെ വാക്കിനെ അനേകം സ്ഥലങ്ങളിലായ
ല്ലാം നിശ്ശേഷം ഭാരങ്ങളുകളുടെ, തന്നെ കാര്യമായനി
ഷ്ട്ടിയായുള്ള പ്രേമബന്ധത്തെ കൊണ്ടുവിടി വിസ്തൃതവും
സുന്ദരവും സുഖകരവുമാക്കിത്തീർക്കേണമെന്ന നിശ്ചയപ്പെട
ത്തി, അതിന്റെ മുഖ്യസാധനോപായമായ പണത്തി
നെ എങ്കിലുമായിക്കൊണ്ട്, നാനാതരം ദുർമാർഗ
ങ്ങളെത്തെല്ലാം ഗണിയാതെ, വരുന്ന മാസത്തിനുള്ളി
ൽ ആയാൾ കൽക്കത്താപട്ടണത്തിലെത്തിച്ചേർന്നു.

അവിടെയുള്ള വലിയ ഒരു ബാങ്കിൽ ചെറിയ ഒരു ഉ
ദ്യോഗസ്ഥന്റെ സ്ഥാനം കരസ്ഥമാക്കി ചെയ്തു. എ
ന്നാൽ ആ ഉദ്യോഗംകൊണ്ട്, കാലാന്തരത്തിൽപ്പോലും,
ഒരു ചെറിയ സംഖ്യയെങ്കിലും സമ്പാദിക്കുവാൻ അ
ദ്ദേഹത്തിന്ന ആശയുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. പ
ക്ഷെ, തക്കതായ ഒരു തരം കിട്ടിയാൽ കനത്തിലൊന്നു കര
സ്ഥമാക്കാമെന്ന പ്രതീക്ഷയോടെ, ഏറ്റവും സ്ഥാവിഷമായ
തായാലും ഉദാരബുദ്ധികൊണ്ടും അനുവർത്തനചാതുര്യംകൊണ്ടും
മേലുദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ അത്യന്തം പ്രീതിപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട
സ്വപ്രവൃത്തികൾ കൗശല്യത്തോടെ നടത്തിവന്നു.

1922. ഫെബ്രുവരിമാസാവസാനത്തിൽ ആ ബാങ്കിൽ വലിയ ഒരു കളവു നടക്കുകയുണ്ടായി. ഇരുപതിനായിരം ഉറുപ്പികയിൽ കൂടുതലായ സംഖ്യ കളവു പോയിരുന്നു. ഈ കളവിൽ കാരണവർ ഒരു 'കപ്പൽക്കലാശം' ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു! കട്ടവൻ നിഷ്കളങ്കനായ ഒരാളിനോടുകൂടി ഒന്നുരണ്ടു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ പോലീസുകാരുടെ കൈയിൽ അകപ്പെട്ടുപോയ സംഗതിയും, കന്നപ്പുറവും ഭാഗ്യങ്ങൾ ഒരു കളിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്ന 'അതൊരു രാഷ്ട്രീയ നാടകമായ വന്ന ഗീതിട്ടിൽ കാരണവർ 'പരമ്പ കരുണം'

ഭീരുവായ കാരണവർ കൽക്കട്ടെ വിട്ടു നാട്ടിലേക്കുള്ള യാത്രയ്ക്കൊരുങ്ങി പ്രാവശ്യം ആത്മാർത്ഥമായ അങ്ങിനെയെല്ലാം, അതിപ്പോൾ കൈക്കൊള്ളാനിരിക്കുന്ന ന്നായിരുന്നു ആ സാഹസം ആയാലും ആത്മഹത്യക്കു പകരം തലയിൽനിന്നു പിടിച്ചകം വലിക്കുകയും, അങ്ങിനെ തന്റെ ഷർട്ടിനുള്ളിലാക്കുന്ന പട്ടുകോട്ടിൻ്റെ കൈയിലിരുന്ന കാര്യങ്ങളിലെല്ലാം പലരും കട്ടവിൽ തന്റെ ദയനീയമായ അത്യന്തം കീഴ്വഴക്കത്തോടുകൂടിയും, പുകഞ്ഞു കൊണ്ടിരുന്ന ജീവിതത്തിലെ സാധിക്കാത്ത കനത്തകളിൽ ഒരു പക്ഷെ ആത്മഹത്യ തന്നെ നിർബ്ബന്ധിക്കുകയും, ആ നിമിഷവും ഒന്നും ഒന്നു ചില പ്രകാരങ്ങളിൽക്കൂടെ പറ്റിനിൽപ്പ് തന്റെ സ്വന്തം സംരക്ഷണത്തെ ആരായുന്ന നിർബന്ധമായി വധിക്കുവാൻ കാരണവരെ ക്രൂരമായി കാൎയ്യം ചെയ്തു!

*   *   *   *

തന്റെ ജന്മത്തിനു ശേഷം ഗ്രാമത്തിലെ കുടിയിരിപ്പി

വിറ്റിരിക്കുന്നതു നിസ്സാരമല്ലാത്തതാണെന്ന [illegible]
തന്നില്ല തിരെ [illegible] [illegible],
നാം [illegible] കൂട്ടം [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] കുട്ടർത്ത [illegible] അന്ന് [illegible]
[illegible], [illegible] ഒരു [illegible]
[illegible] ക്രൂരമായി [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] വിട്ടുവല്ലോ! [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] 13-ാം [illegible]
[illegible] [illegible] പ്രതിപ്പിച്ച് [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] നമ്മുടെ [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]! [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] ഒരു പ്രവൃത്തിയാകുന്നു.
അധികം [illegible]: [illegible]

[illegible]

ഇരുപത്തൊമ്പതാമദ്ധ്യായം

[illegible]

ഘടിപ്പിച്ചു. ആ യുവാക്കൾക്ക് നാന്യന്മാരായ പിള്ളമാരുടെ യും, അവരെ സംബന്ധിക്കുന്ന വൃത്താന്തത്തിന്റെ ഒരു ഇ ന്നാകിലും കണ്ടുപിടിപ്പാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല! മാധവ ന്റെ അന്വേഷണം തുടങ്ങിയിട്ട് ഇതാ, ഇപ്പോൾ മാസം നങ്ങൾ ആയി. മാധവന്റെ അന്വേഷണങ്ങളെയും ഗവേഷണങ്ങളെയും കർത്തവ്യപരിപാടികളെയും അ ദ്ദേഹം പാട്ടം അറിയിച്ചുകൊണ്ട് മാധവനും ഭാസ്ക രനും ഇങ്ങനെ കുറെ കാലം സഞ്ചരിച്ചതിനു ശേഷം, 1922. നവംബർ മാസത്തിന്റെ അവസാനകാലത്ത് മ ദ്രാസ്സിൽ എത്തിക്കൂടി. ഇത്തവണത്തെ യാത്രയിലും പ്ര വൃത്തികളെല്ലാം തീരെ നിഷ്ഫലമായിക്കണ്ടതിനാൽ, അന്വേഷണത്തിന് പുതുതായി പുതിയ മാർഗ്ഗത്തെ അവലംബിക്കേണ്ടതുണ്ട് എന്ന്, അല്പം ഒരു നിരാശ യോടെ അവന്തരമായ പരാജയം ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടതിനാ ലെന്നാകിലും, അവർ നിപുണമായി ആലോചിച്ചുതുടങ്ങി. കാ ര്യ വിശ്രമത്തിന്റെ ആവശ്യകത കൂടിയുണ്ടായിരുന്നതു കൊണ്ട്, ആ യുവാക്കൾ അങ്ങനെ ചില നാൾ മദ്രാ സ്സിൽത്തന്നെ പാർത്തു.

ഒരു ദിവസം രാവിലെ മാധവനും ഭാസ്കരനും, വി ശേഷിച്ച ഒരു ജോലിയുമില്ലാതെ, ബെൻ്റൽ ഗൃഹത്തി ൽ ഇരിപ്പായിരുന്നു. പരപരത്ത നനികളേർക്കുന്ന, ദേഹ ത്തിലും ഷർട്ടും കോട്ടും വലിയ ഒരു തലയിൽക്കെട്ടും ധരിച്ച വനും, ത്രിപുണ്ഡ്രധാരിയും, ശ്മശ്രുശിഖകൾ വളർത്തിയവ നും, കണ്ണടധാരിയും, സുമുഖനുമായ ഒരു ചെറുപ്പക്കാരൻ തെലുങ്കൻ, അപ്പോൾ അവിടെ വന്ന കാർഷ്ട്ടാ വണ്ടി യിൽനിന്നിറങ്ങി. ആ സഹകരണത്യാഗി, കർമ്മവസ്ത്രധാ

ശികളായ ആളുടെ മലയാളിയുവാക്കളെക്കണ്ട് ആശ്ചര്യ
ന ചെയ്തുകൊണ്ടു പോകവെ അവരുടെ മുഖത്തുനോക്കിക്കൊണ്ടു
നിന്നു. അങ്ങിനെ നിമിഷം പത്തോളം ആലോചിച്ചു നിന്ന
തിന്റെ ശേഷം, ഒരു ബംഗാളിബാബു മാധവന്റെ അടുത്തു
ചെന്നു ഇംഗ്ലീഷിൽ ചോദിച്ചു:— "നിങ്ങളാരാണ്, [illegible]
[illegible]യായതിനാലും കൂടാതെ [illegible] അഭിനയിച്ചുകൊ
ണ്ടു നടക്കുന്ന മായാവാർത്താന്വേഷണം [illegible]?"

മാധവൻ— [illegible]: നിങ്ങളെ [illegible] ചോദിക്കുന്ന
തെന്തു്!

[illegible]— നിങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ പത്രങ്ങളിൽ ഇടയിടെ
കണ്ടു. മതപ്രചാരകന്മാർ നിങ്ങളുടെയിടയിലുണ്ടെന്നു്, [illegible]
[illegible], നിങ്ങളെക്കൊണ്ടൊക്കെ ഉപദേശിച്ചു: [illegible]
ചോദിച്ചതു്. അതുപ്രകാരം, ഒരാളെയും നിങ്ങളിൽ ഇതുവരെ
[illegible]കണ്ടുകിട്ടിയില്ലേ?

മാധവൻ— ഇംഗ്ലീഷ് [illegible] പറയുന്നതു
വിചാരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾക്ക് അതിനെപ്പറ്റി വല്ലതും അറി
യാമോ?

[illegible]— നിങ്ങളുടെ നാട്ടിൽ പ്രായമുള്ളവരുടെ പ്രകാരം, ന
മ്പൂതിരിമാർ ഇപ്പോഴും [illegible] ചെയ്തിട്ടില്ലെന്നു
ള്ള സംഗതി ശരിയാണോ?

മാധവൻ— അങ്ങിനെയുള്ള സംഗതി പ്രസിദ്ധപ്പെ
ടുത്തിയിട്ടുണ്ടു് ഉവ്വ്!

[illegible]— അതുപ്രകാരം ഒരു [illegible] ആരാണു്?

മാധവൻ— അതിൽ അസത്യലേശം കൂടിയില്ല!

മാധവന്റെ മുഖഭാവംകൊണ്ടും സംഭാഷണംകൊ
ണ്ടു സംഗതിയിൽ സൂക്ഷ്മമായ വിശ്വാസം വന്ന ബാ

[illegible] പറഞ്ഞു:—[illegible]
ണിച്ചതാം?

[illegible]!

[illegible]—([illegible])
[illegible]
[illegible]!

[illegible]!
[illegible]

[illegible]

[illegible] ഇവിടെ സംഗ്രഹിച്ചു [illegible]:

[illegible] കയ്യിൽ [illegible] ——[illegible] (കുട്ടൻനായരെ) [illegible] പിടിച്ചുകൊടുക്കപ്പെടും——, നമ്മുടെ [illegible] [illegible]. ഇടയ്ക്ക് ഒരു [illegible] [illegible] ഉണ്ടാകയും [illegible] [illegible], [illegible] കുട്ടൻനായരെ [illegible] [illegible] കിട്ടിയില്ല. [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] വന്നു.

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] അത്രയും [illegible]! [illegible], [illegible] കുട്ടൻനായരെ,——[illegible]!——[illegible] [illegible] നമ്മുടെ [illegible], [illegible], [illegible]. [illegible] [illegible] ഒരു [illegible],——[illegible] പറഞ്ഞു:——[illegible]

യിലെ വസൂരിയാൽ മരിച്ചു. ഏതാനും ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പ് [illegible] ആസ്പത്രിയിൽവെച്ചു് എന്ന പോലെ, തന്നിലും പരിചാരനായ രാമം, അവിടെയുണ്ടായിരുന്ന രോഗികളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ദൃഷ്ടനായി!

രോഗം തീവ്രമായ പ്രകടത്തിൽ ആക്രമിച്ചെങ്കിലും കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്ക് അപായകരമായ പരിണാമങ്ങൾ ഒന്നും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. താൻ ഉദ്ദേശത്തിന്റെ സാദൃശ്യം ഒരു സ്നേഹിതനാണ് എന്നു ബോദ്ധ്യപ്പെട്ടു പറഞ്ഞ് എലിസബത്ത് നമ്പ്യാരെ ശുശ്രൂഷിച്ചുതുടങ്ങി. ആ ശുശ്രൂഷ ഫലിച്ചതിനാൽ, കുറച്ചു നാളുകൾക്കുള്ളിൽ എളുപ്പത്തിൽ നമ്പ്യാർ സ്വസ്ഥനായി.

തന്റെ കുടുംബം മുഴുവൻ മഹാമാരിയിൽപ്പെട്ടു നശിച്ചുപോയിരിക്കുന്നു, അതിനാൽ നിർവ്വാണത്തെ [illegible] ഇനി ഒരു തീർത്ഥചാരിയായി നടക്കുകയാണെന്നും മറ്റും നമ്പ്യാർ ബോദ്ധ്യപ്പെടുത്തി ധരിപ്പിച്ചിരുന്നു!

സ്വസ്ഥനായതിന്റെ ശേഷം തന്റെ സ്വർഗ്ഗത്തിനെ എലിസബത്ത് ആസ്പത്രിയിൽനിന്നു കൊണ്ടുപോരികയും, [illegible] ഇന്ത്യയിൽവെച്ചുണ്ടായി അവിടെ [illegible] വെറും കഴിയാതതിൽ സന്തുഷ്ടയായിപ്പാർപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. നമ്പ്യാർ ഇന്നും അവിടെ ഒരു കൃഷിക്കാരന്റെ [illegible] യിപ്പാർത്തുവരുന്നു.

ഇങ്ങിനെ ഒളിപ്പിക്കപ്പെട്ട തന്റെ സ്നേഹിതന്റെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി, ബോംബെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരിൽ ഇല്ലാതെ പ്രസ്താവനായെക്കൊണ്ട് എലിസബത്ത് ഒരു [illegible] തയ്യാറാക്കി.

അടുത്ത, [illegible]

[illegible]

നുസരിച്ച് പല കാൎയ്യങ്ങളെക്കുറിച്ചായി പല [illegible] ൽ വ
ചാരിക്കുകയും ചെയ്തു.

തന്റെ വൃത്താന്തം, ശത്രുക്കളിൽനിന്ന് [illegible]
ണെങ്കിലും പിള്ളയവർകൾ അറിയിച്ചില്ല; ആ [illegible]
പിന്നെ നിഗ്രഹമായിരുന്നാലും കാലാന്തരത്തിൽ
ആ രഹസ്യം പരസ്യമാകാതിരിക്കയില്ലെന്നു.. [illegible]
പ്രാണരക്ഷിതാവായ കുട്ടൻനമ്പ്യാരുടെ ജീവനെക്കുറിച്ച് [illegible]
[illegible] പിള്ളയവർകൾ വിശ്വസിച്ചു. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] പിള്ളയവർകളും [illegible] നമ്പ്യാരുടെ
പ്രാണത്രാണത്തിൽ [illegible] പിള്ളയവർകൾക്ക് [illegible]
[illegible]; അതു [illegible].

പിള്ളയവർകളെപ്പിടിപ്പാനായി [illegible]
പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരുന്ന വിജ്ഞാപനവും പിള്ളയവർകൾ [illegible]
[illegible] പിള്ളയവർകൾ [illegible]
[illegible] വെച്ചു കാണുകയുണ്ടായി. എന്നാൽ, [illegible]
[illegible], നമ്പ്യാരെക്കണ്ടുപിടിപ്പാൻ [illegible]
[illegible] പിള്ളയവർകൾ [illegible]. അതുകൊണ്ട്,
അദ്ദേഹം [illegible] പൂൎവ്വാധികം [illegible]
[illegible] ചെയ്തുള്ളൂ.

ഇതാ, രണ്ടു [illegible] നമ്മുടെ നമ്പ്യാർ പ
ടി പിടിച്ചു കിടപ്പിലായിരുന്നു. [illegible] പിള്ളയവർകളും
[illegible] അദ്ദേഹത്തിന്റെ [illegible]
[illegible]. പിള്ളയവർകൾ [illegible] ഇതാ, [illegible]

ബോട്ടിൽതിരിച്ചെത്തുകയും, അവിടെവെച്ച് മാധവന്റെ ശരീരമെന്നവിടം പരിശോധനം കഴിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിൽ പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുള്ള പ്രകാരം മാധവനും കൂടിയും മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നുള്ള ബോധ്യമായെങ്കിൽ തന്നിട്ടും നന്ദ്യൂർ ഇന്നി വെളിവിൽ വരാതെ കൂടി [illegible] പൂർത്തിയാക്കി [illegible], അവിടെ മാധവന്റെ [illegible] എളയത് കണ്ടുകിട്ടുന്നു.

കോലാഹലം ചാരിൽ പരവശത്തം സംഭവിച്ച സാഹചികളെല്ലാം, മാധവനെയൂരൻ എളയതിനെ കൊണ്ടുപോയി. [illegible] മാധവൻ [illegible] വിടാതെ [illegible] എളയതിനെ [illegible] ചിന്തകളും [illegible].

മാധവൻ— എളയതേ, നമ്മുടെ കുഞ്ഞികൃഷ്ണൻ [illegible] മരിച്ചുപോയി!

എളയത്— എന്ത്!—— വയസ്സായിട്ടാണു മരിച്ചതെങ്കിലും, ഒന്നു കാണുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ലല്ലോ!

മാധവൻ— പ്രാണൻ പോകുന്നതുവരെയും [illegible]; 'കുട്ടി, കുട്ടി!' എന്നു വിളിച്ചുകൊണ്ടു തന്നെ മരിച്ചുവല്ലോ!

എളയതിന്റെ കണ്ണുനീർ [illegible] പ്രവഹിച്ചു [illegible]; ഒടുവിൽ മാധവന്റെ [illegible], 'സോഡിയം'* [illegible]

---

* Sodium; വെള്ളം തട്ടിയാൽ കത്തുന്ന ഒരു 'ധാതു' വിശേഷം.

[illegible] തിരിച്ചിരി!! ——— ഭാസ്കരന്റെ [illegible], കൊ
[illegible] [illegible] പറഞ്ഞിട്ടില്ല!

മുപ്പതാമധ്യായം.

പുഷ്പ[illegible], [illegible]
[illegible] സുഖം;
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]!

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:
[illegible] [illegible]
[illegible] സുഖം!

[illegible] [illegible] [illegible];
[illegible];
[illegible] [illegible] [illegible];
[illegible]!

[illegible], കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ, ദേവകിയമ്മ, [illegible] [illegible], [illegible], [illegible]കിയമ്മ, [illegible] മുതലായ[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] വീട്ടിലുള്ള [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ന്നു. [illegible] 2 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] വീട്ടിൽ കൂടിയിരിക്കയാ[illegible], അതി[illegible]

ട്ടി മനം ഇന്ന് ആനന്ദത്തിനു [illegible] പ്രവിശ്യായിട്ട് [illegible] ന്ന് തികഞ്ഞിരിക്കുകയായിരിക്കുന്നു. [illegible], സന്തോഷാശ്രുവായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു! [illegible] നമ്പ്യാർ തുടങ്ങിയ [illegible] വികാരങ്ങൾ [illegible] പറയട്ടെ!

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ സകലർക്കും കൂടി [illegible] ണാറിച്ചു. [illegible] കം ചെയ്തു. 'കുട്ടാ, പുണ്ണിയുള്ള!' എന്നു [illegible] ഉരിച്ചുകൊണ്ട്, വിറയ്ക്കുന്ന കൈകളാൽ [illegible] നമ്പ്യാർ തന്റെ [illegible]. [illegible] കിയമ്മയും മാധവിയും, [illegible] ണ്ടായിരുന്നു.

[illegible] അച്ഛനും കരുണാകരപ്പണിക്കർ [illegible] മൻനമ്പ്യാരും, [illegible] ആസനങ്ങളിൽ യഥാസ്ഥാനം [illegible] ന്നു. മാധവൻ, ഭാസ്കരൻ, [illegible], കല്യാണിയമ്മ, [illegible] പ്പനമ്പ്യാർ, [illegible] — എന്നിവരാൽ [illegible] നായിക്കൊണ്ട് കുട്ടൻനമ്പ്യാരും [illegible] ന്നു. [illegible] റിയിക്കുന്നു:

ഞാൻ [illegible], [illegible] ഈ കുട്ടൻനമ്പ്യാർക്കുവേണ്ടി [illegible] ത്തിരിക്കുന്നു. മാധവന്റെ വലിയമ്മ [illegible]

ട്ടൻനമ്പ്യാരെച്ചൊല്ലി നിങ്ങൾക്കൊക്കെയും യാതൊരു മനസ്താപവും ഉണ്ടാകരുതെന്നു ഞാൻ നിങ്ങളോടെല്ലാം പ്രത്യേകം അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളുന്നു. പിന്നെ, ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ധർമ്മപത്നിയായ ശ്രീമതി മാധവിയമ്മയെപ്പററിയാണു് എനിക്കല്പം പറവാനുള്ളതു്. എന്നാൽ, എന്താണു പറയേണ്ടതെന്നു് എനിക്കു പിടുത്തമില്ല. ഇതും ഇതിലപ്പുറവും പൊറുക്കുവാനുള്ള മനോഗുണവും മഹാധൈര്യവും ആ മഹതിക്കുണ്ടെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു. ഇവിടെവെച്ചും സേലത്തുവെച്ചും നമ്പ്യാർ അപായമൊന്നും കൂടാതെ രക്ഷപ്പെട്ടതു്, ആ പതിവ്രതാരത്നത്തിന്റെ പാതിവ്രത്യശക്തികൊണ്ടാണെന്നു ഞാൻ പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ഇനിയും എനിക്കു നിങ്ങളോടെല്ലാം വളരെവളരെപ്പറവാനുണ്ടു്. അതൊക്കെ, പതുക്കെക്കണ്ടു ധരിപ്പിച്ചുകൊള്ളാം.

× * * * * *

കുട്ടൻനമ്പ്യാർ, മാധവിയുടെ വ്രണകിണം കണ്ടു് അനുതപിച്ചതിന്നവസാനമില്ല; തന്റെ തങ്കക്കുടത്തിനെക്കണ്ടു കണ്ണുനീർ പൊഴിച്ചതിന്നു കൈയും കണക്കുമില്ല; പ്രിയതമയോടു ക്ഷമായാചനം ചെയ്തതിന്നും അതിരില്ല! മാധവിയുടെയും നമ്പ്യാരുടെയും ദാമ്പത്യം, സ്പൃഹണീയവും സമുജ്ജ്വലവും വിസ്രബ്ധവുമായ ഒരു സ്ഥാനത്തെപ്രാപിച്ചുവന്നു!!

* * * * * *

കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മ, തനിക്കു് എളയതിന്റെ പേരിലുള്ള അപാരപ്രീതിയുടെയും അസാമാന്യകൃതജ്ഞതയുടേയും ഫ

റിയ ഒരു സ്മാരകമായി, തന്റെ പേരിലുണ്ടായിരുന്നേടത്തോളം സ്വത്ത് അദ്ദേഹത്തിന്നു സംഭാവന ചെയ്തു!

അമ്മയുടെ അപേക്ഷയോടുകൂടി, അച്ഛന്റെ സമ്മതിയോടുകൂടി, രാമൻനമ്പ്യാരുടെ ആശീർവാദത്തോടുകൂടി, കേശവനെളയത് നിർബ്ബാധമായി സ്വഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു. കുഞ്ഞുകുട്ടിയമ്മയുടെ അനല്പമായ ആ പരിതോഷികം, ഈ വിഷയത്തിൽ എളയതിനെ വളരെസ്സഹായിച്ചു!

ഏററവും മെലിഞ്ഞു പരവശയായിത്തീർന്ന ദേവിയുടെ ധൂസരമായ ശിരസ്സിൽ, എളയതിന്റെ കണ്ണുകളിൽ നിന്ന് എത്രയോ ചുടുനീർക്കണങ്ങൾ പതിച്ചു!; വിളർത്തൊട്ടിയ കപോലങ്ങളിലൂടെ ധാരധാരയായൊഴുകിയ അശ്രു കൊണ്ടു ദേവി,പ്രാണനാഥന്റെ പരിതാപാഗ്നിയെ കെടുത്തുവാനെന്ന പോലെ, കേശവനെളയതിന്റെ വ പ്രദേശത്തെ നനച്ചു!!

കേശവനെളയതിനെ ഇങ്ങിനെ സ്വഗൃഹത്തിലേക്കു പ്രവേശിപ്പിച്ചതിനാൽ, എളയത് സമുദായം അല്പമൊന്നു ക്ഷോഭിക്കാതെയില്ല; എന്നാൽ, കൊച്ചിരാജ്യത്തിലെ ഒരു പ്രധാനപൌരനായ രാമൻനമ്പ്യാർ, സാമുദായികമായ കുഴപ്പങ്ങൾക്കൊന്നും ഇട കൊടുക്കാതെ എളയതിനെസ്സഹായിപ്പാൻ തയാറായി നിന്നു.

* * * * * *

അന്നത്തെ ശുഭമുഹൂർത്തത്തിൽ രണ്ടു വിവാഹമാണ് ഒന്നിച്ചു നടത്തുവാൻ നിശ്ചയിച്ചത്: ആര്യപ്പൻ മാധവൻ ആര്യപ്പൂത്തി അമ്മിണിയെ, പരിണതമായ സ്നേഹപ്ര

...ത്ത..,

നിവിടെ

ച്ചുകൊണ്ടും

...ന്ന ... പ്രാചീൻപാരമ്പ,

ന്ന. ശ്രീയുത് ...ക്കലയത്, ...

യ ദേവിയോടും സാമ്പത്തികശാസ്ത്രപ്രവീണയായ ...

യമ്മയോടും കൂടി 'മാങ്കാവിൽ', പൂർവ്വാധികം സമൃദ്ധ...

യി സംസ്കരണത്യാഗാനുഷ്ഠാനത്തിലും സമുദായപരിഷ്ക

...ിലും സമൃദ്ധി...കൊണ്ട് ... 'വസന്ത'...

ട്ട് വസന്ത...വോടെ വാഴുന്നു!

ശുഭമസ്തു.

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി